

**DRŽAVNI ZBOR
REPUBLIKE SLOVENIJE**

Sejni zapisi

12. izredna seja

(8. september 2009)

**Dokumentacijsko-knjižnični oddelek
Ljubljana, 2009**

DRŽAVNI ZBOR REPUBLIKE SLOVENIJE

12. izredna seja

(8. september 2009)

Sejo so vodili dr. Pavel Gantar, predsednik Državnega zbora, Miran Potrč in mag. Vasja Klavora, podpredsednika Državnega zbora.

Seja se je pričela ob 10.00.

PRESEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Spoštovane kolegice poslanke in kolegi poslanci, gospe in gospodje!

Pričenjam 12. izredno sejo Državnega zbora, ki sem jo sklical na podlagi prvega odstavka 58. člena ter prvega odstavka 60. člena Poslovnika Državnega zbora.

Obveščam vas, da je umrl gospod Štefan Klinc, poslanec Državnega zbora v mandatnem obdobju 1996-2000. Njegov spomin bomo počastili z minuto molka. Hvala lepa.

Obveščen sem, da se današnje seje ne morejo udeležiti naslednje poslanke in poslanci: Aleksander Zorn, dr. Peter Verlič, mag. Štefan Tisel, Miran Jerič, Srečko Prijatelj, Breda Pečan, mag. Anton Rop, mag. Andreja Rihter, Anton Kampuš do 17.00 ure in Janja Klasinc.

Na sejo sem vabil predstavnike Vlade k vsem točkam dnevnega reda. Vse prisotne lepo pozdravljam!

Prehajamo na določitev dnevnega reda 12. izredne seje Državnega zbora.

Predlog dnevnega reda ste prejeli s sklicem seje 1. septembra 2009.

Predloga za umik katere od točk ali za razširitev dnevnega reda nisem prejel, zato prehajamo na določitev dnevnega reda. Zboru predlagam, da za današnjo sejo določi dnevni red, kot ste ga prejeli s sklicem.

Prehajamo na glasovanje. Poslanke in poslance prosim, da preverijo delovanje svojih glasovalnih naprav, in sicer mora na desni strani vložene kartice goreti oranžna lučka. Glasujemo. Navzočih je 60 poslank in poslancev, za je glasovalo 60, proti nihče.

(Za je glasovalo 60.) (Proti nihče.)

Ugotavljam, da je dnevni red 12. izredne seje določen.

Prehajamo na **1. TOČKO DNEVNEGA REDA - OBRAVNAVA PREDLOGA RESOLUCIJE O PODPORI RESOLUCIJI EVROPSKEGA PARLAMENTA Z DNE 2. APRILA 2009 O EVROPSKI ZAVESTI IN TOTALITARIZMU.**

Predlog resolucije je v obravnavo zboru predložila skupina poslancev s prvopodpisanim Jožetom Tankom. Besedo dajem predstavniku predlagateljev, Francetu Cukjatiju, za dopolnilno obrazložitev predloga resolucije. Prosim.

PODPRESEDNIK FRANCE CUKJATI: Hvala za besedo, gospod predsednik. Lep pozdrav kolegicam in kolegom!

Vsak narod je šel že skozi težke zgodovinske preizkušnje in mnoge grozote vojnega opustošenja. A kot da nas tudi najbolj žalostne izkušnje ne morejo prepričati, da je najhujše trpljenje tisto, ki si ga ljudje sami povzročamo. Evropa je v prejšnjem stoletju doživela pekel, ki mu je botrovala najhujša moralna kataklizma v njeni zgodovini. Ni šlo samo za ostre vojne spopade, ampak tudi za totalno izničenje človeškega dostojanstva. Šlo je za industrijo smrti, za skrbno načrtovana in organizirano izvajana množična mučenja, izstradanja in poboje civilnega prebivalstva, žena in otrok. Podivjani totalitarizmi so končno pokazali česa so zmožni, če jih nihče ne zaustavi, onemogoči in obsodi. Tokrat pa se zdi, da se je Evropa na grozotah prejšnjega stoletja vendarle nekaj naučila. Poleg resolucij o obsodbi totalitarnih zločinov, od "holodomora" v Ukrajini do pokola v Srebrenici je 2. aprila letos Evropski parlament sprejel Resolucijo o evropski zavesti in totalitarizmu, ki jo je podprlo 89% vseh evropskih poslancev, ki so bili prisotni pri glasovanju. Ta Resolucija gradi na splošnem načelu spoštovanja človekovih pravic in na dejstvu, da je z vidika žrtev vseeno, kateri režim jih je iz kakršnegakoli razloga prikrajšal za svobodo, jih mučil ali ubijal. Ob tem poudarja, da se je evropsko združevanje sploh začelo kot odgovor na trpljenje, ki sta ga povzročili dve svetovni vojni, nacistična tiranija s holokavstom in nedemokratični komunistični režimi. Obenem tudi ugotavlja, da Evropa ne bo združena, če ne bo priznala nacizma, stalinizma ter fašističnih in komunističnih režimov, kot skupne zapuščine, zato tudi poziva k razglasitvi 23. avgusta za vseevropski dan spomina na žrtve vseh totalitarnih in avtoritarnih režimov. Evropska unija namreč temelji na spoštovanju človekovih pravic in na medsebojnem zaupanju, kar pa ni možno brez jasne obsodbe vseh totalitarnih režimov, ki so Evropo v prejšnjem stoletju tako zelo razdejali in razdelili.

Seveda ne moremo enačiti nacizma, fašizma in komunizma, pa tudi ne komunizma v eni državi s komunizmom v drugi ali Mussolinijevega fašizma s Frankovim fašizmom. Je pa za vse te režime značilno, da si en človek ali ena monopolna stranka prisvoji popolno oblast in ne dovoli strankarskega pluralizma. Obenem nadzoruje oziroma obvladuje vsa področja družbenega pa tudi zasebnega življenja. S politično policijo in sodstvom radikalno preganja razrednega sovražnika, neguje kult osebnosti in zahteva absolutno pokorščino, tudi na intelektualni ravni, zaradi česar preganja predvsem kritične in miselno vplivne intelektualce, državljane pa razdeli na privilegirani in zatirani sloji, na sloj, ki režimu služi in opozicijski sloj, ki ga režim označuje za sovražnike ljudstva ali podobno. Vzpostavitev totalitarizma je navadno krvava, saj jo običajno spremlja poboj političnih nasprotnikov. Za svojo

oхранitev vsak totalitarizem potrebuje podporo, vsaj pri delu populacije in neko vsaj navidezno tolerantnost pri večini. Tolerantnost doseže predvsem z ustrahovanjem in vzročnim preganjanjem oporečnikov, podporo pa predvsem s podeljevanjem različnih privilegijev. Vsak totalitarizem potrebuje tudi neko ideologijo, nekakšno religijo, ki za dosego utopičnega cilja dovoljujejo vsa sredstva. Končni cilj te nekakšne religije ni človek kot posameznik, niso njegove pravice in njegovo blagostanje, ampak neko utopično stanje kot sta na primer čista rasa ali idealna družba. Posameznik oziroma posamezniki, posamezne nadzorske ali politične skupine, posamezni narodi, pa so lahko žrtvovani kot sredstvo za dosego tega utopičnega cilja. Le tako je bilo možno tem režimom izvesti in opravičevati nacistični pobjoj Židov, stalinistično izstradanje Ukrajincev, slovenske hude jame, pa tudi bosansko Srebrenico. Vsak totalitarizem, tudi če ima še tako krvav začetek, pa se sčasoma izpoje in umiri, kot na primer totalitarni režim pobije, zapre ali preseli v koncentracijska taborišča vse svoje nasprotnike, pobere vse premoženje, vzpostavi nepredušen sistem ovaduštva, si podredi policijo, sodstvo, kulturo, šolstvo ter ves medijski prostor, ne potrebuje več radikalno krvavih posegov in lahko postane totalitarni režim s tako imenovanim človeškim obrazom. Če pa mu kasneje ob vsem tem še uspe ohraniti ves kapital in vso ekonomsko moč, potem se lahko tudi preimenuje in dovoli celo predstrankarski sistemi.

Različni evropski narodi imajo različne izkušnje, a ta resolucija dokazuje, da vsi po vrsti obsojajo režim, ki si prisvoji vso oblast in se te oblasti oklepa na vse mogoče nedemokratske načine, z omejevanjem svobode in človekovih pravic. Najbolj izraziti nedemokratski režimi v Evropi v prejšnjem stoletju so zaobjeti v pojmih nacizem, fašizem in komunizem. Ko Evropski parlament v svoji resoluciji o evropski zavesti in totalitarizmu, omenja le te tri totalitarizme, obsoja z njimi tudi vse druge totalitarizme pa naj se imenujejo kakorkoli. Obsoja totalitarizem kot radikalno nedemokratski režim, kot skrajno neprimerno in škodljivo družbeno ureditev. Ta obsodba je odraz nove povojne in pototalitarne miselnosti, odraz Evrope, ki je po drugi svetovni vojni in po padcu Berlinskega zidu postala drugačna, bolj demokratična in bolj upravljiva. Obsodba posameznega totalitarizma lastne države pa je odraz moralne moči in osebnostne zrelosti posameznega politika. Vse spoštovanje gospe Merkel, ki je ob 70. letnici začetka druge svetovne vojne zelo odločno obsodila nemško agresijo in se ponovno iskreno opravičila za vse žrtve nacizma. Kako blagodejno bi delovalo tako opravičilo za fašistično nasilje, če bi ga izrekla najvišja italijanska politika. Tudi obsodba komunizma s strani najvišje slovenske politike bi delovala zdravilno, pa čeprav bi ostala na načelni ravni in se ne bi spuščala v podrobnosti slovenske tragedije.

Evropska resolucija hoče evropsko javnost in evropske politike osveščati o vedno prisotni nevarnosti totalitarnih režimov. S tem hoče preprečevati, da bi se zopet pojavile okoliščine, ki bi bile ugodne za pojav novega, kakršnegakoli totalitarizma. Resolucija se ne spušča v analizo ali v obsodbo posameznih totalitarnih zločinov, ampak ostaja na ravni obsodbe totalitarizma kot totalitarizma. Izhaja iz dejstva, da je z vidika žrtev vseeno, katerih režim jim je, iz kakršnegakoli razloga, prikrajšal za svobodo, jih mučil ali ubijal. Torej, ne izhaja iz ideoloških ali politikantskih predpostavk, ampak predvsem iz človeških, humanih nagibov, iz sočutja do žrtev.

Ker se nesrečna slovenska narodna razdvojenost še vedno napaja iz ideološko različnih pogledov na našo polpreteklo zgodovino in iz molčanja o nekaterih zločinih ali celo iz njihovega zanikanja ali opravičevanja, smo v Slovenski demokratični stranki, ki vključuje tako verne kot neverne, tako potomce domobraskih kot partizanskih staršev, mnenja, da bi tudi pri ocenjevanju dogodkov naše polpretekle zgodovine morali izhajati iz tega, kaj so ti dogodki pomenili za posamezne ljudi, posamezne žrtve in njihove družine. Ne ideološke predpostavke, ki nas delijo, ampak navadno, iskreno človeško sočutje, ki nas v teh vprašanih edino lahko poenoti, bi bilo primerno izhodišče tudi za vse nadaljnje razprave o teh občutljivih temah. Zato predlagamo, da o resoluciji razpravljamo strpno in dobronamerno, ji izrazimo podporo in jo objavimo v Uradnem listu ter s tem posredno, kot najvišji predstavniki ljudstva, obsodimo vse politične režime, ki temeljijo na zanikanju osebne svobode in na teptanju temeljnih človekovih pravic.

Ker je Slovenija ena redkih, če ne edina, evropska država, ki je na lastni koži doživela pekel vseh treh totalitarnih režimov, tako fašizma in nacizma, kot tudi komunizma, predlagamo, da 23. avgust postane tudi slovenski dan spomina na slovenske žrtve vseh totalitarnih režimov prejšnjega stoletja.

Če evropska resolucija ugotavlja, da lahko napačne razlage zgodovine spodbujajo politike izključevanja in tako napeljujejo k sovraštvu in rasizmu in da Evropa ne bo združena, če ne bo izvedla poštenih in poglobljenih razprav o totalitarnih zločinih v prejšnjem stoletju, ter da brez resnice in spomina ni sprave, potem lahko tudi za Slovenijo rečemo, da se mora v glavah in predvsem v srcih politikov nekaj bistvenega spremeniti, če hoče tudi Slovenija stopiti na pot notranjega ozdravljenja. Če nas ne more poenotiti nepristranski spomin na trpljenje našega naroda, spomin, ki je prežet s sočutjem do vseh slovenskih žrtev, ne glede na to, kdo oziroma kateri režim jih je povzročal, če torej ne moremo izraziti podpore Resoluciji o evropski zavesti in totalitarizmu, potem smo še daleč ne le od združene Evrope, ampak tudi od združene Slovenije. Hvala.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa.

Predlog resolucije je obravnaval Odbor za notranjo politiko, javno upravo in pravosodje kot matično delovno telo. Besedo dajem predsedniku dr. Vinku Gorenaku za predstavitev poročila odbora.

DR. VINKO GORENAK: Hvala lepa.

Odbor za notranjo politiko, javno upravo in pravosodje, je resolucijo o podpori Resolucije Evropskega parlamenta z dne 2. aprila 2009 o evropski zavesti in totalitarizmu, obravnaval večkrat, in sicer na 6. seji 30. junija 2009, na njenem prvem nadaljevanju 1. julija 2009, na 15. nujni seji, 7. julija 2009 in končno na 18. nujni seji, 2. septembra 2009.

Resolucijo je predložila skupina poslancev s prvopodpisanim Jožetom Tankom.

Poslanke in poslanci so razpolagali z več dokumenti. Prvič s Predlogom resolucije z dne 15. maja 2009, z mnenjem Komisije Državnega sveta za državno ureditev z dne 28. maja 2009, z mnenjem Zakonodajno-pravne službe, mnenjem Vlade, dopisom poslanskih skupin koalicije z dne 6. julija 2009, zahtevo skupine poslank in poslancev za sklic izredne seje Državnega zbora, raziskovalno nalogo, ki jo je naročila koalicija, z naslovom Obravnava resolucije Evropskega parlamenta v nacionalnih parlamentih, z dne 31. avgusta 2009 in končno z dopisom Foruma za Goriško z dne 1. septembra 2009.

Predstavnik predlagatelja poslanec France Cukjati, je v dopolnilni obrazložitvi povedal, da Resolucija Evropskega parlamenta z dne 2. aprila 2009 o Evropski zavesti in totalitarizmu obravnava vprašanje vseh totalitarizmov 20. stoletja, ki so v Evropi povzročili toliko razkolov, sovraštva, bolečin in strahot. Totalitarizma v Evropi ne predstavlja samo italijanski fašizem, nemški nacizem, ampak tudi komunizem.

V nadaljevanju je predstavnik Zakonodajno-pravne službe podal svoje mnenje. Bistvo njegove pripombe je v tem, da se naslov dokumenta spremeni, in sicer v deklaracijo. Povedal je tudi to, da so bili podobni dokumenti v tem parlamentu že obravnavani.

Predstavnik Vlade, državni sekretar na Ministrstvu za pravosodje gospod Škrlec, je predstavil mnenje Vlade, v katerem je poudaril, da predlagani način sprejemanja oziroma potrjevanja tega dokumenta ni ustrezen in ni smiseln, zato naj se Državni zbor s tem dokumentom samo seznani. Predstavnik Državnega sveta je odbor seznanil, da pristojna komisija Državnega sveta podpira dokument. Predstavnica Študijskega centra za narodno spravo, direktorica Andreja Valič, pa je povedala, da Študijski center oziroma ona sama ocenjuje, da bi resolucija Evropskega parlamenta kot taka predstavljala velik napredek pri obravnavi totalitarizmov, zato naj bi njen

sprejem v Državnem zboru pomembno prispeval oziroma bil pomembno sporočilo tako v Sloveniji kot Evropski uniji.

Razprave na vseh treh nadaljevanjih so bile relativno dolge, relativno nasprotujoče. Opozicijski poslanci smo podpirali sprejem resolucije z določenimi amandmaji, ki so bili vloženi na podlagi mnenja Zakonodajno-pravne službe, koalicijski poslanci pa so temu odločno nasprotovali.

Rezultat dela odbora je naslednji: Odbor je sprejel amandmaje poslanskih skupin SD, Zares, DeSUS in LDS k 1. in 2. poglavju ter k naslovu, ni pa sprejel amandmajev Poslanske skupine SDS. Odbor je v skladu s 128. členom Poslovnika glasoval o vseh delih in naslovu predloga akta ter jih z večino koalicije tudi sprejel. Dokument pa je sestavni del poročila. Hvala lepa.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa.

Besedo dajem predstavniku Vlade za uvodno obrazložitev mnenja. Besedo ima Aleš Zalar, minister za pravosodje.

ALEŠ ZALAR: Spoštovani gospod predsednik, spoštovane gospe poslanke in spoštovani gospodje poslanci!

Vlada je obravnavala in sprejela mnenje k resoluciji o podpori Resoluciji Evropskega parlamenta z dne 2. aprila 2009 o evropski zavesti in totalitarizmu, predlogu resolucije, ki ga je Državnemu zboru predložila skupina poslank in poslancev. Vlada meni, da je zlasti s postopkovnega vidika potrjevanje Resolucije Evropskega parlamenta s strani Državnega zbora, tako kot je predlagano, neprimerno. Razmerje med Evropskim parlamentom in Državnim zborom je takšno, da je po mnenju Vlade Državni zbor zastopnik suverenosti Republike Slovenije, ki oblikuje in sprejema besedila lastnih resolucij. Gre za neodvisno razmerje med obema parlamentoma, zato potrjevanje ali glasovanje o resolucijah, še posebej v primeru resolucij, pri nastajanju katerih Državni zbor ni neposredno sodeloval, po mnenju Vlade ni ustrezno. Vlada pa po drugi strani meni, da je primerno, da se z Resolucijo Evropskega parlamenta z dne 2. aprila 2009 o evropski zavesti in totalitarizmu Državni zbor Republike Slovenije seznanja na način, kot je bila dosedanja praksa. Torej, Vlada predlaga, da se Državni zbor tu drži tako imenovanega ustavnega običaja pri seznanitvi z vsebinami resolucij ter drugih mednarodnih aktov, ki jih uradno posreduje Evropski parlament zakonodajnim telesom držav članic Evropske unije. Vlada meni, da je to možno storiti tudi z deklaracijo o seznanitvi s to resolucijo. Treba je namreč upoštevati pravna in politična razmerja med obema institucijama in, kot je bilo že rečeno, tudi dosedanja prakso Državnega zbora Republike Slovenije, tako v zvezi z ostalimi resolucijami Evropskega parlamenta kot tudi glede resolucij drugih mednarodnih organizacij in drugih institucij. Vlada tu kot primer navaja resolucije parlamentarne skupščine Sveta Evrope, ki se nanašajo na obsodbo zločinov totalitarnih

komunističnih režimov, gre konkretno za Resolucijo 1096 iz leta 1996 in Resolucijo 1481 iz leta 2006, ki ju Državni zbor, na primer, ni posebej obravnaval.

Vlada Republike Slovenije obsoja vse oblike nasilja, kakršnegakoli kratenja človekovega dostojanstva in drugih temeljnih človekovih pravic in svoboščin. Po mnenju Vlade je najprimernejši odziv na omenjeno resolucijo Evropskega parlamenta prav dosledno spoštovanje človekovega dostojanstva, svobode, demokracije, načela pravne države, spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin, vključno s pravicami in spoštovanjem vseh žrtev totalitarizmov, avtoritarnih režimov ali množičnih kršitev človekovih pravic.

V kolikor bi Državni zbor ocenil, da je potrebna politična opredelitev glede tega vprašanja, bi bilo po mnenju Vlade primernejši način sprejem samostojne resolucije oziroma več resolucij, ki bi lahko vsebinsko obravnavale pomembna vprašanja naše polpretekle zgodovine, zlasti glede na usmeritve iz še neizvršene odločbe Ustavnega sodišča Republike Slovenije glede Zakona o žrtvah vojnega nasilja, pa tudi na primer s področja Zakona o popravi krivic ter ob primernem upoštevanju vsebine omenjene resolucije. Morda bi bilo po mnenju Vlade pri tem primerno upoštevati tudi znanstveno poročilo z naslovom Ključne značilnosti slovenske politike v letih 1929 do 1955, ki ga je za Državni zbor pripravil Inštitut za novejšo zgodovino. Ob vsem tem pa Vlada meni, da bi bilo tudi dokončanje že začelih državnoborskih postopkov sprejemanja novele Zakona o žrtvah vojnega nasilja in Zakon o vojnih grobiščih lahko primeren način, konkreten in učinkovit način reagiranja na vprašanja iz resolucije Evropskega parlamenta.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa.

Sledi predstavitev stališč poslanskih skupin. Besedo ima Cvetka Zalokar Oražem v imenu Poslanske skupine Zares.

Prosim.

CVETKA ZALOKAR ORAŽEM: Hvala lepa za besedo, gospod predsednik. Spoštovani minister, spoštovani kolegi in kolegice!

Evropa 20. stoletja je bila žal polna totalitarizmov, avtorskih režimov in ideologij, ki so močno zaznamovale usode posameznih narodov. Zaradi načelnih demokratičnih stališč in drže v Poslanski skupini Zares obsojamo vse vrste totalitarizmov vključno s komunizmom. O tem v naši poslanski skupini nismo imeli nobenih pomislekov. Nismo dediči nikogar, nobenega -izma in nobenega -izma nam tudi ni potrebno braniti ali pa relativizirati njegove vloge. Za razliko od mnogih drugih, ki v razpravah o totalitarizmu, najdejo mnogokrat kritično besedo in obsojanje na primer le do komunizma, o nacizmu in fašizmu ter predvsem o sodobnih pojavih totalitarnega ravnanja pa molčijo ali pogledajo stran. V

nekaterih državah Evropske unije je preteklost bolj živa kot drugje in ideološka razdeljenost je še vedno aktualna. Potreba, če lahko tako rečem, po resoluciji o obsodbi totalitarizmov je nastala v vzhodno evropskih državah - Baltskih državah, Poljski, Češki, ki jih je evropski zahod po koncu druge svetovne vojne prepustil Sovjetski zvezi in Evropa ima zato do njih še vedno slabo vest. Vendar pa imajo te države tudi določene težave z odnosom do nacizma, zato je bil njihov motiv, kot opozarjajo nekateri zgodovinarji, za poudarjeno obsojanje stalinizma in komunizma v resoluciji v namenu zrelativizirati lastno kolaboracijo z nacizmom tako, da se to opraviči z bojem in uporom zoper komunizem. Nekaj podobnega so nekateri krogi želeli narediti tudi pri nas. Kolaboracijo in sodelovanje z nacizmom naj bi opravičili s komunističnimi strahovi in boju proti njim. Resolucija je v takih primerih bila, žal, izrabljena za pritlehne dnevno politične cilje, dejstvo pa je tudi, da je bilo veliko razlik, razhajanj, dolgotrajnih pogovorov o nastajanju resolucije tudi v okviru Evropskega parlamenta, daleč več kot to želijo videti nekateri pri nas. In prav v tem se pokaže tudi pomanjkljivost takšne enostranske, vseevropsko zastavljane resolucije. V nekaterih okoljih enoznačne in enotne interpretacije resolucije niso samoumevne, zato se želi takšne evropske resolucije izkoristiti tudi za dosego ciljev v notranji politiki, morda celo za reinterpretacijo zgodovinskih dejstev. Temu smo, žal, priče tudi ob tokratni obravnavi resolucije o totalitarizmu v Sloveniji. Nenazadnje smo v tem trenutku edini v Evropski uniji, ki o resolucijo razpravljamo v parlamentu in naj bi jo z neko popolnoma nedokazano nujo in potrebno morali, tako kot želijo predlagatelji, ponovno potrditi v nacionalnem parlamentu.

Totalitarizmi so obsojanja vredni, še posebej pa žrtve teh totalitarizmov, pri čemer so vse žrtve, vseh totalitarizmov, enake. Razlike pa so, pa to hočemo ali nočemo priznati pri totalitarizmih, v zgodovinskih dejstvih, v vzvodih, ki so jih omogočale, v krivdi, ki jo nekateri imajo in čutijo v zvezi s tem.

V čem je torej po mnenju Poslanske skupine Zares problem? V splošnih tekstih, ki ne upoštevajo specifičnosti in razlik pri obsojanju totalitarizmov, ki so od države do države, od naroda do naroda drugačni. Menimo, da bi morale biti takšne resolucije, če bi sledile cilju objektivnosti in zgodovinske resnice, napisane za vsako državo posebej. Konkretno, z jasno opredelitvijo okoliščin, obdobj, krivde, vzrokov in posledic. Drugače za Italijo, drugače za Litvo, drugače za Avstrijo in nenazadnje drugače za Slovenijo. Zato smo takšno dodatno besedilo k Resoluciji, ki poudarja slovenske specifičnosti pripravili v koaliciji in tudi predlagamo, da ga sprejmemo.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa.

Besedo ima Joško Godec v imenu Poslanske skupine DeSUS.

Prosim.

JOŠKO GODEC: Hvala za besedo. Spoštovane kolegice in spoštovani kolegi.

V Poslanski skupini DeSUS podpiramo sklep o ustanovitvi za Resolucijo Evropskega parlamenta o evropski zavesti in totalitarizmu. Strinjamo se z mnenjem, da je za akt, ki je pred nami, bolj primeren izraz deklaracija, saj je deklaracija po 110. členu Poslovnika Državnega zbora akt, s katerim se Državni zbor izreka, med drugim, o splošnih vprašanjih, čemur ustreza vsebina predloga. Zakonodajno-pravna služba je v svojem mnenju podrobno razložila, kakšno vsebino po Poslovniku Državnega zbora zahteva resolucija, prav tako pa tudi kaj je značilno za resolucije, ki jih sprejema Evropski parlament. Pri tej presoji nas ne sme zavesti dejstvo, da se želi s predlaganim aktom podpreti akt Evropskega parlamenta, ki se imenuje Resolucija. Tako je iz predloga mnenja Vlade glede predloga Resolucije, kot iz primerjalnega pregleda obravnave Resolucij Evropskega parlamenta v nacionalnih parlamentih, ki je pripravil Raziskovalno-dokumentacijski sektor Državnega zbora, je razvidna običajna praksa seznanja z resolucijami sprejetimi v Evropskem parlamentu. Ugotovimo lahko, da v večini parlamentov držav članic Evropske unije resolucija ni bila obravnavane, v nekaterih pa so akti, ki naj bi bili obravnavani na delovnih telesih.

V Poslanski skupini DeSUS se strinjamo s predlogom, da sledimo navedeni praksi in se z Resolucijo o evropski zavesti in totalitarizmu, sprejeto v Evropskem parlamentu 2. aprila 2009, seznanimo, hkrati pa poudarimo svojo zavezanost načelom pravne države, demokraciji, svobodi in doslednemu spoštovanju človekovih pravic, temeljnih svoboščin, vključno s pravicami in spoštovanju vseh žrtev totalitarizmov, avtoritarnih režimov in množičnih kršitev človekovih pravic.

Po naši oceni Državni zbor z resolucijo izraža spoštovanje do vseh žrtev totalitarnih režimov in hkrati poudarja, da je v svojem delovanju po letu 1990 Republika Slovenija storila že veliko za to, da se popravijo krivice, ki so bile državljanom in državljanom storjene v obdobju od leta 1945 do leta 1990. Še posebej veliko je bilo narejenega na področju sprejemanja predpisov, ki so omogočili popravilo krivic političnim zapornikom, obsodbo povojnih pobojev, odkrivanje in ureditev prikritih grobišč protipravno pobitih oseb, vračanje povojno krivično odvzetega premoženja in mnogih drugih dejanj. Potrebno je poudariti, da smo v naši državi to lažje storili zato, ker je bil prehod v demokratični politični sistem parlamentarne demokracije uveljavljen z večinsko voljo državljanov in državljanek, po pravni poti in brez nasilnih sprememb.

V Poslanski skupini DeSUS se pridružujemo stališču Vlade Republike Slovenije, ki obsoja vse oblike nasilja, kakršnekoli kratenje človeškega dostojanstva ter temeljnih pravic in

svoboščin. Prav tako se strinjamo z mnenjem Vlade, da je najprimernejši odziv na omenjeno resolucijo Evropskega parlamenta prav dosledno spoštovanje človekovega dostojanstva, svobode, demokracije, načela pravne države ter spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin, vključno s pravicami in spoštovanja vseh žrtev totalitarizmov, avtoritarnih režimov ali množičnih kršitev človekovih pravic. Hvala lepa.

PRESEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa.

Besedo ima Zmago Jelinčič Plemeniti v imenu Poslanske skupine Slovenske nacionalne stranke.

ZMAGO JELINČIČ PLEMENITI: Lep dober dan!

Slovenska nacionalna stranke se zaveda, da visoki in moralno zaželeni cilj deklaracije na tak politično manipulativen in sektaški način ne more biti dosežen. Vsi totalitarizmi imajo svojo bazo v natančno določenim državah in režimih in jih ni mogoče obsojati, če se jih ne opredeli, tako njihov izvor kot posledice njih delovanja. Bilo bi potrebno, da se v deklaraciji jasno pove, da je italijanski in avstrijsko-nemški totalitarizem izvrševal nad slovensko etnijo tako v svojih matičnih državah, kakor tudi na okupiranih slovenskih ozemljih kruto genocidno, raznaradovalno, uničevalno nasilje. Ni torej mogoče govoriti o zločinih komunizma, o zločinih fašizma in nacizma nad Slovenci, pa molčati. Morebiti po absolutnem številu žrtev, številu pomorjenih in razseljenih Slovenk in Slovencev, ni največje, je pa znotraj številčnosti nacije zagotovo na drugem mestu med žrtvami totalitarizmov, takoj za judovskim narodom. Posebej pa ni mogoče naštevati zločinov totalitarizma in molčati o žrtvah hrvaškega totalitarizma. Ni mogoče pozabiti pomorov Slovencev v času NDH, pa tudi pozneje, kakor tudi ni mogoče spregledati zločina, ki so ga hrvaške oborožene sile storile tik pred koncem druge svetovne vojne, z agresijo na slovensko ozemlje. S tem niso povzročale samo žrtev v bojih med prehodom slovenskega ozemlja, povzročile so tudi morijo na slovenskem ozemlju, ki se je zgodila potem, ko so jih zavezniki vrnili preko meje in so enote JLA, Ozne in KNOJ-a izvrševale množične poboje. Kazalo bi omenili manipulativno zamolčevanje fašizma in nacizma in poudarjanje komunizma, ki je podlo tudi zato, ker je splošno znano in bistveno, da so nemški in italijanski totalitarizmi in zločini nad drugimi etnijami bili glavni in usodni generator tako imenovanega komunističnega nasilja. Žal je res, da se Slovenci nismo imeli kam umakniti pred italijanskem in avstrijsko-nemškim ter ustaškim genocidom. Edini zaveznik, pomoč pri roki, je bila komunistična internacionala. Ravno tako je neizpodbitno dejstvo, da je bil najprej fašizem, nato nacizem in šele nato stalinizem in komunizem, vsaj v Evropi. Strategijo koncentracijskih taborišč pa se je domislil in v praksi izpeljal južnoafriški Churchill, Benito in pa Adolf in pa Josip Visarjonovič so samo prevzeli

patent. O deklaraciji torej ni mogoče govoriti dokler stvari niso opredeljene v vseh svojih resničnih razsežnostih. Tako ni mogoče molčati o nobenem genocidnem nasilju nad Slovenci s strani Italije in Avstrije in tudi NDH, katere nasledstvo si lasti de facto in de jure Republika Hrvaška. In kakor ni mogoče molčati o tem nasilju, ni mogoče ostajati le pri goli ugotovitvi dejstev, temveč je treba opredeliti korake, da se Slovincem storjena grozodejstva ne le priznajo, temveč da se tudi odpravijo posledice. Posebej v tem primeru Republike Hrvaške, ki mora najprej priznati genocidne poboje nad Slovenci in vrniti ozemlja, ki si jih je protipravno, na podlagi ekspanzionističnih in nacionalističnih tendenc v svoji politiki prisvojila, preden bo upravičeno zahtevala članstvo v Evropski uniji.

Amandmajev seveda v Slovenski nacionalni stranki ne bomo podprli. Bomo glasovali za to, da se seznanimo z deklaracijo in nič drugega. Seznanitev je dejstvo, ki ne pomeni nič več. Sicer pa, če vzamemo kateri totalitarizem je najhujši, zagotovo bi lahko med te totalitarizme uvrstili tudi liberalni kapitalizem, katerega posledice čutimo vsak dan in vsak dan bolj in če nas bo kaj potolklo, nas bo to. Hvala lepa.

PRESEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa.

Besedo ima Gvido Kres v imenu Poslanske skupine Slovenske ljudske stranke.

Prosim.

GVIDO KRES: Hvala za besedo, gospod predsednik. Spoštovani gospod minister, spoštovane kolegice in kolegi!

Slovenska ljudska stranka je že leta 1994 s kongresno deklaracijo predstavila svoj pogled na vojne in poveljne dogodke v Sloveniji. V njej je kot prva izmed slovenskih političnih strank obsodila vse tri totalitarizme, fašizem, nacizem in komunizem. Ob tem, ko vojni in poveljni dogodki še vedno delijo slovenski narod, celo mlade generacije, pa v Poslanski skupini Slovenske ljudske stranke menimo, da se je v prvi vrsti treba do vseh žrtev totalitarnih in avtoritarnih režimov obnašati pietetno in spoštovati vse, ki so se borili proti fašizmu, nacizmu in komunizmu. Slovenci smo namreč šele z zmago nad vsemi totalitarizmi 20. stoletja zaživel resnično svobodno v neodvisni in samostojni državi Sloveniji. Prav zato smo v Poslanski skupini Slovenske ljudske stranke mnenja, da bi bilo dobro podpreti Resolucijo Evropskega parlamenta o evropski zavesti in totalitarizmu, ki izraža spoštovanje do vseh žrtev totalitarnih režimov.

Resolucijo so v Evropskem parlamentu podprli vsi slovenski evroposlanci in ne vidimo razloga, zakaj je ne bi natančno v takšni obliki podprl tudi Državni zbor Republike Slovenije. Prav bi bilo, da se Slovenija pridruži evropskemu duhu in skupnim prizadevanjem, ki jih izraža Resolucija Evropskega parlamenta in da bi to prizadevanje v celoti

upoštevali pri svojem delu. S potrditvijo Resolucije Evropskega parlamenta bi tudi Slovenija potrdila nasprotovanje totalitarnim režimom in poudarila, da je treba ohraniti spomin na preteklost, ker brez resnice in spomina ne more biti sprave. Hkrati se Državni zbor na ta način ne bi smel samo seznaniti, ampak bi odločno in jasno obsodil vse zločine proti človeštvu in množične kršitve človekovih pravic, ki so jih zagrešili vsi totalitarni in avtoritarni režimi.

V Poslanski skupini Slovenske ljudske stranke podpiramo tudi poziv Evropskega parlamenta k razglasitvi 23. avgusta za evropski dan spomina na žrtve vseh totalitarnih in avtoritarnih režimov. S tem bi tudi v Sloveniji dostojanstveno in nepristransko počastili spomin na vse žrtve vseh totalitarnih in avtoritarnih režimov. Prepričani smo namreč, da ni mogoče celotnega partizanskega gibanja obtoževati za celotne poveljne poboje, kakor ni mogoče vseh domobrancev in drugih protikomunističnih borcev obsojati za prisego nemškemu okupatorju. Ob tem in o tem se je potrebno pogovoriti, odpraviti krivice in se spraviti. Danes imamo izjemno priložnost, da to zgodbo enkrat za vselej zaključimo in nehamo z nadaljnjimi razpravami mučiti ljudi, ki so te dogodke doživljali, ob vsaki naši razpravi, ko ponovno podoživljajo to kruto in tragično plat naše zgodovine. Država Slovenija in slovenski narod namreč potrebujeta enotno politiko za izhod iz krize, ne potrebujemo pa delitev iz zgodovinsko ideoloških nasprotij. Prepričani smo, da otroci in vnuki partizanov, domobrancev, izgnancev in mobilizirancev prav tako kot smo si enotno priborili samostojno Slovenijo, lahko skupaj in v medsebojnem spoštovanju naprej gradimo gospodarsko uspešno in socialno pravično državo.

Na koncu naj povem le še to, da v Poslanski skupini Slovenske ljudske stranke ugotavljamo, da se je na seji Odbora za notranjo politiko predlog akta precej spremenil oziroma skrajšal in da praktično pred seboj nimamo več resolucije o podpori Resoluciji Evropskega parlamenta, ampak neko precej okrnjeno besedilo. V Poslanski skupini Slovenske ljudske stranke pa smo mnenja, da bi moral slovenski parlament podpreti Resolucijo Evropskega parlamenta v natančno takšni obliki, kot jo je sprejel Evropski parlament vključno s slovenskimi evroposlanci. Ne vidimo razlogov, da bi zdaj to besedilo krajšali in krojili po svoje, saj smo člani Evropske unije in zavezani njenim aktom in evropskemu duhu. Hvala lepa.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa.

Besedo ima Anton Anderlič v imenu poslanskega kluba Liberalne demokracije Slovenije.

Prosim.

ANTON ANDERLIČ: Spoštovani.

V Liberalni demokraciji Slovenije smo se spraševali, čemu ta seje, ponovno izsiljena, čemu lahko prispeva? Kaj je tisto,

kar bi bila dodana vrednost te seje? Po našem mnenju lahko prispeva le k temu, da se bo naprej ohranjal nestrpen govor, da se bo sejala med ljudi razdvojenost, da se bomo preštevali in podobno. Ta seja je tudi zanikanje tega parlamenta. Nedopustno je, da sami sebi odrekamo tisto, kar je naša ustavna pravica, naša ustavna vloga in bi tako rekoč ponavljali tudi Evropski parlament je naš parlament. Vloge so povsem različne in zanikanje Državnega zbora in njegove vloge, če poskušamo tisto, kar si državljani in državljanke Evrope preberejo v medijih ali na straneh Uradnega lista Evropskega parlamenta. Mi imamo drugačno vlogo in ta parlament je v preteklosti v tej zvezi naredil veliko. Samo s konkretnimi dejanji, to je sprejemanjem zakonov, ki popravljajo krivice, ki omogočajo dostojen pokop, obeležitev vseh žrtev in podobno, se lahko odzovemo v aktualnem trenutku.

Liberalna demokracija Slovenije je tudi na svojih kongresih zelo jasno povedala, kaj si misli o preteklih režimih, o vseh nedemokratičnih avtoritarnih režimih in jih obsodila do tiste mere, ki je seveda v njeni moči. Istočasno pa z zavezo, da v praktičnem ravnanju ne bomo dovolili nikoli spreobračanja zgodovine, kar bi lahko bil poizkus tudi na tej seji, ne mislimo vrednotiti ali je bil klerofašizem, fašizem, nacizem, stalinizem, komunizem, boljši, manj slab in podobno. Vprašanje je samo, kdo se je od koga učil in kdo je od koga povzel bolj krute oblike totalitarnega obnašanja v svojih državah. V Evropi imamo 27 različnih zgodovinskih izkušenj. Vi veste, da Italija ravna do svoje preteklosti bistveno drugače kot Nemčija. Slovenija bistveno drugače kot Madžarska in podobno. Ampak vendarle, danes lahko slišimo, da je bil fašizem ali kolaboracija pravzaprav z lepšim ali slabšim obrazom, prav gotovo pa niso vsi za obsoditi. Še več, sliši se zagovarjanje nekaterih teh režimov. Dejansko je bila tudi vloga konzervativnih politikov v času razprav o lizbonski pogodbi ciljana v neko smer, kako bi v preambulo vnesli tudi naš odnos do krščanstva in "tobože" Rimskokatoliške cerkve. Čeprav, kot rečeno, za nas so vsa dejanja v imenu, naj si bo cerkve, države, režimov, posameznikov, ki imajo za posledico kršenje človekovih pravic, umiranje ljudi itn., zavržena početja. Zato se ne nadejati, da bi na tej seji enkrat za vselej zaprli to vprašanje, kot bi nekateri želeli, kajti teh poskusov je bilo v teh 20-ih letih veliko in vedno tisti, ki s prstom kažejo na druge, ne želijo tega vprašanja zapreti, konec koncev imamo danes, kasneje, na dnevnem redu tudi dva zakona, ki bi marsikatero rano, tudi zaradi odločb Ustavnega sodišča in podobno, lahko zaprli, pa ne. To vprašanje mora biti odprto za dnevopolitične diskusije, nadaljnje delitve in poskus prevrednotenja zgodovine. Ne. Ta poskus ne bo uspel. Mi bomo zagotovo podprli in naprej vztrajali na demokratičnih pridobitvah te države, ki smo jih soustvarjali z mnogimi v tej dvorani in tudi s

Slovenkami in Slovenci, slovenskimi državljani in državljankami.

Zato bomo tako pripravljeno deklaracijo s seznanitvijo podprli.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa.

Besedo ima Bojan Kontič v imenu Poslanske skupine Socialnih demokratov.

Prosim.

BOJAN KONTIČ: Hvala lepa, gospod predsednik. Spoštovani gospod minister, kolegice in kolegi.

V Poslanski skupini Socialnih demokratov seznanitvi z Resolucijo od vsega začetka pritrjujemo. Ves čas pa hkrati poudarjamo, da ni nobene osnove za sprejem nezakonodajnega akta, ki ga je že sprejel Evropski parlament še v Državnem zboru. Raziskovalni sektor je pripravil primerjalni pregled, v katerem so podatki za 19 od 27 članic, in ta pokaže, da nobena od teh držav ne šteje, nobena - poudarjam, da bi morala neobvezujoče resolucije, ki same po sebi veljajo za vse državljanke in državljane Evrope, posebej sprejemati v svojem parlamentu in jih posebej objavljati. Prav v nobeni niso potrjevali tudi te Resolucije, ampak so jo le v treh - Bolgarija, Estonija in Nemčija, obravnavali na delovnem telesu. Razprave ob Resoluciji so razkrile marsikatero podrobnost. Ob sicer visoki podpori, ob sprejemu, je dejstvo, da je vsaka politična skupina v Evropskem parlamentu pripravila svoje besedilo, tako da je končno besedilo kompromis in predstavlja najmanjši skupni imenovalc najrazličnejših pogledov. Utrdila naj bi se predvsem zavest o tem, da so trije totalitarizmi del skupne evropske zgodovine, namen naj ne bi bil maščevanje, ampak sočutje z žrtvami. Prav pa je tudi poudariti, da je bila iniciativa zanjo sprožena v nekdanjih državah vzhodnega bloka, ki se jim je dejavno pridružila tudi Slovenija. Ta je v času predsedovanja Svetu Evropske unije, aprila 2008, pripravila prvo konferenco o režimu totalitarnih zločinov. Ravno to, v krog katerih držav se je postavila Slovenije pri pripravi Resolucije, pa zahteva jasan odgovor na vprašanje, ali je mogoče zgodovinske okoliščine in našo politično izkušnjo izenačiti z izkušnjami tistih držav, ki so bile po koncu druge svetovne vojne del vplivnega območja nekdanje Sovjetske zveze.

Brez pomislekov Socialni demokrati obsojamo zločine totalitarnih režimov, ne moremo pa pristati na podmeno, da so bile zgodovinske okoliščine enake. Zato smo tudi sopedlagali amandma na predlog te resolucije, ki je zdaj del dopolnjenega predloga. V njem izražamo spoštovanje do vseh žrtev totalitarnih režimov, tudi tistih, kolikor jim je bilo in kakor je bilo v Sloveniji po koncu druge svetovne vojne. Mi tega ne zanikamo, vendar mislimo, da je ta očitek skonstruiran, zato da bi spet ločevali in delili, ne pa

skladno z nameni te resolucije Evropskega parlamenta, ki naj bi pripeljala do sprave, do iskanja skupnih rešitev.

Za Slovenijo je mogoče ugotoviti, da smo veliko naredili za popravo krivic, ki so bile storjene na politični, pravni in materialni ravni. Ne dovolj, ker se krivice nikoli ne da v celoti popraviti, ampak veliko, in prav je to poudarjati, da ne bi razvrednotili tistih prizadevanj, ki jih je Slovenija v zadnjih 20 letih udejanjila. Ni mogoče prezreti, da obstaja razlika med napovedanimi nameni predlagateljev in vsem, kar se dogaja v Državnem zboru in v javnosti v zvezi z Resolucijo. Ne da bi se spuščali v podrobnejše komentarje, je zagotovo razpoka, ki naj bi jo resolucija odpravila, žal vse globlja in širša. Prav zato pozivamo, da ravnamo v njenem duhu. Hvala lepa.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa.

Besedo ima Janez Janša, v imenu Poslanske skupine Slovenske demokratske stranke.

JANEZ JANŠA: Hvala za besedo. Spoštovani gospod predsednik, kolegice in kolegi!

Nekako v istem času, ko je Evropski parlament sprejemal Resolucijo o evropski zavesti in totalitarizmu, je bilo v Sloveniji odprto veliko grobišče Huda jama. Sama ta koincidenca obeh dogodkov je verjetno na neki globlji ravni. Pojasnjuje dejstvo, da je ta resolucija Evropskega parlamenta naletela na dokaj ostro zavračanje samo v dveh prestolnicah, v Ljubljani in Moskvi. Prej, ko je o tej resoluciji razpravljalo matično delovno telo, pa tudi v razpravah v javnosti, je bilo večkrat poudarjeno, da samo slovenski parlament na tej ravni razpravlja o tej resoluciji od vseh članic Evropske unije. To je res, in se je treba vprašati, zakaj. V nobeni drugi državi članici Evropske unije ta resolucija ni vzbudila niti velikega zanimanja in še manj kakršnegakoli zavračanja, zato razprava tudi ni potrebna, edino v Ljubljani in v Moskvi je prišlo do takšnih reakcij. In ne drži trditev vladnih predstavnikov, da je Resolucija Evropskega parlamenta sama po sebi obvezala vse državljane članic držav Evropske unije, da te napotke upoštevajo oziroma ravnajo po njih, kajti eden od ključnih napotkov te resolucije je priporočilo državam, da razglasijo 23. avgust kot spominskih dan na žrtve vseh totalitarnih sistemov v Evropi. Slovenska Vlada, slovenska oblast, slovenska vladajoča koalicija tega priporočila ni upoštevala, ampak ga je bojkotirala. 23. avgusta letos namreč ni bilo organizirano nič na državni ravni, kar bi organizirala Vlada. Center za narodno spravo je organiziral potem neko približno slovesnost, vendar tam ni bilo nobenega vladnega predstavnika. Torej, ne drži zatrjevanje, da se ta resolucija upošteva kar sama po sebi. Za vsakega demokrata v Evropi je popolnoma samoumevno, da zavrača vse totalitarizme in da ne opravičuje nobenega. Samo v Moskvi in v Ljubljani to ni samoumevno. V

resoluciji piše, da napačna politika do zgodovine navaja na spodbujanje sovraštva in nestrpnosti do drugače mislečih. Veliko proslav in govorov v zadnjih tednih pod simboli totalitarnega režima je bilo slišati in je bilo medijsko predstavljeno, kjer smo videli posledice napačne politike do zgodovine, na katero opozarja ta resolucija, o kateri danes govorimo. In to dogajanje v Sloveniji je pokazalo, da spet ne bomo prišli nikamor. Tu imamo spet pred sabo dan nekih brezplodnih razprav in medsebojni obtoževanj, da se Slovenija pospešeno s takšnim odnosom oddaljuje od evropskega vrednostnega okvirja in da bo to slej ko prej pripeljalo do konflikta. Ob tem konkretnem primeru smo lahko spremljali tudi dvoličnost tranzicijske levice, v Bruslju se mirno glasuje in se niti ne razpravlja, ampak se glasuje za Resolucijo, ki je splošno evropska in za evropske demokrate povsod sprejemljiva, doma se pa na Resolucijo vsipajo grobe žaljivke. Če bi citiral nekaj govorov, bi se spustil na raven tistih, ki so to izgovarjali in danes se to nadgrajuje še z preglasovanjem o vojnih zakonih. Štiri leta smo v prejšnjem mandatu usklajevali te zakone, obljubili smo slovenski javnosti, da jih ne bomo sprejemali s preglasovanjem, malo je manjkalo še do soglasja, zdaj se gre na preglasovanje. Ta tema se tudi izkorišča za odvratanje pozornosti od gospodarske krize. Kulturni boj je v tem smislu dobra tema. Vladajoča koalicija je zelo enotna, ko gre za ideološka vprašanja. V eni uri se poenotijo o poimenovanju ulice po nekem diktatorju. Šest mesecev je premalo za poenotenje o sprejemu ključnih ukrepov proti gospodarski krizi. Preden sem šel za to govornico, sem pogledal spletno stran Vlade. Zadnja novica na projektu Boj proti finančni in gospodarski krizi ima datum 21. maj. Tudi tam bi bilo potrebno biti aktualen. Hvala lepa.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa.

Končali smo s predstavitevijo stališč poslanskih skupin.

Prehajamo na razpravo o poglavjih in vloženi amandmajih, ki jo bomo opravili na podlagi pregleda o vloženi amandmajih z dne 8. 9. 2009. Ta dokument ste že morali prejeti na mizo.

V razpravo dajem amandma Poslanske skupine SDS k prvemu poglavju. Mislim, da lahko to opravimo hkrati tudi s povezavo k naslovu k tretjemu amandmaju na četrti strani, ker sta povezana.

Odpiram razpravo. Kdo želi razpravljati k amandmaju k prvemu poglavju. Prosim za prijavo.

Besedo ima Franco Juri.

FRANCO JURII: Hvala gospod predsednik.

Mislim, da je predlog, o katerem je danes govora tukaj in načelna podpora Resoluciji vredna naše podpore brez dodatnih amandmajev, kajti sam predstavnik SDS-a je jasno povedal, da v večini evropskih prestolnic niso razpravljali o tej resoluciji s posebnim zanimanjem. Resolucija je nekaj naravnega, če

izhajamo iz dejstva, da Evropska unija temelji na demokraciji in spoštovanju človekovih pravic. Nobenega dvoma ni, da EU je nastala na teh načelih in tudi nobenega dvoma ni, da je Evropska unija utemeljena na ideji miru, sodelovanja med narodi, in da je nastala na močni antifašistični temi. Nobenega dvoma ni, da se je Vzhodna Evropa lahko priključila Evropski uniji šele potem, ko je sovjetski totalitarizem popustil, ko je Berlinski zid končno padel na bolj ali manj nenasilen način in se je končalo tudi obdobje sovjetske komunistične oblasti v delu Evrope. Resolucija Evropskega parlamenta je načelno sprejemljiva za vse, ki verjamemo v demokracijo, pa v prihodnost Evrope, ker poudarja zavezanost Evropske unije demokraciji in spoštovanju človekovih pravic. Vendar če jo skušamo razumeti tako, kot je zapisana, in v kontekstu, kako je nastala, je žal ena od slabo izkoriščenih priložnosti. Je v svojih dikcijah nekoliko konfuzna in prav ker želi ugoditi vsem, ki so pri njenem nastanku sodelovali, je dejansko veliko nedorečenosti, veliko nedoslednosti. Vidi se, da osnovna intenca te resolucije je bila ožigosanje predvsem v prvi vrsti demoniziranje enega totalitarizma in šele naknadno na intervencijo drugih poslanskih skupin v Evropskem parlamentu, zlasti socialistov, liberalcev, zelenih, so dodali tudi nekoliko širšo paleto, širši spekter totalitarizmov, da bi se s to resolucijo pravzaprav identificirali vsi. Ni dvoma tudi, da komunizem je preprečil demokracijo, zakrivil je povojne zločine, ki jih lahko le najodločneje vsi obsodimo. Kršil je človekove pravice, še posebej pri nas v začetni fazi, takoj po vojni in nekje do 70. let. Vendar je tudi res, da sistem, ki je nastal po zmagoviti borbi proti fašizmu, ni uničil slovenske istovetnosti in tudi istovetnosti drugih nacionalnih skupin v Sloveniji. Večini je kakorkoli že v tistih pogojih zagotovil mir, dostojanstveno življenje in tudi, kar ni nepomembno, socialno varnost. Pri nas tudi odprtost v svet, kar prav tako ni nepomembno. Naša sedanja državnost kot naslednica tistega, kar je Slovenija po drugi svetovni vojni kot republika pridobila po izključni zaslugi NOB, to dokazuje. Poskus, ki je nekje prikrit v kontekstu nastajanja te resolucije, poskus izenačitve nacizma, fašizma in komunizma oziroma socializma v Sloveniji ne sme biti vodilo v interpretaciji načelne podpore deklaracije Evropskega parlamenta o totalitarizmu.

Mislím, da je gospod Cukjati v tem smislu zelo tehtno in racionalno opredelil okvir razprave. Sam ga pri tem tudi podpiram. Mislím, da mora biti razprava dokaj vedra, trezna, brez tistih čustvenih vzgibov, ki nas včasih zavajajo in nas peljejo do zelo neracionalnega razpravljanja o tem. Mislím, da velikih razlik v pojmovanju pomena demokracije in tudi izogibanja v prihodnosti napakam, ki bi pripeljale do totalitarnih sistemov, je skupno. In ta poskus je, upam, danes skupen. Ko pa smo pri zgodovinskih dejstvih, je treba nekaj pojasniti. Nacizem in njegova hčerinska družba fašizem, čeprav

je zgodovinsko starejša, ampak je v hierarhiji postala dejansko hčerinska družba, sta povzročila drugo svetovno vojno in sta neposredno kriva za holokavst in genocidno politiko na osvojenih ozemljih. V tem nista primerljiva z nobenim drugim avtoritarnim režimom v Evropi. Politična in vojaška gibanja, ki so nacizem kvizlinško podpirala, so nase prevzela del te odgovornosti. Nacizem je bil, kot je zapisal znan italijanski judovski pisatelj Primo Levi, absolutno zlo. Sistematično in z ideologijo podprto iztrebljanje Judov, Romov, Sintov, upornikov, antifašistov, komunistov, drugačnih, homoseksualcev in veliko žensk in otrok je v evropski zgodovini unikum. Rasizem in iztrebljanje je v njegovih teoretskih in ideoloških osnovah. Tega ne smemo nikoli pozabiti.

Stalinizem je bila predvsem kruta systemska degeneracija ideologije, ki je imela na začetku ambicijo osvobajati človeka in ga obravnavati enakopravno in pravično. Po Leviju, če ga še malce citiram, so Stalinovi gulagi predvsem nadaljevanje krute tradicije ruskega carizma, ki je gulage tudi izumljal, a v komunistični preobleki. Komunizem v vzhodni Evropi imel različne razvoje. Navsezadnje tudi Dubček je bil prepričan komunist in navsezadnje tudi Angela Vode je bila žlahtna, prepričana in plemenita komunistka. Sicer bi svetoval, da prisluhnemo tudi drugi zvrsti judovski filozofinji Ani Arent. Arentova sicer meni, da je stalinizem v določeni meri neposredna izpeljanka marksizma, vendar hkrati ugotavlja, da je nit, ki veže Marksa in Aristotelusa bistveno močnejša od tiste, ki veže Marksa in Stalina. Zanimiva in tudi za to razpravo mislim, da zelo uporabna, pa je njena osrednja teza o nastajanju evropskih totalitarizmov. V zgodovini, pravi Arentova v svoji knjigi Vita aktiva, sta dve nasprotujoči si tradiciji. Ena glavna in večinska, ki nasprotuje pluralnosti in raznolikosti družbe, ter ena alternativna, ki pluralnost, različnost in strpnost zagovarja. Slednja je žal manjšinska, vendar je edini pravi antidot proti totalitarnim ideologijam. Drugače rečeno, zametki totalitarizmov imajo korenine v družbenem in kulturnem humusu nestrpnosti, ki je lahko revolucionarna ali reakcionarna, verska in konservativna, gospodarsko celo liberalna, ali protiverska in kolektivistična. Cerkev je kot ustanova po svojem specifičnem hierarhičnem ustroju in diskriminaciji ženskega spola žal v zgodovini večkrat odigrala tudi vlogo zagovornika glavne tradicije, torej večinske tradicije. Tudi v tem parlamentu je, žal, večkrat začutiti zametke totalitarnosti in totalitarnega govora. Izražajo se v nestrpnosti do drugačnih, do manjšin, do drugih narodov, do drugih držav, do izbrisanih, do Romov, do istospolnih skupnosti in tako dalje. Kažejo se v obsodbah narodnega izdajstva na račun drugače mislečih. Nekateri od vas obsojajo druge kolege narodnega izdajstva, skoraj v vsaki razpravi. In celo v absolutnih kvalifikacijah, zahtevah, da naj bi brez pomislekov podprli kakršnokoli izjavo, ki prihaja iz Evropskega parlamenta. Osebnostno to izjavo podpiram, ampak z

vsemi temi pomisleki, predvsem pa s prepričanjem, da ima vsakdo pravico obdržati svoje mnenje, tudi kritično, do slehernega poskusa enostavnih in preprostih interpretacij zgodovine.

Hvala.

PRESESEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa.

Besedo ima Bogdan Barovič.

Prosim.

BOGDAN BAROVIČ: Lep dober dan tudi z moje strani, kolegice in kolegi.

Govorimo o amandmajih k prvemu poglavju in k naslovu, ker sta vezana. Da pa ne bom kradel dragocenega časa, bom izrazil tudi svoje stališče člana Slovenske nacionalne stranke tudi do amandmaja k drugemu poglavju.

Nobenega od teh treh sam ne bom podprl. Ta sklic je bil sklic k razpravi oziroma za razpravo o Resoluciji Evropskega parlamenta o evropski zavesti in totalitarizmu. Na osnovi mnenja Zakonodajno-pravne službe je matično delovno telo preimenovalo vsebino današnjega sklica v Deklaracijo o seznanitvi z Resolucijo Evropskega parlamenta. Prav. Pritisnil bom "za", da sem bil seznanjen z Deklaracijo o seznanitvi z Resolucijo. Amandmaja pa ne bom podprl zaradi tega, ker me prisiljujejo, da izrazim podporo Resoluciji Evropskega parlamenta. V prvem odstavku - amandma k prvemu poglavju, amandma k drugemu poglavju in tudi amandma k naslovu. Ne bom podprl in podpiral, če govorimo o deklaraciji in resoluciji in o splošnem stališču, ki je jasno opredeljeno v poslovniku. Na žalost, poslovnik Evropskega parlamenta sploh ne razlikuje med deklaracijo in resolucijo. Kakorkoli že. Bom pritisnil "za", da sem seznanjen z Deklaracijo o Resoluciji, če tako želite. Ne bom podprl amandmajev k nobenemu poglavju, ker me nihče ne more prisiliti, da izražam podporo. Izražam pa je ne zaradi tega, kar smo slišali v izvajanju prvaka Slovenskem nacionalne stranke - da mora biti resolucija, če že govori o totalitarizmu, jasna, konkretna in natančna. Rad bi sodeloval takrat, ko bomo govorili o deklaraciji ali resoluciji, če želite, ko bo čas za to, če bo sploh potreben v tej državi, o Sloveniji, ne pa na splošno. Ne bi rad bil zraven zato, da bi ponovno razdvajal slovenski narod iz preteklosti in ne bi rad bil med tistimi, ki bi metal pesek ljudem v oči s takšnimi vsebinami, o katerih govorimo danes, medtem ko se tiste krute in realne življenjske vsebine skrivajo za tem peskom, ki ga ljudem mečemo v oči. Mislim, da ima Državni zbor in vseh nas, 90 poslancev, ne glede na politične barve danes in v prihodnjih dneh veliko bolj odgovorne naloge, kot govoriti o nečem, kar je splošno, nekonkretno in kar "paše" vsakomur posebej iz enega, drugega ali tretjega obdobja.

Podprl bom oziroma rekel bom, da sem se seznanil z resolucijo oziroma deklaracijo, ne bom pa podprl in izrazil podpore tej resoluciji. Hvala lepa.

PRESEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa. Besedo ima mag. Branko Grims.

MAG. BRANKO GRIMS: Hvala za besedo. Vsem prav lep pozdrav! Danes bi lahko bil za Slovenijo pravzaprav kar zgodovinski dan, če bi vsi v parlamentu sprejemali iskreno vrednote Evropske unije. Tako pa smo priče še enemu dnevu, ko padajo maske, ko se vidi, da ima vladajoča koalicija en obraz za Evropsko unijo in povsem drugačen obraz za domačo uporabo. Po svoje sem žalosten, da je tako, toda vsaj to bo na nek način korist, da se vidi, kdo je kdo. Vlada in koalicija sta prej rekli, da je neprimerno, da bi parlament sprejemal ali izrazil podporo, kajti v resnici bi šlo za izraz podpore tej resoluciji, ker da to ni evropsko. Kakšno sprenevedanje je to! S tem samo potrjujete, da ste v resnici nesposobni medkulturnega dialoga, kajti medkulturni dialog, o katerem smo prav v tej dvorani vodili vseevropsko srečanje, kot svojo temeljno predpostavko izraža iskren pogovor, se pravi, izogibanje sprenevedanju in izogibanje sovražnemu govoru, ki ste ga maloprej v enem od nastopov vladajoče koalicije zelo lepo prikazali kar sami. To je seveda neevropsko. In zakaj je ta resolucija tako izrazito evropska, zakaj je to resolucija o evropski zavesti, kar vsi iz vladajoče koalicije vedno spustite v svojih besedah. Ker je s tem, ko je Evropski parlament to sprejel, oblikoval vrednostno izhodišče, celo civilizacijsko izhodišče Evropske unije, ker je zelo jasno načrtal evropsko normo, ki je sedaj očitna tudi v visoki stopnji soglasja, ki je posebna kvaliteta, dosežena v evropskem parlamentu. Gre za kompromis, vendar ta kompromis je bil narejen v daljšem časovnem obdobju z velikim soglasjem, s soglasjem večine vseh velikih poslanskih skupin v evropskem parlamentu in velikanske večine 89% vseh prisotnih poslancev evropskega parlamenta. To je posebna kvaliteta te resolucije in zato lahko o njej mirno rečemo, da je načrtala evropsko vrednostno izhodišče, ki mu vi, gospe in gospodje, v celoti nasprotujete. Nasprotujete mu vsebinsko, če govorimo o sklepu, s katerim ste nadomestili to resolucijo, in o katerem hočete danes odločati. V njem se dotikate izrecno nekaterih zgodovinskih poročil zgodovinarjev in jih navajate kot posebno kvaliteto in obenem tudi vrednotite določena zgodovinska dejanja. Recimo, govorite tudi o popravi krivic. Ali veste, kaj pa govori evropska resolucija in zakaj v resnici vi bežite pred njo? Naj ljudje vedo. Govori o izhodišču, da ne obstajajo objektivna zgodovinska poročila, citat iz točke A, in B, da noben politični organ, nobena politična stranka nima izključne pravice do razlage zgodovine. Torej točno to, kar vi s tem sklepom počnete, s preglasovanjem. To se pravi, je že to, s

čimer hočete nadomestiti evropsko resolucijo, v popolnem nasprotju s samim izhodiščem evropske resolucije in je zato izrazito neevropsko. Za to v resnici gre. Vrednostno vi v Evropo po teh kriterijih ne sodite. In to se še lepše vidi, če pogledamo celotno sejo danes. Evropsko resolucijo hočete nadomestiti s preglasovanjem ob sprejemanju dveh zakonov, k pripravi katerih niti najbolj relevantnih organizacij civilne družbe niste niti povabili, kaj šele, da bi z njimi dosegli soglasje. Kako neevropsko je takšno početje! V redu, ste se pač odločili, da poleg svoje nestrokovnosti in nesposobnosti, ki jo ljudje pač z zniževanjem plač, z daljšanjem vrst nezaposlenih, z vsemi tegobami, s katerimi se te dni soočajo, občutijo na lastni koži vsak dan, dodate tudi svojo očitno neevropskost. In dovolite, da pri tem opozorimo še na nekatera dejstva. Vsak parlament ima posebno vlogo in posebno dolžnost. Parlament je temeljna in demokratična institucija. Vlade, sodišča imajo tudi nedemokratični režimi, tudi nacizem je vse to imel. Ampak demokratično, pluralno izvoljen parlament pa imajo samo demokratični sistemi. In pred to odgovornostjo Evropski parlament ni bežal, Evropski parlament je ta izziv sprejel in je oblikoval posebno resolucijo z izjemno visoko stopnjo soglasja. Ob tem je moral iti čez marsikaj iz svoje zgodovine, priznati, da je molčal, da je molčala Evropa takrat, ko so izvajali socialisti holokavst v Ukrajini. Vsi vedo za holokavst Judov, ampak enako ali še večje število ljudi je bilo pobitih na najbolj oduren način, z lakoto, v času socializma v Rusiji oziroma v nekdanji Sovjetski zvezi. Takrat so nacisti in fašisti hodili na izobraževanje k socialistom, nacionalni socialisti so hodili na izobraževanje k internacionalnim socialistom, kako graditi kontracijskega taborišča, kako izvajati masovna uničenja. In ta prva kolaboracija, ki je postala očitna ob podpisu pakta Ribentrop-Molotov, je zato tista najbolj odurna kolaboracija, kar jih je kdaj bilo. Ni bila izzvana z neko vojno stisko, ampak je bila izzvana s slo po oblasti, s slo po ustvarjanju nekega sistema absolutne oblasti, v katerem pač za določene sloje, za določene ljudi ni bilo prostora in jih je po mnenju strategov tega eksperimenta, odvratnega eksperimenta, bilo potrebno kar pobiti. Pred to kolaboracijo pa vi bežite. Te obsodbe si vi ne upade zelo jasno izreči. Še več, ko je Evropa razglasila dan v spomin na to odurno prvo kolaboracijo, ste vi pred tem pobegnili in ste vsi po vrsti manjkali na tisti prireditvi. Ravno tako kot takrat, ko je ta država imela prvo, žal do sedaj tudi edino, slovesnost v spomin na vse žrtve povojnega nasilja in je pač vaša odsotnost prav tako takrat vpila do neba. Govorim seveda o največji vladni stranki, ki se tako sklicuje na vrednote.

S tega vidika je edini način, da to deklaracijo potrdimo, da sprejmemo amandaje in da na ta način uveljavimo evropska merila tudi v Sloveniji, kajti v resnici oblikovanje neke svoje deklaracije, o kateri ste vi govorili, veste, o tem sam

osebno imam zelo osebno mnenje. Taki poizkusi so že bili, eno je vložila nekoč SDS, sam sem bil njen avtor, če želite pa je niste sprejeli. Tako kot nobene druge ne. Te svoje dolžnosti, moralne dolžnosti ta parlament nikoli ni opravil. In če zdaj niti evropske deklaracije ni sposoben sprejeti, zakaj, povejte mi, zakaj bi mi sodelovali pri čem takem. Zato, da boste še naprej izvajali svoj ideološki boj, netili sovražni govor, tako kot ste ga v nekaterih razpravah že do tega trenutka in prepričan sem, da bo takih danes še cel kup? To nima nobenega smisla. Potem je pač treba reči, da s tem svojim ravnanjem oblikujete tudi nek precedens v bodoče in da se velja iz tega, iz te izkušnje pač nekaj naučiti. In se je treba ves čas zavedati, da ima v resnici ne samo parlament to posebno vlogo, da oblikuje moralni, etični, vrednostni okvir, kar je Evropski parlament s to resolucijo storil, ampak da ima to vlogo v Sloveniji še toliko bolj. Slovenija je namreč edina država, kjer je število po vojni protipravno, zločinsko pomorjenih bistveno večje, kot je število vseh žrtev druge svetovne vojne na slovenskih tleh. Tudi baltske države so se sicer soočale z drugimi stvarmi, z razselitvijo, z vsemi drugimi žalostnimi zgodbami, toda tako zgodbo pozna samo Slovenija. Samo v Hudi jami ali pa v tistem protitankovskem jarku, ki se ga je malo odkopalo pa hitro zaprlo, tam ob Mariboru, je število po drugi svetovni vojni pobitih žrtev bistveno večje, kot pa je število vseh žrtev v Srebrenici. To zelo dobro veste. Zato je velikansko sprenevedanje, ko se mnogokrat govori, da je Srebrenica najbolj žalostna zgodba Evrope po drugi svetovni vojni. In v Sloveniji je takih hudih jam, po pričevanjih, po zbranih podatkih še več kot 600. Kje pa je tu pieteta? Kje pa je tu evropsko vrednostno izhodišče, gospe in gospodje, ko pridemo do teh podatkov? In molk in sprenevedanje ob teh zgodbah in predvsem dejstvo, da celo bežite pred tem s tako visokim soglasjem, sprejetim vrednostnim okvirjem Evropske unije, kot je resolucija Evropskega parlamenta, seveda vpije do neba. Prav tako kot kitke tistih deklet, živih zazidanih v Hudi jami.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa. Besedo ima Eva Irgl.

EVA IRGL: Najlepša hvala za besedo. Spoštovane poslanke in spoštovani poslanci! Pred sabo imamo torej amandma, ki smo ga vložili v Slovenski demokratični stranki in med drugim pravi, da Državni zbor navedeno resolucijo v celoti podpira, ker s tem izraža tudi spoštovanje do vseh žrtev totalitarnih režimov. S podporo resoluciji tudi pozivamo Vlado Republike Slovenije, da tudi ona sledi priporočilom iz Resolucije Evropskega parlamenta o evropski zavesti in totalitarizmu. Državni zbor tudi poziva Vlado Republike Slovenije, naj razglasi 23. avgust za dan spomina na vse žrtve totalitarnih in avtoritarnih režimov. Pred sabo imamo Resolucijo o evropski zavesti in totalitarizmu, ki jo je 2. aprila sprejel Evropski

parlament. Podprlo jo je takrat 98% vseh poslancev, med njimi tudi vsi slovenski evropski poslanci, ne glede na sicerjšnjo strankarsko pripadnost ali pa politično prepričanje. In moram reči, da je to enotno glasovanje takrat nakazalo, da pa morda lahko slovenski politični prostor končno doseže pomiritev in spravo v odnosu do polpretekle zgodovine, da prepozna in obsodi zločinske sisteme in tako postavi tudi nove zdrave temelje prihodnosti. Vendar pa se je ob potrditvi te resolucije, ki obsoja vse totalitarne in avtoritarne režime, izkazalo, da nekateri evropski poslanci svojo evropskost in demokratičnost ter odprtost kažejo samo na evropskem parketu, na evropskem političnem prizorišču, ko pa prestopijo mejo in se vrnejo nazaj v domače okolje, v Slovenijo, pa nanjo pozabijo in jo celo zaničujejo. Vse to kaže, da ne gre samo za odkrito dvoličnost nekaterih evropskih poslancev, temveč da takšno dvojno delovanje prilagojeno potrebam nekega določenega prostora, nekega določenega časa, kaže na simptomatično delovanje politične opcije, ki je danes na oblasti. Eno so izjave za javnost, ki smo jih že vajeni, nekaj drugega se dogaja v ozadju.

Resolucija o evropski zavesti in totalitarizmu ima kar nekaj predhodnih dokumentov s podobno tematiko sprejetih že na evropskem nivoju bodisi v okviru Sveta Evrope bodisi posameznih članic Evropske unije. Tu želim izpostaviti predvsem dve resoluciji. Prva govori o ukrepih za odpravo dediščine nekdanjih komunističnih režimov ter resolucija iz leta 2006. Seveda pa ne smemo pozabiti in zanemariti praške izjave o evropski zavesti in komunizmu, pod katero se je prvi podpisal Waclav Havel in je bila v začetku predvidena tudi že kot skupna izjava Evropske unije. Tukaj ne gre za zanemariti očitnega dejstva, da je do danes to izjavo podpisalo že na tisoče Evropejcev, med njimi tudi veliko znanih osebnosti. Vse te resolucije, izjave, deklaracije, ki govorijo o tej tematiki, kažejo predvsem na nekaj bistvenega, kako prepotrebno je objektivno ovrednotiti dejanja iz polpretekle zgodovine, tudi na Slovenskem. In tako kot pravi praška izjava: "Družbe, ki zanemarjajo preteklost, nimajo prihodnosti. Dokončna sprava vseh evropskih narodov ni možna brez osredotočenega in poglobljenega napora, da bi ugotovili resnico in izboljšali spomin." Res je, tukaj ne gre za vprašanje političnega prepričanja ene ali druge strani, ampak gre za preprosto vprašanje resnice in vprašanje vesti do polpretekle zgodovine in seveda s tem tudi do vprašanja odgovornosti. Zato vsekakor namen današnje razprave ni kakršnokoli žaljenje ene nasprotne strani, se pravi se medsebojno žaliti, tudi ni namen današnje razprave kakorkoli drug drugemu podtikati zlo namerna dejstva ali pa biti v razpravi populističen. To ni namen današnje razprave. Tudi namen današnje razprave ni delovati s svojimi besedami v smer kulturnega boja. In tega bi se morali tudi naslednji razpravljavci pa tudi kakšen že prej držati. Današnja razprava

bi morala pokazati, ali smo kot politiki iz različnih bregov sploh v letu 2009 sposobni preseči delitve, sposobni obsoditi zločine totalitarnih režimov ter res končno narediti korak k spravi.

Zdi se namreč, da začetek sprave v Kočevskem rogu pred leti ni nadaljeval svojega poslanstva. Tam so sicer bili prisotni vsi visoki predstavniki države in seveda so mislili, da bo zgolj njihova prisotnost uravnovesila stanje na tem področju in da bodo povzročene krivice tisočim Slovincem na ta način preprosto izbrisane. Verjetno bi bile te krivice lahko izbrisane, če bi se takrat v Kočevskem rogu mislilo resno in iskreno, predvsem pa, če bi za te krivice kdo odgovarjal. Ali kot pravi praška izjava, citiram: "Zločine komunizma je potrebno kaznovati in obsoditi s pravnega, moralnega in političnega pa tudi zgodovinskega vidika.". Vendar pa je žal pri nas glede teh stvari ostalo samo pri simboliki. Sprava je bila sicer nekako dosežena bolj v smislu pietete do mrtvih, pa čeprav v nekaterih primerih še do tega ni prišlo, če pogledamo samo primer Hude jame, nikakor pa ni bilo sprave v političnem smislu, ki pa je ključnega pomena, čeprav želijo nekateri to preprosto preslišati ali pa zanemariti. Na Odboru za notranjo politiko, javno upravo in pravosodje je bilo s strani poslancev predvsem vladajoče koalicije oziroma vladajoče stranke v koaliciji večkrat rečeno, da predlagatelji sklica te seje želimo z obravnavo resolucije vsiljevati mnenja in potvarjati zgodovino. To bi še lahko verjeli, če bi šlo za naš tekst, ki smo ga mi pripravili v slovenskem parlamentu. To je zelo zanimiva izjava. Ta resolucija je namreč nastala v Evropskem parlamentu, pri njej so sodelovale vse države članice Evropske unije oziroma poslanci. Seveda so ti poslanci tehtali mnenja, izjave, preden so jih zapisali v končno verzijo, ki je danes pred nami. Ta resolucija zagotovo ni bila narejena kar tako na horuk in samo zato, da bi nekemu vsiljevala neko mnenje. Zanimiva je ta izjava, da želimo predlagatelji te seje vsiljevati nekemu mnenje in potvarjati zgodovino tudi v tem smislu, ker resolucija obsoja vse totalitarne režime - brez izjeme in pri obsodbi teh sistemov gotovo ne moremo kakorkoli govoriti o vprašanju vsiljevanja mnenja drugemu, temveč gre za preprosto obče človeško vrednoto, ki bi morala biti jasna vsakemu človeku, in to je, da je potrebno obsoditi zlo, ki se ne sme nikdar več ponoviti. In tu govorimo o vseh zločinskih sistemih, ki so v preteklosti udejanjali veliko trpljenje, povzročali krivice in gorje. Govorimo o nacizmu, fašizmu, pa tudi komunizmu. Vsi trije totalitarizmi so namreč zaznamovali slovenski narod in posameznika. Tako nacizem, ki je dočakal obsodbo tudi s strani najvišjih predstavnikov Nemčije, kot fašizem, na katerega obsodbo še vedno čakamo s strani italijanske politike, kot tudi komunizem, ki je zlorabil NOB in partizanstvo tudi za cilje revolucionarne oblasti in je pravzaprav največ časa tudi živel na slovenskih tleh. In tudi ta totalitarizem, se pravi,

komunizem, na slovenskih tleh še vedno čaka na obsodbo s strani najvišjih predstavnikov države, ki se sicer zelo radi sklicujejo na evropske standarde, evropske vrednote, na vladavino prava, na človekove pravice in svobodno razmišljanje. Žal pa se ta odprtost in širokosrčnost konča pri vprašanju obsodbe zločinov, kot jih obsoja Resolucija o evropski zavesti in totalitarizmu.

Sama seveda nisem čustveno in časovno vezana toliko na dogodke iz polpretekle zgodovine, zato lahko nanje zagotovo gledam, vsaj po mojem mnenju, bolj objektivno, z neke kritične distance. Zato se upravičeno sprašujem, do kdaj bomo živeli razdvojeno pri teh vprašanjih in zakaj stvari nismo postavili na svoje mesto že leta nazaj. Seveda lahko dobimo veliko odgovorov na ti dve vprašanji, vendar pa je nekaj nedvoumno: če bi se zgodovina vrednotila objektivno in ne bi bila v službi pri nas seveda pretežno leve politične opcije, če bi prikazala stališča obeh strani enakovredno, če bi obe strani druga drugi priznali tudi napake, potem se danes tega obdobja zgodovine ne bi več uporabljalo, pa tudi zlorabljalo v aktualnih političnih obračunih, temveč bi se na to obdobje gledalo kot na obdobje, ki je del naše zgodovine in predstavlja spomin na nek čas, pa tudi opomin. Ker pa pri nas politika žal še vedno ostaja na nivoju partizanov in domobrancev ter osvoboditeljev in kolaboracionistov, imamo na vseh družbenih nivojih še vedno težave, saj v zavesti ljudi še vedno ostaja samo resnica revolucionarne oblasti, katere dediči še vedno krojijo politično vzdušje v državi. Neobsodba totalitarizmov s strani najvišjih predstavnikov te države kaže po mojem mnenju na veliko ignoranco in na dejstvo, da izjava o drugorazrednosti teh tem ni bila nepremišljena, ampak je odraz nekega stanja, v katerem se vrti sedanja politična elita. Po mojem mnenju zanikanje in nepriznavanje, pa tudi neobsodba teh režimov, totalitarizmov, Slovenijo znotraj prostora evropskih narodov postavlja v skrajno neprijeten položaj. Medtem ko so ostale evropske države obsodile zločine vseh totalitarnih režimov, pri nas najvišji predstavniki države nekako nimajo posluha za to. Namen današnje razprave ni žaljenje ali pa vsiljevanje nasprotnega mnenja, temveč iskanje poti do poenotenja glede obsodbe vseh totalitarizmov. Toda glede na razprave in izjave v javnosti, ki smo jim bili priče tudi že prej, ko smo na odborih obravnavali resolucijo, imam občutek, da naravni nasledniki režima, ki je v celoti kršil človekove pravice in ni priznaval vladavine prava, skušajo pravzaprav slovenski narod še bolj razklati s podtikanjem, da predlagatelji te seje, med katere seveda sodim tudi sama, želijo spremeniti zgodovinska dejstva in rehabilitirati kolaboracijo. To je bilo večkrat izrečeno. Vsekakor gre za namensko obtoževanje in sprenevedanje zaradi bojazni, da bi se mit o pravem boju brez revolucije slučajno ne sesul kot hišica iz kart. V resnici pa se po mojem mnenju dogaja ravno nasprotno. Z očitkom o rehabilitaciji kolaboracije poskušajo

namreč zagovorniki komunizma ponovno vpeljati logiko državljanske vojne in revolucije. S tem dokazujejo, da gre pravzaprav za rehabilitacijo komunizma v vseh svojih pojavnih oblikah. In to je velik problem današnje družbe v Sloveniji. Zločina, ki je bil namreč storjen nad tisoči Slovencev po vojni, se pač ne da zanikati. In to seveda nima nikakršne zveze z levim ali pa desnim pojmovanjem ali pa nekim političnim prepričanjem. Tukaj gre preprosto za najvišjo vrednoto po sebi, to je človeško življenje, ki se nikdar ne more razlikovati na levo človeško življenje ali pa na desno človeško življenje. Žrtev je žrtev.

Sama bom zato podprla tako amandma, ki smo ga predlagali v Slovenski demokratični stranki, kot tudi resolucijo. Upam da bo do tega sploh prišlo, da bomo lahko glasovali o njej. Smatram namreč, da je taka potrditev resolucije, ki je nastala v Evropskem parlamentu in jo podpirajo vse države Evropske unije, prepotrebna za slovensko družbeno klimo in za ta prostor, v katerem se v tem trenutku nahajamo. Hvala.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa. Besedo ima gospod dr. Vinko Gorenak. Prosim.

DR. VINKO GORENAK: Hvala lepa. Pred nami je torej dokument z naslovom Resolucija Evropskega parlamenta o evropski zavesti in totalitarizmu, ki so ga podprli vsi slovenski poslanci, tudi tisti iz vrst koalicije. Človek bi pričakoval, da s takim dokumentom kakšnih posebnih težav glede na retoriko, ki je tukaj v Državnem zboru ali pa, bom rekel, retoriko koalicijskih strank, ne bo. Pa vendarle težave so bile že na odboru, kar štirikrat smo se morali sestati na željo koalicije, predstavljati obravnavo te temo, odlagati nekam, kaj jaz vem kam, itd. Tisto, kar se pa danes dogaja v Državnem zboru, je pa nekaj nenavadnega. Dokument Evropskega parlamenta z voljo koalicije popačimo tako, da to ni več isti dokument, oziroma popačite tako, da ni več isti dokument. Stvar lahko primerjamo z nekom, ki je imel namen graditi stanovanjski blok, na koncu pa je ven prišla koliba iz palmovih listov. Zakaj? Iz temeljnega razloga, ker že v startu vsaj tisti del dokumenta, ki ste ga koalicijski poslanci dali pod številko 1, to je uvod, zelo jasno pove nekatere jasne zadeve. Med drugim pravi, "ker se uradnih političnih stališč zgodovinskih dejstev ne bi smelo vsiljevati z večinskimi odločitvami..." in tako dalje. Torej vi danes počnete točno to, kar ste zapisali, da naj ne bi, laž. Gremo naprej. Odkrivanje, med drugim se sklicujete, da je po letu 1990 bilo veliko narejenega na odkrivanju in ureditvi prikritih grobišč. Kot da se ne bi zgodila neka rudarska inšpektorica in zaprla še tisto, kar se je delalo v slovenskem prostoru. Če imate kakšen resen, namen zagotovite pogoje, ne pa zapirati odkrivanje teh grobišč. Nadalje. Posebej smešen pa je en odstavek v tem dokumentu, zato ga želimo tudi z amandmajem popraviti, ki pa pravi tako,

namreč to je zadnji stavek tretjega odstavka, govori pa tako: "...pri tem poudarjamo, da je to lažje storila", torej gre za prehod v pluralni sistem 90-ih let, "zato ker je njen prehod v demokratični politični sistem parlamentarne demokracije uveljavljen z večinsko voljo državljanek in državljanov, po pravni poti, brez nujnosti nasilnih sprememb" in tako dalje. In na koncu trditev, da se je vse obdobje po vojni komunistični, torej enopartijski, sistem demokratiziral. A glej ga zlomka! Od kod pa? Ali ni situacija pravzaprav ravno obratna? Ali kdo misli, da bi leta 1990 prišlo do nekih sprememb kar tako, ker se je nekdo spomnil na tej strani stavbe, kjer je bil centralni komite komunistične partije pa rekel: "Bomo ustanovili več strank zato, da bomo imeli pluralni sistem." Nemogoče. Ne, ni res, gospe in gospodje! Ulica je bila tista, ki je takratno vodstvo prisila v takšno ravnanje, sicer bi pa ljudje ravnali, tako kot so ravnali v Romuniji, kvečjemu lahko rečem, da je vodstvo pravočasno uvidelo. Ne se delati neumne pri teh zadevah, ker kmalu bomo lahko brali, da je pravzaprav takratni sistem in takratna partija uvedla pluralni sistem. Tako pišemo tukaj. To je čista neumnost, to je čista laž. Kot tista, v kateri je nekdo rekel, da je komunizem bil do leta 1953. Ali kot je nekdo danes rekel, da je do 70. leta bilo malo narobe, malo totalitarno, po 70. letu pa ne več. Kot da vse žrtve, od dachauskih procesov, pa ne vem katerih procesov vse, ki so imele možnost sploh preživeti, še leta 1985 ali pa, gospe in gospodje, leta 1989 ne bi imele pravice do dela, socialnega in zdravstvenega zavarovanja. Če bi prišli pogledat tisti film na grad Reichenburg, bi to videli. Tako pa pravimo, do leta 1970, potem je bilo pa vse v redu. Od kod le?

In še ena zadeva. Gospe in gospodje, amandma številka dve, ki je vezan na to zadevo, ki smo ga na odboru obravnavali, se je glasil: "Resolucija Evropskega parlamenta se črta." To ste napisali: Resolucija Evropskega parlamenta se črta. Ampak to razumejo tudi ljudje. To razumejo tudi tisti preprosti ljudje, ki morebiti še brati ne znajo. Zato je bilo treba to popraviti, to je bilo treba spremeniti v naslednji stavek, ki ga danes sprejemamo: "Celotno besedilo Resolucije Evropskega parlamenta... o evropski zavesti in totalitarizmu je objavljeno med akti Evropske unije." Torej tisto, kar ljudje razumejo, je treba dati potem masko gor, zato da ljudje ne bi razumeli. Ampak jasno je treba povedati, da vi danes črtate Resolucijo Evropskega parlamenta, ki so jo potrdili tudi vaši poslanci. Tudi v vladnem gradivu je cel kup stvari, ki so popolnoma kontradiktorne. Vlada, recimo, v gradivu pravi, da je najprimernejši odziv na omenjeno Resolucijo Evropskega parlamenta prav dosledno spoštovanje človekovega dostojanstva, svobode, demokracije, načela pravne države, spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin, vključno s pravicami spoštovanja vseh žrtev totalitarizmov, avtoritarnih režimov in množičnih kršitev človekovih pravic.

Ali res? Zakaj pa je Huda jama zaprta? Zakaj pa? Zakaj pa bomo danes popoldan sprejemali dva zakona, ki še naprej, 20 let že, in še naprej delita in ne združujeta. Vi pa govorite, da mi delimo in ne združujemo. Ne, ni res. S pritiskom na "za", popoldan o teh dveh zakonih, boste še naprej delili na prvo in drugorazredne. Razpoke so. Ampak tovrstna dejanja jih počnejo. Tovrstna dejanja. Oba zakona, ki bosta popoldan na dnevnem redu, bi lahko sprejeli tudi mi. Smo imeli večino, vendar smo želeli poslušati vaš glas, vi pa našega ne želite. In še nekaj. Čisto za zaključek. Ko govorimo o...

PRESEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Mir v dvorani!

DR. VINKO GORENAK: ...ko govorimo o teh žrtvah, je potrebno reči še nekaj. Danes v tej dvorani je ena od poslank, vodij poslanskih skupin, rekla: "Totalitarizmi so obsojanja vredni, še posebej pa žrtve teh totalitarizmov." A danes v tej dvorani obsojamo žrtve totalitarizmov? Ponavljam, totalitarizmi so obsojanja vredni, še posebej pa žrtve teh totalitarizmov. Upam, da je to bil lapsus, če ne, pa je nekaj srhljivega. Hvala lepa.

PRESEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa. Besedo ima Andrej Magajna. Prosim.

ANDREJ MAGAJNA: Spoštovani! Ne podpiram amandmaja opozicije. Dilemo o tem, ali naj Državni zbor Republike Slovenije sprejme Resolucijo Evropskega parlamenta in le-to objavi v Uradnem listu, je razrešil Raziskovalni-dokumentacijski sektor, saj je primerjalna analiza parlamentov posameznih držav jasno pokazala, da tako ravnanje ni pravilo, prej izjema.

Ključni argument za objavo Resolucije v Uradnem listu je s to primerjalno analizo padel. Navaja se tudi, s kakšno večino je Evropski parlament sprejel resolucijo. Mimogrede, če štejemo vse odsotne poslance, vzdržane in glasove proti, kar 30% poslancev o njej ni glasovalo. Pomisleki pa so tudi vsebinski. Vedno več kritične javnosti namreč opozarja, da dokument ni uravnotežen. Ugotavlja se njegova pristranost. Navkljub splošni obsodbi vseh totalitarizmov neenakomerno, neenakopravno obravnava različne oblike, predvsem pa ni prilagojen razmeram v Sloveniji. To je dejstvo. Fašizem je omenjan samo enkrat samkrat. Pisci bi lahko pripravili bolj objektivni tekst, če ne bi zavestno pozabili na obdobja, na primer Salazarja na Portugalskem, Franka v Španiji, polkovnikov v Grčiji, Makariosa na Cipru in diktatorskih režimov v baltskih državah, Litovca, Antanasa Smetona iz leta 1926, protinemški in protijudovski nacionalizem, latvijskega diktatorja Ulmanisa in diktaturo Konstantina Pätsa iz leta 1936 v Estoniji. V obsežnem tekstu resolucije teh primerov ne bomo našli. Je pomp okrog Resolucije v Sloveniji s strani desnice in katoliških krogov, ki izrazito poudarja le zločine

stalinizma in komunizma, v tem, da bi relativiziral divjanje fašizma in nacizma na našem ozemlju in s tem opravičeval kolaboracijo, opravičil vlogo Rimskokatoliške cerkve?. Ni namreč naključje, da je bila Resolucija prvič objavljena v tiskani verziji ravno v tedniku RKC Družini. Objavljena je bila na osrednji strani z večjimi črkami kot papeške okrožnice. Slišimo, vsi so kolaborirali, partizani s stalinizmom, domobranci z nacifašizmom. Res, gre za dva totalitarizma. Pozablja pa se, kdo je bil okupator Slovenije. Slovenija je navkljub komunističnemu režimu obstala, v nasprotnem primeru prav gotovo ne bi. Enačenje teh, ki so odšli v partizane, s temi, ki so prijeli orožje od okupatorja, je neetično. K sreči se večina krščansko usmerjenega slovenskega naroda ni odzvala pozivu škofov Rimskokatoliške cerkve. Hvala bogu! Njihova vest, nacionalna zavednost in nenazadnje krščanskih socialistov je usmerila večino Slovencev na stran zaveznikov. Žal se škof Rožman ni odzval na pismo Edvarda Kocbeka. Kocbek je pozval naslovljenega škofa na dialog ter mu svetoval, naj cerkev, če že ne more biti nevtralna, vsaj ne obremenjuje vesti posameznika. Škof Rožman je vernike, ki bi prestopili v vrste NOB, označil kot grešnike - storilce smrtnega greha. Kolaboracija se še vedno opravičuje z bojem zoper brezbožni komunizem, kot da bi bil nacifašizem zaveznik vere. Res ne bi nacisti porušili cerkva, bi si jo pa podredili in vključili v svoje zločinske načrte. Vse od bitke pri Termopilah nam naprej, ko je Efialt Perzijcem izdal podatke o tenski vojski, je veljalo pravilo: Izdaja je dobrodošla, uporabna, koristna, izdajalcev pa ne mara nihče. Efialt Perzijci niso nagradili. Končal je žalostno, še bolj kot je to potrdil znani zavojevalec Atila, ki je okrutno obračunaval z vsemi, ki so hoteli preiti na njegovo stran s tem, da so izdajali lastni narod. Kako bi končali domobranci ob eventualni zmagi nacifašizma? Bi nagradili kolaborante? Bi Sloveniji morda podarili samostojnost? Ne. Verjetno bi končali žalostno, tako kot bi obračunali s partizani, bi se verjetno končala usoda domobrancev, saj je Hitler imel v načrtu izbrisati Slovenijo z zemljevida. Njegov poziv: "Naredite mi zopet to deželo nemško", pove dovolj. Domobranstvo kot tako s strani Rimokatoliške cerkve nikoli do sedaj ni bilo obsojeno ali obžalovano. Z obžalovanjem se govori le o posameznih hudodelstvih. Slovenija bolj kot Resolucijo Evropskega parlamenta potrebuje spravo o polpretekli zgodovini. Spravnih poskusov je bilo res že veliko. Ne bo pa možna pri nas sprava dokler vsaka stran ne bo obžalovala svojih napačnih odločitev.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa. Besedo ima Samo Bevk.

SAMO BEVK: Hvala za besedo, gospod predsednik. Spoštovani zbor! Naj najprej povem, da nismo mi v koaliciji predlagali kot uvod v parlamentarno jesen obravnavo zgodovinskih tem na prvi izredni seji Državnega zbora, temveč so zgodovinsko

razpravo vsilile opozicijski stranki: Slovenska demokratska stranka in Slovenska ljudska stranka. Toliko v vednost, kajti iz besed predsednika gospoda Janše je bilo razumeti drugače. Vse pre pogosto smo v sodobni Sloveniji priča poskusom prevrednotenja naše polpretekle zgodovine, predvsem narodno-osvobodilnega boja. Tokrat so nekatere politične stranke za obračun z zgodovino zlorabile kar Resolucijo Evropskega parlamenta o evropski zavesti in totalitarizmu. Pod pretvezo izenačevanja fašizma, nacizma in komunizma opravičujejo sodelovanje domačih izdajalcev z okupatorjem kot upor proti revolucionarnemu prevzemu oblasti že med narodno osvobodilno borbo in zlasti po njem. Toda slovenski kolaboranti so s tem, ko so se pridružili fašizmu Mussolinijeve Italije in nacizmu Hitlerjeve Nemčije, naredili usodno zgodovinsko napako, ki je nobena resolucija ne v Evropskem parlamentu ne tukaj v Državnem zboru ne more več popraviti, lahko pa seveda temeljito zamegli zgodovinska dejstva.

V Resoluciji se kot pomemben datum navaja 23. avgust, ki je predlagan kot evropski dan spomina na žrtve stalinizma in nacizma oziroma kot dan spomina na žrtve vseh totalitarnih in avtoritarnih režimov, da bomo lahko dostojanstveno in nepristransko počastili njihov spomin. 23. avgust se navaja kot edini datum ../Nerazumljivo../. resolucije, toda zgodovina je bolj zapletena in bolj prepletena. Zgodovinsko gre za 23. avgust 1939, dan, ko je bil podpisan pakt Molotov-Ribentrop, s katerim sta si Nemčija in Rusija razdelili interesne sfere v Evropi. Posledica je bil Hitlerjev napad na Poljsko in s tem začetek druge svetovne vojne, od katere je 1. septembra minilo že 70 let. Obenem pa je Rusija zasedla del poljskega ozemlja. Toda Hitlerjeva Nemčija je že leta 1936, ko je na levi breg demilitiziranega Rena poslala Wehrmacht, prvič prekršila versajski mir, sklenjen po prvi svetovni vojni. Nihče od zaveznikov se takrat ni odzval, za naciste je bil to znak, da lahko v tej maniri nadaljujejo in tako je seveda tudi bilo. Po letih 1936 in 1937 je bil med Nemčijo, Japonsko in Italijo najprej podpisan tako imenovani protikominternski pakt, predhodnik trojnega pakta. Leta 1938 pa je Nemčija aneksirala Avstrijo, ki jo je smatrala za del svoje države. Podobno se je nadaljevalo pri zasedbi Sudetov, dela Češkoslovaške. Pri tem aktu sta sodelovala tudi Francija in Velika Britanija. Paktirali sta z Nemčijo in z njo 30. septembra 1938 podpisali Münchenski sporazum, s katerim je bila Nemčiji priznana pravica do Sudetov in tako sta zahodni velesili pristali na razkosanje Češkoslovaške. Ob tem je treba poudariti, da je pri tem sodelovala celo Poljska, ponavljam, celo Poljska, katere vojska je zasedla dve češki pokrajini v trenutku, ko je Vermacht zadal smrtni udarec praški vladi. Čez slabo leto dni pa je sama Poljska postala žrtev Hitlerjeve Nemčije.

S temi zgodovinskimi dejstvi sem hotel samo ponazoriti, da se zgodovine ne more pisati črno-belo in poenostavljeno, kot to nakazuje Resolucija Evropskega parlamenta, ki ne

upošteva specifičnih zgodovinskih okoliščin v posameznih državah takratne Evrope med drugo svetovno vojno in po njej. Zelo poveden je tudi seznam glavnih avtorjev te resolucije, ki so doma predvsem iz baltskih držav in Poljske in so ta dokument napisali predvsem iz svoje lastne, nacionalne, zelo travmatične, večdesetletne sovjetske nadvlade. Zelo povedno pa je tudi dejstvo, da se je ob teh zgodovinskih razpravah skoraj istočasno pojavil predlog ene izmed izvenparlamentarnih strank, točneje predlog predsednice Nove Slovenije, ki je celo pozvala k ustavitvi celovite sanacije partizanske bolnišnice Franje. Ob dejstvu, da je Evropska unija Partizanski bolnišnici Franji podelila znak evropske dediščine, in da je že od leta 2000 na poizkusnem seznamu svetovne dediščine pri Unescu. Potrebno je poudariti, da je bilo za celovito obnovo Partizanske bolnišnice Franje doseženo soglasje tako v stroki kot politiki. Odločitev o njeni obnovi je sprejela že prejšnja vlada, sedanja pa bo projekt tudi uspešno dokončala. Pomembno je dejstvo, da je obnovi Franje kot kraju spomina na čas največjega spopada v zgodovini človeštva zelo naklonjeno tudi javno mnenje. Ta izjemni pomnik požrtvovalnosti in človeške plemenitosti bomo kljub nekaterim posameznim nasprotovanjem, ki imajo že pridih ideološke nestrpnosti, obnovili tako, kot se za sodobno in moderno družbo spodobi.

Seveda pa bom predlog deklaracije o seznanitvi resolucije Evropskega parlamenta po evropski zavesti in totalitarizmu podprl. Hvala lepa.

PODPRESEDNIK MAG. VASJA KLAVORA: Besedo ima gospa mag. Potrata. Prosim.

MAG. MAJDA POTRATA: Hvala za besedo, gospod podpredsednik. Uvodoma naj pojasnim, da ne bom podprla predlaganih amandmajev k dopolnjenemu predlogu resolucije, ker vztrajam pri že sedaj večkrat povedanem stališču, da podpore ali sprejemanja Resolucije Evropskega parlamenta v tem Državnem zboru ni treba opravljati, da smo se na to temo 6-krat na dveh delovnih telesih pogovarjali, pa ne prepričali predlagateljev izredne seje. Dodam naj še znova, da je nemogoče pristati na tezo, da je predlagani spremenjeni tekst k besedilu, ki ga je vložila SDS skupaj z Ljudsko stranko, potvoril besedilo Resolucije Evropskega parlamenta. Resolucija je sprejeta v besedilu, v kakršnem je, in je ni mogoče kakorkoli spreminjati. Za vedenje naj strnem. V štirih mesecih letošnjega leta, od januarja do konca aprila, je na šestih zasedanjih Evropski parlament sprejel 88 resolucij in 12 stališč in priporočil. Nobenega od teh besedil ni katerokoli nacionalno telo na parlamentarni ravni sprejemalo, potrjevalo ali kakorkoli drugače obravnavalo v pisni obliki, izjema so le obravnave na delovnih telesih, če je tako zaproseno.

Posebej bi rada poudarila, da to ni evropska resolucija. To je Resolucija Evropskega parlamenta, ker v Evropskem

parlamentu sedijo samo predstavniki 27 držav in ne vseh evropskih držav. To daje tudi drugačno razsežnost presojanju zgodovine. Govoriti o evropski zgodovini in ne upoštevati značilnosti vseh nacionalnih zgodovin je pač napaka.

Predlagatelji so govorili o tem, da ni mogoče resolucije Evropskega parlamenta zvesti na izkušnje posameznih držav. Pa sprašujem zato: Kako razumeti razpravo ene od tistih poslank, ki je glasovala za to resolucijo in v katere razpravi je mogoče zaslediti ravno sklicevanje na nacionalne razmere, ko govori o poimenovanju ulic in še o čem? In je to čisto drugačno stališče, kot je stališče neke druge poslanke prejšnjega sklica Evropskega parlamenta, ki ga je bilo tudi mogoče brati v Sobotni prilogi enega od slovenskih dnevnikov. Gre torej za evidentno dejstvo, da so pogledi na zgodovino evropskih držav različni in da ravno na to opozarja resolucija. Socialni demokrati in sama mislim, da zgodovine ni dopustno poenostavljati.

In zahvaljujem se predstavniku predlagateljev, ki je v svoji uvodni dodatni obrazložitvi pravzaprav povedal, da je kontekst, v katerem je zahtevana izredna seja in sprejetjem podpore tej resoluciji, izrazito političen. In da je popolnoma jasno, da tudi po tej seji ne bomo nič bliže glede politične ocene nekaterih ravnanj in da so razhajanja o istih dogodkih vedno globlja zaradi tega, ker eni upoštevajo kavzalno verigo, drugi pa ne. Nekateri zanemarjajo tudi časovno dimenzijo dogodkov. Kako so nastajala ta besedila, o katerih danes govorimo, kako je nastajala resolucija, ki jo je sprejemal Svet Evrope in kdaj, kako resolucija Evropskega parlamenta? To sedaj postavljati v kontekst Hude jame je pa v resnici manipulacija in zloraba tega, ki jo hočem dokazati še z enim dejstvom. SDS nas je postavila v položaj, v katerem se moramo zagovarjati, nenehno zagovarjati, in nočejo slišati, da se je stranka, ki je predhodnica Socialnih demokratov, na slovenjgraškem kongresu distancirala; še več, Združena lista socialnih demokratov je na tistem kongresu obsodila in obžalovala poveljne poboje in zunajpravne obsodbe in s tem priznala tisti del, za katerega pravite, da se ni opravičila, ker pravite, da gre za zanikanje in za opravičevanje zločinov totalitarnih režimov. Poudarjam: Socialni demokrati smo svoj del odgovornosti in del krivde, kakršenkoli že misli kdo, da je, nase prevzeli in to znali narediti. .../Medklici iz poslanskih klopi./... Gre za to, da nekateri, kljub temu da je bilo samo od aprila do sedaj to najmanj šestkrat povedano, nenehno zanikajo.

PODPRESEDNIK MAG. VASJA KLAVORA: Kar nadaljujte, gospa magistrica.

MAG. MAJDA POTRATA: Hvala lepa. Vsaj upam, da je to spet eden od komplotov. Pa upam, da ne bo...

PODPRESEDNIK MAG. VASJA KLAVORA: Izvolite, nadaljujte.

MAG. MAJDA POTRATA: Ja, hvala lepa. Gre torej za to, da slišimo, kar hočemo slišati, da beremo, kar hočemo brati; no ampak danes je čisto po naključju dan pismenosti in pismenost definiramo ravno po tem, da znamo in tudi razumemo tisto, kar preberemo. In misliti si, da bo današnja razprava pripomogla k temu, da bi priznali, da je protikomunizem bil živ že pred nacizmom v tej državi, ki smo ga občutili med drugo svetovno vojno in fašizmom, ki je državo prizadel in naše, zlasti primorske rojake prizadel že pred drugo svetovno vojno. Protikomunizem je bil zelo odločna dejavnost Rimskokatoliške cerkve in znani so primeri, ko so preganjani komunisti, v tem primeru mislim na komunistko, prosila za pomoč, denimo, ministra, ki je član neke stranke, katere naslednica je tudi v današnjem parlamentu, v sedanjem parlamentu, pa ji niti odgovoril ni. Ta komunistka je potem v kontracijskem taborišču umrla. Govoriti o tem, da je mogoče enačiti vse totalitarizme, so strokovnjaki, v tem času, odkar razpravljamo, večkrat opozorili in posvarili pred poenostavljanjem zgodovine.

Sodelovanje z okupatorjem ne velja za zavržno dejanje samo pri nas, ampak sodelavce nacizma so obsojali tudi v drugih evropskih državah. Samo na en primer bom opozorila. Marsikdo med vami je bral dela Knuta Hamsuna - niso jih na Švedskem ponatiskovali, zaradi tega, ker je podpiral nacizem. In sedaj, ko se znova Švedski odločajo o tem, ali bi jih ali jih ne bi, je velika polemika o tem, ali je mogoče podpiranje in soglašanje s Hitlerjem opravičiti ali ne. To je izkušnja, ki govori tudi o tem, da nismo Slovenci nič posebnega, nič nenavadnega v evropskem prostoru in da je vprašanje upora zoper nacizem, fašizem vprašanje, s katerim se soočajo tudi drugi; izkušnje s komunizmom pa nimajo vse evropske države in tudi ne vse države v Evropskem parlamentu. Mislim, da je naše vztrajanje pri tem, da je dovolj, če se naš parlament samo seznanil z resolucijo Evropskega parlamenta dovolj, dobri nameni, o katerih je bilo govora, pa so bil, žal, danes pa pred tem še večkrat grdo poteptani. Hvala.

PODPRESEDNIK MAG. VASJA KLAVORA: Gospod Tanko, imate proceduralni predlog.

JOŽE TANKO: Hvala lepa za besedo.

PODPRESEDNIK MAG. VASJA KLAVORA: Ja ali ne?

JOŽE TANKO: Imam proceduralni predlog. Predlagam, da se seja prekine, da se določi čas razprave poslanki Potrati, se to ustrezno odšteje od skupnega časa poslanske skupine, kajti sedaj, približno 10 minut, čas poslanski skupini Socialnih demokratov ni tekel.

PODPRESEDNIK MAG. VASJA KLAVORA: Hvala lepa. Imate prav, gospod Tanko, to smo že predvideli. Okvara je bila centralna, ni bila kriva gospa, ki je za aparatom, niti ne midva. Kljub temu tudi če ne bi prekinili seje, bi lahko povedali, koliko časa je bilo pozneje odbitega in to nadoknadili. Vendar, ker je res, nadaljujemo z debato. Tudi sam predlagam, da za 10 minut prekinemo sejo, da se to razčisti.

Gospod Potrč, imate tudi vi? Prosim. .../Oglašanje v dvorani./... No, bomo počakali.

Odrejam 10 minutni odmor.

(Seja je bila prekinjena ob 12.15 in se je nadaljevala ob 12.23.)

PODPRESEDNIK MAG. VASJA KLAVORA: Nadaljujemo prekinjeno sejo Državnega zbora.

Rad bi vas obvestil, da bom, ko se boste prijavljali za razpravo, v primeru, da se pri prvem razpravljavcu čas ne bo pravilno beležil ali se sploh ne bo beležil, sejo prekinil za dlje časa, da se ugotovi, kaj je narobe.

Nadaljujemo razpravo. Prosim, gospod Tanko.

JOŽE TANKO: Hvala za besedo. Spoštovani podpredsednik, to prekinitev smo predlagali zaradi tega, da bi se pri Poslanski skupini Socialnih demokratov ugotovilo, koliko časa je poslanka Potrata porabila, da bi se ta čas ustrezno odštel od skupnega časa. Tako se te zadeve uredijo prej, preden nadaljujemo s sejo. Tisto, kar se bo potem še dogajalo, bomo lahko med sejo ugotavljali...

PODPRESEDNIK MAG. VASJA KLAVORA: Hvala lepa, gospod Tanko. To smo predvidevali. Pozanimal sem se, ocenjeno je bilo, da je gospa poslanka porabila za razpravo 9 minut, odkar se je ura ustavila. Točno bi vam pa lahko povedal - tako so mi rekli - šele ob koncu dneva, ko bo vse pregledano; žal, prej ne.

Nadaljujemo razpravo o amandmaju k 1. poglavju in k naslovu. Odpiram prijave. Besedo ima gospod dr. Luka Juri.

DR. LUKA JURI: Hvala lepa. Mislim, da je malo tragikomično, da danes izgubljam čas, ki bi ga lahko koristneje uporabili, na izredni seji, za to da bi se pogovarjali o nečem, kar se je dogajalo 20, 30, 40, 50 let nazaj. Ob tem, da je čez približno deset dni itak predvidena redna seja, na kateri bi lahko tako ali tako o vsem tem govorili. Po možnosti govorili učinkoviteje, zato ker imam občutek, da namen današnje razprave ni, da bi nekaj sprejeli, ampak da bi se še naprej o nečem razdvajali.

Jaz sem se rodil leta 1977, ko je bil totalitarni, realsocialistični režim v Jugoslaviji že v svoji zreli fazi in je počasi začel izgubljati moč. Država je bila čedalje bolj razrahljana in 13, 14 let kasneje je razpadla. V svojem času

sem uspel dati pionirsko zaobljubo, dobil sem modro čepico, rdečo zastavico, govoril o samoupravnem socialističnem sistemu in nisem imel pojma, za kaj gre. V tem času sem kot 14-letnik videl razpad Jugoslavije in slišal govorice o demokraciji, o večstrankarstvu, vseč mi je bil Kramberger in - verjel sem v nekaj novega. Ampak, nisem pa točno vedel sploh, kaj to novo je in kaj je to staro, ki odhaja, bilo. Kaj želim s tem povedati? Da čas je tisti, ki bo zaceli vse rane tega naroda. Samo čas. Nobena deklaracija, noben zakon, nobena prireditev, nobena proslava, noben stisk rok, nobena odprta ali zaprta jama. Samo čas bo zacelil rane, predvsem tako, da bodo na svet stopili ljudje, ki s tem niso - tako neposredno, kot posredno - obremenjeni; ljudje! Medtem ko pa kot narod obremenjeni ostajamo in ostali bomo vedno. Vsi skupaj smo dediči realsocialističnega sistema. Konec koncev v veliko poslanskih skupinah sedijo ljudje, ki so bili člani Zveze komunistov, in verjamem, da jih ni sram, da so bili člani Zveze komunistov, saj so se borili za enakost, za solidarnost, za strpnost med narodi. Konec koncev, govornik Poslanske skupine Slovenske demokratske stranke Janez Janša je bil član Zveze komunistov in mislim, da se tega ne sramuje. Moj oče je bil član Zveze komunistov in vem, da se tega ne sramuje. Zato, ker oba sta se borila za pravice delavcev, za enakost, za solidarnost in za razumevanje med narodi.

Vsi smo dediči druge svetovne vojne in grozot, ki so se zgodile v času druge svetovne vojne; vsi smo dediči pobojev in vsi smo dediči žalostnih in napačnih odločitev, ko so se domobranske sile zato, da bi se uprle partizanom in narodnoosvobodilni borbi, odločile, da bodo sprejele nacistično zastavo in pod nacistično zastavo tudi svojo zvestobo Hitlerju zaobljubile. Vsi smo dediči vseh tistih ljudi, ki so trpeli na Golem otoku. Vsi! Vsi smo dediči zlorab, ki so se zgodile v času komunizma in vsi smo dediči, tudi, demokratičnega prehoda in sestopa z oblasti, za kar smo lahko skupaj ponosni, da naša država ni potrebovala nasilnih dejanj, ni potrebovala revolucije, ampak, da je zrelo in demokratično prešla iz enopartijskega v strankarski sistem, da se je Zveza komunistov zrelo in demokratično odločila, ker je razumela čas, da čas enopartijskega sistema je bil na koncu in da je nastopil drug čas. In vsi ti ljudje so del tiste zgodovinske zavesti, ki jo nosimo vsi tu danes notri.

Jaz sam ne vidim nobene težave z resolucijo o evropski zavesti in totalitarizmu prav zato, ker obsoja vse totalitarizme, in jaz bi širše rekel, obsoja vso zlorabo političnih sistemov, zlorabo človekovih pravic. In to gre lahko nazaj stoletja in stoletja. Lahko se ustavimo v srednjem veku in obsojamo inkvizicijo, ki je bila - kaj drugega kot totalitarni sistem, ki je bil osnovan na eni sami veri, na eni sami resnici; lahko obsojamo zlorabe, totalitarne zlorabe sicer demokratičnih sistemov ali tako imenovanih demokratičnih sistemov in lahko obsojamo tudi totalitarne elemente

demokratskih sistemov danes, ker totalitarizem oziroma zloraba političnega sistema, zato da teptamo človekove pravice, se ni zaključila leta 1991, ampak se nadaljuje danes. Pojdite na Kitajsko, pojdite marsikam v Afriko, po oceni nekaterih pojdite v Evropo in pojdite v Združene države Amerike in boste našli zlorabe človekovih pravic. Tako se zavedajmo tega, zavedajmo se tega danes, zavedajmo se tega, ko bomo čez 10 ali 14 dni govorili o tem, ali imajo Romi pravico do svojih svetnikov v slovenskih občinah, in spomnimo se tega, kadarkoli govorimo o kulturnem bogastvu, o strpnosti in sožitju med nami.

Prijatelji, nekateri moji - jih lahko že imenujem vsaj -, ne mi zameriti, če jih tako imenujem, prijatelji tudi v vrstah SDS - vem, da to razumejo -, razumemo tudi tovarišice in tovariše in prijateljice in prijatelje tudi v vrstah Socialnih demokratov in razumemo vsi ostale. Nima smisla razdvajati tam, kjer ni treba. Boljše je, da zavijamo rokave in skupaj delamo za blaginjo vseh nas. Hvala lepa.

PODPRESEDNIK MAG. VASJA KLAVORA: Gospod Grims, imate proceduralni predlog. Prosim.

MAG. BRANKO GRIMS: Moj proceduralni predlog je, da bi za osvežitev spomina zaprosili službe, da naredijo izpisek vseh glasovanj o vseh zakonih za soočanje z gospodarsko krizo, ki jih je vložila SDS, in tistih 63 posebnih ukrepov, med katerimi nekateri ne bi stali čisto nič, samo prihranili bi denar tej državi, pa ste vse od prvega do zadnjega ali iz neznanja, ali s političnega prestiža, ali iz oholosti, iz napuha zavrnilo do zadnjega. V tej luči, ko bi bil pred vami ta kup na mizi, bi seveda vaše besede izzvenele šele tako smešno, kot v resnici so. Toliko, da bo jasno, kdo komu daje prednost. Leto dni dajemo prednost soočanju z gospodarsko krizo, leto dni vi vse konstruktivne predloge SDS dosledno zavračate. Žalosten sem, da je tako, ampak to je dejstvo.

PODPRESEDNIK MAG. VASJA KLAVORA: Hvala lepa. Besedo ima gospod Anton Anderlič.

ANTON ANDERLIČ: Med to razpravo in tudi v pripravah na to sejo sem se večkrat vprašal, kaj pravzaprav pričakujejo in kaj hočejo od mene predlagatelji te točke dnevnega reda. Do sedaj sem glasoval za nešteto zakonov, pa če hočete, za prvo demokratično ustavo in za zakone, ki bi stvarno in dejansko popravili vse krivice, ki so se zgodile v imenu prejšnjega režima, v imenu ne vem česa še vse. En kup priporočil, resolucij, izjav smo v tem parlamentu sprejeli. Sprejemal sem na forumu, na najvišjem forumu stranke, izjavo o razmejitvi med komunističnim režimom in demokratično Republiko Slovenijo. Ves čas sem nek dedič nekih zavrženih režimov, početij itn., ampak jaz sem pri sebi poskušal maksimalno narediti v duhu

razumevanja tega, zaradi česar se je zamenjal režim leta 1991 oziroma 1990 in zaradi česar smo šli na svoje v svojo državo. Sedaj mi pa še kar naprej očitajo ne vem kaj vse. Samo nečesa ne boste dočakali: da bi kdajkoli priznal, da je domobranstvo, belogardizem, izdajstvo šele posledica, nečesa kar je bilo prej, tako imenovane revolucije.../Oglašanje iz klopi./ Ja, Jerovšek, VOS je nastal bistveno kasneje, kot so se odločili napredni ljudje in napredne sile, tako desne kot leve v Sloveniji, da bodo ustanovile antiimperialistično fronto ljudstva in ena od temeljnih stvari je bila tudi potreba in zaveza, da se bodo borili za spremembo družbenega reda, ki je bil krivičen. Vem, da sedaj potekajo razprave tudi med zgodovinarji, kako ločiti revolucijo od narodnoosvobodilnega boja in kaj revolucija sploh naj bi bila in tako naprej. Ampak jaz tisto revolucijo, zaradi katere so mnogi prišli do boljšega kosa kruha, do pravičnejše razporeditve nekaterih stvari, ne obsojam. Obsojam vse tisto, kar je v imenu te revolucije lahko povzročilo tudi žrtve in tako naprej. Od kje so se rekrutirali od najbogatejše institucije, torej cerkve in nekaterih izdajalcev, ki so pobegnili, ne slovenskih državljanov, ne jugoslovanskih državljanov, ker so imeli krvave roke in tako naprej, to je vprašanje, zaradi katerega me lahko še vedno imate za dediča. Ampak nikoli od mene ne boste slišali, da bi podprl to, da je bilo plemenito dejanje to, kar so fari zganjali med vojno in pridigali, da so partizani komunisti in jih primerjali z živalmi, največkrat z volkovi in tako naprej. Pred pohodom na fronto so jih blagoslovili in njih in njihovo orožje z geslom: "V imenu Kristusovih ran naj umrje partizan." Tega ne boste od mene slišali, da bi kdajkoli to podpiral. Ampak to se tukaj poskuša ves čas dopovedovati.

Še enkrat se vrnem k tistemu, s čimer sem prej uvodoma začel. To, da ste v imenu ideološkega boja in nekaterih vrednot, ki jih tukaj poosebljate, poskušali dezavuirati ali pa zmanjšati vlogo nacionalnega parlamenta, ni plemenito dejanje. Nacionalni parlamenti imamo povsem jasne vloge in opredelitve. Absolutno je - daleč od tega, da se ne bi strinjal z odločitvami, kakršnekoli že so, Evropskega parlamenta. Pač, odločitve, tako kot se z odločitvami našega parlamenta mnogi evroposlanci ali državljani in državljanke tako v Sloveniji kot tudi v drugih državah širom Evrope ne strinjajo, ali jih ne razumejo, ali pa mislijo, da so malo čudne in nesprejemljive odločitve. Ampak tako pač v demokraciji je. Ne more drugače biti.

Zato želim, da ta naš parlament nesporno ohranja vlogo in tisto držo, ki mu sledi, in tudi odgovornost da zaradi tega prevzame. Kajti če s tem ne prevzamemo tudi odgovornosti za svoje odločitve in se skrivamo za odločitvami nekoga drugega, pomeni, da nismo vredni oblasti.

Tako, da če mi kdo pove, kaj pričakujete od mene, kaj naj še naredim - več kot sprejemam zakone, izjave, resolucije in

tako naprej in da mi ne morete pripisati nobenega zločinskega dejanja ali kakršnegakoli izdajstva, bom razmislil tudi o spremembi svojih stališč. Samo o tistem, o čemer sem govoril, pa ne. .../Oglašanje v dvorani, nerazumljivo./...

PODPRESEDNIK MAG. VASJA KLAVORA: Kolikor vem in se spomnim je imel besedo gospod Anton Anderlič. Gospod Jerovšek, vi ste mu padli v besedo.

JOŽEF JEROVŠEK: .../Mikrofon ni vključen./... Imenoval me je.

PODPRESEDNIK MAG. VASJA KLAVORA: Ja, mogoče nazaj, ampak to ni bil, to je bil dvogovor, ki v parlamentu brez dovoljenja predsedujočega ni dovoljen.

JOŽEF JEROVŠEK: .../Mikrofon ni vključen./... Imenoval me je.

PODPRESEDNIK MAG. VASJA KLAVORA: Gospod Tanko, imate besedo.

JOŽE TANKO: Hvala za besedo in vsem lep pozdrav.

Poslanska skupina je vložila amandma k Deklaraciji o seznanitvi z Resolucijo Evropskega parlamenta o evropski zavesti in totalitarizmu in to zato, da bi se slovenska javnost s to vsebino deklaracije sploh seznanila. Kajti to, kar je sprejela koalicija na delovnem telesu, to lahko opredelimo kot deklaracijo o stališčih koalicije do polpretekle zgodovine, ne pa do Resolucije Evropskega parlamenta. Mi, če hočemo, da bo naslov tega dokumenta, ki ga danes obravnavamo, skladen z vsebino, potem je treba sprejeti dopolnilo, ki smo ga predlagali v poslanski skupini, in za napovednim stavkom dati besedilo, če hočemo, da se bo slovenski parlament seznanil z Resolucijo Evropskega parlamenta. Če tega besedila ni, ne moremo govoriti o seznanitvi, ampak o stališčih koalicije k temu aktu.

Treba je opozoriti, da je to resolucijo Evropskega parlamenta sprejelo 535 in zanjo glasovalo 535 evropskih poslancev, proti jih je bilo samo 44. To se pravi, da je bila ta resolucija Evropskega parlamenta sprejeta z več kot 90% soglasjem v Evropskem parlamentu in za to resolucijo so glasovali vsi slovenski Evropski poslanci, vključno s predstavniki Socialnih demokratov in Liberalnih demokratov. Tukaj je treba ugotoviti, da je koalicija v tem primeru zelo dvolična: en obraz kaže za potrebe Evrope in v Evropi, drugi obraz o istih temah doma. Je pravzaprav zelo problematično, da imamo danes v državi tako koalicijo, ki ravna na tak način. Po moje je celo stvar hujša, ne samo da so parlamentarni deli evropskega in slovenskega v istih poslanskih skupinah glasovali in bodo glasovali različno, tudi predstavniki slovenske oblasti so zelo dvolični. Predsednik Republike, predsednik Vlade v tujini prižigata svečke, polagata vence, izrekata pretresljive in sočutne stavke, kot recimo predsednik

Republike v Srebrenici, kot recimo predsednik Pahor v Gdanskem pred nedavnim, doma pa za ista ali pa podobna dejanja istih ali podobnih režimov vse to ignorirajo, kot da se ni nič zgodilo. Nihče se ne udeleži niti letnih slovesnosti niti obletnih slovesnosti - ničesar. Doma gremo pa to mnogo bližje in gredo mimo vseh teh zadev in grobišč in obeležij tiho mimo in ignorantsko se obravnavajo ta dejanja, ki so se zgodila prav tako v času, recimo, druge svetovne vojne ali pa po drugi svetovni vojni. Zunanjih dejanj se udeležijo, doma pa ne.

Ugotavljam, da ni nikakršnih izrazov sočutja. 10. julija je predsednik Državnega zbora na osnovi resolucije Evropskega parlamenta, ki je bila sprejeta samo dva meseca prej, gre za Resolucijo o Srebrnici, imel tukaj zelo sočuten nagovor in pozval Državni zbor k minuti molka. In na osnovi istega akta, resolucije Evropskega parlamenta, sedaj, ko imamo pred sabo prav tako poziv Evropskega parlamenta, da bi 23. avgust obeležili kot dan spomina na žrtve totalitarizmov in avtokratskih režimov, pa je šla ta zadeva povsem neopazno mimo. Rad bi spomnil, da smo poslanci Slovenske demokratske stranke in Slovenske ljudske stranke 17. julija na predsednika Državnega zbora naslovili poziv, da bi, podobno kot je nagovoril slovenski parlament in pozval k minuti molka, enako storil na prvi septembrski seji Državnega zbora s spominom na 23. avgust. Žal imamo sedaj prvo septembrsko sejo Državnega zbora, obravnavamo resolucijo Evropskega parlamenta, v kateri se predvideva razglasitev 23. avgusta kot vseevropski spominski dan, pa tega predsednik Državnega zbora na začetku seje ni storil. Na poziv poslancev Slovenske demokratske stranke in Slovenske ljudske stranke ni niti odgovoril.

Žal tudi vse, kar se dogaja z urejanjem naše povojne zgodovine, poteka zelo slabo. Mislim, da bomo imeli sedaj že dvanajsti ali trinajsti popravek Zakona o žrtvah vojnega nasilja po letu 1995. Nekateri poslanci, ki so zaščitni znak Državnega zbora, so sodelovali kot člani koalicije pri vseh popravkih Zakona o žrtvah vojnega nasilja. Ustavno sodišče je ugotovilo, da je vseh dvanajst ali trinajst popravkov do sedaj bilo neustavnih. Tudi to, kar koalicija sedaj predlaga kot rešitev za Zakon o žrtvah vojnega nasilja, je neustavno, ker ne sledi duhu ustavne odločbe in tudi ne vsebini ustavne odločbe. Žal so nekateri med temi parlamentarci, ki so sodelovali pri več kot desetkratnih popravkih Zakona o žrtvah vojnega nasilja, tudi pravniki. Mislim, da jim to, da so tolikokrat sodelovali pri rešitvah, ki so neustavne, ne more biti ravno v čast. Žal se ta totalitarni duh nadaljuje naprej. Posiljujete žrtve in sorodnike žrtev z rešitvami, s katerimi se ne strinjajo, ki jih ne podpirajo, in nekaj podobnega tudi se dogaja tudi v Državnem zboru, kajti moč koalicije je tako velika in tako brezrezervno uporabljena, da se ne ozira niti ne na evropske dokumente. Verjetno tudi zato, ker se ta duh vleče naprej, ne morete sprejeti resolucije Evropskega

parlamenta o obsodbi totalitarnih in avtokratskih režimov, kajti s tem bi pravzaprav nekaj morali zanikati.

Je pa iz razprave bilo nekako začutiti, to je pravzaprav bilo stališče poslanskih skupin, da so totalitarizmi od naroda do naroda različni. To se pravi, obstajajo totalitarizmi "varietos flores", to se pravi taki, ki so drugačni, ki so, ne vem, totalitarizmi, ki so človeški. Ni totalitarizmov, ki so človeški. In dokler imajo poslanske skupine, ki se imajo za demokratične, taka stališča, potem je težko pričakovati kakršenkoli napredek na razumevanju, predvsem pa na odnosih do tistih, ki so dejansko utrpeli žrtve v tem obdobju med in po drugi svetovni vojni, o katerem govorimo. Slovenska industrija smrti na žalost ni drugačna od drugih industrij smrti in to bi verjetno lahko poslanci Državnega zbora že davno spoznali, že ko se je sprejemal prvi zakon o žrtvah vojnega nasilja. Hvala lepa.

PODPRESEDNIK MAG. VASJA KLAVORA: Besedo ima gospod mag. Sajovic.

MAG. BORUT SAJOVIC: Hvala lepa, gospod predsednik, za besedo.

Moram reči, gospe in gospodje, da življenje so dnevi, ki nas še čakajo, ne dnevi, ki so že minili. Iz zgodbe Evropskega parlamenta se je v slovenski parlament preselila ena borba, ki skuša zopet narod deliti. Odpira se kulturni boj. Mislil, da je danes že nastopil tisti čas, kot je rekla Spomenka Hribar, da je treba sveče vsem umrlim na vseh straneh prižigati s spoštovanjem, z eno pieteto, nihče naj bi ne imel razlogov ne za zmagoslavje ne za strah, ampak očitno vidim, da sem se močno zmotil. Treba je pogledati, kako vsakdo od nas vsak dan o teh vprašanih ravna. Ne kako ravna takrat, kadar je pred kamero, kadar je na televiziji in kadar trenutna slovenska desnica misli, da na tej temi, ki že več kot šest desetletij deli, lahko nabira poceni politične točke s svojo demagogijo.

Pa pojdemo lepo po vrsti. Slovenski poslanci, prisotni v Evropskem parlamentu, so to resolucijo podprli, z vseh strani, in to je očitno sedaj izvirni greh, namesto da bi bili tega drobnega koraka k razpravi veseli in nanj ponosni. In zdaj, ko eno zadevo, ki jo je opravil Evropski parlament, naj bi papeško ponavljali tudi parlamentarci v vseh drugih parlamentih po posameznih državah. Nikjer drugje razen v Sloveniji zaradi političnih potreb tega niso storili. In to je tudi sporočilo. Evropski parlament je sprejel marsikaj dobrega, za Slovenijo tudi marsikaj slabega, vendar jaz o teh zadevah, ki so v njihovi pristojnosti in so o tem že odločili, ne želim ponovno odločati in razpravljati.

23. avgust naj bi bil dan spomina. Se strinjam. Jaz moram reči, da sem tisti dan ravnal spoštljivo. Kaj pa tisti drugi predlagatelji? Bila je slovesnost v gradu Reichenburg na to temo, vseh tistih, ki mi danes dopoldan solite, "berete

levite", na tej slovesnosti ni bilo videti. Gospe in gospodje kje ste bili takrat, ko je bilo treba ne govoriti, ko je bila potreba z nekim dejanjem dokazati?

Drugo. Zopet se odpira zgodba, kaj je bilo prej, je bila prej kura, je bilo prej jajce. Jaz vem in zgodovinska dejstva temu pritrjujejo, da sta fašizem, nacizem napadla Slovenijo leta 1941, da so zato streljali talce širom po Gorenjski, da so v Sloveniji ti totalitaristi dobili sodelavce - kdo je bil sodelavec, se tudi točno ve - in da se je vojna končala z osvoboditvijo Slovenije. In da zdaj vse mečemo v en koš enostavno, gospe in gospodje, ne gre. Če so mrtvi, jaz sem prepričan, da če obstaja še kakšen drugi svet, da so se oni že zdavnaj spravili, težava pa je v tem, da se ne moremo spraviti predvsem mi v politiki, ker nekateri stalno iščete dodatni vir neizčrpanih razdelitev, sovraštva in razdora.

V svoji občini poznam številne vasi, v katerih so se dogajali za čas vojne dogodki, takšni in drugačni, vendar ljudje v vsakdanjem življenju s tem kakšnih hudih težav nimajo več; enostavno, kar se je zgodilo, obsojamo vsi, vsi, ki so umrli si zaslužijo dostojen spomin in pieteto, da pa politika zaradi lastnih .../opozorilni znak za konec razprave./... potreba to generira znova in znova iz desetletja v desetletje, pa je enostavno nedopustno.

Mislím, da bomo danes prižgali sveče tihemu spominu, očitno pa nekateri hočejo soliti rane... .../Izklop mikrofona./...

PODPRESEDNIK MAG. VASJA KLAVORA: Hvala lepa, gospod magister.

Besedo ima gospod mag. Radovan Žerjav.
Prosim.

MAG. RADOVAN ŽERJAV: Hvala lepa, gospod podpredsednik. Spoštovani kolegice in kolegi.

Naj uvodoma povem, da bom ta amandma seveda podprl. Slovenska ljudska stranka je pravzaprav ena od pobudnikov predloga, da slovenski parlament podpre Resolucijo Evropskega parlamenta o evropski zavesti in totalitarizmu, ki obsoja totalitarizme in poziva k odpiranju arhivov, ustanovitvi vseevropskega dokumentacijskega centra za žrtve vseh totalitarizmov in k razglasitvi 23. avgusta za vseevropski dan spomina na žrtve vseh totalitarnih režimov. Osnovni namen je, da se žrtvam nacizma, fašizma in komunizma prizna, da so bile in so žrtve, ki se jih razume in se jim izrazi človeško sočutje.

Slovenska ljudska stranka iskreno podpira Resolucije Evropskega parlamenta, vendar brez kakršnikoli dodatkov, brez kakršnikoli predgovorov ali uvodov, ki bi tako ali drugače spremenili ton te evropske resolucije. Kolikor je namreč le-ta primerna za praktično vse države Evropske unije, bi najbrž morala biti primerna tudi za nas, Slovence. Dvomim, da je bilo pri nas vse tako drugače kot drugje.

Kaj je pravzaprav razlog, da stranke v koaliciji ne morejo podpreti Resolucije Evropskega parlamenta, pač pa se želijo le seznaniti z njo? Ali je to res samo zaradi delitve pristojnosti našega nacionalnega parlamenta in Evropskega parlamenta? Ali je tu res razlog samo ta ali so kakšni drugi razlogi? Želel bi vedeti! Vsaj en konkreten razlog, zakaj! Kateri tekst, katera točka, kateri segment te evropske resolucije ni sprejemljiv oziroma je dikcija napačna, ni točna. Ali je to morda točka 6, kjer piše, citiram: "Evropski parlament obžaluje, da se 20 let po razpadu komunističnih diktatur v srednji in vzhodni Evropi v nekaterih državah članicah še vedno neupravičeno omejuje dostop do dokumentov, ki so pomembni za posameznike ali potrebni za znanstvene raziskave. "Poziva vse države članice, naj si resnično prizadevajo za odprtje arhivov, tudi arhivov nekdanjih notranjih varnostnih služb, tajne policije in obveščevalnih služb, čeprav je treba zagotoviti, da se to ne bo izrabljalo za politične namene. In ko danes tukaj kot razlog, zakaj ne moremo podpreti resolucije, pač pa se lahko z njo samo seznanimo, navajate neke formalistične razloge, se mi to ne zdi primerno - da ne bom uporabil kakšne težje besede.

In še nekaj bi želel ob tej obravnavi dodati v imenu Slovenske ljudske stranke. Kot smo že opredelili v kongresni resoluciji leta 1994, v Ljudski stranki spoštujemo vse, ki so se borili proti nacizmu, fašizmu in komunizmu. V Slovenski ljudski stranki tudi najodločneje nasprotujemo poskusom, da se vse udeležence in podpornike partizanskega boja obsoja za izvensodne poboje in medvojno ter povojno revolucionarno nasilje. Tudi obsojanje vseh članov komunistične partije za ta dejanja je krivično. Dejanja so načrtovali in zagrešili konkretni posamezniki iz vodstva partije in obveščevalnih organizacij, ki naj za svoja dejanja tudi odgovarjajo. Nekateri danes še živijo. Večina pripadnikov partizanskega gibanja, ki se je odločila za boj izključno zaradi izgona okupatorja, pa si za svoje delovanje zasluži zgolj priznanje in spoštljiv spomin.

Enako za Slovensko ljudsko stranko ni sprejemljivo, da se vse pripadnike domobranstva in drugih protikomunističnih organizacij obsoja za prisego okupatorju in izdajstvo. Odgovornost nosijo konkretni posamezniki. Velika večina pa se je v protikomunistične formacije vključila v iskrenem prepričanju, da bodo le tako svoje bližnje zaščitili pred revolucionarnem nasiljem in uboji, ki so se množično dogajali, kar je danes dokazano zgodovinsko dejstvo. Zato je pavšalna obsodba vsega protikomunističnega gibanja, ki se žal nadaljuje, velika velika krivica, ki se je godila in se dogaja tisočim zavednim Slovencem in njihovim svojcem, kar v Slovenski ljudski stranki iskreno obžalujemo.

Upam, da bo kmalu prišel čas, ko bomo zmogli kot država in narod tako presojsati našo zgodovino, predvsem zaradi naše prihodnosti in prihodnosti naših otrok. Manjka nam pokončnih

in zavednih Slovencev. Veliko takih je bilo na partizanski in tudi protikomunistični strani. In bodimo spoštljivi do vseh.

Iskreno verjamem, da je evropska resolucija o evropski zavesti in totalitarizmu prava. Predvsem pa je nujno, da se vanjo in v naše skupno družbeno sprejemanje in razumevanje javno vnese dimenzijo odpuščanja. Odpuščanje ni pravna kategorija, ampak moralna, človeška. In za to pri tej stvari pravzaprav gre; da se znamo opravičiti in odpustiti. Vsi danes tu zbrani poslanci, vsak od nas, v svojem imenu in v imenu ljudstva, ki ga zastopamo, da izrečemo, opravičujemo se in odpuščamo, in da to zgodbo za vselej zaključimo. Hvala lepa.

PODPRESEDNIK MAG. VASJA KLAVORA: Besedo ima gospod Mirko Brulc, prosim.

MIRKO BRULC: Lepo pozdravljeni! Verjetno se oboji strinjamo, da nismo dediščina nobenih - izmov. In sedaj se tukaj zopet delimo na naše - vaše. Vi zagovarjate ene, mi bi morali zagovarjati druge. V to silimo tudi občanke in državljani in državljanke naše republike, in to ni dobro. Zato mislim, da je ta seja povsem nepotrebna, kajti dokument, ki ga je sprejel Evropski parlament, je sprejet, z njim se strinjamo, naši predstavniki v Evropskem parlamentu so ga potrdili in ne vidim nobene potrebe, da bi mi sedaj o tem razpravljali. Očitno pa bomo, kajti želja je bila pač taka, kot je.

Sam zelo spoštujem žrtve vseh totalitarizmov, nikakor pa ne tiste, ki so te žrtve povzročili. In mogoče še marsikdo v Sloveniji ne more razumeti nekaterih zadev - in tudi dopis Foruma za Goriško, ki so predlagali, da bi bil 26. april 1915 tisti datum, ki bi ga morala Evropa sprejeti, zato da se spominja totalirizmov. In zakaj? Zato, ker se je takrat začel, takrat se je rodil fašizem in takrat so bile velesile, Francija, Anglija, Rusija podpisnice dokumenta, ki je nekako sprožil te grozote. Primorski ljudje so 25 let doživljali fašizem, potem se je začelo še krvavo klanje v drugi svetovni vojni in tako dalje. Če ne bi bilo fašizma, če se to zlo ne bi rodilo, verjetno ne bi govorili ne o poveljnih pobojih, ne bi govorili o brezni in še o marsičem ne.

Sam sem se seznanil z resolucijo in za mene je to dovolj. Vsebinsko dokumenta poznam, z njim se strinjam, vendar ob tem razmišljam tako: tako kot je bila Jugoslavija sestavljena iz različnih narodov, različnih republik, tako je Evropa konglomerat različnih narodov, različnih zgodovinskih dejstev in tako dalje. To je treba vzeti v ozir, vendar je zelo, zelo težko zaobjeti vse te probleme in nas enačiti s Poljsko, Litvo, Latvijo, ko pa se je Tito zelo jasno uprl informbiroju in še čemu. O tem bi lahko veliko govorili.

Nekdo je rekel tu danes, da razlaga zgodovine ne more biti pravica nobene stranke. S tem se strinjam, vendar bi rad vprašal, če bi se toliko ukvarjali s klerofašizmom, z nacizmom, kot se s komunizmom v naši domovini, potem bi nam

bilo seveda drugače. Če bi kdaj prišli tudi na komemoracijo na Svetega Urha, na Bazovico, spominski park na Trnovem, kjer je 2.300 žrtev zapisanih, padlih na Goriškem, na Primorskem v drugi svetovni vojni, če bi kdaj priznali vlogo partizanov, Osvobodilne fronte, narodnoosvobodilnega boja in tako dalje, bi veliko prispevali k umirjanju in bi tudi preprečili delitve, ki jih bomo danes s svojo razpravo zopet spodbudili. Pravijo, da je zgodovina v naši domovini v službi leve opcije. Če je to res, potem vprašajte Dežmana, ali pozna to knjigo, knjigo kjer so fotografije, ki so jih slikali belogardisti, fašisti in nacisti, kjer je fotografija, kako so v Renčah sekali glave partizanom in še kaj. Dajmo se tudi o tem pogovarjati, če smo šli že na to področje.

Res obžalujem, da opozicija podtika vsem nam, da smo izsilili to sejo zato, da bi državljanke in državljane odvrnili od razmišljanja in reševanja težav, ki so v gospodarstvu, in podobno. Mislim, da je to sprevrženost brez primere, značilna za marsikoga, kajti to sejo je predlagala ena od strank, zagotovo ne pozicijskih, in mislim, da je nepotrebna.

Resolucijo sprejemam, amandmajev ne bom podprl in s tem je za mene zadeva ad acta. Hvala.

PODPRESEDNIK MAG. VASJA KLAVORA: Gospod mag. Žnidaršič, prosim.

MAG. FRANC ŽNIDARŠIČ: Lepa hvala. Lep pozdrav vsem prisotnim! Resolucija ima težavo, da je presplošna, pri njej nismo sodelovali, nismo mogli vplivati na njeno besedilo in čeprav je polna vzvišenih besed in občutljivosti, v njej manjkajo mnoge resnice, ki jo delajo za mene invalidno do te mere, da je kot take ne morem potrjevati, sem pa vesel, da sem se z njo seznanil, da lahko danes povem, zakaj se ne strinjam z vsebino - mislim v tistem delu, ki je notri ni.

Zagotovo ne bom mogel vsega naštetih, kajti pri naštevanju ostaja vedno možnost, da se kakšna stvar pozabi in tukaj je greh te resolucije; namreč, ta pozablja na zločine demokratičnih oblasti, ki so se tudi zgodili med in takoj po drugi svetovni vojni. V tej resoluciji ni skoraj milijona mrtvih vojnih ujetnikov, ki so jih demokratični sistemi v ujetništvu pustili umreti od lakote. V tej resoluciji ni pod zastavo demokracije zločina v Srebrenici, ki so mu asistirali nizozemski pripadniki tamkajšnjih vojaških enot, itd. V tej resoluciji ni žegna Katoliške cerkve na slovenskih tleh, ki je generirala bratomorno vojno z novačenjem v domobrance in se nikoli ni opravičila glede svoje asistencije v tistem času na tak način. To so pomanjkljivosti te resolucije, ki enači vse totalitarizme, katerih zločine brez dvoma absolutno obsojam, se z njimi ne strinjam in jih obžalujem v obsegu in v tistem delu, ki so se zgodili na naših tleh, iskreno obžalujem in ni mi bilo težko pokloniti se žrtvam ne enim in ne drugim in sem

to že večkrat storil v svojem življenju brez velikih besed in takrat, ko sem mislil, da je to potrebno ali sem bil na tem.

Ni mogoče spregledati, da se en del boja proti totalitarizmu v naši državi veže na kolaboracijo in se poskuša z bojem proti totalitarizmu oziroma proti komunizmu relativizirati, da ne rečem, pozabiti na to, da je šlo za narodno izdajo in da je posledica mnogih zločinov s strani osvoboditeljev pravzaprav bila povzročena z okupacijo in kolaboracijo - v obliki maščevanja po vojni neutemeljenega, neupravičenega, pa vendarle. Pozablja se na to, kaj je bilo prej in kaj je bilo kasneje. Enačiti seveda totalitarizme, ki so delovali na naših tleh, s tistim v Sovjetski zvezi za časa Stalina in v Italiji za časa fašizma, ki se ni začel 23. avgusta, s katerim naj bi se pozabilo, da je vsaj fašizem začel svoj pohod že v zgodnjih dvajsetih letih in ki ga je slovenski narod čutil do te mere, da je, zanimivo, na Primorskem pozabil na državljansko vojno in se usmeril predvsem proti temu fašizmu. Podobno je na Štajerskem; izostal je - bi rekel - boj proti totalitarizmu in se je slovenski narod tam uprl nacizmu, nemškemu okupatorju.

Zaradi tega je problematično metati vse v en koš, poenostavljati in posploševati do te mere, da bi seveda kakšno stvar zamolčali, in zamolčane stvari so zanimive in tiste, zaradi katerih ne morem ploskati tej resoluciji Evropskega parlamenta in je tudi ne bi podprl, če bi bil zraven ali če bi zahtevali, da podprem tako, kakršna je; tam, če bi bil poslanec ali pa danes tukaj, ko se od mene to pričakuje. Zato tudi amandmaja ne bom podprl, ki ne sanira teh pomanjkljivosti te resolucije, ki so skrajno pomembne in gredo v smeri spreminjanja zgodovinskih dejstev in mečejo vse v isti koš. Ja, in prav zanimivo je dejstvo, da v nobenem parlamentu Evropske skupnosti ne potrjujejo te resolucije. Verjetno je več razlogov za to, ampak jaz bom naštel tista dva, ki ju sam vidim.

Prvič je slaba vest zaradi pomanjkljive vsebine. Evropske države, ki tega ne potrjujejo, se zavedajo, da ta resolucija ne pove vsega in da manjka tisto, kar je pomembno, za razlikovanje razmer v 27 državah, ki so zgodovinsko dokazljive bile in jih zato stlačiti v eno škatlo ni mogoče.

In drugič, nobene druge države si doslej niso privoščile take razprave, znotraj katere bi lastne grehe enih in drugih obešale na veliki evropski ali celo širše, svetovni zvon. O grehih druge države, po mojem vedenju, takole ne razpravljajo. Poskušajo se sami zmeniti za zaprtimi vrati, če se da, največkrat se pa o tem ne pogovarjajo - vprašajte Francoze, oni ne dovolijo razgovorov o tem, kaj se je zgodilo s kolaboracijo na Francoskem, kljub temu da jih je na deset tisoče bilo postreljenih v obliki izvensodnih pobojev. Razlika je bila samo v tem, da so jih tam vrnili svojcem, da so jih lahko pokopali, pri nas pa so tisti pobiti po vojni bili v zamolčanih grobovih. Samo ta razlika je. Ampak Francozi o tem

ne diskutirajo. Tisti, ki je bral Sobotno prilogo Dela dlje časa nazaj, je lahko poslušal, kakšen odnos imajo Francozi do tega problema. Kaj hočem povedati? Da je v to zanko take široke razprave in znotraj narodovega obtoževanja in pričakovanja obrambe nekih zločinov ali karkoli - v to zanko je padla opozicija iz dveh strank in se zapletla v to zgodbo iz povsem političnih razlogov, da bi nabrala politične točke na kosteh več tujih kot naših, ampak vendar vse v okviru našega totalitarizma, našega narodnoosvobodilnega boja, brez potrebe jemati na last slovenskega naroda tisto, kar se je zgodilo, zadnje mesece vojne na naših tleh in takoj po njej, brez kritične refleksije v smislu razumevanja in priznavanja najprej vzrokov za vse, kar se je zgodilo, in potem posledic, ki so nastale, da ne rečem celo na moralno-etični ravni, ko je šlo za obstanek naroda in ko je bil boj za življenje na življenje in smrt edina izbira za to, da nismo izginili znotraj nacifašizma, kar so seveda tisti, ki so poskušali reševati svoje bližnje, kot je bilo rečeno, spregledali. Rešili svoje bližnje, ampak kot narod bi izumrli kasneje, če bi zmagali tisti, ki so jim med vojno v obliki narodnega izdajstva pomagali. In ni res, da mi kar počez obsojamo domobrance kot krive in da to posplošujemo. Sam globoko verjamem, da je šlo mnogo njih, tako kot je bilo rečeno, globoko prepričanih, da prav ravnajo v tistih razmerah. Ko so videli, kje so, niso mogli nazaj, ker je bila zagrožena smrt družine, požgana hiša in podobno. Ampak: predlagatelji nikoli niso jasno obsodili kolaboracije, pač pa jo danes poskušajo opravičevati z bojem proti totalitarizmu oziroma komunistom tistega časa.

In pri tem bi spomnil samo še eno zanimivo zgodovinsko podrobnost, da v času NOB in takoj po njej do 29. novembra 1945 ni mogoče govoriti o boju proti totalitarnemu režimu, pač pa je bila takrat še Kraljevina Jugoslavija in znotraj le-te so bili storjeni zločini katerikoli - med vojno in potem, seveda, zmagovite strani po vojni.

Tako mislim, da danes brez potrebe načenjamo to zgodbo, ki bo vedno znova delila, verjamem pa, da slovenski narod počasi postaja naveličan poslušati to in na tak način in da jih dejansko zanima to, kako živimo danes, kako bomo jutri. Pri tem ne plediram na to, da bi se pozabilo, ampak očitkov je bilo dovolj. Čas je za to, da se pogovorimo o tem, kako bi lažje in bolje rešili probleme, ki tarejo današnji čas in ki bodo vplivali na našo prihodnost.

Hvala lepa.

PODPRESEDNIK MAG. VASJA KLAVORA: Gospod Gvido Kres, prosim.

GUIDO KRES: Hvala za besedo. Spoštovane kolegice in kolegi.

Imam občutek da ste si nasprotniki sprejetja Resolucije Evropskega parlamenta o evropski zavesti in totalitarizmu lahko tudi nehote zadali nalogo zaščititi nekoga, ali neko

obdobje, ali neko gibanje. Mislim, da ni prav nobene potrebe po tem, kajti vsakdo, ki ni kriv za dejanja, ki so bila povzročena s strani komunističnega režima, sem prepričan, da ima čisto vest. Sem prepričan, da lahko živi in da so tudi lahko živeli v svojem duševnem miru. Vem pa tudi za ljudi, ki niso imeli mirne vesti, in vem tudi, da so zelo težko živeli in trpeli. In s tem si predstavljam, da so plačali že veliko kazen. Bili so težki časi, bile so težke okoliščine in znašli so se v tem.

Če se gre o tem, da bi bilo vendarle treba opozoriti na dejstvo, da pa je narodnoosvobodilni boj oziroma partizanski boj prav gotovo prispeval k hitrejšemu zlomu tiranije nacizma in fašizma na slovenskih in evropskih tleh. Hkrati je tudi prispeval k dokončnemu zaokroženju in ureditvi slovenskega ozemlja, še zlasti na celotnem območju Primorske. Žal pa je narodnoosvobodilni boj, partizanski boj zlorabila komunistična partija za svoje ideološke cilje že med samo drugo svetovno vojno, še zlasti pa po njej. Dejstvo je, da je določen del populacije tudi sodeloval z okupatorjem. Širši del populacije tako imenovanih sodelavcev pa je bil prav gotovo zaveden in se je v hudi stiski boja obrnil proti revoluciji. Seveda je takšna oblika sodelovanja z okupatorjem vredna obsojanja. Še mnogo hujše obsodbe pa je nujno treba izreči vsemu nasilju po drugi svetovni vojni nad vsemi tako imenovanimi sodelavci okupatorja in še zlasti nad vsemi, ki niso bili po volji novemu režimu. Prepričan sem, da bi moralo tudi Združenje borcev za vrednote NOB Slovenije narediti jasen mejnik med glavnim ciljem, ki je bil zasledovan v drugi svetovni vojni, in sicer, boj proti okupatorju, in tistim ciljem, ki so ga zasledovali tisti protagonisti, ki so narodnoosvobodilni boj izkoristili za izvedbo socialistične revolucije.

Partizanski boj, moram reči, so izkoristile tudi naše sosede. Če pogledamo Koroško, jim je zelo prav prišel partizanski boj, ko se je bilo treba organizirati in iti v novo republiko, Republiko Avstrijo. Ravno tako se dogaja v Italiji, partizanski boj je bil izkoriščen za to, da so zaključili zadevo, kot so. Kot je bilo že rečeno, tudi na Hrvaškem. Ta plemeniti partizanski boj je bil potem izkoriščen za take namene. Nekateri so zelo zvito, brez kakšnega velikega obsojanja zadevo izpeljali, medtem ko Nemčija tega ni mogla storiti. Toda Nemci so se izkazali. In ta legendarna slika gospoda Willyja Brandta, ko se je poklonil žrtvam, je pokazala njegovo veličino. Prav rad bi videl, da bi pri nas vsi ti, ki so na katerikoli strani sodelovali, zmogli toliko moči in se priklonili vsem slovenskim žrtvam na katerikoli strani. Zato sprejemam to resolucijo kot uvod, droben korak k spravi v naši državi. Hvala lepa.

PODPREDSIEDNIK MAG. VASJA KLAVORA: Gospa Silva Črnugelj, prosim.

SILVA ČRNUGELJ: Hvala lepa za besedo, gospod predsedujoči. Lepo pozdravljeni, kolegice in kolegi! Današnjo razpravo o že sprejeti resoluciji pojmem kot prispevek k temu, da se grozodejstva različnih totalitarizmov ne bodo nikoli več ponovila in da bomo vsi nekako sprejeli dejstva, ki so razvidna iz naših razprav. Citirala bom znamenito nemško filozofinjo Hanno Arendt, sicer iz druge knjige kot moj kolega Franco Juri. Citirala bom iz knjige Izvori totalitarizma, ki je obsežna knjiga, 600 strani. Je filozofinja, hkrati tudi teologinja, sicer židovskega porekla, in je razpravi in raziskavi totalitarizma namenila deset let svojega dela. Mislim, da so njene sklepne misli dokaj plastične, in upam, da bodo znale priti do živega vsem nam. "Totalitarne ideologije ne stremijo k preobrazbi zunanjega sveta ali preobrazbi družbe, temveč k preobrazbi človeške narave same. Koncentracijska taborišča so laboratoriji, v katerih preskušajo spremembe v človeški naravi in njihova sramotnost potemtakem ne zadeva le jetnikov in tistih, ki jih nadzorujejo v skladu s strogo znanstvenimi postopki, to zadeva vse ljudi. Ni problem v trpljenju, ki ga je bilo na zemlji vselej preveč, niti ne v številu žrtev. Na kocki je človeška narava sama in čeprav se zdi, da ti eksperimenti niso uspeli človeka spremeniti, ampak ga zgolj uničiti in v za to ustvarjenih razmerah, v katerih se dosledno uresničujejo nihilistična bahavost "homo homini lupus", se moramo spomniti nujne omejitve na eksperiment, ki zahteva globalni nadzor, da bi pokazal sklepne rezultate. Zdi se, da je totalitarno prepričanje, da je vse mogoče, doslej pokazalo le to, da je vse mogoče uničiti. Pa vendar so totalitarni režimi v svoji preteklosti navedli in odkrili, da obstajajo zločini, ki jih človeštvo ne more ne kaznovati niti odpustiti. Kadar je nemogoče postalo mogoče, je postalo zlo, ki se ga ne da kaznovati in odpustiti in ga ne moremo več razumeti in razložiti z zlemi motivi samointeresa, pohlepa, zavesti, sovraštva, hrepenenja po oblasti in bojazljivosti. Je jeza, jeza jih ne more maščevati, ljubezen prenesti, prijateljstvo odpustiti. Tako kot žrtve v tovarnah smrti ali luknjah pozabe v očeh krvnikov niso več človeške, zato najnovejša vrsta zločincev sega celo onkraj solidarnosti v človeški grešnosti. Stran 552."

Boj s totalitarizmi ni ne lahek, še manj pa enostaven. Proučevanje totalitarizmov je zahtevno in po moje ni le v domeni zgodovinarjev, ki so se v času pred sprejetjem evropske resolucije in po sprejetju najbolj pogosto oglašali. Današnjo razpravo v Državnem zboru sprejemam in razumem le kot prispevek k obsežnejši razpravi, ki je bila sprožena v Sloveniji. Pogrešam poglede in odmeve vrste sociologov, filozofov, psihologov, teologov, antropologov, politologov in še mnogo drugih strokovnjakov, ki bi lahko s svojim vedenjem prispevali k osvetlitvi tako obsežne in zahtevne tematike. Kljub dejstvu, da je resolucija kratka in na videz enostavna,

v sebi skriva številne nedorečenosti, ki zlahka pripeljejo v past posploševanj, zato smo do takih in podobnih tekstov precej zadržani - jaz osebno hladna. Bojim se, da bo razprava povzročila le bahavo kazanje s prstom na te ali one, da bo sprožila val obtožb brez repa in glave. Verjetno bo sprožila delitev na te in one in nerazumevanje ozadij, načinov in postopkov, utegne sprožiti sovraštvo, kar pa ni dobro. Razumevanje žrtev je najbolj pomembno, saj so žrtve pomembne. Pomembno je zavedanje o trpljenju konkretnih ljudi; Janka, Jožeta, Janeza, Majde, Marije, Mojce, in zavedanje o vseh tistih konkretnih tragičnih življenjih, trpljenjih, bolečinah, izgubah in usodah. Zavedanje o vseh posledicah grozodejstev je pomembno. Kar tako označevati posamezne totalitarizme brez oznak časovnih obdobjev v procesu spreminjanja je sila nevarno.

Jaz obsojam vse tiste, ki so sodelovali v teh številnih morijah, vse tiste, ki so pozabili na posameznika. Nikoli ne bom pozabila, da je moja mati bila v taborišču Ravensbrück, da sta moj star oče in stric bila v Gonarsu, da je mamina sestrična bila na Rabu. Nikoli ne bom pozabila njihovih pričevanj in vedno bom obsojala tiste, ki so to storili. Občudujem in se vedno znova sprašujem, kje so le zbrali pogum vsi tisti, ki so šli v partizane in se bojevali za svobodo slovenskega naroda kljub tako velikem sovražniku. Med njimi sta bila tudi moja mama in oče.

Pohvaliti velja vse tiste svetovne politike, ki so zmogli toliko politične volje, drže in poguma, da se opravičijo in priznajo ter obsodijo ta in podobna dejanja, med njimi so Brandt, Putin, Merklova. Mi smo obsodili ničkolikokrat, država Slovenija in posamezniki Slovenije, dahavske procese in dejanja v Kočevskem rogu in ne nazadnje vse poveljne poboje, tako Stanovnik in Kučan. Mislim, da smo o tem v Državnem zboru v preteklosti od leta 1995 in naprej o tem veliko napisali, angažirali številne strokovnjake in da smo o tem nekako prišli na jasno vsi.

In kje so tisti, ki bi lahko kolaboracijo obsodili vsaj na simbolni ravni, pa tega niso storili? Majhen, drobčan korak. Kaj to pomeni? Države so se med seboj razlikovale in se še vedno razlikujejo in nikakor ne gre jih enačiti vse kar počez in označevati kar tako, saj nas je zgodovina naučila, da so ravno krizni časi, ki porajajo izme in totalitarizme vseh časov in vrst.

Če je ta resolucija le politični bombonček za nekatere evropske države - kaj pa mi v našem parlamentu lahko naredimo glede na dejstvo, da je že sprejeta? Naj bom nekoliko bolj konkretna. V Državnem zboru je bila izdelana študija, o kateri ste že vsi govorili; obravnava vrsto zadev, je bila narejena na podlagi anket, odgovorile so kar večina držav in smo ugotovili, da večina držav te resolucije in obravnavala. Študija žal ne vsebuje mnenje in poglede na to, kako se to rešuje na Danski in na Finskem. Ta študija je izkazala raznolikost načinov in postopkov obravnave številnih drugih

resolucij, ki jih obravnava Evropski parlament. Vse sprejete so objavljene na spletu in v Uradnem listu Evropskega parlamenta. V preteklem letu so v Evropskem parlamentu obravnavali na stotine podobnih resolucij. Naj omenim, da v nemškem Bundestagu ni bilo posebne reakcije in tudi ne želje po razpravi o resoluciji. Enako senat na Nizozemskem ni obravnaval tega dokumenta, tako tudi na Poljskem, Portugalskem, v Romuniji, Španiji, na Švedskem in v Angliji. Bilo bi mi ljubše, če bi obravnavali in razpravljali o številnih resolucijah s področja delovnega prava, delovne zakonodaje, zaposlovanja. Vesela bi bila, da bi vso to množico uporabili za reševanje problemov, ki jih lahko le predvidimo, saj bodo posledice krize trpeli le najboljši in šibki. Pomislimo na aktualne delavke Mure.

In naj zaključim z Jaspersonom, ki pravi: "Ne zapusti niti preteklemu niti predhodnemu. Gre za to, da smo popolnoma predani sedanjosti." Hvala.

PODPREDSEDNIK MAG. VASJA KLAVORA: Besedo ima gospod Dušan Kumer.

DUŠAN KUMER: Hvala lepa za besedo, gospod podpredsednik. Spoštovane kolegice in kolegi! Moram priznati, da imam malo težave, glede na to, da v tej dvorani sedita samo dva kolega, ki sta bila v času, o katerem danes govorimo, eden star dve leti, drugi pa tri leta, vsi ostali smo pa rojeni daleč po vojni in seveda morajo naše diskusije sloneti na zgodovinskih virih ali pričevanjih, zato mi zadostuje seznanitev s tekstom in vsebino takšne revolucije, kot je ta evropska revolucija, ki je načelna in splošna, kot člana širše evropske družine. Ne strinjam pa se seveda s slovensko inačico interpretacije te resolucije, kar je nenazadnje bilo danes dokazano poleg mnogih razprav, ki so bile v zadnjih mesecih, tudi z uvodom, ki ga je danes dal predlagatelj. Mnogo preveč je bil ta uvod nestrpen in daleč od tega, da bi gojil strpnost in približevanje spravi, vendar jaz sem optimist in še vedno upam.

Preveč je bilo besed iz tako imenovanega antikomunističnega besednjaka, jaz sem vam za vzorec prinesel 6 knjižic iz leta 1935, 1936, 1937, 1938 in 1939, to je taka antikomunistična literatura, ki je izhajala vsakih štirinajst dni, šlo je za Časopis za duhovno pobudo in prosveto. Veliko teh stavčnih členov ali pa povezav najdem v tej knjižici in tudi v tej diskusiji, ki se danes odvija, ampak tako kot sem povedal, jaz sem še vedno optimist in še vedno upam, da resolucija, ki jo danes obravnavamo, nima namena poleg obsodbe vseh vrst totalitarizmov in avtoritarnih sistemov, tudi današnjih, spreminjati in zanikati nekaterih jasnih zgodovinskih dejstev. Na primer, da bi nam kar tako iz zgodovinskega spomina nekako izginil dan, ko je Nemčija napadla in okupirala rajnko državo in ko se okupatorskim silam priklonili in izdatno pomagali tako pri okupaciji - poudarjam,

okupaciji - kot izsiljevanju in pošiljanju v koncentracijska taborišča na tisoče in desetisoče domoljubov domači slovenski izdajalci in kolaboranti. Še več; da bi zgodovinski spomin lahko postopoma prevzel dejstvo, mnenje, da so nas ti kolaboranti in izdajalci skušali ob pomoči nemških in italijanskih fašističnih in nacističnih sil rešiti pred komunističnim totalitarizmom. To bi pa bil zares precedens v sprevračanju zgodovinskih dejstev. In v taki smeri poslušam zadnja dva meseca tudi razprave in diskusije o tej resoluciji v slovenskem prostoru. Kajti nobena evropska država med drugo svetovno vojno ni tako dolgotrajno in tako v velikem obsegu kolaborirala z okupatorji, ki so zasedli njihovo ozemlje in izvajali nad njenim prebivalstvom nezaslišano nasilje, kot je to veljalo prav za Slovenijo - po zgodovinarju, gospodu Janku Pleterskem.

Torej, takšno splošno resolucijo na evropski ravni, ki politikom in političnim strankam držav Evropske unije omogoča, če se odločijo za razpravo v političnih organih, kot je tudi naš Državni zbor, da po samopostrežnem principu izenačujejo in zlorabljuje različne pojme in orodja, ne vodijo k spravi in ozaveščanju o nevarnostih avtoritarnih sistemov in ravnanj; tudi danes. Ravno obratno. Načeloma sicer obsodba avtoritarnih in totalitarnih režimov, ki jih je bila polna Evropa v 20. stoletju, se pri nas, v Sloveniji, skuša skoncentrirati pretežno na nasilje komunističnega sistema, brez razlikovanja med temi sistemi v Evropi, pri tem pa se relativizira kolaboracija.

Zato še enkrat poudarjam, vzemite si, lahko pridete tudi k meni, imam 50 takih knjižic, in boste videli, kako je potekal že pred vojno, ko še ni bilo komunističnega nasilja in revolucije med vojno in povojnih pobojev, kako je potekal ta antikomunistični boj na slovenskih tleh. S takšnim odnosom se, hočeš ali nočeš, spreminjajo zgodovinska dejstva. Medvojna protifašistična koalicija med Sovjetsko zvezo, Veliko Britanijo in Združenimi državami Amerike se prevrednoti, saj Sovjetsko zvezo postavljamo skozi te diskusije na stran okupatorja, ko se izenači s fašistično Italijo in nacistično Nemčijo, odporniška, partizanska gibanja pa postanejo komunistične revolucije, pripadniki kolaboracije pa pošteni protirevolucionarni borci, ki so se skupaj z okupatorjem borili proti najhujšemu zlu, kar je bilo večkrat danes tudi poudarjeno, komunizmu. Torej, ta razlaga resolucije, da je oboroženi boj kolaborantskih političnih sil na strani fašističnega in klerfašističnega totalitarizma boj za demokracijo, je najmanj absurdna. In prav to lahko zadnje dni intenzivno poslušamo pri nas, v Sloveniji. Še več! Tak način in pristop ter vsebina razprave odstopa od smisla načel, ki so zapisana v tej resoluciji, o kateri sami pravite, naj jo sprejme Državni zbor. Samo tri stvari vam bom iz te resolucije citiral. Resolucija namreč sama zase pravi, da "ni celovita in da povsem objektivnih razlag zgodovinskih dejstev ni. Da

nobeno politično telo nima monopola nad razlago zgodovine," in na koncu, da "politične razlage zgodovinskih dejstev ne morejo biti vsiljene z večinskimi sklepi parlamentu." Torej, resolucija sama o sebi pove, da gre za nek kompromističen tekst, ki je nastal zaradi sprave na evropski ravni, med dediči vzhodnoevropskih in zahodnoevropskih totalitarnih in avtoritarnih sistemov.

PODPRESEDNIK MAG. VASJA KLAVORA: Besedo ima gospa Cvetka Zalokar Oražem.

CVETKA ZALOKAR ORAŽEM: Hvala lepa za besedo. Danes smo večkrat lahko slišali trditev, da ne želimo obsoditi totalitarizmov. Ne vem, od kod izvira in kje ima temelj ta trditev. Vsaj kar se Poslanske skupine Zares tiče, bom ponovno citirala tisto, kar sem povedala ob predstavitvi: "V Poslanski skupini Zares obsojamo vse oblike totalitarizmov, vključno s komunizmom." Ne vem, kaj je še treba povedati in na kakšen način je treba povedati, razen seveda na tistega, ki si ga želite vi in ki ima tudi, kot sem danes že omenila, vedno neke notranjepolitične cilje in vsebine, skrite za tem. Obsodba je bila jasna, bila je glasno izrečena in mislim, da se neprestano ponavljanje, da koalicija, vključno s stranko Zares, ne želi obsoditi totalitarizma - menite, da se bo pač to prijelo, če bo sto in stokrat ponovljeno. Zato stoprvič ponavljam, da smo v Poslanski skupini Zares zapisali in povedali, da obsojamo vse oblike totalitarizmov.

Seveda pa predlagatelji mislijo, da je to moč doseči izključno na en način - s tem, da potrdimo in obravnavamo evropsko resolucijo o totalitarizmu in zavesti. Zakaj je temu tako, se mi danes vse bolj jasno izrisuje: zato, ker so za nekaterimi temi trditvami, še enkrat ponavljam, notranjepolitični cilji. Kajti dolgo ste trdili, tudi po medijih in na javni sceni, da bomo evropskost pokazali samo s tem, če bomo to resolucijo potrdili tudi v parlamentu. Ko smo si vzeli čas in povprašali druge evropske države preko raziskovalnega oddelka, kako je s tem, se je pokazalo, da nikjer, niti v enem evropskem parlamentu niso posebej sprejemali niti posebej razpravljali o tej resoluciji.

Zgolj v Odboru za evropske zadeve estonskega parlamenta je takšna razprava bila. Jaz vas danes sprašujem, in želim, da mi pogledate v oči, kajti pred mesecem dni, štirimi tedni, petimi tedni ste to trdili na vseh nivojih - da je samo to način, s katerim bomo v Sloveniji lahko izrazili svoje nestrinjanje s totalitarizmi. Zdaj se je pokazalo, da temu pač ni tako. In še mnogo takšnih, bom rekla, manipulacij je bilo danes prisotnih v razpravi. Nenazadnje je predsednik odbora rekel, in zelo odločno nastopil, češ da je koalicija zahtevala oziroma da zahteva, da se resolucija črta. Tega amandmaja danes ni na seji, ta amandma je bil umaknjen, vendar ste ga veselo izkoriščali za to, da bi pokazali na neke namene, ki so

zadaj. Podobno kot tudi pri primeru, zakaj vprašanja, zakaj je zaprta Huda jama. Zakaj je zaprta Huda jama - želeli ste pač podtakniti, da gre za ideološke razloge. To niso ideološki razlogi, ni fer, da to izkoriščate na takšen način, razen seveda, če boste pogledali pedigree tiste rudarske inšpektorice, ki se je za to odločila iz varnostnih razlogov - vsaj tako sem jaz razumela stvar - iz varnostnih razlogov, da se določene stvari pripravijo, da bo nadaljnje delo v Hudi jami varno, zato da se zaščitijo živi ljudje. In ni fer in ni korektno in je skrajno neprimerno, da se vprašanja postavljajo tako. Kajti ljudje, ki neprestano ne berejo vseh medijev, bodo seveda zelo hitro razumeli, češ aha, najbrž so spet ti iz koalicije na nek perverzen način ustavili tudi to. To bo treba, dragi kolegi, dokazati ali pa imeti neke druge argumente kot samo retorično vprašanje.

In še naprej. Spet je bil citiran del razprave, ki smo jo predstavili v Poslanski skupini Zares, češ totalitarizmi so različni, ampak - zlonamerno - češ mislimo pa, da so nekateri totalitarizmi takšni, da imajo bolj človeški obraz. Tega, dragi moji, jaz nisem rekla v imenu naše poslanske skupine. In bom še enkrat prebrala: "Razlike pa so, pa to hočemo ali nočemo priznati, v zgodovinskih dejstvih, v vzvodih, ki so jih omogočili, krivdi, ki jo imajo in čutijo nekateri v zvezi s tem." V državah, ki smo jih omenjali, ki imajo silno različne stvari, o tem smo govorili, o teh niansah. Evrope se ne da in evropskih totalitarizmov se ne da in to kaže tudi ta resolucija, tako preprosto dati v en lonec in staliti. So težave, so problemi in to kažejo dolgotrajna pogajanja in to kažejo tudi današnje razprave v našem parlamentu. So problemi pri tem in samo na to smo opozarjali, samo na to.

In še na koncu popravek, tu pa želim povedati, da je prišlo do napačnega branja pri tem, da totalitarizmi so vedno obsojanja vredni, še posebej pa so tragične žrtve teh totalitarizmov, tu je prišlo do napake pri branju teksta. Jaz upam, da ne bo to izrabljeno, zato tudi zdaj izkoriščam priložnost za popravek, v neke zlonamerne interpretacije, tako da upam, da je s tem vsaj ta del zgodbe pri tej interpretaciji zaključen.

PODPRESEDNIK MAG. VASJA KLAVORA: Gospod Franci Kek, prosim.

FRANCI KEK: Hvala za besedo. Amandmaja ne bom podprl, kajti kot je dejala kolegica Oražmova, želi opozicija ustvariti vtis, kot da je koalicija proti resoluciji, kot da ne nasprotuje vsem totalitarizmom, slišali smo besede, kot da črtamo evropsko resolucijo, jo hočemo nadomestiti, celo enačenja Ljubljane in Moskve smo bili deležni. Opozicija želi ustvariti vtis, kot da delujemo v nasprotju z ostalimi evropskimi parlamenti. Nasprotno, SDS želi narediti nekaj, česar ni naredil nobeden izmed evropskih parlamentov, želi, da se o tej resoluciji tukaj razpravlja, se jo obravnava,

glasuje, se objavi v Uradnem listu. V Evropi so se seznanili s to resolucijo in to je bilo dovolj. Seznanili smo se tudi mi. In v tej resoluciji so obsojeni vsi totalitarizmi, s komunizmom vred, tudi z našim komunizmom, s komunizmom vse do leta 1990. S tem nimam težav.

Moramo pa biti pošteni in povedati, da niso bili vsi komunizmi enaki, da je bil naš v blažji obliki kot nekje v Sovjetski zvezi, vzhodni Evropi, na Kitajskem. Je pa vreden obsojanja vse do leta 1990. Posledica vašega predloga, da to danes obravnavamo, je zgolj to, da ponovno govorimo, kdo je kaj slabega naredil pred 60-imi, 70-imi leti in nič drugega.

Še enkrat poudarjam: resolucija je sprejeta, amandmaje ne bom podrl.

PODPREDSEDNIK MAG. VASJA KLAVORA: Besedo ima gospod Silven Majhenič. Prosim.

SILVEN MAJHENIČ: Hvala za besedo, gospod predsedujoči. Noben parlament v Evropski uniji te resolucije ni potrjeval, ampak se je z njo samo seznanil. Amandmaja ne bom podprl, ker spreminjati resolucijo, sprejeto v Evropskem parlamentu, se ne da sprejeti.

Resolucija, sprejeta v Evropskem parlamentu, zaznamuje totalitarizem fašizma, nacizma in komunizma. V razpravah se vedno omenjajo trije totalitarizmi in se jih meri po število nedolžno pobitih ljudi, kršenju človekovih pravic, pravic do premoženja in človekovega dostojanstva. Fašizem in nacizem sta trajala do vojaškega poraza bloka, komunizem pa je v različnih oblikah in z različnimi sredstvi preživel vse do padca berlinskega zida. V razpravah ni veliko slišati o Slovencih in razpravi v Sloveniji, vendar je ključno, da se prepozna, identificira ter prizna zločine iz preteklosti, kar pomeni, da se da simbolno zadoščenje žrtvam.

Slovenija je edina država v Evropi, ki je bila priča več totalitarnih režimov, izkusila je režim fašizma, nacizma in komunizma, kar je sigurno pogojevalo v različna razmišljanja, ki pa so pripeljala ljudi do tiste stopnje, da so v usodnih trenutkih razmišljali drugače, kot bi sicer. Seveda bi morala tudi Cerkev prispevati k temu, da se zgodovinska dejstva prikažejo celoviteje in objektivno, kajti totalitarizem ni samo oblika skrajno nedemokratskega in nehumanega političnega sistema, pač pa je v prvi vrsti način mišljenja in čutenja, je skušnjava, sicer je ena izmed njih, vendar ena najnevarnejših, ki vedno preizkuša človekovo zrelost.

Totalitarizem povezujemo s politiko, oblastjo, državo in sistemom, ki pa lahko vedno preraste iz malega v velik totalitarizem, saj je neomajen in teži, da se razširi v vse pore družbe. Sigurno si tega ne želimo, da se ponovi, zato se moramo nenehno upirati, ga zatirati in ohranjati demokracijo, kot si jo vsi želimo. Ločiti je treba narodnoosvobodilni boj in se zahvaliti vsem, ki so sodelovali v tem nepravilnem in

krvavem boju, ki je zahteval veliko žrtev poštenih in zavednih Slovencev, ter pripeljali ta boj do končne zmage. Povojne poboje, kjer so bili žrtve tudi nekateri, ki so se borili na strani zmagovalcev, pa jim režim ni prizanesel, pa je treba obsoditi. Hvala lepa.

PODPRESEDNIK MAG. VASJA KLAVORA: Besedo ima gospod Miran Potrč. Prosim.

MIRAN POTRČ: Hvala lepa. Jaz sem trdno prepričan, da je s strani koalicije in opozicije bilo večino pomembnih stvari povedanih in da bomo se ponavljali, kar bo veljalo najbrž tudi za mene in se vam opravičujem. Zato stvari ne bom razlagal, bom poskušal samo lapidarno trditve povedati.

Prvo, nam se danes v razpravi gospoda Janše očita, bom rekel, da smo v Sloveniji bili tisti, ki se nam je zdelo, da je resolucija tako pomembna, da moramo o njej začeti javno razpravo, razpravo v ustreznih matičnih delovnih telesih in tudi na Državnem zboru, in da smo torej mi zakrivili, da imamo danes izredno sejo Državnega zbora na to tematiko. Vemo, da to ni res, da je to čisto sprenevedanje, ker vemo, da je zahteva za obravnavo te resolucije prišla s strani SDS-a in kasneje Nove Slovenije, in vemo, da ste s podpisi zahtevali izredno sejo Državnega zbora. Če bi dobronamerno želeli obravnavati resolucijo, potem ne bi tudi vi kot predlagatelj razprave ugotavljali razlike, ampak ugotavljali stične točke. In če bi ugotavljali stične točke, bi morali priznati, da gre s strani vseh koalicijskih strank za priznanje, da so vsi totalitarizmi nesprejemljivi, da gre za obsodbo vseh totalitarizmov, da gre za sočustvovanje z vsemi žrtvami in da gre za jasno stališče, da je treba z aktivnostmi v sleherni evropski državi, pa tudi drugje, ampak gre za evropsko resolucijo oziroma 27-ih držav, storiti vse, da se v nobeni obliki totalitarni režimi in posledice, ki jih prinašajo, ne bi ponovili.

To so dejstva. Vi pa delate razlike tam, kjer jih dejansko ni. Zahtevate, da mora parlament sprejeti resolucijo, ko vemo vsi, da to enostavno ni potrebno. Obsojate koalicijske poslance, da smo neevropski, vsaj tako ste trdili na matičnih delovnih telesih, če ne bomo sprejeli resolucijo z aklamacijo in bomo menili, da zadošča, če jo sprejmemo na znanje po obravnavah v dveh matičnih delovnih telesih. Stalno v podtekstu prinašate stališča, ki govorijo o tem, da posamezniki ali stranke koalicije opravičujejo totalitarizme, opravičujejo komunizem, da se komunizem še vedno "plazi in vleče" po Sloveniji in podobno. To so vse insinuacije, ki enostavno niso resnične in pač poudarjajo, da želite videti predvsem razlike, ne pa tistega, kar nas povezuje. Rekel bom naslednje: od nas, koalicijskih strank, se zahteva stalno znova, da se opravičujemo za neka dejanja, ki so bila storjena v preteklosti. Tudi vi, spoštovane gospe in gospodje, s svojimi strankami imate predhodnice, ki jih jasno, v svojih

programskih dokumentih poveste. Ali ste se v imenu teh predhodnih kdaj opravičili: tudi za storjene napake, tudi za kolaboracijo, ki je bila, tudi za dejstvo, da je kolaboracija nesporno prispevala in povečala število žrtev, ne glede na to, kako je bila ideološko utemeljena, pa tega vedno znova mi od vas ne zahtevamo. Ali je Rimskokatoliška cerkev kot institucija, kolaboracijo ocenila za nesprejemljivo, ne pa samo posamična ravnanja njihovih pripadnikov? Tudi ni! Zato seveda morate razumeti, da stalne obtožbe, stalne zahteve na neko opravičevanje morajo spodbuditi neustrezen občutek in odpor zoper vaša ravnanja. Posebej zato, ker smo pač mi ali pa jaz osebno, prepričani, da je kolaboracija bila in da se poskuša tudi ta kolaboracija z vašimi ravnanji opravičevati. In da je bilo sodelovanje z okupatorjem v času druge svetovne vojne nesprejemljivo ravnanje.

Jaz vem, da je neprijazno citirati, ampak ministrski predsednik Churchill je že natanko 27. februarja 1944 izjavil, citiram: "Partizanski borci maršala Tita so edini v Jugoslaviji, ki se uspešno borijo proti Nemcem. Danes vam zagotavljam, da bomo Tita in njegove borce podprli z vsemi močmi." Urednik londonskega radia Svobodna Evropa Lord Harrison pa je 6. marca 1944 k temu sporočil: "Boriti se proti Titu in narodnoosvobodilni vojski pomeni boriti se proti Veliki Britaniji, Ameriki in Rusiji. Tiste reakcionarne elemente, ki se iz kakršnihkoli razlogov bojujejo proti tej osvobodilni vojski, bodo Združeni narodi smatrali za sovražnike zaveznikov in za izdajalce." Trde besede, mnogo trše kot jih kdajkoli vsaj jaz uporabljam, hočem pa povedati, da je prav, da se tudi to sliši.

Nam ste danes poskušali očitati, da ne priznamo zločinov v Hudi jami. Nihče tega ni rekel, vse poveljne usmrtitve in poveljne poboje smo kot zločin priznali. Bom pa rekel še nekaj, kar bo spet dvignilo temperaturo pri vas. Vi pa mnoga prikrita grobišča politično zlorabljate, kot da gre v slehernem primeru za politični obračun ali z domobranci, ali s političnimi nasprotniki, ali z nemčurji, da uporabim ta izraz, ali z veleposestniki, ki jim je takratna oblast želela vzeti zemljo, ne pa, da se ob koncu vojne 100.000 in več pripadnikov različnih vojska valilo preko Slovenije, da so bile tukaj tudi zaključne operacije, da so te operacije bile kdaj pa kdaj tudi grobe, da se v tistem času res niso ljudje pokopovali tako kot civilizacijski pokop pomeni in da so nastale iz tega tudi razne jame, jarki, tankovski in podobno, in niste za to, da bi se najprej odkrilo, za koga dejansko gre, ampak v svojih stališčih govorite o tem, da Slovenija ni samo po vojni pobila cca 12.000, lahko je 1000 več ali manj - ne me držati za besedo, ker si tudi zgodovinarji niso še pri tem enotni - vrnjenih domobrancev, ampak da je na slovenskih tleh pokopanih 100.000 in več žrtev komunističnega nasilja. Dragi gospe in gospodje, to ni res in prav bi bilo, da ne bi zlorabljali v sramoto Slovenije takšnih dejstev! Enako velja za to, da na

vsak način želite Slovenijo priključiti vzhodnemu bloku, to ste poskušali tudi v času, ko je Slovenija predsedovala Evropski uniji. Slovenija formalno, jaz poudarjam formalno, vsebinsko pa še toliko bolj, ni bila članica vzhodnega bloka. To najbrž jaz vem, mnogi od vas pa tudi, in to enostavno potvarjate zato, da bi rekli, da je bil v Sloveniji enak totalitaren komunistični sistem kot v Sovjetski zvezi. In kadar kdo to pove, jaz sem to povedal kot nesprejemljivo, potem nihče ne upa objaviti celega citata, ampak objavlja samo delčke, da bi ja bil sam dopadljiv.

Torej, če bi želeli in če želimo pomagati drug drugemu, in pomagati predvsem k umiritvi v Sloveniji, če želimo pomiriti ljudi med seboj, potem nehajmo drug drugega obtoževati in sprejmimo dejstvo, da smo pripravljene in smo soočeni z zgodovino, ki je na Slovenskem bila. Da smo za to, da se ta zgodovina, ki še ni v celoti odkrita, dopolnjuje, pogloblja. Gotovo bo to poglobljanje pomenilo tudi nova spoznanja. Mi smo jih pripravljene sprejeti in so koristna, vendar ne obtoževati brez dokazov samo zato, ker vam to v neki trenutni politični situaciji odgovarja.

Hvala.

PODPREDSIEDNIK MAG. VASJA KLAVORA: Hvala lepa.

Želi še kdo razpravljati o amandmaju k prvemu poglavju in naslovu? Vidim, da. Prijava teče.

Besedo ima gospod Roberto Battelli.

Prosim.

ROBERTO BATTELLI: Hvala lepa.

Mi zdaj razpravljamo o deklaraciji in amandmajih. Jaz sem mnenja, da bi moral tekst resolucije nastopiti v okviru deklaracije, da se točno ve, s čim smo se seznanili, če ne drugega, in da priznamo spoštovanje lastnemu delu. Da ne prisilimo ljudi, ki bi kdaj to gledali, da bi potem sami na internetu izbrskali tekst resolucije Evropskega parlamenta. So načini, kako se da to narediti. Tako v tem delu jaz v celoti podpiram amandma. Predvsem pa zaradi tega, - in to je bilo citirano od nekaterih kolegov, tudi gospod Kumer-, ker ta resolucija vsebuje določene zadeve, ki so zelo pomembne in ki vnašajo uravnovešenost v ta tekst, mu dajo digniteto dokumenta, ki je bil lahko s tako večino sprejet v Evropskem parlamentu.

Resolucija Evropskega parlamenta, aprila letos, 2. aprila je bila sprejeta, se sklicuje v dveh pomembnih točkah na deklaracijo Evropskega parlamenta iz septembra 2008, ki govori o žrtvah stalinizma in nacizma in ki govori o paktu Ribbentrop-Molotov ali Molotov-Ribbentropu. Ta deklaracija je bila predlagana od - jih nisem uspel prešteti vseh, ampak jaz mislim, da jih je okoli 300 članov Evropskega parlamenta je to resolucijo predlagalo septembra 2008, med predlagatelji je sedanji predsednik vlade, je gospod Jelko Kacin, je gospa, se

opravičujem, imam amnezijo, Romana Jordan Cizelj - se opravičujem tudi njej, ker se nisem takoj spomnil njenega imena - in pa seveda Lojze Peterle, torej, štirje od takratnih naših predstavnikov. Oni so predlagatelji, niso glasovali za to, oni so predlagali evropskim državam obeleževanje 23. avgusta iz teh in teh razlogov in v tem dokumentu je to enačenje med stalinizmom in nacizmom. Enačenje - v čem? Enačenje je v žrtvah! O tem, o tej deklaraciji, o tej resoluciji, o kateri sedaj razpravljamo, tudi o neki drugi resoluciji neke druge parlamentarne skupščine, da je ne omenjam, javnost v Sloveniji sploh ni bila obveščena na noben način, ki bi bil organski, nikoli. Od predsednika češke vlade ob predstavitvi tega v Evropskem parlamentu sem jaz delček govora slišal pred nekaj dnevi v oddaji Studio ob sedemnajstih. Zakaj je temu tako? In, da ne govorimo o tem. Jaz pogrešam zunanje ministrstvo, lahko marsikaj pojasni tudi v zvezi z mano in s tem, kar se je čez poletje, in še traja, meni zgodilo, zaradi tega, ker sem predlagal en tekst, ki točno sledi temu, kar Evropa dela, preprosto. Kakorkoli, Svet zunanjih ministrov Evropske unije, tudi naš gospod Žbogar, je 15. junija letos sprejel tole, citiram: "Evropska vest in totalitarizem, sklepi Sveta. Svet je ob dvajseti obletnici demokratičnih sprememb v državah srednje in vzhodne Evrope sprejel naslednje sklepe. Svet se strinja s stališčem Evropskega parlamenta, izraženem v Resoluciji o evropski vesti in totalitarizmu, da je treba zaradi povečanja evropske osveščenosti o zločinih, ki so jih zakrivali totalitarni režimi, ohraniti spomin na bolečo evropsko preteklost, saj bi bilo brez obujanja tega spomina težko doseči spravo. Svet ceni prizadevanja držav članic in Evropske komisije na tem področju in pozdravlja poziv Evropskega parlamenta za ustanovitev tako imenovane platforme evropskega spomina in vesti, ki bi zagotovila podporo povezovanju nacionalnih organizacij in institucij za preučevanje totalitarnih režimov in ozaveščanje o njihovih zločinih ter medsebojno sodelovanje teh organizacij. Da bi pospešili napredek na tem področju, Svet poziva Evropsko komisijo, naj v celoti uporabi vse ustrezne obstoječe finančne instrumente, med drugim tudi program Evropa za državljane."

V tem kompleksnem branju teh dokumentov in tudi teh sklepov tiči tudi spoznanje, da vse partikularnosti danih situacij v danih obdobjih in v danih državah pridejo v poštev skozi tako delovanje. Se pravi, resolucija, ta resolucija je nekaj, kar krovno poskuša omogočiti tako ozaveščanja kot tudi delo na tem. Finalizacija je pa v spravi. Zakaj? Zaradi tega, ker ta sprava je verjetno stvar vsake članice posebej in vseh članic skupaj tudi. Obenem ta resolucija poudarja pomen varovanja, konstantnega varovanja, človekovih pravic in pravice do dostojanstva slehernega človeka. To je temelj demokracije. Če se to ne dogaja v vsaki državi posebej, v vsaki družbi posebej, potem je tudi demokracija imperfektna.

To niso floskule. Ponavljam, jaz sem za to, da se tekst resolucije pojavi v okviru deklaracije; nobenemu ne bo padla krona z glave zaradi tega. Vsi bomo točno vedeli, o čem smo razpravljali, in vse možne špekulacije bodo s tem spravljene v kontekst neke širše razprave v parlamentu. Toda akt, ki ga bomo sprejeli, torej deklaracija, bo vseboval vsaj vsebino, o kateri smo razpravljali - vsak po svoje, seveda. Hvala.

PODPRESEDNIK MIRAN POTRČ: Hvala lepa. Besedo ima gospod Dejan Levanič.

DEJAN LEVANIČ: Hvala lepa za besedo, gospod predsedujoči. Moram reči, da je kar nekaj besed, tudi grobih, bilo izrečenih danes na tej seji. Predvsem pa se mi zdi zelo problematičen neiskren namen, kako želimo priti do te tako imenovane sprave, kako želimo pomiriti eno in drugo stran, predvsem pa ljudi, ki so tudi čustveno vezani na to obdobje in ki so doživeli največ bolečine in gorja. Posebej se moram vprašati, ali je res namen te seje takšen, kot je, glede na to, da nobeden od evropskih parlamentov, torej parlamentov drugih evropskih držav, ni te resolucije obravnaval na tak način, in da se posebej porablja cel dan razprave samo za to - in to je iskren namen Slovenske demokratske stranke in Slovenske ljudske stranke -, da se ponovno deli ljudi na vaše in naše, kavboje, Indijance, rdeče, črne in tako naprej. To je iskren namen današnje seje. In to je zelo problematično v današnjem času, ko govorimo, da bi želeli narediti korak naprej.

Prej smo slišali očitek, da gre za prikrivanje realnega stanja v državi, da gre za prikrivanje tega, kaj se dogaja na področju gospodarske krize. Res je, ampak samo s strani Slovenske demokratske stranke in Slovenske ljudske stranke. Če ni več idej, potem je to treba povedati. Če so kakšne ideje, je prav tako treba povedati, da stopimo skupaj, še posebej v času, ko morajo biti ljudje enotni, da se naredi korak naprej, ne pa, da se takoj na prvi septembrski seji začne s temo, ki ponovno deli ljudi na eno in drugo stran.

Tudi od gospoda Tanka smo prej slišali, da posiljujemo javno mnenje s svojo resnico, da obujemo totalitarizem in tako naprej. Resnično ne vem, kdo v tem parlamentu je danes predlagal to sejo, kdo karkoli obuja in kdo deli ljudi na naše in vaše. Še posebej, recimo, je to malo večje vprašanje mlajše generacije, ki nekako stopa v realen svet, ki se zaposluje, ki je mogoče bila rojena v Jugoslaviji, odraščala pa sigurno v demokratičnem sistemu, in prav je, da tudi ta generacija ve, da je bil partizanski boj domoljuben boj, brez njega ne vemo, kje bi danes ta država bila oziroma v čigavi lasti bi bila, to je dejstvo, ki ga na vsak način ena ali druga politična opcija želi ob svojih trenutkih spremeniti. Napačno! Zakaj napačno? Zato ker je veliko političnih strank - vse politične stranke v tem parlamentu - v svojih programih že obsodilo kakršnokoli nasilje, že obsodilo totalitarne režime in tako naprej, vendar

to nikdar očitno ni dovolj, še vedno znova se želi potvarjati zgodovino, se želijo organizirati javne razprave, kjer se mora ponovno obujati ta debata in deliti ljudi na naše in vaše.

In zakaj, recimo, je dovolj, da se s to resolucijo seznanimo, da se seznanimo, da vidimo, kakšno je bilo stanje, in da ne pospešujemo na vse politične režime, ki so bili kakorkoli organizirani v preteklosti? Eno izmed dejstev je tudi to, da je besedilo resolucije v Evropskem parlamentu predlagalo 17 poslank in poslancev, ki so večinoma z desne politične opcije, in še pomembnejše, večinoma iz držav, kjer je povojni režim pripeljala okupacija sovjetske rdeče armade, torej v državah Poljske, Latvije, Estonije in tako naprej. In zato slovenski nacionalni parlament, Državni zbor, vsaj po mojem mnenju, težko sprejme neko resolucijo, ki posplošuje in generalizira zgodovino. Popolnoma tehnično je tudi dejstvo, o tem je bilo danes že veliko rečenega, da ni v navadi, da nacionalni parlamenti sprejemajo resolucije, ki so bile sprejete ali potrjene že v evropskem parlamentu. In ko govorimo o nekaterih drugačnostih v režimih, je treba jasno in glasno povedati - in očitno bomo ta dejstva morali v Sloveniji govoriti na levi politični opciji-, da smo imeli v Sloveniji in Jugoslaviji izviren upor proti okupatorju in narodnoosvobodilni boj, medvojno sodelovanje z zahodnimi zavezniki in enakopraven položaj tudi v zaključnih vojnih operacijah; da smo se leta 1948 uprli Stalinu in resoluciji informbiroja, kar je razlika tega sistema, ki je bil pri nas; da smo s samoupravljanjem začeli graditi izvirno inačico socializma; da smo že po letu 1960 začeli odpirati svoje meje proti Zahodu, ne samo za blago, temveč tudi za drugačne ideje, ki so prihajale: da smo postali eden od nosilcev politike neuvrščenih kot odgovora na blokovsko delitev sveta in na prilaščanje pravice velesil, da po svojem vzoru tudi z orožjem krojijo svetovni red; da smo uveljavljali drugačen vzorec federalizma in krepili položaj narodov in njegovih republik in da se je, vsaj v Sloveniji, koncem 80-ih let uveljavila demokratična alternativa, ki je tudi znotraj enopartijskega sistema in federacije uspela zagotoviti demokratičen prehod v večstrankarski sistem, parlamentarno demokracijo in tržno gospodarstvo, ter končno zagotoviti tudi lastno osamosvojitve. To so dejstva, ki jih je treba tudi na glas povedati, ne glede na to, kdo od nas pripada kakšni politični opciji. In res je, da je režim v Sloveniji oziroma v Jugoslaviji v obdobju med 1945 in 1990 bil prav gotovo avtoritaren režim in je imel tudi elemente totalitarnosti, ni pa bil v celoti totalitaren.

Vlada Republike Slovenije je v svoji obrazložitvi glede na resolucijo obsodila vse oblike nasilja, kakršnegakoli kratenja človekovega dostojanstva ter temeljnih pravic in svoboščin, tako kot v naših programih političnih strank najdemo te zapise prav vsi. Če bi le iskreno mislili s tem, bi že s to temo končali, ampak ne, vedno znova se pač vračamo v parlament in delimo v bistvu ljudi in jih kregamo med seboj.

Zato je po mojem mnenju najprimernejši odziv na omenjeno resolucijo Evropskega parlamenta prav dosledno spoštovanje človekovega dostojanstva, svobode, demokracije, načela pravne države ter spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ne zgolj na papirju, drage kolegice in kolegi, ampak tudi realno, v praksi, vključno s pravicami in spoštovanjem vseh žrtev totalitarizmov, avtoritarnih režimov ali množičnih kršitev človekovih pravic. Kar pa je prav, je pa to, da bomo v prihodnje oziroma v nadaljevanju današnjega dne dokončali že načrtovane državnozbornske postopke sprejemanja sprememb Zakona o žrtvah vojnega nasilja in Zakona o vojnih grobiščih, kar lahko predstavlja tudi učinkovito reagiranje na konkretna vprašanja iz resolucije Evropskega parlamenta o evropski zavesti in totalitarizmu. Hvala lepa.

PODPRESEDNIK MIRAN POTRČ: Hvala. Besedo ima gospod Franco Juri.

FRANCO JURI: Hvala, predsednik. Najprej ena ugotovitev. Biti komunist v 30. letih v Italiji, Nemčiji ali kasneje v Španiji je bilo pogumno dejanje. Biti protikomunist v 50. letih v vzhodni Evropi, v Sovjetski zvezi je bilo pogumno dejanje. Biti antikomunist danes, tukaj, ni pogumno dejanje. Je dejanje skrajnega in lagodnega konformizma.

Včeraj je Silvio Berlusconi takoj dokazal, da se zlahka da zlorabiti sicer utemeljeno resolucijo, kakršna je resolucija proti totalitarizmu, in to v dnevnem političnem boju. Včeraj je dobesedno izjavil, da je 90% medijev v Italiji komunističnih ali katokomunističnih, pomeni katoliško komunističnih. Berlusconi, ki ga zelo navdihujejo take resolucije, seveda, in jih zlorablja za svoj dnevnopolitični boj, je takoj izkoristil to in sedaj širi mnenje o tem, da nam grozi ponovno komunizem in da nam grozijo komunisti. Sedaj je to velika floskula. Mislím, da se zavedamo prav vsi.

Nekdo je rekel, da je enakost totalitarizmov predvsem v žrtvah. To delno drži, ampak le delno. Ta enakost bi bila primerljiva tudi z žrtvami držav in sistemov, ki totalitarni niso in ki so bile prav tako dejavne na mednarodni šahovnici po II. svetovni vojni v času, ko ni bilo več II. svetovne vojne. Ali smo že pozabili Vietnam? Ali smo že pozabili Alžirijo? Ali smo že pozabili na tisoče in tisoče civilnih žrtev kolonialnih vojn, kjer niso bili glavni protagonisti niti Sovjetska zveza niti bivši totalitarizmi premagani, ampak demokratične države. Ko govorimo o žrtvah, bodimo korektni. Ko govorimo o datumih, bodimo korektni. 23. avgust - zakaj smo ga izbrali? Zakaj ga je Evropski parlament izbral? To je datum znanega pakta, sporazuma Ribbentrop-Molotov. Res je, zgodilo se je 23. avgusta 1939. leta. Ali morda kdo ve, kaj se je zgodilo skoraj eno leto prej, 30. septembra 1938? Münchenski sporazum, ki je bil prvi sporazum, ki je odprl vrata na stežaj Hitlerju, da bi anektiral Avstrijo in da bi napadel Češko. In

po tem sporazumu - kaj se je še zgodilo? Zgodil se je konec demokratične španske republike. Kdo je priznal Franka, takoj, še preden bi se končala vojna? Prav tako zahodne sile. Med tem ko Sovjetska zveza je bila še na strani republike, mimogrede.

Torej, če mi ekstrapoliramo iz konteksta, iz zgodovinskega konteksta, in ciljamo le na en datum, le na eno dejanje, ustvarjamo zelo nekorekten okvir za razumevanje vsega tistega dogajanja in zakaj so se stvari dogajale. Brez skrbi, ne opravičujem tistega pakta, pakt Ribbentrop-Molotov je bil zločinski pakt in zločinski pakt je bil tudi Münchenski pakt, kjer sta Daladier in Chamberlain dejansko podprla Hitlerja, in še Mussolini je bil zraven. Dobro, upam da tega ne pozabimo, da je zgodovinski kontekst še kako pomemben.

Na koncu. Če smo tako korajžni, da obsojamo nekdanje komunizme, tudi slovenski, jugoslovanski komunizem, itd. - a premoremo kot parlament eno jasno obsodbo zločinov, ki se dogajajo danes in kjer tudi mi kot država posredno sodelujemo? Pred štirimi dnevi je Natova vojska bombardirala talibane in povzročila pobjo približno 90-ih Afganistancev med temi tudi civilnega prebivalstva, otrok, žensk, itd. To je bil samo zadnji primer v nizu podobnih postranskih škod - tako jih imenuje danes demokratični svet. Danes se dogajajo zločini na račun civilnega prebivalstva in mi molčimo in tukaj bomo zapravljali 14 ur za resolucijo, ki govori o preteklosti.

Dobro, bodimo dosledni do preteklosti, ampak, prosim, tudi v stvarnosti. .../Aplavz./...

PODPRESEDNIK MIRAN POTRČ: Hvala lepa.

Besedo ima gospod Vito Rožej.

VITO ROŽEJ: Hvala lepa, za besedo, predsedujoči. Kolegice in kolegi.

Tudi sam gledam na tematiko, ki jo danes obravnavamo, tako kot je kolegica Irglova rekla, z neke čustvene in časovne nevezanosti do teh dogodkov. Sama sicer pravi, da so dogodki iz polpretekle zgodovine zame, in verjamem, da še za marsikaterega mlajšega poslanca in poslanko v tem parlamentu - ne gre za nikakršno polpreteklo zgodovino, ampak za preteklo zgodovino, če ne že dolgo preteklo zgodovino. Tako je to že nekaj, kar vsaj meni nakazuje na eno svetlo luč na koncu predora, kar se teh debat, ki jih danes poslušamo, tiče.

V imenu predlagateljev današnje seje je ob koncu kolega Cukjati zaključil s, pravzaprav, neko zloveščo prerokbo, da če podpore tej resoluciji in amandmajem, ki so jih predlagali, ne bo, Slovenija ne bo združena. Zdaj, če besedo "združena" zamenjamo z enim starejšim izrazom "zedinjena", lahko govorimo o enem od dveh političnih projektov, okrog katerih se je ta narod zedinil - ali združil, če želite! Eden je bil iz novejšje zgodovine - slovenska osamosvojitve, drugi pa je bil ta program Zedinjene Slovenije, ki je nastal, zdaj bo že malo več kot 150 let tega. Jaz ne dvomim, da so vsi trije tukaj

omenjeni totalitarizmi in še kakšen drug avtokratski režim, med njimi prav gotovo katolicizem, škodili temu programu Zedinjene Slovenije zato, da ni mogel biti izveden v popolnosti. Velikokrat, ne vedno - velikokrat se je v slovenski zgodovini na račun svetovnonazorskega prepričanja zanemarila nacionalna komponenta našega bivanja. Pač, zdaj je popolnoma vseeno, ali je šlo za nek strah pred avtokratskim, pravoslavno monarhijo v primeru plebiscita na Koroškem leta 1920, ali je šlo mogoče za eno drugo ideološko zaslepljenost leta 1945 na tem istem Koroškem - ko, kaj pa jaz vem, špekuliram, nimam podatkov o temu in najbrž jih bom tudi težko dobil - se je v zameno za vrnitev 10 tisoč in kolikor je bila že prej omenjena številka, domobrancev špekuliralo s slovenskim ozemljem. Vsekakor je šlo to na škodo te države. En totalitarizem - fašizem je na zahodni meji našega etničnega ozemlja 20 in več let izvajal, - mogoče pa kje še dlje oziroma še danes, bo kdo rekel - etnično čiščenje, kar je tudi šlo na škodo tega programa Zedinjene Slovenije. Paktiranje reakcionarnih ali konservativnih sil z nacizmom v času druge svetovne vojne prav gotovo ne moremo šteti kot doprinos k programu Zedinjene Slovenije. Skratka, ta Slovenija je bila od totalitarizmov očitno še precej razklana.

Od kod pa ta neznosna lahkost vplivanja vseh totalitarizmov na Slovence? Odgovor na to, seveda, ni enostaven, ampak že precej globoko v zgodovino smo šli, pa nič ne bo narobe, če bomo šli še kakšno desetletje nazaj. Kulturni boj je bil tukaj omenjen in tudi to današnje sprejemanje resolucije se je želelo videti v luči kulturnega boja. Od kod pa izhaja ta kulturni boj? Mnogo preden se je kakršnokoli komunistično nasilje porodilo, ko se je dalo komuniste na območje Slovenije šteti s prsti ene roke, je katoliški ideolog dr. Anton Mahnič izjavil, "ne sprave, ampak ločitev duhov, to je tisto kar potrebujemo". In to je za današnji čas grozljiva misel. Podporniki takšne politične ideologije bi se seveda morali ograditi od takih izjav. Sprava, ne pa ločitev od duhov, je tisto, kar danes potrebujemo, in v to smer bi morala iti seveda tudi prizadevanja današnjih poslancev in poslank slovenskega parlamenta. Veliko so že kolegi tudi o tem povedali.

Sam bi se ob tem dotaknil tudi točke K te resolucije, o kateri danes govorimo. Govori o tem, da kot Evropa ne bo združena, ne samo seveda Slovenija, če ne bo sposobna oblikovati enotnega pogleda na svojo zgodovino, če ne bo priznala nacizma, stalinizma ter fašističnih in komunističnih režimov kot skupne zapuščine in če ne bo izvedla poštenih in poglobljenih razprav o njihovih zločinih v prejšnjem stoletju. In mi tega nismo naredili. Mi nismo izvedli poštenih in poglobljenih razprav o teh zločinih v prejšnjem stoletju. Seveda se mogoče trudimo kdaj pa kdaj v tem Državnem zboru in tudi kje drugje, da bi to pot začeli, ampak ne moremo reči, da to restrukturirano in z neko željo po spravi počnemo.

Tisto, kar je v današnjem času meni bolj pomembno je tudi to, na kar je že kolega Levanič opozoril, da smo vsakodnevno pozorni ne samo izraze totalitarizma, ampak tako kot tudi resolucija sama omenja, avtoritarnosti, ker to je seme vseh totalitarizmov. Od tod zraste to zlo. In kaj nam, recimo, pomaga, da je ta Državni zbor sprejemal oziroma potrjeval, denimo, resolucijo Organizacije Združenih narodov o pravicah žensk, če pa smo kljub temu dejstvu lahko, recimo, na matičnem delovnem telesu ob obravnavi evropske resolucije deležni mačističnega, šovinističnega provociranja s strani predsednika in avtokratskega vodenja tega odbora. Kaj smo naredili? Nič nismo naredili, če se ne bomo seveda v vsakdanjem življenju na majhnih stvareh sami pri sebi odločali prav in pravilno. Odločitve iz preteklosti, ki so bile napačne, so pač bile. Nič hudega, tako kot je, recimo, kolega Žerjav rekel, če bo sledilo opravičilo in odpuščanje. In to je pot, ki je prava, opravičilo in odpuščanje; vsak naj začne pri sebi. Sam nisem prepričan, da je v tem procesu sprave leva stran, da tako rečem, tista, ki mora zdaj narediti naslednji korak. Sam sem tudi že omenil, kdo je ta, ki je ta kulturni boj nekako uvedel, kdo je tisti, ki mora zdaj obžalovati svojo napačno odločitev, ker šele, ko nekdo z nasprotne strani sliši obžalovanje, lahko tudi sam odpusti. Obžalovanje s te strani je bilo slišano - odpuščanje, upam, da bo sledilo, če ne prej, kdaj drugič. Upam pa, da že danes tekom dneva, ker naslednji dve točki dnevnega reda, ki sta pred nami, sta točno takšni, ki sta lahko kamenček v mozaiku, ki bo pripeljal do sprave. Hvala.

PODPRESEDNIK MIRAN POTRČ: Hvala lepa. Besedo ima mag. Branko Grims.

MAG. BRANKO GRIMS: Hvala. Najprej dovolite, da izrazim globoko spoštovanje do tega, kar je povedal in storil gospod Roberto Battelli. Kajti dokazal je z dejanji, ne samo na OVSE, ampak tudi in predvsem danes tu, da je dejansko po vrednotah Evropejec. Namreč, izrecno je podprl naš amandma in s tem torej resolucijo o evropski zavesti, ki - kot ste nekateri že navedli - zajema brez izjeme prav vse pojavne oblike totalitarizma, nacizma, stalinizma ter fašističnih in komunističnih režimov, in je s tem dokazal, da vse meri z enakimi vatli. Kako zelo to pogrešam pri vas!

Poglejte, v tem delu, kjer govori o totalitarizmih, je res to resolucija o preteklosti. Toda v tistem delu, kjer govori o evropski zavesti, pa je to še kako resolucija o prihodnosti. Ker izrecno poudarja razliko med tragedijami preteklosti in sedanjo svobodno demokratično združeno Evropo ter njenimi vrednotami. To pa je prav tista razlika, ki je ta parlament nikoli ni zmogel. Ni sprejel nikoli nobene deklaracije ali česarkoli v tej smeri. In resolucija se

poklanja vsem žrtvam, brez izjeme, kar je veliko in tudi edino evropsko pietetno dejanje.

Včasih je res lepo biti član SDS. Ne samo, da je ta resolucija na nek način postavila vrednostni okvir - in to sem imel v resnici v mislih, ko sem najprej predlagal, da se gre z njo v parlament in potem tudi na izredno sejo na simbolni dan, 23. avgusta, kajti to je bil prvotno moj predlog. In lahko si predstavljate, kako sem vesel, da imam danes tu priložnost o tem govoriti, ampak predvsem zato, ker sem član SDS, ki iskreno obsoja tako nacizem, tako fašizem v vseh pojavnih oblikah kot tudi vse poveljne totalitarizme. In smo pri tem vsi lahko iskreni. Pri vas so pa težave, naj jih ponazorim v dveh primerih. Seveda, ko gre za poveljno dogajanje, zmrznete oziroma, kot je rekla poslanka SD, "ste hladni" - če citiram. Ampak tudi ko gre za začetno obdobje druge svetovne vojne, imate hude logične težave. Prej sta se dva od vaših sklicevala na Bazovico in na TIGR. Veste, nerodna situacija pri tem pa je v naslednji zgodbi, ki jo lahko s številnimi pričami kadarkoli dokažem, če bo potrebno.

V Kranju je bil krasen spomenik tigrovcem, bil je zapuščen v prejšnjem režimu, trava ga je prerasla, bil je umazan, nihče ga ni obiskoval. Potem ko je v Kranju mestno občino Kranj prevzel Demos, smo tisto očistili, uredili lepo, pietetno, kot se spodobi v poklon prvim dejanskim žrtvam slovenskega boja proti fašizmu, in priredili ustrezno slovesnost. Takrat je šel mimo en vaš kolega iz največje vladne stranke, starejši strankarski kolega, se delal norca, glasno žalil vse nas, ki smo bili tam, teatralno pljunil po tleh, se krohotal in potem odšel. Ne boste verjeli, isti človek desetletje kasneje je bil glavni govornik ob tem istem spomeniku, potem ko se je zamenjala kranjska oblast in je tranzicijska levica postala oblast na občini Kranj, in s prstom kazal na nas kot zagovornike fašizma in nacizma! Ej, dobro jutro! Kdo pa je očistil tisti spomenik, ker je bil spomenik iskrenemu neideološkemu boju zoper nacizem in fašizem? Mi smo ga! Kje se bili pa vi takrat? Zato povem to zgodbo, ker ta tako perfektno simbolizira to sprenevedanje, ko zlorabljate junaški boj proti dvema totalitarizmoma nacizmu in fašizmu vedno takrat, ko s tem hočete opravičiti svoja lastna dejanja ali pa svoja lastna zagovarjanja kot v danem trenutku. Kako neevropsko je to, kako neevropsko je to!

Kako vas številke pri tem same postavljajo na laž, kajti tisto, kar je prej iz največje vladne stranke napačno citirala ena kolegica, je na odboru že pravilno citiral podpredsednik Državnega zbora, gospod Potrč, ko je povedal, da so obsodili poboj 12600 domobrancev - citiram po spominu, ampak izrecno je pisalo "domobrancev". Ja, se strinjam, bili so ljudje, takrat ni bilo več zmagovalcev in poražencev kot na dan konca druga svetovne vojne, takrat bi moral vsako stvar presojevati sodišče. Ampak, kje ljudje božji so pa vsi ostali? Kajti na slovenskih tleh je bilo pobitih po zelo verodostojnih ocenah, obstajajo

silno različne številke in dokler vseh dostojno ne pokopljemo, kar je civilizacijska norma, da se jih vzdigne od tam, kjer so bili živi zakopani ali pa razstreljeni v nekih luknjah in da se jih pokoplje v skupno kostnico, z imeni in priimki, da ljudje vemo, kje je grob. To je 2000 let civilizacijska norma, samo v slovenski kulturni smrti se je to nekje izgubilo. In ne glede na to, da točne številke niso ocene, ki so zelo verodostojne, gibljejo pa se tam nekje od 130.000 pa celo do 300.000, kot je najhujša, ki sem jo nekje v knjigi uspel prebrati. Veste, koliko je bilo vseh domobrancev? Toliko kot je pisalo, za eno divizijo, pobitih pa 10 do celo morda, upajmo, da je ta številka le pretirana, 30-krat toliko ljudi. In obžalovali ste samo tiste. Zakaj? Zaradi piara. To je v resnici polovičarstvo, ki temelji na piaru, zato da potem s tem opravičujete to, kar se je takrat zgodilo. To ni nobeno opravičilo, ker je že itak nalogično, na napačni predpostavki, so bili tudi domobranci ljudje, za božjo voljo! Ampak, kje pa so tukaj vsa tista dekleta, katerih kitke je nekdo preštel tam na vhodu, ki so bili živi zazidani v Hudi jami? Kje so vsi civilisti, kje so vsi pripadniki tujih vojska? To se je pa zamolčalo, kajti vse to je pa genocid. Pobje tujih vojska se kaznuje brez zastaranja po še celo takrat ratificiranih mednarodnih pogodbah, politični genocid, ki je v resnici bistvo povojnega političnega dogajanja na slovenskih tleh, je pa zločin, ki ne zastara po mednarodnem pravu. V temu grmu v resnici tiči zajec in zato, ker se iz tega izmotavate, je stvar tako zelo neevropska. In pogledajte, kaj se potem v opravičevanje tega reče: "da se oporeka resoluciji, zato ker v njej ni časovnih omejitev in ker gre za nerazumevanje okoliščin in metod."

Zdaj pa dovolite samo dvoje. Prvič, kot član SDS in kot demokrat obsojam vsak totalitarizem kadarkoli in kakorkoli se je pojavil brez kakršnikoli časovnih omejitev in to je evropska norma, to piše tudi v evropski deklaraciji o evropski zavesti. Ampak, tisto kar pa sploh ne morem razumeti, in to je bilo pa upravičeno z vaše strani, pa je, da imam problem. Imam problem v tem, da ne morem razumeti okoliščin in metod, da se je lahko mladoletne deklice žive zazidalo v Hudo jamo, ne morem razumeti tega, da se je ljudi sleklo do golega, zvezalo z bodečo žico in se jih potem nekatere ustreljene, nekatere žive zmetalo v jamo in so na koncu razstrelili zemljo nanje, da so umirali bog vedi koliko dni v najhujših mukah. Teh metod in teh okoliščin povojnega dogajanja v Sloveniji pa jaz resnično ne razumem in jih ne bom nikoli razumel. Ampak veste, kaj pa je vaš problem? Tudi vsa Evropa tega nikoli ne bo razumela. To je pa vaš problem. In zaradi tega, ker vi operirate s tem pojmom nerazumevanja okoliščin in metod in da ni časovnih omejitev, s tem z vsako vašo nadaljnjo razpravo samo dokazujete, kako zelo upravičene so bile naše pripombe, da je to vaše oporekanje tej resoluciji neevropsko. Vsak evropski parlament, tistih držav, ki so končale z

enostrankarstvom, s totalitarnim režimom, s katerimkoli enostrankarskim režimom, je z neko deklaracijo, resolucijo, zakonom, kakršnikoli aktom že, vrednostno opredelili, če hočete, bistvi tistega obdobja za nazaj in s tem odprl enotno izhodišče za naprej. To je bil nek generalni spravni akt, če uporabim ta izraz. Samo v Sloveniji tega nikoli ni bilo, pa je število smrtnih žrtev na slovenskih tleh, število zločinsko pobitih po drugi svetovni vojni bistveno večje glede na število prebivalcev kot v katerikoli drugi evropski državi! S tega vidika vse tiste primerjave, ki ste jih delali, in vsa tista vzporedja, so bila ravno tako neevropska, kot je to, da si danes pred vsem tem poskušate zakrivati oči in spraviti razpravo nekam drugam.

Še enkrat povem, povsem neevropsko je, da se hoče to evropsko resolucijo o evropski zavesti, ki odpira perspektivo za naprej, zavreči in se jo nadomestiti s tem, da naj bi se s tem, za piar seveda, sprejemalo dva zakona, s preglasovanje in za povrh vsemu, kot kažejo nekatere izjave, da nekateri, ki so bili sopedlagatelji, niso niti vedeli za amandmaje - celo s prevaro. Ljudje božji, ali je to evropsko?! Tukaj, ko bo enkrat glasovanje o tem amandmaju, ki vsebuje besedilo evropske resolucije, in o amandmaju, ki predvideva njeno objavo v Uradnem listu Republike Slovenije, da to postane tudi naš uraden dokument, takrat pa se bo resnično videlo, kdo je Evropejec in bo glasoval za to rešitev in kdo ni.

PODPREDSIEDNIK MIRAN POTRČ: Hvala.

Besedo ima gospod Luka Juri.

DR. LUKA JURI: Predsedujoči, jaz prosim, če so razprave lahko usmerjene v takšno smer, in to je moj predlog, da se jasno ve, komu se kaj očita. V zadnji razpravi sem slišal kar nekaj očitkov, tudi name, ker je bilo rečeno "vaš problem", in v tem primeru potem mislim, da imam tudi pravico do replike. Če pa ne, pa prosim, da ko se takšne očitke pove, da se jasno naslovi, komu so določeni. Sicer so očitki neutemeljeni.

Hvala.

PODPREDSIEDNIK MIRAN POTRČ: Jaz z vami, dr. Luka Juri, soglašam, na žalost pa ne morem zahtevati, kakšna je razprava. Tudi sam pa menim, da je zavestno takšna, da replika ne bi bila mogoča.

Besedo ima gospod Matevž Frangež.

MATEVŽ FRANGEŽ: Dragi moj prijatelj Luka, hvala za to intervencijo, tudi sam sem nameraval in tudi bom izrazil ogorčenje nad razpravo poslanca Grimsa. Mislim, da je v nasprotju, absolutnem nasprotju s tistim, kar bi sam vzel kot iskren namen obravnave resolucije. Namreč to, da presežemo razlike, ki obstajajo v slovenskem narodnem spominu, in da na teh temeljih, na spoštovanju razlik, ampak tudi spoštovanju

bolečin in trpljenja, in da na teh temeljih zgradimo slovensko zavest, ki bo temelj nove slovenske prihodnosti.

Pravijo, da papir prenese vse. Mladenka na papir zaupa najvrednejše skrivnosti svojega srca, s papirjem pogosto dokazujemo, kaj znamo in celo kdo smo, papir je najboljši dokaz v vseh sodnih postopkih, a vendar papir ne zmore tega, kar zmore srce. In če stopimo v to razpravo o evropskih zgodovini, o slovenski zgodovini iskreno, potem mislim, da se ne moremo pogovarjati o papirju, ampak se moremo pogovarjati o naših srcih. Pomaga nam ne evropske resolucija, ne domače izjave in ne kamen, v katerega bomo izklesali geslo žrtvam, če nas bo pri tem vodilo sovraštvo, kot smo ga malo prej videli, manifestiranega s strani gospoda Grimsa. Ne bo pomagalo, ker to ne bo zacelilo tistih ran, ki dejansko obstajajo v tem narodovem spominu in če bi bili odgovorni do te bolečine in tistega trpljenja partizanskih ali domobranskih vrst, potem bi morali v to debato vstopiti drugače in že z razpravo pokazati na pieteto, ki jo te žrtve zaslužijo.

Jaz bi spomnil na neko geslo, ki ga nosi Evropska unija, to geslo je združeno v različnosti, to geslo samo nam pove, kako pestra je bila evropska zgodovina - ne 20. stoletja, ampak 2000 let in več. Kako različne so bile izkušnje narodov, kultur, mest, kaj šele družin! Spoznajmo, da so te razlike boleče in zelo intimne.

Tudi sam prihajam iz družine z zelo raznovrstno izkušnjo, ne bom je opisoval v podrobnosti, ampak tisto, kar vem, je to, da bom vedno kot sin partizanske dediščine priznal nekemu drugemu, da je šel v nek boj, skladno z najboljšimi nameni svojega srca, zaradi značilnosti in zakonitosti okolja in vzgoje, ki jo je bil deležen.

Ko sem v 90. letih oblikoval svojo politično zavest, sem bil prepričan, da sem komunist. In težko pristanem na to, da sta komunizem in nacizem enaka, ker en nosi idejo o tem, kako zagotoviti pravično družbo za vse, drugi pa, kako zagotoviti nadvlado neke rase. To sem rekel zaradi provokacije, ne zato, da bi dal vam prav, dragi moji.

Skratka, zato v tej slovenski zgodovini ravno zaradi bolečine, ki jo nosi, dovolimo raznovrstnost izkušenj in si priznajmo zelo intimno, da to niso stvari, o katerih bi morali danes govoriti na pragu drugega desetletja 21. stoletja. Danes so pred Slovenijo izzivi, ki nas morajo združevati in jaz bi bil vesel, da bi v to današnjo razpravo vstopili z iskrenim namenom, da jo končamo. Žal razprave, ki jih danes slišimo, ne kažejo na to iskreno željo.

Mislil, da je slovenska zgodovina velika. Sam bom s svojega pogleda na to slovensko zgodovino učil tudi svoje sinove, a ne s sovraštvom in z željo po maščevanju, ampak z upanjem in spoštovanjem in razumevanjem. Prav zato, ker so pred novimi generacijami morda največji izzivi tega naroda v vsej njegovi zgodovini, pa ne samo naroda, tudi planeta, in mislim, da ti izzivi zahtevajo drugačen pristop vseh nas.

Evropska zgodovina in evropska bolečina se ne začne ne z nacizmom in tudi konča se ne s komunizmom. Naša skupna naloga bi morala biti, da se ne konča nekje v daljni prihodnosti, ampak da jo končamo čim prej skupaj. In zgradimo tisto, kar je bila napaka vseh režimov 20. stoletja, da so ignorirali željo človekovega srca po svobodi; nujnost skupnosti, da živi v odprti in povezani družbi, ki priznava medsebojne razlike in je sposobna živeti v sožitju. Jaz sem prepričan, da Slovenija zmore te modrosti.

PODPRESEDNIK MIRAN POTRČ: Hvala lepa. Za besedo je prosil gospod Boštjan Škrlec, državni sekretar na Ministrstvu za pravosodje.

BOŠTJAN ŠKRLEC: Hvala lepa, gospod podpredsednik, za besedo. Spoštovane poslanke in poslanci! Kot predstavnik Vlade, ki je že podala svoje stališče o današnji temi, poslušam razpravo in ne morem, da se ne vrnem na tisto, o čemer je danes pravzaprav beseda. Veliko besed je bilo izrečenih o tem, kdo spoštuje žrtve, kdo jih ne spoštuje, kdo obsoja zločine, kdo jih ne obsoja, kdo podpira, ali ne podpira, ali obsoja totalitarne režime. A naj spomnim, da to ni tema današnje točke, ki je pred nami. Deklaracija, o kateri govorimo, se nanaša na resolucijo, ki jo je Evropski parlament že sprejel. Evropski parlament je totalitarizme obsodil in amandma, ki ga imamo pred seboj, govori o tem, ali bomo takšno resolucijo v Državnem zboru podprli ali pa se bomo z njo seznanili. Mogoče zveni pravniško formalistično, ampak razlika je v tej podrobnosti. Gre za vprašanje postopka. Postopek ni zgolj formaliziran, postopek je temelj demokracije. Jasna in vnaprej določena pravila odločanja so temelj za demokracijo, sicer je anarhija. In prav v tem primeru je treba narediti to, tako ločnico.

Kaj je razlika med podporo deklaraciji, podporo resoluciji Evropskega parlamenta in med seznanitvijo z resolucijo Evropskega parlamenta? Resolucija Evropskega parlamenta je samostojen akt suverenega nosilca oblasti na evropski ravni, na ravni Evropske unije, Evropskega parlamenta. V njem, v tem dokumentu je Slovenija svoj del prispevala. Vsi slovenski poslanci v Evropskem parlamentu so to resolucijo podprli. Vendar pa je treba vedeti, da je to resolucija, ki jo sprejemajo poslanci iz vseh 27-ih držav članic Evropske unije, in da je kot takšen seveda plod kompromisa, ki jemlje v račun vso raznolikost kulturnih, političnih, zgodovinskih dogodkov v vseh teh državah članicah. In kot tak dokument je bil ta dokument na ravni Evropske unije, seveda, sprejet in so ga slovenski poslanci tudi podprli, kot sem že povedal. Vendar pa, kot sem že povedal, je to dokument Evropske unije in vprašanje, ki je danes na mizi, je to, ali se za Državni zbor spodobi, da se s takim dokumentom zgolj seznanijo ali pa je, kot predlagajo stranke

opozicije, primerneje, da se tak dokument podpre. Podpora tovrstnim deklaracijam oziroma resolucijam Evropskega parlamenta ni običajna. To ni nekaj, kar se zgodi vsaki dan. V tej razpravi so bile postrežene številke, koliko resolucij je parlament sprejel v zadnjih nekaj mesecih pred polletnimi počitnicami. Podpora temu dokumentu niti ni potrebna. Slovenija je namreč polnopravna članica Evropske unije, ima polnopravne poslance v Evropskem parlamentu in ti poslanci so polnopravno, odgovorno izpolnili svojo dolžnost, ko so glasovali za ali če bi glasovali proti tej resoluciji. Slovenija je ta del posla torej opravila. Naloga, ki jo ima Slovenija pred seboj po besedilu resolucije, je, da se z resolucijo seznanijo; in to počne Republika Slovenija v Državnem zboru sedaj že kar lep čas.

Ali je torej treba podpreti to resolucijo? To je bilo tudi bistveno vprašanje, na katerega je v svojem stališču odgovorila Vlada. Vlada meni, da to ni potrebno. To po drugi strani kaže celo na neko podrejenost našega nacionalnega parlamenta v odnosu do Evropskega parlamenta ali do drugih parlamentov drugih držav članic. Kot je bilo danes že povedano in kot je bilo predstavljeno na Odboru za notranjo politiko, lahko vidimo iz primerjalne analize, da drugi parlamenti tej resoluciji niso posvetili takšne pozornosti in je niso obravnavali niti približno na tako visokem nivoju, kot je obravnavana danes na plenarni seji Državnega zbora. Kot sem že povedal, deklaracija zahteva zgolj to, da se parlamenti z njo seznanijo. To je bilo storjeno. In kar je bilo tudi že večkrat poudarjeno v tej današnji razpravi, nobena druga država članica oziroma nobena država članica ni izrazila podpore tej resoluciji, ker kot sem že povedal, iz pravnoformalnih razlogov to niti ni potrebno niti ni običajno. Če pa bi Državni zbor izražal podporo takšni resoluciji, bi pa s tem dejansko priznal svojo lastno slabost; slabost v tem smislu, da ni sposoben narediti ene kritične, pietetne analize svoje lastne preteklosti in da je odvisen od evropskega kompromisa, ki je sprejet od Baltika do najbolj južnega dela Jadranskega morja. Ali je to pot, ki jo želi Slovenija in Državni zbor pokazati svojim državljanom? Vlada meni, da to ni prava pot. Zaradi tega menimo, da je bolj primerno, če Državni zbor ocenjuje, da je o razpravi oziroma da je razprava o tem, ali kdo ne obsoja zločinov, ali kdo ne spoštuje žrtev, če je takšno razpravo treba opraviti, potem jo opravimo v tem parlamentu samostojno, suvereno kot nosilci oblasti v Republiki Sloveniji in upoštevajmo vse zgodovinske, krajevne in časovne okoliščine, ki so značilne za to državo. In se ne naslanjamo na kompromis, ki je bil sprejet v okviru 27-erice v Bruslju. Če je to vprašanje tako pomembno, kot se iz te razprave zdi, da je, potem ni potrebe po tem, da jemljemo berglo. Zaradi tega je stališče Vlade, da je Državni zbor s tem, ko sprejme besedilo, kot je bilo predlagano in oblikovano

na odboru, več kot izpolnil svojo dolžnost in da podprtje amandmajev, ki so bili danes vloženi, ni potrebno.

Hvala lepa.

PODPREDSIEDNIK MIRAN POTRČ: Hvala lepa.

Za besedo se je prijavil predlagatelj oziroma v imenu predlagateljev gospod France Cukjati.

Prosim.

FRANCE CUKJATI: Hvala za besedo.

Sicer nisem hotel v imenu predlagateljev motiti razprave o vsebini resolucije, to bom želel na koncu, kot mi poslovnik dopušča. Vendar, ker je že prej bilo marsikdaj omenjeno kot argument proti obravnavi resolucije prav to, da parlament ne potrjuje resolucije, da to ni zakonodajni dokumenta v tem smislu in da je to pravzaprav nesmiselno. Ker pa se je zdaj tudi predstavnik Vlade spustil v oceno delovanja Državnega zbora, moram tudi jaz povedati svoje mnenje.

Najprej bi rekel tako, da Državni zbor je že večkrat obravnaval podobne resolucije brez kakršnihkoli problemov in sprejel deklaracijo o podpori dokumentov. In sicer, leta 2002 smo s takšno posebno deklaracijo podprli Resolucijo varnostnega sveta Organizacije Združenih narodov o izraelsko-palestinskem sporu in prav tako s takšnim dokumentom resolucijo Interparlamentarne unije o boju proti terorizmu. Pa ni bilo treba. Lani oziroma, oprostite, leta 2007, v prejšnjem mandatu smo na predlog takratne predsednice Komisije za človekove pravice v Državnem zboru obravnavali Resolucijo Sveta Evrope proti nasilju nad ženskami. Tudi to ni bilo potrebno, vendar se nam je zdelo pametno in smo tudi tukaj z deklaracijo izrazili podporo tej resoluciji. Mislim, da Državni zbor lahko obravnava katerokoli politično vprašanje relevantno in tudi do tistega vprašanja zavzame svoje stališče. In to ne pomeni podrejenosti Evropskemu parlamentu ali kakšni drugi instituciji. Bila bi pa podrejenost, če bi po mnenju Vlade se odpovedal taki pravici in ne bi obravnaval ali sprejel podobnega sklepa. Verjetno je v parlamentarni demokraciji pomembnejše, kaj misli parlament o delovanju Vlade kot pa, kaj misli Vlada o proceduralnih zadevah in o delovanju parlamenta. Toliko, gospod predstavnik Vlade.

PODPREDSIEDNIK MIRAN POTRČ: Hvala lepa. Postopkovno je prosil za besedo gospod Tanko.

JOŽE TANKO: Hvala lepa za besedo. Spoštovani državni sekretar, ki ste danes predstavnik Vlade. Najbrž poznate ustavno ureditev Republike Slovenije. Najbrž poznate to, da so veje oblasti v Sloveniji ločene in da je Državni zbor neodvisna veja oblasti. In kakršnokoli poseganje Vlade v stališča Državnega zbora, v to, kaj obravnava Državni zbor in na kakšen način obravnava Državni zbor, je skrajno neprimerno in je

nedopustno, da kdorkoli iz izvršne oblasti poučuje poslance o tem, kako in kaj naj delamo in kako in kaj naj ravnamo. Ker predsedujoči na to razpravo predstavnika Vlade ni interveniral, pa bi moral, kajti zaščiti bi moral integriteto Državnega zbora, predlagam, spoštovani predsedujoči, da ne dovolite tovrstnih razprav ali pa razprave predstavnika Vlade glede načina dela, vsebine dela, odločanja v Državnem zboru; o tem, kaj je primerno, da Državni zbor obravnava in kaj ne.

Gospod kolega Cukjati je povedal, da je Državni zbor obravnaval že 4 podobne deklaracije, vse so predlagali takratni predstavniki koalicijskih strank, vse so predlagali tudi tisti, ki so sedaj predstavniki koalicijskih strank: gospa Potrata, gospod Borut Pahor in gospod Kacin. O vseh je razpravljala Državni zbor in vse je soglasno sprejel brez glasu proti. Brez glasu proti! In nihče tej razpravi ni oporekal. Danes, ko obravnavamo akt Evropskega parlamenta, pa se kar naenkrat ugotovi, da nekdo za nekaj ni pristojen, da ni smiselno, da ni potrebe, da o tem razpravljamo in tako naprej.

Državni zbor razpravlja o vseh tistih zadevah, za katere so izpolnjeni pogoji za obravnavo in tudi odločanje v Državnem zboru. In prosim, spoštovani predsedujoči, da ne dovolite in ne dopustite več, da katerikoli predstavnik izvršne oblasti, ki na teh sejah sodeluje, ne razpravlja tako, kot je gospod državni sekretar. Hvala lepa.

PODPRESEDNIK MIRAN POTRČ: Hvala lepa. Gospod Tanko, to je bilo vaše mnenje. Sam menim, da sem korektno vodil sejo. Vlada ima v skladu s poslovníkom pravico biti ne samo vabljená, temveč povedati stališča k vsaki točki dnevnega reda. Možnost ima prijaviti se kadarkoli. In gospod Škrlec je govoril samo o stališčih Vlade; ni niti poučeval, niti ni zahteval ali prepovedoval, česa sme ali ne sme delati Državni zbor. Vaša opažanja so vaša lastna, jaz pa mislim, da je gospod Škrlec korektno ravnal in ni nobenega razloga, da bi ga prekinil, še manj, da bi ga zdaj opozarjal. Hvala lepa.

Besedo ima gospod Janez Ribič.

JANEZ RIBIČ: Hvala. Spoštovane gospe in gospodje poslanci! Naša generacija je bila prikrajšana za mnoge resnice. Zato je resolucija, ki jo je pripravil in sprejel Evropski parlament, tudi končno prava podlaga, da tudi v naši državi počasi zaključimo s temi težkimi temami, menimo v Slovenski ljudski stranki. Prav zato menim, da bi bilo dobro dati podporo nič spremenjeni takšni resoluciji, saj nam daje lepo možnost, da se po toliko letih spravimo. To je tudi naša dolžnost, če želimo biti še naprej enakovredni člani Evropske unije.

Resolucija izraža spoštovanje do vseh žrtev totalitarnih režimov, v našem primeru do vseh, ki so se borili proti fašizmu, nacizmu in komunizmu. Slovenci smo šele z zmago nad vsemi totalitarizmi 20. stoletja zaživelí svobodno in neodvisno v samostojni državi Sloveniji. Danes smo se znašli

pred velikimi izzivi, kako razreševati nastale velike probleme v naši državi, kako razrešiti krizo, kako pomagati našim državljanom v teh težkih časih. Država Slovenija in slovenski narod namreč danes potrebujeta enotno politiko za izhod iz krize, ne potrebujeta pa delitve iz zgodovinsko-ideoloških nasprotij. Da bi se lahko bolje posvetili današnjosti in skrbi za našo mladino, ki nas bo nasledila, bom to predlagano resolucijo podprl. Hvala.

PODPRESEDNIK MIRAN POTRČ: Hvala lepa. Besedo ima gospa Renata Brunskole.

RENATA BRUNSKOLE: Hvala lepa. Lepo pozdravljeni!

Današnja razprava, ne želim nikogar užaliti, vendar bojim se, da morebiti celo na nek način sprenevedanje nekaterih, me je ponovno pripeljalo do ene same pomembne potrditve. Skupaj z nami doma v Beli krajini živi 91-letna moževa babica, ki mi je v teh dneh, ko posluša napovedi sej Državnega zbora, po belokranjsko rekla: "Ja, mislim, da bi se vi d'ca tam v Državnem zboru..." - namreč ona nam sme tako reči po moji oceni, vsaj meni lahko. Vendar tukaj je mislila v tem smislu, da nikogar skoraj med nami ni toliko starega, da ne bi ona mogla biti mati skoraj vsakemu od nas, namreč pri 18-ih je postala mati. Osebnostno pa je doživela, kaj pomeni fašizem, kaj so prispevali partizani ali pa tisti, ki so jim kakorkoli pomagali, in kakšno trpljenje so prispevali oziroma povzročili domači izdajalci domovine. V njenem primeru so domačo novozgrajeno hišo, ki si jo je z mladim možem zgradila, požgali, požgali so vas, moža odpeljali in izgnali vse moške iz vasi v taborišče v Sredozemskem morju. Sama je ostala z majhnima otrokoma, 5-letnim in 3-letnim, in bežala v sosednjo vas pred ognjem, pred požigom k dobrim ljudem, ki so jih sprejeli.

Dejstvo je, da tisti, ki kakorkoli kdaj hodite v Belo krajino, ali pa tisti, ki živimo tam, se zavedamo jasnih zgodovinskih dejstev in ohranjanja vrednot narodnoosvobodilnega boja, tako kot smo se v nedeljo v Črnomlju spomnili 65-letnice ustanovitve Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta. Tam je praktično zasedal prvi slovenski parlament. Na to nas je v nedeljo spomnil predsednik Zveze borcev Slovenije tovariš Janez Stanovnik. In dvomim, da je kdo tukaj, da bi kakorkoli oporekal, da tovariš Stanovnik pri svoji častitljivi starosti, da je neke vrste fenomen, zaščitnik slovenskega naroda. Sam je tudi zelo jasno in ostro izrekel, da očitno je nekako želja, da bi nekateri želeli z revizijo zgodovine skriti izdajstvo domobranstva in kritizirati partizanstvo. Povedal je celo, da sedaj je celo poklican ali bo poklican zaradi svojih izjav na sodišče.

Jaz ne morem v tem trenutku sama, sem še premlada, da bi kakorkoli sodila, vendar verjamem naši babici, ki je to doživela. Bela krajina kot takšna ima za nastanek slovenske

državnosti poseben pomen, zato sem še posebej ponosna, da sem poslanka Državnega zbora, izvoljena ravno in tudi doma ravno v Beli krajini. Naš kolega mag. Vasja Klavora je letos v Črnomlju ob 65-letnici SNOS v februarju povedal: SNOS kot vrhovni predstavniški in zakonodajni organ slovenskega narodnoosvobodilnega gibanja in kasneje Ljudske Republike Slovenije je v času svojega obstoja deloval kot prvi slovenski parlament. Prvo zasedanje SNOS-a je mejnik v nastajanju slovenske državnosti in pomemben korak k parlamentarni demokraciji. Povedal je tudi, da je osvobodilni boj temeljil na vselej aktualnih vrednotah svobode, samostojnosti in nacionalne samobitnosti. Osvobodilni boj ostaja izraz neuničljive želje po preživetju naroda, to pa je tudi dokaz sposobnosti slovenskega naroda, da prestane tudi najhujše preizkušnje in genocidne grožnje.

V Beli krajini pa se danes ljudje soočamo z drugim problemom, z gospodarsko krizo, s problemom brezposelnosti in to je tudi svojevrsten velik problem preživetja. Nekako ljudje pričakujejo od nas, da jim bomo pomagali, kolikor lahko. Vendar moram reči, da mi je žal, da danes moram celo izreči, da pri podjetjih, katerih lastniki so ljudje, ki so danes blizu tudi desni opciji, ljudje, ki so tudi blizu morebitnim nekaterim cerkvenim institucijam, ljudje, ki niso blizu samo levim, ampak tudi desnim, vendar danes tukaj smo vsi skupaj in moramo pomagati ljudem, ki so pomoči potrebni, ne pa tistim ljudem, ki danes poslušajo naše debate o tem, nas, tistih, ki se še rodili nismo v času druge svetovne vojne, razen z izjemo tistih, se opravičujem, ki ste to doživeli.

Sama bom danes podprla seznanitev z resolucijo Evropskega parlamenta o evropski zavesti in totalitarizmu in tako kot je tudi predstavnik Vlade povedal, toliko in nič več. Hvala.

PODPRESEDNIK MIRAN POTRČ: Hvala lepa. Besedo ima gospod Jožef Jerovšek.

JOŽEF JEROVŠEK: Hvala lepa. Spoštovane kolegice in kolegi!

Kolega Kontič je v svoji predstavitvi dejal, da razpoka, ki bi jo naj z resolucijo odpravili, je segla globlje. In to je s takšnim sladostrastjem povedal, da je bilo očitno, da se poslanska skupina veseli tega, da se razpoke, razdalje med nami večajo. In vse današnje razprave, praktično vse, mogoče je ena, dve izjemi s te strani, pričajo o tem, da je to političen načrt.

Resolucija govori o spomni na žrtve treh totalitarizmov tu se pa govori samo o državljanski vojni, ki je, k sreči, zajela samo ljubljansko pokrajino. Vsi pa obsojate nas, Štajerce, in vse druge. Gospod Stanovnik, ki je bil prej omenjen, hujska po Sloveniji, da želimo politiki oprati s sebe greh izdajstva svojega naroda: mi, Štajerci! Ko so naši starši trpeli in se žrtvovali za partizanstvo!

In pogledajte, zaradi tega je Vladno zavračanje resolucije sramotno, je dvoličnost, je licemerstvo. In hkrati dokazuje to, da je ta režim, moram reči, da je to režim, s tem kar danes nastopa in da se neokomunizem plazi po Sloveniji in da je zagovor del komunizma in del stalinizma neverjeten. In to tudi vladna stališča dokazujejo, kot sem rekel, da je demokratični duh gospoda Pahorja, ki je lani predlagal, v letu 2008, 23. avgust, v Evropskem parlamentu kot na dan spomina in pred leti sestavil resolucijo o spravi, o tej tematiki, pa ste jo zavrnilo na vašem glavnem svetu ali konferenci stranke z osemdesetimi glasovi proti in samo petih jih je Pahor dobil za to politiko. In njegov demokratičen duh ste v režimu zlomili. Zato je ta kontrapunkt gre: v Gdansk, se pokloni 23. avgustu, doma pa proslavljate sporazum Hitler - Molotov z bojkotom tega dne, kot so to proslavljali predvojni komunisti, katerih dediči ideološki ste, dosledno, do napada na Sovjetsko zvezo.

In žal tudi nas napadajo, da se bi morali opravičiti za kolaboracijo. Komu se naj jaz opravičujem? Poslanci pa niso nič krivi, ker niso otroci krivi za grehe staršev, katerih predniki so z dvignjeno roko, 6. avgusta, pozdravljali Hitlerjevo okupacijo. Tukaj sedijo takšni, pa naj bodo vsaj tiho!

Poglejte, groteskno je danes pa v preteklih dneh poslušati, da se je totalitarni komunizem na slovenskem končal 1953. leta. Groteskno! Sprašujem se, v čigavem imenu, kdo je zaprl mojega očeta 1954. leta in še nekaj kmetov, ki so z vlakom šli, pa še nekaj družin kmečkih, na Bled na izlet in spotoma na Brezje. In je bil to greh za nekaj mesecev zapora in mučenja in maltretiranja. 1954. leta! Jaz si lahko vse to dogajanje razlagam samo z Adamom Michnikom, znamenitim mislecem evropskim, ki je vse te totalitarizme tudi na lastni koži preizkusil. Ta pravi: "Laž je nesmrtna duša komunizma". In predstavljate danes to nesmrtno dušo z mnogimi svojimi razpravami. Kajti, kot sem rekel, to osebno zgodbo bom povedal: ni bil samo po vojni trikrat zaprt. 11. aprila so očeta zaprli nacisti. In Jerovškova ulica ni zaradi tega, ker želim kot nek potomec teh Jerovškov sprati greh izdaje - Jerovškova ulica v Mariboru. Zato, ker so bili vedno na slovenski strani. Zaradi tega ne sprejemam teh napadov, da želimo sprati greh kolaboracije s sebe, izdajstva. To je hujskanje, to je nestrpnost, ki ji ni priča in k sreči imamo tu gospoda Battellija, ki se je načelno zavzel za obsodbo totalitarizma, ki je rekel: "Enaki so v žrtvah." Niso čisto vsi enaki. Vemo, katerih je največ v svetu pustil, in tudi v Sloveniji.

Zato kolegice in kolegi, potrebni ste katarze. Tudi mlajši, ta duh neoboljševizma, ki se klata skozi vaše stranke, je grozovit. Nimate empatije do žrtev. Nobene empatije in moram reči, da je tista prepoved razkrivanja Hude jame naročena: preprečiti razkritje, preprečiti dokazovanje in to

je kaznivo dejanje, ki je bilo storjeno! .../Opozorilo za konec razprave./...

Torej pozivam vas, da ste pietetni do žrtev in ne govorite samo o državljanski vojni, ki se je zgodila na enem delu. Nismo vsi Slovenci krivi za to,...

PODPREDSIEDNIK MIRAN POTRČ: Gospod Jerovšek, žal mi je, čas vam je potekel. K besedi se je javil gospod Bojan Kontič. Replika.

BOJAN KONTIČ: Hvala lepa. Včasih res ni nobene škode, če čas poteče. Sa, nisem povsem natanko razumel vsega, kar je gospod Jerovšek govoril, ampak tega verjetno tudi ni mogoče razumeti. Ne bom komentiral natolcevanj, o neumnostih pa sploh nima smisla izgubljati besed.

Ampak to bi rad rekel in postavil vprašanje, lahko je tudi retorično. Trditev, ki sem jo izrazil v imenu poslanske skupine, vsekakor stoji. Po tem nastopu, gospod Jerovšek, pa še nastopu koga od vaših kolegov, lahko ugotovimo, da je trditev, da bodo razpoke, ki naj bi jih odpravljala ta resolucija, z današnjim dnem, žal, zaradi takšnih nastopov še širše in večje.

PODPREDSIEDNIK MIRAN POTRČ: Hvala lepa.

Prijavljenih k razpravi ni več. Želite še? Odpiram čas za prijavo.

Prijavljeni so še štirje. Gospod Cukjati, želite kot predlagatelj prej? Kasneje.

Besedo ima gospod Franco Juri. .../Oglašanje v dvorani./...

Ste se prijavili? Najbrž... Vam bom dal besedo, gospod Battelli, samo kasneje... .../Izklop mikrofona./...

Gospod Franco Juri.

FRANCO JURI: Hvala.

Glede na zelo kratek čas, bom tudi jaz zelo kratek.

Kolega Jerovšek je zdaj dokazal, kakšne postranske učinke imajo takšne debate - ko je začel spet strašiti z neokomunizmom in tako naprej. No, prej sem opisal zgodbo Silvia Berlusconija, ki je včeraj na isti način strašil, ustrahoval, ampak namen tistega ustrahovanja je, da bi končno utišal svobodni tisk v Italiji. Upam, da to ni nekaj podobnega.

Hvala.

PODPREDSIEDNIK MIRAN POTRČ: Hvala lepa.

Besedo ima gospod Franc Pukšič.

FRANC PUKŠIČ: Hvala lepa! Kologice in kolegi!

Tokrat, ob tej razpravi o sprejetju te resolucije, vam bom iz treh različnih obdobij prebral tri pričevanja.

In sicer, prvo pričevanje je iz 6. avgusta leta 1942: "Ko so se navečerjali, so vstali in dali roke atu in mami. Osojnik je rekel atu: Se vidimo. Zapustili so vežo. V kuhinji so ostali ata, mama, Rudi, Justa in tako dalje. Justa je bila v kuhinji. Rudi je že bil namenjen, da bi šel zapret vrata. Zaslišali smo rožljanje na stopnicah. Nazaj v vežo je prišel Osojnik in močno zakričal: 'Halo!'. Že se je pojavil v kuhinji pred vrati peči tudi Mirko Reš. Ata je stal na sredi kuhinje ob številniku. Reš je spregovoril: 'No. In torej!' Mirko Reš je ustrelil in ata je bil zadet v desni kot. Torej ata je padel. 'Poglejmo, ali je hin,' je vprašal. Nato je Mirko Reš obrnil puško navpično ati na desno ramo in dal še strel. Krogla je šla skozi ramo, prsi in srce in seveda ata je bil mrtev in krvavel." Leta 1942.

Leta 2005 v Cankarjevem domu. Dr. Božidar Fink. "60 let je minilo, od kar se je na naši domači zemlji končalo nekaj hudega. Odititi so morali tudi sovražniki naše svobode in narodnega obstoja, ki so storili v vseh pogledih toliko gorja in prenehalo je medsebojno bojevanje. Svoboda torej in mir. Vendar kakšna svoboda in kakšen mir? Ob spletu svetovnih dogajanj je komunistična revolucionarna oblast dobila vso prostost, da je nasilno zavládala nad ljudstvom in pokončala rojake, ki ji niso bili po volji, pomorila pa tudi na tisoče drugih ljudi. Potem je dolga desetletja vladala diktatura in ljudje so živeli v strahu. Tako stanje pa ni stanje svobode in miru."

No, in zadnji citat. 29. 8. 2002, gospod Janez Stanovnik: "Kako je sploh mogoče, da se je v nekaterih politikih pri nas nabralo toliko zla ali sovraštva, da ne izbirajo sredstev, samo da bi oblatili korenine naše narodne samobitnosti in iz sebe oprali greh narodnega izdajalstva."

Kolegice in kolegi! Ne čutim se enega izmed tistih politikov, ki bi iz sebe opral kakršnokoli narodno izdajalstvo ali moral oprati. Je pa seveda dovolj zgovorno eno in drugo. Še danes slavimo nekatere morilce. Seveda, eden izmed razpravljavcev je rekel, da izključno po zaslugi partizanov imamo danes samostojno svobodno državo. Nekateri, seveda niso bili vsi isti, niso vsi po večerji, ko so se najedli, napili, pobijali nedolžnih ljudi po kuhinjah. Res je. Ampak nekateri so delali še hujše morije. Zato je sprejetje te resolucije tudi v Državnem zboru samo Blažev žegen na to, da končno naredimo in pustimo pokojne v miru in da enostavno na tej točki končamo. Ali smo sposobni v Državnem zboru te generacije narediti to ali ne, se pa bojim, glede na današnjo razpravo, ki je bila s strani vladajoče koalicije, da očitno še tega nismo. Želel bi in vesel bom in radostno se bom nasmejal, če sem se zmotil pri tej napovedi.

PODPREDSEDNIK MIRAN POTRČ: Hvala lepa. Gospod Franc Bogovič.

FRANC BOGOVIČ: Tudi sam podpiram to, da se takšna resolucija podpre. Nihče ne govori, kaj bomo sprejeli v Državnem zboru, ker jo je sprejel Evropski parlament. Mislim pa, da bi bilo prav, da jo v Državnem zboru podpremo. Ena točka, ki je najpomembnejša zame v tej resoluciji, je tretja, ki govori, poudarja pomen ohranjanja spominov na preteklost, saj brez resnice in spomina ni sprave, ponovno potrjuje enotno stališče proti vsem oblikam totalitarne vladavine, ne glede na ideološka ozadja. V tem duhu je, spoštovani kolegi na levi in desni, napisana ta resolucija in se nič ne ukvarja s temi temami, ki danes zaposlujejo naš parlament in, žal, zadnja leta tudi celotni slovenski politični prostor. Ko bomo resnici pogledali v oči, imeli odkrit spomin na resnična dejstva, takrat se bomo lahko združeni sestali na skupnih proslavah, tako kot se v naši občini v Krškem od 2001 leta vsa veteranska združenja zberejo enotno na vseh proslavah. In tako kot sem upal, da se bomo tudi 23. avgusta v večjem številu enotno zbrali in se posvetili spominom na žrtve. Temu je ta namenjena in spoštovani kolegi to naredimo tudi mi.

PODPRESEDNIK MIRAN POTRČ: Hvala lepa. Za besedo je prosil gospod France Cukjati.

FRANCE CUKJATI: Hvala za besedo. V tej razpravi, ki je bila zelo zanimiva tudi po vsebinski plati, je bilo slišati tudi vrsto argumentov, zakaj tej resoluciji ne bi izkazali podpore. Kot predlagatelj bi želel nekako te razloge tudi opredeliti z druge strani in pokazati, da vendarle niso tako hudi, tako težki, da ne bi bilo možno nam vsem izkazati podpore tej resoluciji. Najprej, ne gre za sprejem ali potrditev resolucije, ampak gre samo za razpravo in vprašanje podpore tej resoluciji. To pa je stvar politične volje, ali Državni zbor premore tako voljo, kar bo potem pokazalo glasovanje. Vsi argumenti oziroma večina argumentov, ki ste jih navajali proti izrazu podpore tej resoluciji, se je nekako lovila v objem slovenske specifične slovenskega komunizma, slovenske situacije. Kaj vse je bilo rečeno o tej stvari in kakšna vsa vprašanja so se odpirala. In sicer vprašanja, kot so, da želimo predlagatelji s tem razvrednotiti partizanstvo, NOB, da želimo opravičiti kolaboracijo, da pravzaprav slovenski komunizem ni bil tako krut kot stalinizem in ga ne moremo metati v isti koš kot nacizem. To so vprašanja, o katerih resolucija ne govori in se ne spušča na nivo nacionalnih zgodb, nacionalnih tragedij. Na začetku sem želel, pa tudi ko smo pripravljali ta predlog, smo želeli, da se ne bi spuščali na ta nivo. Pa vendar, ker je bilo toliko govora na tem nivoju, se pravi, ki obravnava slovensko specifično in so se argumenti proti resoluciji pravzaprav koreninili oziroma so temeljili predvsem na slovenski specifikah, dovolite, da obravnavam te razloge in jih komentiram in bom s tem tudi zadel v slovenske specifične razmere. Predlog o podpori tej

resoluciji je na delovnem telesu bil kar nekajkrat obravnavan, prišlo je do nekaj prekinitev. Bil je tako rekoč izmaličen, kot je že rekel kolega, predsednik delovnega telesa. In sicer izmaličen v tej meri, da pravzaprav nimamo več resolucije v končnem poročilu samega besedila resolucije, tako da ta deklaracija, ki naj bi jo sprejeli na predlog večine v odboru, to se pravi leve koalicije, govori o vsem mogočem, samo o resoluciji ne. Govori sicer, da se bomo seznanili o tej resoluciji, in sicer, da nam bo to omogočil Uradni list Evropske unije oziroma da bomo imeli možnost se seznaniti, ko bo ta resolucija objavljena med sprejetimi akti v Uradnem listu Evropske unije. Govori pa mnogo tega, kako je bilo pri nas, in sicer da smo po letu 1990 storili že veliko za to, da se popravijo krivice, da je Slovenija to lažje storila zato, ker je bil njen prehod v demokratični politični sistem parlamentarne demokracije uveljavljen za večinsko voljo državljanek in državljanov, po pravni poti in brez nujnosti nasilnih sprememb, kar je bilo mogoče, ker so se tudi znotraj enopartijskega sistema postopoma že v povojnem času in posebej v 80-ih in 90-ih letih uveljavljale demokratične spremembe, ki so to omogočile. O tem resolucija nič ne govori. To nima nič z resolucijo. In tudi ne zdi se mi primerno, da neka zgodovinska dejstva sprejemamo v Državnem zboru. To je stvar zgodovinarjev, pa naj zgodovinarji povedo, koliko je k slovenski osamosvojitvi pripeljala sprememba ali tranzicija znotraj enopartijskega sistema. Naj to povedo zgodovinarji. Če boste to sprejeli, potem Državni zbor sprejme sklep, da je sonce črno, ampak zaradi tega sonce ne bo nikoli črno. Lahko sprejme sklep, da je zemlja ravna - ampak zemlja bo še vedno okrogla. S takšnimi sklepi se dejstev ne da spremeniti. Pustimo to zgodovinarjem, in to predlaga tudi resolucija, saj resolucija za nas ni obvezna, je samo predlog nacionalnim državam, da se seznanijo, da spoštujejo 23. avgust in tako dalje. In vse drugo je bilo črtano, zavrnjena je podpora in zavrnjena je sama resolucija, tako da ne vem, kaj nam je sedaj ostalo, če ne bodo sprejeti naši amandmaji. Odklonilno stališče je bilo najprej utemeljevano s tem, da je resolucija velik kompromis med političnimi strankami, da se je pravzaprav trgovalo med raznimi lobiji, med strankami in da je končno prišel en tak kompromisni predlog. Ja, to je usoda demokracije, če hoče nek dokument doseči tako visoko podporo, kot jo je ta dokument dosegel v Evropskem parlamentu, so potrebne debate, je potrebno sodelovanje, so potrebni kompromisi. In Evropa to zmore in zaradi tega Evropski parlament toliko bolj spoštujem.

Potem so bili argumenti, češ, mi smo že davno obsodili vse totalitarne režime, povojne poboje sodelavcev okupatorja in veliko naredili in tako dalje. Glejte, tudi Nemčija je veliko naredila pri odpravi krivic nacizma, mnogokrat je z najvišjega mesta obsodila nacizem, pa se ne izgovarja, ne sklicuje na to, ampak vedno znova je pripravljena potrditi

oziroma soglašati s tem, da je nacizem potrebno obsoditi. Seveda nikoli nisem pričakoval, da bi naš slovenski parlament komaj 19 let po osamosvojitvi, 18 let, dosegel takšno zrelost. Pa vendarle, da bi vsaj v načelu enkrat v svoji 20-letni zgodovini sprejel sklep o obsodbi totalitarnih režimov, med katere je vključen tudi komunizem.

Moram reči, da obsodbo posamezne stranke totalitarnih režimov za slovensko politično zdravje ni zadosti. To se mora zgoditi na najvišji politični ravni. Kdaj bo slovenski parlament, kdaj bodo najvišji slovenski politiki toliko zreli in tega sposobni, seveda nihče ne more napovedovati. Želja bi bila, da čim prej. Potem so bili očitki, da našega komunizma ni mogoče enačiti z nacizmom. Saj resolucija ne govori o enačenju. Ampak ker je to eden osnovnih argumentov za odklanjanje te resolucije, naj vendarle rečem, da elemente totalitarizma pa je imel naš režim ne samo leta 1945, ampak tudi vse do konca enopartijskega sistema. In dovolite, da vendarle povem in argumentiram to svojo drzno trditev. Ni za totalitarni režim osnovnega pomena pobjoj, množični pobjoj, to sem že v uvodu rekel. Ne. So režimi, ki niso tako množično pobijali. In so režimi, ki so prenehali z množičnimi pobjoji, pa so bili še vedno totalitarni in so v svetu še vedno totalitarni.

Najprej glede enačenja. Veste, o enačenju med nacizmom in komunizmom lahko najbolj govorijo tisti, ki so izkusili eno kot drugo, ki so izkusili nacistična taborišča in komunistična pobjojna taborišča. Angela Vode, za katero sem videl, da ji tudi nekateri drugi priznavajo neko moralno iskrenost, je rekla, da je bilo enako. Ona je šla skozi nacistično taborišče in v našem taborišču je rekla, pobjojnem komunističnem taborišču, je rekla, da ni nobene razlike. Prav tako se ravna, je napisala v svoji knjigi Skriti spomini. Obtoženci na dachauskih procesih, to se pravi tisti komunisti, ki so preživeli Dachau in so bili potem po vojni, ne leta 1945, kasneje, pri nas obsojeni, so rekli, da se ne da primerjati, da se ne da primerjati nacističnih zaporov s komunističnimi. Da se ne da primerjati. Ampak to so rekli v smislu neprimerno večjih grozot v naših zaporih. Andrej Aplenc, ki je bil na Golem otoku, kot tisti, ki si je drznil kritično presojsati našo takratno politično situacijo, je za Goli otok rekel: "To je bila zločinska dejavnost vrha partije, človeka ne ubiješ, ga pa moralno notranje duševno pohabiš za vse življenje." Po nekaterih ocenah se je na Golem otoku duševno zlomilo 60 do 70% zapornikov. Kaj to pomeni? Ni šlo za telesno izčrpanje, za zlom fizične kondicije kot v nacističnih taboriščih, ampak za nekaj neprimerno bolj groznega - za moralni zlom. Tam so morali taboriščniki drug drugega mučiti in so lahko pazniki samo opazovali in se smejali. Drug drugega mučiti. Take inovativnosti v trpinčenju ljudi ni poznal nacizem, ne fašizem. Toliko o enačenju enega in drugega totalitarizma.

Da pa se naš totalitarizem ni končal, ne bom rekel, leta 1953, ampak v 60., 70. letih, naj samo nekaj utrinkov navedem, kajti to je drzna misel, lahko me tožite, pri tem mnenju se sklicujem na določene stvari. Samo nekatera imena iz pisateljskih krogov, ki so bili obsojeni zaradi tega, ker so pisali kritično proti takratni oblasti. Andrej Aplenc, kot sem ga že omenil, leta 1952 obsojen na Goli otok, Žarko Petan, med služenjem vojaškega roka leta 1959 na sedem let zapora, ki mu je bil skrajšan zaradi pomanjkanja dokazov in je bil po letu in pol oproščen. Jože Pučnik je leta 1958 za Revijo 57 napisal članek "Naša družbena stvarnost in naše iluzije", ki je tako razbesnel partijo, da je izid članka prepovedala, revijo že v tiskarni zaplenila in prepovedala njeno izhajanje. Sledila je Pučnikova aretacija, 5-mesečno zasliševanje in marca 1959 obsodba na 9 let strogega zapora. Pučnik je bil po petih letih zaradi članka pogojno izpuščen. Leta 1963 pa si je zopet drznil napisati nek sestavek o dilemah našega kmetijstva. Perspektive so bile ukinjene, Pučnik je bil spet obsojen. Dve leti je preživel v samici na Dobu. Viktor Blažič, leta 1976 je bil obsojen na dve leti strogega zapora. Posebej so ga bremenili zaradi sestavka "Ustvarjanje je svoboda". Franc Miklavčič, leta 1976, v 80. letih, je bil pred Okrožnim sodiščem v Kranju obsojen na pet let in 8 mesecev strogega zapora. Drago Jančar, leta 1977, kot veste, na eno leto strogega zapora. Toliko glede našega totalitarizma.

Naj omenim še, kako se je na področju šolstva odražal naš demokratični sistem takrat. Samo en primer. Leta 1972 je na seji Centralnega komiteja Zveze komunistov Slovenije znana, še vedno zelo vplivna, politična osebnost rekla, da je potrebna odločna akcija. Še vedno zelo vplivna politična osebnost. V tej akciji, takole je rekla leta 1972, "v tej akciji moramo biti predvsem jasni do nasprotnikov, do nosilcev drugačnih političnih koncepcij in jih moramo zlomiti." In seveda je takrat ta oseba zahtevala velik nadzor v pedagoškem sektorju, in sicer predvsem pri kadrovanju za pedagoški poklic. In že nekaj let oziroma nekaj časa kasneje je bil uveljavljen sistem, da so ravnatelji šol poiskali kandidate za pedagoško šolo in so morali poslati na Centralni komitej, torej na politični organ, seznam kandidatov s karakteristiko. Tukaj imam seznam neke šole, ravnatelja, ki je takrat poslal, in sicer, ta in ta učenka, kot opravičilo, da sme iti v pedagoški poklic. Takole: "Ideološka usmerjenost družine je pravilna, mati je bila član Zveze združenj borcev." Druga učenka, opravičilo oziroma podpora: "Mati deklico pravilno usmerja." Ve se, kako. Naslednja: "Učenka je vzgojno in idejno pravilno usmerjena." Naprej: "Oba starša sta člana Zveze komunistov." Naprej: "Ideološka usmerjenost družine je pravilna." In pri zadnji na tej strani so bili veliki pomisleki, ali naj bi ji dovolili pedagoško šolo in je ravnateljica širokogrudno takole napisala: "Mati vzgojno lepo oblikuje učenko, vendar se je deklica do šestega razreda udeleževala verskih obredov."

Strahoten zločin. "Sedaj je s tem prekinila po lastni želji." Še nek dopis ravnatelja neke obljublanske šole, napisan leta 1975 na občinsko konferenco Zveze komunistov, takole piše: "Na šoli imamo kadrovske komisije in komisije za poklicno usmerjanje. Vsaka komisija šteje po tri člane in v vsaki sta po dva člana iz Zveze komunistov in en psiholog. Za prosvetne poklice nam tu na tej šoli," je ne bom imenoval, "ni uspelo dobiti dosti kandidatov, vendar kolikor smo jih dobili, ali, bolje rečeno, prepričali, so vsi iz vrst naših ljudi." In to je najvažnejše. Ali je bil leta 1975 še totalitarni režim?

Naj še Priročnik za delo Milice, ne boste verjeli, Priročnik za delo milice iz leta 1985, v 90. letih. Takole pravi, kaj so naloge Milice: "zbirati podatke in druge zaznave o sovražnih in deviantnih pojavih ter nosilcih, zlasti ob zagovarjanju ali razširjanju idej, ki vsebujejo elemente meščanske desnice in buržoaznega pluralizma. Nasprotovanju socialističnemu samoupravnemu sistemu, zbirati negativne komentarje o pomembnih političnih in gospodarskih dogajanjih. Priročnik za delo Milice je iz leta 1985.

Še si bom vzela čas in še dve stvari omenil. Ljubo Bavcon in Alenka Šelih sta leta 1978 napisala Kazensko pravo - učbenik. V tem učbeniku Ljubo Bavcon pravi: "V tem smislu je kazensko pravo sredstvo za zatiranje in za sistematičen boj proti določenemu delu prebivalstva." Citiral je Lenina in z Leninovim citatom utemeljeval to. Potem pa pravi naprej: "Torej za boj proti razredu, ki se zaradi svojih drugačnih pogledov upira celovitosti obstoječe družbene ureditve ali njenim sestavnim delom. Gre za podrejanje posameznikov in družbenih skupin splošnim zahtevam proizvodnje, delitve in menjave." Jaz si ne upam reči, da to niso elementi totalitarnega režima.

Februarja leta 1990 je zvezni sekretar za pravosodje in upravo v Beogradu na seji zvezne skupščine SFRJ podal poročilo o političnih zapornikih in je rekel tako: "V tem trenutku, to je 22. februarja 1990, je na izdrževanju kazne zatvora nalazi 332 lica, osuđena od strane redovnih sudova za tako zvana politična krivična djela." Leta 1990. In v maju letos je naš minister za pravosodje dal poročilo na Vladi, koliko je bilo pri nas odobrenih statusov bivšega političnega zapornika. Ne boste verjeli, 14.437. Če kje, potem mora Slovenija to resolucijo podpreti in obsoditi vse totalitarizme, tudi komunizem.

Ob vsem tem pa seveda imam občutek, da je razprava potekala v smislu predvsem tistim, ki so nasprotovali podpori totalitarizmov oziroma obsodbi totalitarizmov, pa ker gre tudi za komunistični totalitarizem, je bolje, da nobenega ne obsodimo. Očitno nek strah pred obsodbo, nek strah, neka ujetost, da bi obsojali komunizem.

Spoštovani kolegi, ne vem, kako vi to razumete, ampak jaz sem prepričan, da obsodba revolucionarnega nasilja, ki se je dogajalo med vojno, v ničemer ne umaže partizanstva in NOB-ja.

Nasprotno. Izčistilo bi ga. Izčistilo. Obsoditi zločin pomeni izčiščenje partizanstva. In dokler ne bo Zveza borcev oziroma vsi mi sposobni obsoditi tiste zločine kot zločine, bo toliko časa nad celotnim partizanstvom visela neka grenka senca. In tudi komunizma. Nekateri ste govorili, da komunizem je imel različne obraze in ste navajali Angelo Vode. Tudi jaz imam v sorodstvu komuniste, ki so bile idealisti, pa so potem seveda bili razočarani. Ampak mi poznamo komunizem, kakršen je bil, ne kakršnega so želeli posamezni, kasneje obsojeni, idealisti. Kakršen je bil tukaj. In obsoditi komunistične zločine v ničemer ne bi okrnilo ali omadeževalo tiste podobe, tiste ideje komunizma, ki so jo imeli ti borci oziroma ti komunisti, ki so v tem režimu žalostno končali. Saj vemo, da revolucija žre svoje lastne otroke. In zaradi tega je ta strah pred obsodbo komunističnih in revolucionarnih zločinov pred pogumom, strah pred tem, da bi rekli bobu bob, nepotreben, škodljiv za vse nas, za vso Slovenijo.

Zato vas še enkrat pozivam, dajmo toliko poguma in podprimo to resolucijo. Podprimo, nič drugega. Podprimo. In glede na to, da je Slovenija doživela v zelo kruti obliki tako fašizem kot nacizem in komunizem, dajmo 23. avgust kot naš spomin vseh teh totalitarizmov in se zavedajmo, da s tem lažje očistimo tako partizanstvo kot neko tisto človeško idealno podobo komunizma. Hvala.

PODPRESEDNIK MIRAN POTRČ: Hvala. Gospod France Cukjati je govoril v imenu predlagatelja. Sprašujem, ali še želi o tem amandmaju kdo razpravljati? Gospod Kek.

FRANCI KEK: Hvala za besedo. Razprava se počasi zaključuje in zdaj že lahko ugotavljamo, kaj je prinesla. Prinesla je to, da smo venomer poslušali, kako nasprotujemo resoluciji, kako ne zavračamo vseh totalitarizmov in venomer smo ponavljali, zavračamo, vse totalitarizme zavračamo, skupaj s komunizmom. Na koncu smo slišali nekaj konkretnih primerov, ki jih je navedel gospod Cukjati. Iskreno vam verjamem, da so vsi točni in tako je bilo. Tudi sam vem povedati mnogo več takih primerov in gotovo tudi kdo tukaj v dvorani bi znal marsikaj povedati, kaj se je dogajalo med drugo svetovno vojno in po njen itn. Ampak ali je to prava pot, da si tukaj naštevamo konkretne primere? Lahko si jih naštevamo do konca mandata po deset ur na dan.

In še enkrat bom povedal: nasprotujemo vsem totalitarizmom in pričakujem, da bosta gospod Grims in gospod Jerovšek še enkrat povedala: ne nasprotujete vsem totalitarizmom in navedla nekaj konkretnih primerov.

Hvala lepa. Lahko še enkrat ponovim, ker očitno nista razumela. Želite, da še enkrat ponovim? Bom. Še enkrat povem: nasprotujemo vsem totalitarizmom. In pričakujem, da bosta gospod Grims ali gospod Jerovšek, tako kot je to njun običaj, ponovno vstala in rekla: ne nasprotujete vsem totalitarizmom.

Še enkrat povem: nasprotujemo!

PODPRESEDNIK MIRAN POTRČ: Hvala lepa.

Sprašujem, ali želi še kdo razpravljati o amandmaju k prvemu poglavju. Gospod Battelli, besedo imate.

ROBERTO BATTELLI: Hvala lepa.

Dejansko gre za zavest o teh stvareh. O vseh. In ta zadeva z žrtvami. Tega si nisem jaz izmislil, to ni moja interpetacija. To je točno, kar je napisano. To pomeni, da je ta evropski dan je namenjen temu, da poglobi korenine demokracije in prispeva k miru in stabilnosti na kontinentu. Nekaj posledic komunizma, o katerih se razpravlja v teh mednarodnih telesih stalno, od padca berlinskega zidu. Najprej agresivni nacionalizmi z deset tisoči žrtvami po letih 1990, 1989, 1988. Agresivni nacionalizmi, pojavi strukturalne korupcije v teh državah. Pojavi organiziranega kriminala v povezavi z varnostnimi službami komunizma, ki so ojačali že obstoječe oblike organiziranega kriminala. Ropanje nacionalnih bogastev s strani nekih elit. To se pojavlja v različnih dozah in intezitetah v vsem tem prostoru. In potem so tukaj nerešeni konflikti. In v tem prostoru so še puškomitraljezi in so kalašnikovski v omarah in skriti na dvoriščih in "štalah". Zaradi teh stvari bo celotno evropsko skupnost in mednarodno skupnost bolela glava dolgo in še dolgo in še dolgo. Kateri so inštrumenti, s katerimi se proti tem pojavom borimo? Kako lahko pomagamo oblastem v teh državah, ki se soočajo s takimi problemi in ki jim je onemogočeno od teh sil in takih sil organiziranega kriminala itn., onemogočeno po ustaviti temelje demokracije in izvesti volitve, tako kot je treba. Tudi to so posledice komunizma.

In še nekaj. Tem ljudstvom in tem državam je komunizem onemogočil, da bi po porazu nacizma in fašizma, po porazu fašizma in nacizma, nacifašizma, da bi demokratično sodelovali pri izgradnji integrirane Evrope. Njim je bilo to ukradeno.

PRESEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa. Želi še kdo razpravljati? Vito Rožej, prosim. Imate pa samo, mislim da 28 sekund. Hitro.

VITO ROŽEJ: Hvala za besedo.

Čeprav resolucija, o kateri danes razpravljamo, govori o vsaj treh totalitarizmih, je malokateri od razpravljavcev oziroma razpravljavk danes v resnici govoril o treh totalitarizmih. Vsak si je izbral svojega, da rečem, najljubšega. Zato me ta današnja debata glede vsega skupaj ne navaja ravno k optimizmu.

Kar pa se sklepov tiče, ki jih lahko sprejmejo. Seveda, saj ta Državni zbor lahko sprejme, da je sonce črno, pa to seveda ni res tako, kot je Državni zbor sprejel, da je imela

ta država leta 2007 .../Opozorilni znak za konec razprave, nerazumljivo./...

PRESEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa.

S tem zaključujem razpravo k prvemu amandmaju in z njim povezanim tretjim amandmajem.

Prehajamo na amandma Poslanske skupine SDS k drugemu poglavju. Glede na čas, vseeno formalno sprašujem, če želi kdo razpravljati. (Ne želi.) S tem zaključujem razpravo. O amandmajih bomo v skladu s časovnim potekom seje Državnega zbora odločali danes v okviru glasovanj, predvideno pol ure po prekinjeni 3. točki dnevnega reda.

S tem prekinjam to točko dnevnega reda.

Prehajamo na **2. TOČKO DNEVNEGA REDA**, to je na **OBRAVNAVO NA PREDLOGA ZAKONA O SPREMEMBAH IN DOPOLNITVAH ZAKONA O ŽRTVAH VOJNEGA NASILJA, V OKVIRU SKRAJŠANEGA POSTOPKA**.

Predlog zakona je v obravnavo Državnemu zboru predložila skupina poslank in poslancev s prvopodpisanim Bojanom Kontičem.

Besedo dajem predstavniku predlagateljev Miranu Potrču za dopolnilno obrazložitev predloga zakona.

Prosim. Ni prišel. Samo trenutek. On je vodil sejo. Predlagam, ja, jaz mislim, ne, to že moramo razumeti, da je pravkar vodil sejo in da ima pravico, če ne drugega, do opravljanja določenih potreb, zato za 5 minut prekinjam sejo in po tej prekinitvi gospod vodja poslanske skupine... Prihaja. Ne prekinjam seje. Želite besedo? (Ne želite.) Hvala lepa. A želite?

Proceduralno ima besedo gospod Jože Tanko.

Prosim.

JOŽE TANKO: Hvala za besedo, spoštovani predsednik.

Predlagam, da bi kot predsednik Državnega zbora ravnali v vseh primerih enako. Tudi takrat, ko se na tej strani zgodi, da kdo zamudi, bi bil predsedujoči lahko tako uvideven, da bi zaradi tega, ker gre tudi za pomembne stvari, celo predlagatelji zakonov smo bili na prejšnji seji, pa predsedujoči ni zmožal toliko počakati, da bi prišel predstavnik poslanske skupine in predstavil stališče. V primerih, ko gre za interese koalicije, ravnate povsem drugače. In tak pristop celo predsednika Državnega zbora, ki naj bi bil do vseh poslanskih skupin enak v odmerjanju časa razprave in tako naprej in tudi pristopa, je nedopusten in jaz upam, da si tudi gledalci pred televizijskim sprejemniki in tudi druga javnost lahko ustvari vtis, na kakšen način deluje ta koalicija. Pristransko do svojih interesov in zelo radikalno in omejevalno do predlogov in tistih zadev, ki jih predlagamo poslanske skupine opozicije v Državnem zboru. Predlagam, da ste v vseh primerih dosledni in da tudi takrat, kadar v drugi poslanski skupini imamo kakšno tako majhno

težavo, kot je bilo zdaj pri SD-ju, da tudi druge malo pogledate in včasih celo dopustite, da bi takrat, ko ste sprožili glasovanje in celo po lastni krivdi tudi prekinili glasovanje in dopustili obrazložitev glasu. Vendar kot je že v navadi v Državnem zboru in v tem mandatu se takšne stvari najbrž ne bodo zgodile.

Zato predlagam proceduralno, da gremo po listi razpravljavcev naprej, kogar ni, v skladu z dosedanjo prakso, poslovniško prakso predlagam, da dobi besedo naslednji, ki je na spisku. To pa najbrž veste, kdo je, namesto SD, ki je zamudila, da gre naslednja poslanska skupina. Hvala.

PRESEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa. Jaz moram resno zavrnuti te očitke. Moram reči, da sem takšen očitek, sicer ne na plenarnem zasedanju, slišal tudi kdaj od koalicijske poslanske skupine, ker nisem toleriral zamujanja. In tudi v naprej zamujanj ne bom toleriral. Sem pa upošteval življenjsko situacijo, da oseba, ki je pravkar vodila to plenarno zasedanje, ima pravico do določene minute odmora ali pa dveh, da lahko nadaljuje s predstavitvijo. To je popolnoma življenjska in normalna odločitev in ta ne vpliva na sicer na moje trdno stališče, da zamud pri predstavljanju stališč pač ne bom toleriral. Toliko o tem.

Besedo dajem predstavniku predlagatelju Miranu Potrču za dopolnilno obrazložitev predloga zakona. Prosim.

MIRAN POTRČ: Hvala lepa. Hvala lepa, gospod predsednik, za razumevanje in hvala lepa gospod Tanko, da ne znate upoštevati tudi kolegialno nekaterih potreb, ki jih imamo poslanke in poslanci. To pač kaže na vaš kulturni odnos.

Vprašanje in odnos do razmer in ravnanj v času druge svetovne vojne in po njej, po mnenju nekaterih celo vse do osamosvojitve, so v Sloveniji vsebina, ki zadeva realna vprašanja pravic, ki jih država zagotavlja posameznim skupinam njenih državljanov, pa tudi vprašanja izključno in samo ideološkega boja za interpretacijo polpretekle zgodovine. Predlagatelji želimo, naj bi Predlog sprememb in dopolnitev Zakona o žrtvah vojnega nasilja predstavljal vsebino, namenjeno pravični kvalifikaciji žrtev vojnega nasilja in določanju njihovih pravic, ne pa ideološkemu boju ali novi vsebini zakona, ki ne zadeva le vojnega obdobja in žrtev, povzročenih zaradi vojne. Ustavno sodišče Republike Slovenije je že v letu 2006, torej že pred tremi, odločilo, da ni v skladu z enakostjo pred zakonom rešitev, ki za žrtve vojnega nasilja priznava le otroke staršev, ki so jih ubili okupatorji, ne pa tudi otroke staršev, ki so jih ubili partizani ali zavezniki. V enakem položaju morajo biti tudi begunci, ne glede na to, katera vojskujoča se stran je povzročila, da se ne morejo vrniti na svoj dom. Ti dve protiustavnosti odpravljamo s tem predlogom zakona. Razen tega priznavamo kot žrtve vojnega nasilja tudi državljane Republike

Slovenije, ki so bili italijanski vojaki, pa so jih po kapitulaciji Italije nemške okupacijske oblasti zaprle ali poslale v taborišča. Pravico do mesečne rente v višini kakor izgnancem, pa priznavamo tudi prisilnim mobilizirancem v nemško vojsko, ki so status žrtve imeli priznan že doslej, ni pa jim bila priznana tudi pravica do rente, čeprav so jim to pravico parlamentarne stranke že doslej obljubile. Predlagatelji zakona, koalicijske poslanske skupine in poslanska skupina Slovenske ljudske stranke, smo prvotno predlagali še nekatere dodatne nove pravice, katerim pa je zaradi systemske nesprijemljivosti oporekala Vlada. Zato je predlagala tudi amandmaje, ki jih je matični odbor ob podpori predlagateljev zakona sprejel in te rešitve niso več vključene v zakon. Gre najprej za vprašanja, povezana s 7. členom zakona oziroma o pravici do časa do katerega imajo pravico žrtve vojnega nasilja računanja pokojninske dobe. Najprej smo predlagali rešitev iz vladnega predloga, da je to do 15. leta starosti. Danes, glede na to, da nas je Zakonodajno-pravna služba opozorila, resda šele danes zjutraj, da je o tem vprašanju že odločalo Ustavno sodišče v letu 2005, predlagamo, da se 7. člen črta. Gre pa tudi za to, da se čas vojnega nasilja ne more šteti do 28. februarja 1946, ampak praviloma le do 31.12.1945, kar je tudi eden od predlogov. Poleg tega gre za to, da se ne sprejme razširitev časa vštevanja statusa žrtve do vrnitve na svoj dom, ne samo v domovino, saj bi taka dopolnitev vnašala mnoge nejasnosti v obsegu in načinu ugotavljanja te nove pravice. In ker gre za to, da se nove pravice ne morejo priznavati retroaktivno, od 1.1.2008 dalje, se tudi ta pravica ne zagotavlja, temveč se zagotavlja pravica od dneva vložitve predloga naprej, kot velja za vse ostale primere žrtev vojnega nasilja.

Predlagatelji upamo, da sprejem navedenih amandmajev ne bo vplival na odnos poslank in poslancev do predlaganega zakona, saj so njegove bistvene dopolnitve vključene v zakon tudi brez teh predlogov. Poslanska skupina Slovenske demokratske stranke je v svojih amandmajih predlagala, da se s spremembami 1. in 2. člena zakona po mnenju predlagateljev spremeni koncept zakona in njegova temeljna vsebina. Da to ni več zakon, ki temeljno ureja krivice, ki so jih žrtvam vojnega nasilja povzročili okupatorji in njihovi sodelavci zaradi političnih, nacionalnih, rasnih ali verskih razlogov, in sicer z dejanji, da so jih prisilno izselili, poslali v taborišče, zaprli, poslali na prisilno delo ali v internacijo, saj ta dejanja niso bila in tudi niso mogla biti povzročena tudi z delovanjem partizanske ali zavezniške strani. Zato je po mnenju predlagateljev posebne pravice otrok in beguncev, kakor jih zahteva Ustavno sodišče, treba urejati z dopolnitvijo zakona, ne pa s spremembami koncepta zakona, kakor je predlagala Poslanska skupina SDS. Sicer pa ostaja za del opozicije, posebej za Poslansko skupino SDS, še vedno ključno sporno vprašanje, zaradi katerega doslej ta poslanska skupina

ni bila pripravljena podpreti rešitev zakona, kako naj se uredijo v zakonu pravice sodelavcev okupatorja. Poslanska skupina SDS poudarja, da je sedanje besedilo 6. člena sporno, ker pravic po tem zakonu ne priznavamo osebam, ki so prostovoljno ali poklicno sodelovale z okupatorjem. Predlagatelji zakona moramo poudariti, da je v času druge svetovne vojne bila okupacija in narodno osvobodilni boj, da pa je nesporno bila tudi kolaboracija. Da bi zato osebam, ki so kolaborirale z okupatorjem, ne mogli priznati statusa žrtev vojnega nasilja, in da bi bila sprememba veljavnega 6. člena zakona sporna, meni tudi Ustavno sodišče, ki je glede vprašanja priznavanja statusa in pravic sodelavcem okupatorja zapisalo, citiram: "...da je Državni zbor ravnal v skladu s svojimi pooblastili, ko je iz kroga žrtev vojnega nasilja izključil osebe, ki so prostovoljno ali poklicno sodelovale na strani okupatorja, agresorja ali njegovih sodelavcev. Če bi tem osebam take pravice priznal, bi to bilo v nasprotju s splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava in s tem tudi z Ustavo Republike Slovenije," konec citata. Poleg tega bi sprememba 6. člena zakona predpostavljala ugotavljanje osebne krivde, kar nikoli ni bil cilj zakona, zahtevala pa bi tudi obsežno revizijo dosedanjih odločitev, iz postopkovnih, materialnih in političnih razlogov pa bi to odpiralo nova vprašanja in veliko različnih pogledov. Predlagatelji zato takih zahtev opozicije nismo mogli sprejeti. Ne glede na to, da popolno soglasje vseh parlamentarnih strank o predlogu zakona ni doseženo, kar bi si gotovo vsi želeli, poslanske skupine koalicije in Slovenske ljudske stranke, ki smo vložile predlog sprememb in dopolnitev zakona, menimo, da smo končno dolžni slediti odločbi Ustavnega sodišča ter izenačiti položaj otrok ubitih staršev in položaj beguncev, ne glede na to, katera oborožena stran jim je to krivico povzročila, ter priznati pravico smo rente tudi prisilnim mobilizirancev v nemško vojsko, kar bo obljubili že pred leti. Nobenega razloga ni, da s temi odločitvami še odlašamo. Če pa kdo misli, da je treba ponovno odpreti tudi vprašanja, ki jih doslej nismo uspeli ustrezno urediti, glede katerih torej ta moment ni večine, pa seveda lahko v novem postopku spremembe zakona to stori. Pričakujemo in predlagamo, da se v matičnem delovnem telesu določeno besedilo, vključno s predlogom za črtanje amandmaja oziroma črtanje 7. člena, predlagani zakon sprejme. Hvala lepa.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa. Predlog zakona je obravnaval Odbor za delo, družino, socialne zadeve in invalide kot matično delovno telo. Besedo dajem predsednici dr. Andreji Črnak Meglič za predstavitev poročilo odbora.

DR. ANDREJA ČRNAK MEGLIČ: Spoštovani gospod predsednik, državna sekretarka, kolegice in kolegi! Lep pozdrav! Odbor za delo, družino, socialne zadeve in invalide je na 10. nujni

seji kot matično delovno telo obravnaval Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o žrtvah vojnega nasilja, ki ga je Državnemu zboru predložila skupina poslancev s prvopodpisanim Bojanom Kontičem, s predlogom za obravnavo in sprejetje po skrajšanem postopku.

Kolegij predsednika Državnega zbora je sklenil, da se predlog zakona obravnava po skrajšanem postopku, zato je odbor predlog zakona obravnaval na podlagi 42. člena Poslovnika. Pri delu so sodelovali tako predstavniki predlagatelja, minister za delo, družino in socialne zadeve, predstavnik Zakonodajno-pravne službe, predstavnik Državnega sveta ter predstavniki civilne družbe. Odboru je bilo posredovano mnenje Zakonodajno-pravne službe, mnenje in amandmaji Vlade, mnenje Državnega sveta, ki predlog zakona podpira kot tudi dopis gospoda Vasje Majhna.

Predstavniki predlagateljev, poslanec Miran Potrč je v uvodni obrazložitvi členov podal podrobnejšo predstavitev namena zakona in predlaganih zakonskih rešitev. Predstavnik Vlade minister za delo, družino in socialne zadeve dr. Ivan Svetlik, je v zvezi s predlaganimi dopolnitvami predloga zakona o žrtvah vojnega nasilja povedal, da se Vlada načelno strinja z njim in podpira predlagane spremembe ter dopolnitve v tistem delu, ki ne posegajo v širjenje že uzakonjenih pravic v zakonu o žrtvah vojnega nasilja. V razpravi o členih predloženega zakona je bilo največ pozornosti namenjeno 1. členu predloga zakona, kjer so nekateri člani odbora opozarjali na neaktivnost Vlade pri reševanju posameznih skupin, ki so bile žrtve nasilja. Predstavnik Poslanske skupine Slovenske nacionalne stranke zaradi nestrinjanja z vsebino predloga zakona ni želel sodelovati na seji, ker je menil, da zakon ne rešuje vseh problemov, ki se pojavljajo v zvezi z žrtvami vojnega nasilja. V predloženem predlogu zakona se tudi ne omenja hrvaških okupacijskih sil, ki so na okruten način požigale in pobijale na slovenskem ozemlju, kot je tudi pripomnil.

V nadaljevanju razprave so nekateri člani posebej poudarili, da zakon ne ureja pravic partizanov in borcev, ampak civilnih oseb. Ta zakon je namenjen živim in nikogar ne obsoja in ne razglasa za storilca kaznivih dejanj, določa le kriterije za pridobitev pravic in to, da imajo nove kategorije žrtev enake pravice kot dosedanje žrtve. Člani opozicije so tej enakosti oporekali in opozorili na 15. člen osnovnega zakona o žrtvah vojnega nasilja, ki naj bi po njihovem mnenju diskriminiral določene žrtve.

Odbor je sprejel amandmaje k 1., 2., 4., 5., 6., 7., 8., 11., 12. in 13. členu ter amandma poslanske skupine SDS k 5. členu in svoj amandma k 3. členu. Odbor ni sprejel amandmajev poslanske skupine SDS k 2. in 3. členu. Odbor je v skladu s 128. členom Poslovnika Državnega zbora glasoval o vseh členih predloga zakona in jih sprejel. Dopolnjeni predlog zakona je sestavni del tega poročila. Hvala lepa.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa. Besedo dajem predstavnici Vlade za uvodno obrazložitev mnenja. Besedo ima dr. Ana Kopač Mrak, državna sekretarka na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve. Prosim.

DR. ANA KOPAČ MRAK: Hvala za besedo. Lep pozdrav spoštovani predsednik Državnega zbora, poslanci in poslanke!

Vlada Republike Slovenije je na svoji seji 1.9.2009 obravnavala, sprejela mnenje in predlagala amandmaje k Predlogu zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o žrtvah vojnega nasilja, ki ga je v obravnavno Državnega zbora predložila skupina poslancev s prvopodpisanim Bojanom Kontičem. Vlada Republike Slovenije podpira predlagane rešitve, saj le-te upoštevajo zahteve odločbe Ustavnega sodišča z dne 9.11.2006, predvsem v smeri, da se v krog žrtev vojnega nasilja vključijo vse tiste osebe, ki so bile izpostavljene nasilnim dejanjem ali prisilnim ukrepom oboroženih sil ali druge strani v spopadu. V skladu z odločbo Ustavnega sodišča predlog zakona tako širi krog vojnega nasilja na otroke, katerih starš je umrl, bil ubit ali pogrešan zaradi nasilnih dejanj ali prisilnih ukrepov drugih oboroženih sil, in osebe, ki je kot begunec morala v času od 6.4.1941 do 15.5.1954 zapustiti svoj dom zaradi nasilnega dejanja požiga, porušenja ali izropanja njene stanovanjske hiše ali stanovanja, zaradi česar se ni mogla vrniti na svoj dom neprekinjeno najmanj tri mesece, razen če ni prostovoljno ali poklicno sodelovala z agresorjem.

Dodatno predlagane spremembe širijo krog upravičencev tudi na državljane Republike Slovenije, ki so bili kot bivši italijanski vojaki po kapitulaciji Italije zajeti od nemške vojske, okupacijske oblasti in odpeljani v jetništvo ali na prisilno delo v Nemčijo, in prisilnim mobilizirancem v nemško vojsko, ki so že imeli status žrtve vojnega nasilja, priznava pravico do doživljenjske rente, kot jo v tem trenutku že imajo izgnanci in interniranci.

K predlogu zakona pa je Vlada Republike Slovenije vložila tudi amandmaje, s katerimi dopolnjuje predlog zakona in za katere ocenjuje, da jih je treba upoštevati pri sprejetju končnega besedila novele. Vlada je tako iz sistemskih razlogov nasprotovala širjenju pravic na osebe, rojene staršem po koncu druge svetovne vojne, to je do 28. 2. 1946, saj to obdobje pokrivajo drugi zakoni - Zakon o popravi krivic, Zakon o skladu za poplačilo odškodnine vojnega in povojnega nasilja. Iz podobnih razlogov, torej nesistemske širitve obsega pravic in nedopustnega poseganja v že pravnomočno zaključene postopke Vlada nasprotuje tudi določbi, po kateri naj bi se pravice priznale za čas trajanja prisilnega ukrepa ali nasilnega dejanja do povratka na svoj dom, in ne tako, kot je to veljalo do zdaj, do povratka v domovino.

Pomembno je omeniti tudi s strani Vlade predlagani amandma k 11. členu, s katerim se določneje zapiše, katere pravice pridobijo posamezne kategorije upravičencev po tem zakonu. Treba je izpostaviti, da vsi otroci, žrtve vojnega nasilja so tako izenačeni in pridobijo pravico do vojne odškodnine. Vse druge žrtve vojnega nasilja pa so upravičene v enaki meri do pravic, opredeljenih z zakonom: zdravstvenega varstva, zdraviliškega in klimatskega zdravljenja in drugo, kar je določeno v 8. členu zakona.

Poleg omenjenih amandmajev je Vlada Republike Slovenije predlagala tudi nekatere uskladitvene amandmaje, ki so bili usklajeni z Zakonodajno-pravno službo.

Če zaključim. Vlada Republike Slovenije podpira dolgo pričakovano predlagano spremembo, saj gre za uresničitev odločbe Ustavnega sodišča, s katero se širi krog žrtev vojnega nasilja, izboljšuje pa se tudi materialni položaj prisilnih mobilizirancev v nemško vojsko, saj ti s tem predlogom pridobivajo pravice do doživljenjske mesečne rente.

Hvala.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa. Sledi predstavitev stališč poslanskih skupin. Besedo ima mag. Franc Žnidaršič, v imenu Poslanske skupine DeSUS.

MAG. FRANC ŽNIDARŠIČ: Spoštovani predsednik, spoštovane kolegice in kolegi, spoštovana predstavnica Vlade! Zakon o žrtvah vojnega nasilja, kot je bil sprejet v drugem branju, bomo seveda podprli. Prihaja pozno, ampak bolje pozno kot nikoli. Gre predvsem za odpravo neustavnosti v smislu diskriminatornih rešitev v preteklosti na račun vseh žrtev vojnega nasilja, ki jih je vojna vihra prizadela podobno kot tiste, ki so že v zakonu.

Ob tej priložnosti mi dovolite, da povem, zakaj je v nekem času prišlo do neustavne rešitve. Treba je povedati, da se je zahteva po sprejetju take ali drugačne kompenzacije žrtvam vojnega nasilja druge svetovne vojne začela v medresorski komisiji leta 1993, da bi končno jeseni 2005 prišlo do sprejetja zakona o žrtvah vojnega nasilja z veljavnostjo od 1. 1. 1996 dalje. V prvem valu upravičencev do pravic po tem zakonu so bili predvsem slovenski izgnanci, takrat živečih še več kot 20 tisoč, taboriščniki in ukradeni otroci. V naslednjih letih pa se je zakon nekajkrat popravljal in dopolnjeval ter širil pravice še na begunce, pregnancy, padle v aprilski vojni leta 1941, na mobilizirance v nemško vojsko s tem, da so dobili samo pravico po posebnem zakonu, ne pa vseh pravic po Zakonu o žrtvah vojnega nasilja, vojni invalidi, mislim na civilne vojne invalide, ki so prišli v zakon, in tako dalje. Težava tega zakona je v tem, da bi lahko bil že zdavnaj prej razširjen tudi na te kategorije, ki smo jih danes vključili. Pri tem moram povedati, da je naša poslanska skupina tudi v času prejšnje Vlade podpirala

uvrstitev le-teh, in to še preden je Ustavno sodišče napisalo, kaj je treba storiti oziroma katere kategorije niso zajete. Ampak takrat je, kar je bilo že danes rečeno, koalicija terjala, da bi se zakon razširil tudi na sodelavce okupatorja, ki jim ne bi mogli dokazati hujših posledic zaradi njihovega sodelovanja. Pri čemer seveda mi nismo mogli pristati na tako rešitev zato ne, ker ta zakon nima namen soditi, očitati ali kakor koli koga obtoževati, ampak samo dati določene pravice žrtvam okupatorjev, njihovih sodelavcev in danes tudi tistim, ki so jim krivico povzročile osvobodilne enote, zavezniki in tako dalje in mislimo, da je prav tako.

Očitek, da je tako dolgo trajalo, da se odpravi današnja neustavnost, je zato s strani tistih, ki to govorijo, vsaj za zadnja štiri leta neutemeljen. Taka verzija kot je današnja in ki sledi odločbi Ustavnega sodišča, bi lahko bila sprejeta že pred štirimi leti in v deželi bi bil mir, vsaj kar zadeva pravice tistih, ki jih dobijo šele zdaj. Tako pa zaradi vztrajne zahteve po tem, da dobijo pravice tudi tisti, ki jim v nobenem primeru iz načela naravnih zakonov ne pripadajo, do tega ni prišlo in zato sprejemamo zakon tako pozno.

Jaz sem zelo zadovoljen in hvaležen Slovenski ljudski stranki, da želi, da te žrtve, ki smo jih vključili, vendarle dočakajo za živa svoje pravice. Kajti, ko kdo umre, tako nima več možnosti vložiti zahteve in nima nobenih pravic po tem zakonu in tudi svojci ne, ker se te pravice ne dedujejo in moram reči, da to vendarle pomeni širše soglasje od koalicije, ki bi lahko sama s preglasovanjem sprejela ta zakon pa ga ne bo in mislim, da je tako prav. Pozivam tudi vse vas v SDS, da podprete ta zakon, ker prinaša pravice tistim, ki jih doslej niso imeli in jim iz tega vidika in ob tem, da je zakon v skladu z odločbo Ustavnega sodišča lahko pričakujejo. Hvala lepa.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa.

Besedo ima Zmago Jelinčič Plemeniti v imenu Poslanske skupine Slovenske nacionalne stranke.

Prosim.

ZMAGO JELINČIČ PLEMENITI: Hvala lepa za besedo.

Gre za tipičen pahorjanski zakon, značilen za to vlado. Ni trdnega stališča, ampak malo sem, malo tja in evidentno je, da taki zakoni v Evropi niso poznani. Niti ene primerljive pravne ureditve v Evropski uniji ni. Zopet se gremo tukaj nek priklanjanje opoziciji s strani koalicije zato, da bi pridobila kakšne pike ali pa mogoče kakšne glasove na kakšni drugi strani. Pravzaprav je pa zakon slab. Zakon je, ne, da je slab, zelo slab. Konec koncev izenačuje potomce tistih, ki so na strani partizanov za svobodo dali svoje življenje in potomce tistih, ki so se borili proti slovenskemu narodu. To ne gre in to je v Evropi nerazumljivo, zato tudi ni takih zakonov v Evropi. Tukaj notri je tudi, recimo, klavzula, da

bodo mobiliziranci v nemško vojsko dobili odškodnino. Zakaj je pa ne dobijo od Nemčije? Saj so jo dobivali. Kazal sem dokumente, celo gospodu Potrču sem pokazal dokument, pa ga je odrinil stran in ni hotel pogledati. Namreč, nemška država je izplačevala rento vsem tistim, ki so bili kot takratni državljani nemškega rajha mobilizirani v nemško vojsko in to zelo promptno in tudi še v letih 50., 60., 70., skratka do smrti tistih ljudi. Poleg tega, kje so tukaj notri žrtve ustaške soldateske? Kje so žrtve, tisti, ki jih je pobila hrvaška Udba, KNOJ, takratna JNA, takoj po vojni? Kje so? Nikjer jih ni. Imamo pa, ne vem, kaj vse. Imamo tukaj varianto, v 9. členu piše: "do vrnitve v domovino", ki je bila takrat Jugoslavija. Zakaj potem velja? Do kam? Do Subotice? Tja so se v glavnem vračali interniranci. Preko Subotice in potem v Slovenijo. Ali to velja do tistega trenutka, ko so prišli v Subotico? Ali je to domovina? Ali je domovina Slovenija? Nedodelano, bedasto. Ali pa je morda to zelo zvito in to je tisto, narejeno zato, da bodo lahko tudi kakšni izbrisani dobil kakšen še dodaten denar od države Slovenije. Saj se ne ve, kaj je tukaj. Skratka, zelo čudno.

Po drugi strani pa si naša vlada ne upa zahtevati, da bi Italija, Nemčija, Hrvaška plačale "reparacije" za to, kar se je dogajalo v II. svetovni vojni, za vse te poboje.

Slovenske nacionalna stranka je 19. aprila 2006 vložila kazensko ovadbo zoper skupino oseb italijanske narodnosti, ki so v času II. svetovne vojne delovali na območju današnje Slovenije in zoper katere je prijavo za vojne zločine registrirala Komisija Združenih narodov za vojne zločine v Londonu. 19. aprila 2006. Nič se ni zgodilo in 27. oktobra 2008 smo poslali poizvedbo, pa tudi še nismo dobili odgovora. Kje je gospod Pahor? Naj naredi nekaj, ne da črpa slovenske vire za to, da bo izpadel lep, pa da mu bodo ploskali iz leve in iz desne. Ne bodo mu, niti iz leve niti iz desne. Nihče mu ne bo več ploskal. Kaj se gremo v tej državi? Mislím, neumnosti do konca. Res bi rad vedel, komu je padlo na um vse tole tukajle notri. In jaz upam, če se že ne upate Nemčije, Italije pa Hrvaške tožiti, da bi plačale "reparacije", potem pa tožite Britance pa Američane, ki so bombardirali nekatere naše kraje in pobili nekatere ljudi, civilne, za kolateralno škodo. Pa dejte to potem, gospoda! Mislím, gre za še en "nonsens" v delu te vlade, ki jih je vsak dan več. Mi tega ne bomo podprli.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa.

Besedo ima Jakob Presečnik v imenu Poslanske skupine Slovenske ljudske stranke.

Prosim.

JAKOB PRESEČNIK: Hvala lepa za besedo, gospod predsednik.

V Poslanski skupini Slovenske ljudske stranke sicer obžalujemo, da sprememb tega zakona nismo sprejeli že v

prejšnjem mandatu, vsaj v tistih ali pa predvsem v tistih delih, v tistih rešitvah, ki so imele nesporno večinsko podporo večine v parlamentu. To bi lahko storili v prejšnjem mandatu. Tudi mi smo večkrat predlagali, napišimo tiste dele sprememb zakona, ki imajo to večino. Vendar, žal, tega soglasja ni bilo. Tudi mi bi si seveda želeli, da bi boljše definirali 6. člen, večkrat obravnavan, ki govori o definiciji sodelavcev okupatorjev, vendar ravno ta člen je bil tisti, ki je praktično onemogočal sprejem sprememb zakona, kljub temu, da smo dobili takrat, pred letom, dvema, mnogo posameznih strokovnih mnenj eminentnih strokovnjakov s tega področja v Sloveniji. Žal tega 6. člena oziroma rešitve v zvezi s 6. členom ni bilo možno realizirati, ni bilo možno poenotiti. Zaradi tega smo pristopili k podpisu, ker menimo, da je treba nekatere kategorije, ki so žal v prejšnjih obravnavah, pa naj bo to pri posameznih spremembah in še bolj v osnovnem, pri osnovnem sprejemanju zakona, mislim da v letu 1994, ko so neupravičeno te kategorije izpadle. In če upoštevamo ali pogledamo podatke, ki jih daje Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve glede števila še živečih upravičencev v posameznih kategorijah, vidimo, kako v zadnjih letih, seveda zaradi starosti teh upravičencev, to število upada; praktično se vsaki dve leti to število razpolovi in to upadanje bo v naslednjem obdobju še večje. Dolžnost države je, da se krivice popravijo. Prizadeti in njihovi svojci si zaslužijo opravičilo, narod in država pa si zaslužita, da nas ne delijo več ta kruta dejanja iz preteklosti. Dovolj je tega, da služijo ta vprašanja tako enim kot drugim vedno znova za priročno temo političnega obračunavanja. Pri tem pa se pozablja na vse resnične žrtve, pozablja se, da vsem tem žrtvam s tem ne pomagamo, še več, vsem tem žrtvam se s tem ponovno in vedno znova povzročajo bolečine, ponovno morajo podoživljati vse grozne krivice in boleče spomine iz preteklosti, znova in znova, iz mandata v mandat. Zato pravimo v Slovenski ljudski stranki, da je tega obračunavanja na račun nedolžnih žrtev dovolj. Rešimo vsaj tiste stvari, za katere najdemo večinsko soglasje. Pokopljimo vse žrtve enako spoštljivo in popravimo krivice vsem civilnim žrtvam brez razlike. Pri tem ponovno poudarjamo, da smo kot prva izmed slovenskih političnih strank jasno zapisali že v kongresno deklaracijo leta 1994, da obsojamo vse tri totalitarizme, fašizem, nacizem in komunizem. In ker je poleg tega, kar sem že navedel, spremembe zahtevalo tudi Ustavno sodišče, podpiramo tudi ta postopek. Rok za spremembe po odločbi Ustavnega sodišča pa je tako ali tako bil že november 2007.

Še enkrat poudarjam v imenu Poslanske skupine Slovenske ljudske stranke, da bomo te spremembe, ki so usklajene do te mere, da jih večina podpira, podprli, da razrešimo nekatere ljudi, ki na to bolj moralno kot materialno zadoščenje čakajo že mnogo predolgo. Hvala lepa.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa.

Besedo ima Anton Anderlič, v imenu Poslanskega kluba Liberalne demokracije Slovenije.

ANTON ANDERLIČ: Spoštovani!

Zakon o žrtvah vojnega nasilja je eden tistih zakonov, ki lahko na stvarni, praktični ravni prispevajo k tistemu, o čemer smo govorili pri 1. točki dnevnega reda danes. Torej, če resno mislimo, da želimo popraviti krivice, da obsodimo tisto, kar je treba obsoditi, in poravnamo tisto, kar je treba poravnati, potem je to prava prilika. Za nas je pomembno, da v tem zakonu ne urejamo tistega, kar bi nekateri radi naredili - nagradili, opravičili in celo rehabilitirali kolaboracijo, izdajalce in podobno. In to je tisto, kar je sveta zadeva. Ta zakon je eden v vrsti zakonov, žal se je dolgo časa razpravljalo, iskalo kompromis, rešitve. Mogoče smo bili naivni, da lahko dobimo konsenz vsi skupaj na tej točki in da to poglavje zapremo. Ja, bili smo naivni. Kazalo se je s prstom, da nočemo nekaterih stvari urediti, stvar je ostala neurejena. Zapisali smo tudi v koalicijski pogodbi, da bomo v prvega pol leta oziroma nemudoma uresničili vse odločbe Ustavnega sodišča. In tudi zaradi tega je prav, da tisto, kar je ta zakon v temelju poskušal urediti in moral urediti, tudi uredi. To, da nekatere stvari nikoli, kajti nikjer drugje ni primerljive prakse, zato tudi ni mogoče tega uvodnega dela v zakonu napisati na način, da bi kjerkoli poskušali nekatere stvari urejati drugače, da bi torej tudi tiste, ki si tega ne zaslužijo, ki ne smejo dobiti še odškodnine za to, če so bili, pa najsi bodo vojaške osebe ali civilne osebe, v nasprotju z voljo naroda po osvoboditvi na poti fašizma in nacizma, da se jih nagradi. Ne, tega ni nikjer in tudi pri nas temu, sem prepričan, nikoli ne bo tako.

Otroci morajo biti izenačeni. Nekateri pravijo, da je to preveč, da so tudi oni krivi. Marsikaj si ljudje mislijo, predvsem takrat, kadar gre za vprašanje denarja, odškodnin. V razpravi imamo še en dolg in se bo enkrat treba opredeliti, kaj je z materialnimi oškodovanci in s temi žrtvami. Ampak stvari gredo postopoma, gredo tako, kot pač država zmore. Sam celo mislim, da je to zakon, pri katerem ni treba iskati konsenza, ampak se ga lahko sprejme tako kot vsak drug zakon, ki želi popraviti krivice, ki želi zagotoviti tistim, ki so do tega upravičeni, končno ta status, tudi če nekateri ne želijo, da ta status ti ljudje dobijo in te odškodnine. Mi smo to dolžni narediti in naj se vsak sam vpraša, zakaj mu delajo težave nekatere definicije v tem zakonu. Kaj je narobe s tem, kaj ta zakon ureja? To je bistvo tega vprašanja. Ta zakon ureja stvari, ki jih je potrebno in jih je lahko urediti. Kaj pa ne ureja? Da zaradi tega, ker tistega, kar bi nekdo želel urediti na način, o katerem sem prej govoril, in da zaradi tega ne podpre tega zakona, je preprosto nerazumljivo. Torej tudi tem žrtvam ne privošči misli, da to niso bile žrtve, da

je to spet neka zlagana domislica naslednikov. Zakaj smo že vsi na tej strani, neka koalicija, ne vem česa že, kontinuitete ali kaj že? Zato, ker želimo urediti tisto, kar urejajo vse demokratične države, in konec koncev urejamo tudi stvari, ki mogoče katerim niso jasne, kaj je z mobiliziranci v tuje vojske, ker je pač takrat bil v tistih časih na teh tleh tak režim in taka situacija, da je do tega prihajalo. Verjamem, da je zakon na poti sprejema in urejanja tistih vprašanj, za katere sami vemo, da jih je treba urediti in nas poziva tudi odločba Ustavnega sodišča. Podprli bomo zakon.

PRESEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa.

Besedo ima mag. Majda Potrata, v imenu Poslanske skupine Socialnih demokratov.

Prosim.

MAG. MAJDA POTRATA: Hvala za besedo, gospod predsednik. Spoštovana gospa državna sekretarka, poslanke in poslanci!

Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o žrtvah vojnega nasilja skupaj s Predlogom zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o vojnih grobiščih, poljudno poimenujemo vojna zakona. V javnosti se ob pozivih, da morata biti oba zakona kar se da usklajena in sprejeta s čim širšo podporo v Državnem zboru, oglašajo tudi tista mnenja, ki se sprašujejo, ali je v času, v katerem živimo, res treba urejati stvari, ki bi morale biti tako po odločbi Ustavnega sodišča kot stališča nekih etičnih norm in družbene pravičnosti, urejena že davno prej. Vendar za tiste, ki jih oba zakona neposredno zadevata, je zdaj verjetno res že skrajni čas. In čeprav ni za Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o žrtvah vojnega nasilja mogoče ugotoviti, da ima podporo v vseh parlamentarnih strankah Državnega zbora, je vendarle čas, ko smo se Socialni demokrati pridružili vsem tistim, ki menijo, da ga je potrebno sprejeti. In upamo, da bo danes dopolnjeni predlog zakona skupaj s predlaganim amandmajem to tudi doživel.

Zgodba sprememb zakona se je začela leta 2005, in sicer z vložitvijo predloga aprila leta 2005. Poslanska skupina Socialnih demokratov je na tedanje besedilo odreagirala s svojim predlogom zakona, ker je menila, da samo s pripombami na tiste stvari, s katerimi ne soglašamo, zakona ni mogoče urediti. Kljub temu pa moram opozoriti na to, da smo ob predlaganem zakonu soglašali s tem, da je potrebno urediti pravice otrok pobitih staršev, ne glede na to, kdo je starše pobil, da je potrebno urediti tudi pravice oseb, ki so ostale brez svojega doma zaradi porušenja ali ker so pobegnile od doma zaradi pričakovanega nasilja, ne glede na to kdo so bili povzročitelji okoliščin za takšno stanje. Poleg tega smo soglašali že tedaj, da pridobijo status žrtev vojnega nasilja tudi osebe, ki so bile po kapitulaciji Italije kot italijanski vojaki poslani v nemško ujetništvo in da se prisilno

mobiliziranim v nemško vojsko poleg statusa žrtve, ki ga že imajo, prizna tudi mesečna renta.

Od vsega začetka, kar je ta predlog zakona bil posredovan strankam, pa smo odločno nasprotovali temu, da bi spremenili 1. in 6. člen tako, da bi bilo mogoče iz teh sprememb potegniti enačenje partizanskih enot z okupatorji in njihovimi sodelavci in ker ni bila v 6. členu izključena možnost, da bi tudi sodelavci okupatorja pridobili status žrtve vojnega nasilja. Ta dva člena, 1. in 6., smo menili, da takšna, kot sta bila predlagana za spremembe, nista bila več v skladu s konceptom zakona, ki je bil sprejet leta 1995. Če se malo sprehodim po datumih, je v resnici mogoče ugotoviti, da je bila intenzivnost usklajevanja zelo različna. Ampak, če od 18. aprila, ko je bil predlog zakona vložen, povem, da smo s posebnim predlogom zakona reagirali že 30. maja, se Socialni demokrati zagotovo ne moremo šteti za tiste, ki bi zavlačevali postopke, kakorkoli, potem smo pospešili sprejemanje tudi še v letu 2006. Naj povem, da smo ob koncu leta 2007 sprejeli ali predlagali predlog zakona, ki ni dobil med vsemi parlamentarnimi strankami podpore. Zdaj je dala ugodna mnenja ali soglasje k predlogu tudi Vlada, predlagala amandmaje, mi smo jih na odboru sprejeli in predlagam, da bi končno Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o žrtvah vojnega nasilja v predlagani obliki tudi sprejeli. Hvala lepa.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa.

Besedo ima France Cukjati v imenu Poslanske skupine Slovenske demokratske stranke.

Prosim.

FRANCE CUKJATI: Hvala za besedo. Spoštovani.

Pred nami je že ne vem katera sprememba Zakona o žrtvah vojnega nasilja. Gre za nesrečen zakon, ki je bil že od vsega začetka zelo jasno in zelo surovo protiustaven, saj je v celoti izključeval žrtve partizanskega in revolucionarnega nasilja. Nesrečen tudi zato, ker kljub nekaterim, sicer potrebnim in koristnim spremembam, ostaja krivičen prav do teh doslej tako zelo diskriminiranih žrtev. Zakon končno sicer priznava status žrtve tudi primorskim Slovencem, ki so bili mobilizirani v italijansko vojsko, prisilnim mobilizirancem v nemško vojsko pa pravice, ki so jih deležne tudi druge žrtve vojnega nasilja. Obstaja pa zakon diskriminatorno izključevalen do otrok, katerih starše so pod etiketo sodelovanja z okupatorjem upravičeno ali neupravičeno pobile enote tako imenovane druge strani. Nov 2.a člen ne predvideva tem otrokom niti simbolne odškodnine v višini 834 evrov za ubitega starša, ki so jo deležne vse druge žrtve, vsi drugi otroci pobitih staršev. Gre sicer za simbolno odškodnino, pa saj ima tudi zakon v glavnem simbolni pomen. Še vedno namreč izključuje sodelavce okupatorja na način, kot ga poznamo že 70 let. In to izključevanje prenaša tudi na njihove otroke. Pojem

sodelovanja z okupatorjem, ki naj bi imel lastnosti kaznivega dejanja, ni bil nikoli pravno definiran in je bolj kot za preganjanje prave kolaboracije, služil za diskreditacijo in nato za opravičevanje likvidacije nezaželenih oseb, v glavnem nasprotnikov revolucije ali tistih, ki jim je bilo treba odvzeti premoženje. Tudi mnogi veliki protinacisti in veliki slovenski domoljubi, pa celo tisti pokončni komunisti, ki so preživeli Dachau, so bili najprej diskreditirani kot kolaboranti, nato pa likvidirani. Nobena psovka ni bila v naši polpretekli zgodovini tako krvavo zlorabljena, kot prav sodelavec okupatorja.

Tu imam dopis s katerim je 3. maja 1946, torej eno leto po vojni, tajnik Krajevnega narodnega odbora Selo pri Mirni takole pisal Okrajnemu ljudskemu odboru Trebnje: "Na vaš ponovni poziv za dostavo podatkov onih, ki so sodelovali z okupatorjem, vam dostavljam te tri sezname. Če bo prav in dosti, ako pa ne, bomo drugič vse od kraja popisali, saj nobenega popolnoma nedolžnega, če dobro pogledamo zgodovino, ni imela vojna. Smrt fašizmu, svobodo narodu." Tajnik ta in ta. Kar trije sezname kolaborantov iz majhne vasi, pa morda oblasti še ni bilo dovolj. Pravna samovolja, ki je bila značilna za povojno revolucionarno pravo, se torej še več kot po 60-ih letih nadaljuje z nejasnim in nedoločnim besedilom 6. člena osnovnega zakona s protiustavno lex incerta. Da ne bo pomote, Slovenska demokratska stranka zelo resno obsoja vsako tisto sodelovanje z okupatorjem, katerega posledica je bilo človeško trpljenje. A prav zato smo predlagali resno definicijo takšnega sodelovanja, ki zasluži resno obsodbo in ki jo v pravni državi sme izreči le sodišče. Predlagali smo tudi, da je, v kolikor predlagatelji vztrajate pri izločitvi tako imenovanih sodelavcev okupatorja, zaradi ustavnega načela enakosti pred zakonom treba izločiti tudi tiste, ki so načrtovali, ukazovali ali celo izvajali množične poboje ujetnikov, civilistov, žena in otrok. Naše pobude so bile v celoti zavrnjene. Zdi se, da pri nejasni definiciji kolaboracije predlagatelji vztrajate predvsem zato, ker tak pravni primitivizem še vedno nudi priročno orodje za diskreditacijo ljudi, ki komunistični oblasti niso bili po volji, orodje torej, ki bolj kot pravični sodbi služi razpihovanju sovraštva in nacionalne razdvojenosti.

Ker v Slovenski demokratski stranki visoko vrednotimo načelo pravičnosti in enakosti pred zakonom ter pravno varnost vsakega državljanca, ne želimo sodelovati pri sprejemanju tega zakona in napovedujemo obstrukcijo pri tej točki.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa.

Torej, obstrukcija je bila napovedana v skladu s Poslovníkom. V imenu Poslanske skupine Zares bo stališče predstavila Cvetka Zalokar Oražem.

Prosim.

CVETKA ZALOKAR ORAŽEM: Hvala lepa za besedo.

Spremembo Zakona o žrtvah vojnega nasilja smo po dolgotrajnem usklajevanju vložili v proceduro koalicijske poslanke in poslanci vključno s podporo poslancev Slovenske ljudske stranke in z njo ustrezneje opredeljujemo priznavanje statusa žrtve vojnega nasilja in pravico do materialnega zadoščenja. Zakon o žrtvah vojnega nasilja je bil v osnovnem besedilu sprejet leta 1995 kot del paketa vojnih zakonov skupaj z Zakonom o vojnih invalidih in o vojnih veteranih. Prvotno se je zakon nanašal samo na pravico izgnancev, taboriščnikov, zapornikov, delovnih deportirancev, internirancev, beguncev, ukradenih otrok in prisilnih mobilizirancev, nato pa se je s številnimi spremembami širil tudi krog upravičencev. Status žrtve vojnega nasilja ima državljan Slovenije, ki so ga nemške, italijanske ali madžarske okupacijske sile zaradi političnih, nacionalnih, rasnih ali verskih razlogov prisilno izselile, poslala v taborišča, zapor, na prisilno delo ali internacijo oziroma je bil kot pripadnik nekdanje jugoslovanske vojske v vojni odpeljan v ujetništvo, ki je pobegnil pred vojnim nasiljem in bil nasilno odvzet staršem. Žrtve vojnega nasilja so tudi otroci, rojeni staršem v prej navedenih okoliščinah in druge osebe, ki so bile med vojno izpostavljene nasilnim dejanjem ali prisilnim ukrepom okupatorja, agresorja ali njunih sodelavcev. Glede na veljavno, torej obstoječo ureditev pa statusa in pravic žrtev vojnega nasilja niso mogli uveljaviti otroci, katerih roditelj, starš je bil med vojno ubit ali pogrešan, zaradi delovanja enot NOB, zavezniških sil oziroma osebe, ki so morale svoj dom zapustiti zaradi uničenja s strani drugih oboroženih sil in se zaradi tega niso mogle vrniti. Veljavni zakon torej civilne osebe in otroke razlikuje po tem, kdo je okoliščine povzročil. In to je tisti del, zaradi katerega je Ustavno sodišče odločilo, da je v neskladju z Ustavo, saj se priznanje statusa žrtve vojnega nasilja pri civilnih osebah, posebej pa pri otrocih ne sme razlikovati, katera od vojskujočih sil oziroma strani je povzročila okoliščine, katerih posledica opravičuje status vojnega nasilja. Predlog novele zakona zato v prvi vrsti upošteva odločbo Ustavnega sodišča, ki jasneje opredeljuje kategorije žrtev vojnega nasilja, in sicer so to po novem, poudarjam, otroci, katerih starš je umrl, bil ubit ali pogrešan, zaradi delovanja katerekoli oborožene sile, še enkrat poudarjam, vsi otroci, ki so izgubili starše v času vojne. Prav tako bodo status dobile tudi osebe, ki so kot begunci v času od 6. 4. 1941 do 15. maja 1945 morale zapustiti svoj dom, zaradi uničenja, ki so ga povzročile druge oborožene sile, razen, če niso prostovoljno ali poklicno sodelovali z agresorjem.

V Poslanski skupini Zares smo prepričani, da so te spremembe pravi temelj, na podlagi katerega bomo v slovenskem prostoru končno presegli razlikovanja in različne interpretacije polpretekle zgodovine, saj sledijo vsem načelom

mednarodnega prava. Zato ne moremo sprejeti nasprotovanja največje opozicijske stranke SDS, ki je želela ob tej vsebini odpirati vrsto drugih vprašanj, ki so nas in nas bodo očitno delila tudi v prihodnje. Dejstvo je, da je prav, da žrtvam vojnega nasilja priznamo določene pravice, nikakor pa ne moremo pristati na tisto, kar so pričakovali v stranki SDS, na reinterpreteracijo vojne in povojne slovenske zgodovine, ter vloge posameznikov, ki so kolaborirali oziroma sodelovali z okupatorjem. Menimo, da takšne osebe ne morejo prejeti, niti pričakovati materialne odškodnine.

V Poslanski skupini Zares bomo novelo zakona podprli, saj je skrajni čas, da se vsem civilnim osebam, še posebej otrokom, ki jim je bila povzročena krivica, ta krivica končno odpravi, tako kot je v svoji odločbi odločilo Ustavno sodišče in kar bi morali storiti že v letu 2007.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa.

Končali smo s predstavitevijo stališč poslanskih skupin. Prehajamo na razpravo o členih in vložnem amandmaju, ki jo bomo opravili na podlagi pregleda vložnega amandmaja, ki ste ga dobili na mizo in ima datum 8. 9. 2009.

V razpravo dajem 7. člen in amandma poslanskih skupin SD, Zares, DeSUS in LDS k 7. členu. Želi kdo razpravljati? Še enkrat ponavljam, želi kdo razpravljati o amandmaju, ki je vložen? Ugotavljam, da ne želi nihče razpravljati, zato zaključujem razpravo. O amandmaju bomo v skladu s časovnim potekom seje zboru odločali danes v okviru glasovanj pol ure po prekinjeni 3. točki dnevnega reda.

S tem prekinjam to točko dnevnega reda.

Prehajamo na 3. točko dnevnega reda..... /Oglašanje iz klopi./ Ste želeli še pri 2. točki? Nisem vas opazil. Kdaj ste se javili? /Oglašanje iz klopi./ Spoštovani kolega Potrč, jaz sem žal točko prekinil. Opravičujem se, če vas nisem videl. To je bila moja napaka, čeprav moram reči, da sem ves čas begal z očmi okoli. Dopusčam te različne razlage, vendar sem točko prekinil. Ne morem jo odpreti ponovno. Zato seveda bo kakšna druga priložnost, da boste povedali to kar ste želeli povedati.

Prehajamo na **3. TOČKO DNEVNEGA REDA**, to je na **OBRAVNAVO PREDLOGA ZAKONA O SPREMEMBAH IN DOPOLNITVAH ZAKONA O VOJNIH GROBIŠČIH V OKVIRU SKRAJŠANEGA POSTOPKA**.

Predlog zakona je v obravnavo zboru predložila skupina poslank in poslancev s prvopodpisanim Bojanom Kontičem. Besedo dajem predstavniku predlagatelja gospodu Miranu Potrču za dopolnilno obrazložitev predloga zakona.

MIRAN POTRČ: Hvala lepa.

S predlaganimi spremembami in dopolnitvami Zakona o vojnih grobiščih želimo urediti še vedno odprta vprašanja v

zvezi z odkrivanjem, urejanjem in označevanjem vojnih grobišč žrtev vojnega nasilja, posebej po vojni usmrčenih oseb. Spremembe in dopolnitve zakona je pripravila že vlada prejšnjega sklica, vendar se parlamentarne stranke o njegovi vsebini niso uskladile do mere, ko bi skupaj z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o žrtvah vojnega nasilja zagotavljal vsebino, ki bi bila sprejemljiva za večino, če že ne za vse parlamentarne stranke. To je bil tudi razlog, zaradi katerega zakon ves prejšnji mandat ni bil uradno vložen v proceduro. Prizadevanja za oblikovanje sprejemljive vsebine zakona so se zato nadaljevala tudi v tem mandatu. Na besedilo, ki ga je glede spornih vprašanj oblikovala koalicija, skupaj s Slovensko ljudsko stranko, Poslanska skupina SDS do njegove vložitve ni predlagala drugačnih besedil ali rešitev. Obratno, na razgovorih parlamentarnih strank o možni vsebini obeh zakonov je bil ustvarjen vtis, da glede Zakona o vojnih grobiščih Poslanska skupina SDS ne bo imela pomembnih vsebinskih pripomb. Poslanska skupina SNS pa pri usklajevanju teh vprašanj ni želela sodelovati, kar je tudi nesporno jasno sporočila vsem parlamentarnim strankam. Zato smo predlagatelji zakona pričakovali, da predlagana vsebina zakona za večino poslank in poslancev opozicije sicer ni sporna, da pa je izrecno še niso pripravljene podpreti zaradi tega, ker vsebinsko ni doseženo soglasje glede rešitev predlaganih v zakon v spremembah in dopolnitvah Zo žrtvah vojnega nasilja. Pogojujejo namreč sprejem obeh zakonov v usklajenem besedilu hkrati. Ni nepomembno, da so se v tej fazi poslanske skupine posvetovale tudi o možnosti, da bi Državni zbor oblikoval skupino uglednih strokovnjakov, ki bi v imenu vseh parlamentarnih strank oblikovala besedilo posebne deklaracije o preteklosti in spravi, ki naj bi jo sprejel Državni zbor. Glede na kasnejše zahteve SDS, glede razprave o Resoluciji Evropskega parlamenta o zavesti in totalitarizmu, je zanimivo povedati, da so takrat največ pomislekov o pripravi take resolucije imeli prav v Slovenski demokratični stranki. Zaradi njihovih stališč je bilo nadaljnje dogovarjanje o pripravi take resolucije ustavljeno. Poslanske skupine koalicije in Slovenske ljudske stranke so se zato odločile, da z obravnavo navedenega zakona ne kaže več odlašati, saj so ocenile, da je pogojevanje sprejetja tega zakona s spremembo Zakona o žrtvah vojnega nasilja nesprejemljivo, posebej zato, ker se tudi vprašanja odkrivanja in urejanja prikritih grobišč vedno znova zlorablja za politične diskvalifikacije, polno vsebinsko soglasje o vseh vprašanih vojne zakonodaje pa se je celo vedno bolj odmikalo. Zato so se odločile, da predlog zakona vložijo tudi brez sodelovanja Slovenske demokratične in Slovenske nacionalne stranke. Predlagatelji menimo, da s sprejetjem tega zakona odpravljamo razloge, zaradi katerih se s strani SDS in Nove Slovenije vedno znova poudarja, da koalicijske stranke nismo pripravljene priznati nasilnih ravnanj prejšnje oblasti po koncu vojne, da nismo pripravljene

izvensodnih pobojev označiti kot zločinsko ravnanje. Da nismo pripravljeni sodelovati pri odkrivanju vseh doslej zamolčanih in prikritih grobišč. Da nismo pripravljeni omogočiti, da se ugotovi, čigavi posmrtni ostanki so v posameznem prikritem grobišču. Da torej na navedena dejstva nismo pripravljeni zagotovi pietetne obravnave in pokopa usmrčenih, namesto prikritega grobišča v skupnem grobišču ali v skupni kostnici pa poštenega in pietetnega pokopa. Kadar gre za državljanke in državljane drugih držav, pa je to treba urediti z meddržavnimi pogodbami. Hkrati pa je resničnim vzrokom smrti in statusa pobitih oseb treba zagotoviti tudi dostojno besedilo posvetilne narave na grobu.

Menimo, da v zakonu predlagane naslednje bistvene rešitve lahko zagotovijo te cilje. Prvič, v glavnem mestu države se postavi spomenik vsem žrtvam vojn in z vojnami povezanih žrtev na Slovenskem, s posvetilnim napisom spominske narave, citiram: "Domovina je ena, nam vsem dodeljena in eno življenje in ena smrt. Župančič." Drugič, za posmrtno ostanke oseb, ki ne bodo imele samostojnega grobišča ali groba, se na območju spominskega parka Teharje postavi osrednja kostnica. Tretjič, na grobiščih civilnih žrtev vojne po vojni usmrčenih oseb se posvetilni napis na grobu glasi, citiram: "Žrtve vojne in revolucionarnega nasilja. Republika Slovenija." In četrtič: "Tudi svojcem se omogoči pobuda za prenos posmrtnih ostankov v drug grob na istem ali v drugem pokopališču."

Predlagatelji soglašamo z amandmaji, ki so pripravljeni na podlagi mnenja Zakonodajno-pravne službe. Predlagatelji pa nismo mogli soglašati s predlogi amandmajev, ki jih je vložila Poslanska skupina SDS. Predlagani amandmaji namreč posegajo v novo kategorizacijo grobišč, predvidevajo tudi za žrtve umrle ali usmrčene med vojno, novo kategorijo žrtev revolucionarnega nasilja in skupno kostnico predlagajo na zemljišču, ki vrednostno ni nevtralno. Zato matično delovno telo teh predlogov amandmajev SDS ni sprejelo. Predlagamo, da enako ravna Državni zbor.

Spoštovane poslanke in poslanci, pričakujemo in želimo, da predlagani zakon sprejmete. Z njegovim sprejemom bomo prispevali k pietetnemu odkrivanju, ureditvi in obeležitvi grobov vseh žrtev 2. svetovne vojne in okoliščin v zvezi z njo in pod pogojem, da smo pripravljeni korektno ocenjevati cilje zakona, bomo prispevali tudi k odpravljanju enega od razlogov za medsebojno nerazumevanje in obtožbe v odnosu do polpretekle zgodovine. Hvala.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa.

Predlog zakona je obravnaval Odbora za delo, družino, socialne zadeve in invalide kot matično delovno telo. Besedo dajem predsednici dr. Andreji Črnak Meglič za predstavitev poročila odbora.

Prosim.

DR. ANDREJA ČRNAK MEGLIČ: Ponovno lep pozdrav.

Odbor za delo, družino, socialne zadeve in invalide je na 10. nujni seji obravnaval tudi Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o vojnih grobiščih, ki ga je v obravnavo Državnemu zboru po skrajšanemu postopku predložila skupina poslancev s prvopodpisanim Bojanom Kontičem. Kolegij predsednika Državnega zbora je sprejel odločitev, da se Predlog zakona obravnava po skrajšanem postopku, zato ga je Odbor obravnaval na podlagi 142. člena Poslovnika.

Pri delu Obora so sodelovali predstavniki predlagatelja z Miranom Potrčem, predstavniki Vlade z ministrom za delo, družino in socialne zadeve, predstavnik Državnega sveta, predstavnica Zakonodajno-pravne službe in predstavniki civilnih druženj. Odbor je bil seznanjen z mnenjem Zakonodajno-pravne službe, mnenjem Vlade, ki je predlog zakona načelno podprla, ter mnenjem Državnega sveta, ki je prav tako podprl omenjeni zakon.

K predlogu zakona sta v poslovniškem roku amandma vložili Vlada ter Poslanska skupina Slovenske demokratske stranke. V okviru druge obravnave je predstavnik predlagatelja Miran Potrč uvodoma podal dopolnilno obrazložitev predloga zakona.

V razpravi o posameznih predlaganih rešitvah, so člani Odbora sicer največ pozornosti namenili določbam 1., 5. in 8. člena Predloga zakona in k njim predlaganim amandmajem. V razpravi o 1. členu in o vloženi amandmaji je bilo izraženo eksplicitno stališče Poslanske skupine SDS, da je potrebno v člen vključiti tudi revolucionarno nasilje, saj je značilno, da so mnoga slovenska množična grobišča civilnih oseb, tista, ki so nastala med vojno, kot tudi tista, ki so nastala po vojni; nastala kot posledica revolucionarnega nasilja. Zato bi moral predlog zakona že v 1. členu kot enega pomembnih vzrokov nastanka množičnih grobišč, poleg vojnega nasilja, omenjati tudi revolucionarno nasilje, če hoče biti verodostojen in nepristranski. S tem so želeli v skladu z resolucijo Evropskega parlamenta izenačiti nedolžne žrtve, saj po mnenju razpravljavcev gre za žrtve, ne za povzročitelje. Prav tako so menili, da bi čast vojaškega grobišča morala biti zagotovljena vsem tistim, ki so umrli kot vojaki.

Predstavnik Poslanske skupine Slovenske nacionalne stranke je povedal, da po njihovem mnenju revolucionarnega nasilja ni bilo med 2. svetovno vojno. Bila je okupacija s strani okupatorjev in kolaboracija s strani kolaborantov. Poudaril je, da ne more pristati na to, da se materialna bremena prenašajo na ramena davkoplačevalcev v tako kriznem obdobju. To je za Slovensko nacionalno stranko nesprijemljivo in zato v razpravi ne želijo sodelovati.

V nadaljevanju razprave o 1. členu so predlagatelji Predloga zakona poudarili, da je Pzakona široko usklajen. Prepričani so, da je pieteten in nosi v sebi spoštovanje do vseh tistih, ki jim je namenjen. V predlogu se upoštevajo zgodovinska dejstva, da so v grobiščih poleg žrtev vojne tudi

žrtve revolucionarnega nasilja, med katerim je bila večina usmrčenih v času po koncu vojne. Menijo, da je sicer večina grobišč nastala med vojno, čeprav se danes želi prikazati, da so vsa grobišča nastala po vojni. Prav tako so za to, da se v glavnem mestu države postavi spomenik vsem žrtvam vojn in z vojnami povezanih žrtev na slovenskem ter osrednja kostnica na območju spominskega parka Teharje.

V zvezi z amandmajem Poslanske skupine SDS k 8. členu, ki je po besedah njihovega predstavnika provokativne narave, saj predlaga, da se osrednjo kostnico postavi na lokaciji Orlovega vrha, kjer je zapuščeno domobransko pokopališče, ker naj bi bila večina okostij iz zamolčanih grobišč žrtev državljanske vojne, bi izbor te lokacije pomenil pietetno spravno dejanje. Menil je, da se v normalnih odnosih nesporni zmagovalec dobrohoten do poražencev. Predlagatelji zakona pa so nasprotno menili, da amandmaja ni mogoče podpreti, ne le zato, ker je provokativne narave, ampak tudi zato, ker ne drži, da je večina okostij zamolčanih grobišč s strani državljanske vojne. Strinjajo se, da se kostnico postavi na območju spominskega parka Teharje.

Po končani razpravi je Odbor sprejel amandmaje Vlade k 1., 4. in 7. členu, ni pa sprejel amandmajev Poslanske skupine SDS. Odbor je v skladu z 28. členom Poslovnika Državnega zbora glasoval o posameznih členih Predloga zakona ter vse člene sprejel. Dopolnjeni predlog zakona je sestavni del tega poročila. Hvala.

PRESEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa.

Besedo dajem predstavnici Vlade za uvodno obrazložitev mnenja. Besedo ima dr. Anja Kopač Mrak, državna sekretarka Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve.

DR. ANJA KOPAČ MRAK: Hvala za besedo, spoštovani predsednik. Poslanci in poslanke!

Zdaj veljavni Zakon o vojnih grobiščih velja že več kot 6 let in do zdaj še ni bil spremenjen in dopolnjen, čeprav je že pred sprejemom v javnosti vzbudil veliko pozornosti in povzročal številne polemike, tako kot tudi danes.

Sicer je bila že leta 2005 vložena novela v zakonodajni postopek, ki pa ni prešla predhodnega usklajevanja in je bila zato umaknjena. Sedanji predlog novele, ki ga je pripravila skupina poslancev s prvopodpisanim Bojanom Kontičem, obsega spremembe in dopolnitve, s katerimi se izboljšuje sedanja pravna ureditev na tem področju.

Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o vojnih grobiščih je obravnavala Vlada na svoji seji 1. 9. in v svojem mnenju podprla predlog zakona in tudi predložila amandmaje, ki jih je obravnaval matični odbor in so bili tudi sprejeti.

Potrebno je izpostaviti, da Vlada podpira predvsem rešitve, ki so predlagane v tem zakonu, in sicer, da se

postavi spomenik vsem žrtvam vojne in z vojni povezanim žrtvam na območju Republike Slovenije v glavnem mestu in da se na ta spomenik napiše napis posvetilne narave Otona Župančiča, in sicer: "Domovina je ena, nam vsem dodeljena in eno življenje in ena smrt."

Pozdravljamo tudi postavitev osrednje kostnice na območju Teharij v Celju, kjer se lahko na spoštljiv način poskrbi za posmrtno ostanke vseh, ki se prekopljejo v skladu z določbami tega zakona.

Podpiramo tudi predlog besedila posvetilnega napisa na tistih grobiščih žrtev vojne, po vojni usmrčenih oseb, ki vedno znova najbolj odpirajo to diskusijo, da se jim napiše: "Žrtve vojne in revolucionarnega nasilja. Republika Slovenija".

Za samo izvajanje zakona, ki ga pokriva naše ministrstvo, so pomembne tudi tiste določbe zakona, s katerimi se podrobneje urejajo vprašanja v zvezi s prekopi posmrtnih ostankov na še neurejenih vojnih grobiščih.

Torej, vse to so spremembe, ki omogočajo boljše izvajanje zakonskih določb obstoječega zakona in tudi omogočajo pietetni odnos do vseh žrtev. Zato Vlada podpira sprejem tega zakona.

Hvala.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa.

Sledi predstavitev stališč poslanskih skupin.

Besedo ima Zmago Jelinčič Plemeniti v imenu Poslanske skupine Slovenske nacionalne stranke.

ZMAGO JELINČIČ PLEMENITI: Hvala lepa.

Prvo, kar je komaj pojmljivo človeku s kolikor toliko zdravega razuma, je "lajanje" o državljanski vojni. Na slovenskem državljanske vojne ni bilo v času okupacije in ni moglo biti, kajti ni bil izpolnjen niti en pogoj, ki določa državljansko vojno. Predvsem ni bilo države Slovenije. Bile so razkosane slovenske dežele in okupatorji s svojimi pomagači na eni strani in borci proti okupatorju na drugi strani. Mogoče bi lahko rekli, da je šlo za versko vojno, saj je ena stran korakala s krščanskim križem, druga pa s srpom in kladivom, vendar so oboje ideološki simboli. Če je tem borcem dvigalo moralo in bojno zavest, da se borijo za boljši jutri proti zatiralcem in za svojo Slovenijo, to ne spremeni dejstva. Kakšno tehnologijo vodenja odpora so voditelji NOB izbrali - tudi ni v naši domeni, da bi o tem sodili. Očitno so izbrali uspešno metodo - premagali so okupatorja, spremenili družbena razmerja in osvojili absolutno oblast. Argumenti gospoda Žnidaršiča iz DeSUS-a, da je nedostojno v sredino glavnega mesta postavljati kostnico, je seveda slaboumno, če pozabim na očitne politične predsodke, njegovo izvajanje razkriva, kot da bi se gospodu kostnice gnusile, da so nekaj podobnega kafilerijam, vendar to pač ni tako.

Vsekakor pa se je tudi pri zadevi kostnica-spomenik neznanemu junaku pokazalo, kako nedržavotvorni, državnostno nepismeni, boljševisko kardeljanski anarhoidni duh obvladuje današnjo slovensko državno sceno. Zato se pri nas državnostnih problemov, ki zadevajo zlasti odnose s sosedi in dogajanjem na slovenskih tleh v časih, ko še nismo bili država, odgovorni lotevajo diletantsko, anarhično, lokalistično, samoupravno, predvsem pa popolnoma nedržavniško. Iluzorno je od takih ljudi pričakovati, da bi razumeli, da smo bili do likvidacije k.u.k. monarhije državljani slovenskih dežel znotraj avstrijskega cesarstva. Potem pa smo začasno izgubili te svoje države oziroma dežele in smo bili do okupacije državljani različnih tujih držav, v času okupacije pa zmedena, brezpravna, dezorientirana raja, brez kvalificiranih civilnih voditeljev in brez državnih orodij. Oblast si je z okupatorjem delila Rimskokatoliška cerkev, na sceno pa je stopila Komunistična partija, ki je edina imela jasen koncept in sposobno strukturo, da je začela in izvedla NOB. Ampak vse dogajanje med okupacijo in dogajanje v državi ni bila državljanska vojna. Tudi državne strukture, vključno z različnimi parlamentu podobnimi zbori in končno vlade niso imeli legitimitete, dokler se po končanih izrednih razmerah ne sestane tako imenovana zakonodajna oziroma ustavodajna skupščina in vse skupaj, kar je bilo sprejeto, legitimira. Šele tedaj so za nazaj prej navedena dejanja in telesa ter njih sklepi legitimni, pravno obstajajo in so temelj države. Ker nadaljnja zgodovina Slovenije znotraj FLRJ ne izpričuje, da bi se kaj takega zgodilo, nasprotno, celo slovensko OF so ukinili in razformirali slovenske partizanske čete, marveč je vse tovrstne funkcije prevzela ustavodajna skupščina v Beogradu. Lahko privzamemo, da tudi po drugi vojni Slovenci nismo bili državljani svoje države, da države nismo imeli, da torej od razpada K.u.K monarhije do osamosvojitve leta 1991 nismo živeli v svoji državi. Torej vse, kar se je prej dogajalo in kar ni urejeno, mora država Slovenija urejati na ustrezen način, kot ostaline nekega nenormalnega stanja v tem obdobju, ko nismo imeli svoje državnosti in svojega državljanstva. Vse dogodke, tudi NOB in drugo, moramo motriti in obravnavati v tej luči. Vsekakor pa moramo državniško urediti vse, kar ni urejeno, tudi spomenik neznanemu junaku, da o mejaških rečeh s Hrvaško, o genocidnem italijanskem iredentizmu in genocidnem avstronacizmu sploh ne začenjamo. Edini, ki so koga izdali, so bili oblastniki, ki so leta 1941 kapitulirali in pobegnili na varno, Slovence pa prepustili okupatorji in anarhiji brez države. Seveda so bili narodni izdajalci že leta 1918, 1919, ko so slovenske dežele porinili v skupnost štirim tujim državam, namesto da bi vsaj poskusili kaj storiti in da bi nekaj naredili za svojo Slovenijo. Ti klerikalni politikanti, ki so svojo raboto ponovili med drugo svetovno vojno in dostikrat jo delajo še danes, to so pravi izdajalci, ne pa ubogo ljudstvo, brez voditeljev in brez

državnostnih struktur, kar je tudi zasluga Rimskokatoliške cerkve. In če bi ta sodrga ne vodila zločinske, egoistične in samopridobitniške politike, bi ne bilo katastrofe 1918, nobenih množičnih pobojev. Imeli bi krasen spomenik, kostnico na gradu in neki žnidaršiči ne bi klobasali...

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: ... kolega Jelinčič.

ZMAGO JELINČIČ PLEMENITI: ...o predstavništvu vsega ljudstva.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa. Ampak ker ste predstavili stališče, vas nisem prekinil, čeprav bi vas verjetno moral. Izrazi kot so sodrga, lajanje, direktni napadi na kolega poslanca, ne sodijo v predstavitev stališč in tudi ne v polemiko. Opozarjam vas, da bom seveda v prihodnje tudi bolj strikten in vam ne bom dovolil, če bom le uspel, takšnih besed. Hvala lepa.

Besedo ima Jakob Presečnik, v imenu Poslanske skupine Slovenske ljudske stranke.

JAKOB PRESEČNIK: Hvala lepa za besedo, gospod predsednik. Spoštovane kolegice in kolegi!

Oton Župančič je v svojem verzu zapisal; "Domovina je ena, nam vsem dodeljena in eno življenje in ena smrt." V svojem verzu, kot je zapisal, smo ljudje enaki vsaj dvakrat. Ob rojstvu in ob smrti. Ampak ali je temu res tako? Človeško življenje je največja univerzalna vrednota, zato moramo do umrlih ravnati pietetno. Ali smo se sposobni v tem mandatu končno pokloniti vsem žrtvam iz preteklosti, tudi s simbolnimi napisi na grobovih, da s postavitvijo simbolnega spomenika vsem žrtvam napravimo pravno dejanje. Kolegice in kolegi, ali smo sposobni končno zapisati tudi to, da imamo v številnih grobovih žrtve vojne in revolucionarnega nasilja in z napisi na grobovih priznati, da tukaj ležijo žrtve vojnih zločinov in žrtve revolucionarnega nasilja?

V Slovenski ljudski stranki smo sopedpisali spremembe zakona s tem namenom, da to končno uredimo, z namenom, da zaključimo tudi to poglavje naše preteklosti v imenu preteklih krivic. Tudi s takim dejanjem simbolno v imenu države prosimo umrle odpuščanja in priznamo, da so se dogajali zločini in krivice brez razlike. Najprimernejša lokacija za kostnico se nam zdi, po mnenju Slovenske ljudske stranke, spominski park Teharje, kjer že ležijo številne žrtve poveljnih pobojev, katerih grobišča so razsejana po vsej Sloveniji. V primeru sprememb zakona gre za manjše spremembe zakona, ki pa ima veliko simbolno sporočilo, zato podpiramo tudi skrajšani postopek in amandmaje, ki so sledili utemeljenim pripombam Zakonodajno-pravne službe Državnega zbora. O obeležjih in napisih je razprava tekla že celi dve desetletji. Menimo, da je končno napočil čas, da mrtvim naklonimo dolžno spoštovanje in naj počivajo v miru. Končno naj napoči čas, ko nas mrtvi ne

bodo več ločevali, naj nas simbolno dejanje poveže, da bomo sposobni iskati konstruktivne rešitve za našo prihodnost. Hvala lepa.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa.

Besedo ima Anton Anderlič, v imenu Poslanskega kluba Liberalne demokracije Slovenije.

ANTON ANDERLIČ: Spoštovani!

Poslanci Liberalne demokracije Slovenije bomo zakon podprli, ker menimo, da je korak naprej od tistega, kar je bilo mogoče udejanjiti v teh 20 letih. Vsak majhen korak je več kot tisto, kar se sliši, da bi nekateri radi storili, pa tega ne storijo samo zaradi tega, da bi bilo še dolgo odprto in da bi o tem lahko razpravljali ali pa se preprosto delili, tako kot sami mislijo, da bi bilo prav.

Napis je lahko za nekoga tak ali drugačen, sprejemljiv ali nesprejemljiv. Dejstvo je, da gre za poklon tistim, ki so umrli, ki so žrtve in ki jim je ta napis tudi posvečen. Sicer se zavedamo, da je po Sloveniji ogromno spomenikov, ki govorijo samo o žrtvah vojne, partizanih, talcih, civilnem prebivalstvu in podobno, vzorno urejenih in da bodo tam ostali. Da je na drugi strani vse polno spomenikov in obeležij, ki govorijo o nečem drugem in na drugačen način. In da bodo ti napisi ostali, da se ne bodo spreminjali. In da bodo še vedno tudi ti, o katerih zdaj govorimo in ki jih bomo uzakonili, pravzaprav samo nek dodatek ali pa mogoče nek prispevek, da vendarle ne bi šlo za to, da bi eni povelečevali samo eno, drugi drugo.

Z nobenim zakonom ni mogoče odpraviti tega, da posamezniki čutimo tako ali drugačno pieteto do vseh umrlih. Za nas v Liberalni demokraciji je že zdavnaj jasno, in že danes sem neštetokrat ponovil, da smo z mnogimi dejanji te stvari potrdili. Ni pa mogoče vsega spraviti na isti imenovalec, tudi skozi tako ureditev, skozi napis na spomeniku, kot bi nekateri želeli.

Revolucionarno nasilje je bliže neki resnici, je bliže tistemu, kar bi lahko pomenilo, da je bilo v imenu revolucije tudi mnogo slabega in so bile žrtve. Na drugi strani pa bi bil spet napis "samo žrtve revolucije" najbrž premalo.

Kostnico je slej kot prej treba urediti in tudi ta vlada predvideva, da so sredstva, ki so namenjena in bodo namenjena v prihodnjih proračunih za to, opravičljiva in vsekakor jih je treba za to nameniti. Postavlja se vprašanje, ali res lahko vse uredimo v kratkem času in zadnje grobišče ali zadnjo jamo očistimo, zapremo in jo posvetimo na zelo hiter način, v kratkem času, s tudi majhnimi stroški. Stroški seveda na koncu ne smejo biti vprašanje, pa vendarle je nek specifični čas, so neki specifični odnosi. Mi vendarle upamo, da bo Vlada znala narediti načrt, da bo znala narediti program, po katerem se bo sistematično te stvari urejalo in zaključilo, kot rečeno, s to

zaključno fazo shranjevanja kosti tja, kamor sodijo. Vendar pa se zavedamo tudi tega, da bomo verjetno deležni očitkov, da smo prepočasni, da inšpektorji hodijo okrog in zapirajo jame zato, ker so nevarne in se ne more nadaljevati nekatera dela, ampak treba je vendarle vedeti, da gre za več stvari, za bolj kompleksno zadevo. Ne samo za to, da nekateri skrbite, v narekovajih, za ta vprašanja, drugi smo pa malomarni. Ne. Vsem nam je, in bomo to izprijali tudi s potrditvijo tega zakona, do tega, da ta vprašanja dostojno uredimo.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa.

Besedo ima dr. László Göncz v imenu Poslanske skupine Narodnih skupnosti. Prosim.

DR. LÁSZLÓ GÖNCZ: Hvala lepa, gospod predsednik. Spoštovana državna sekretarka, spoštovane poslanke in poslanci.

Že v obdobju neformalnega usklajevanja besedila zakona smo predlagali oziroma opozarjali na zadevo, ki sicer ni posebne vsebinske narave, temveč se nanaša na dosledno spoštovanje ustavnih in zakonskih določb z vidika dvojezičnost na narodnostnem mešanem območju Republike Slovenije. Naj uvodoma kljub temu povem, da načelno zakon podpiramo. Smatramo, da je nedvomno korak naprej v primerjavi z dosedanjim stanjem.

Zakon o vojnih grobiščih dopolnjujeta Pravilnik o registru vojnih grobišč in Pravilnik o pokopališkem redu na vojnih grobiščih. 5. člen Pravilnika o pokopališkem redu na vojnih grobiščih, ki določa oznake na vojnih grobiščih, žal ne upošteva 11. člena Ustave Republike Slovenije. Ta namreč določa, da sta na območjih, kjer živita italijanska in madžarska narodna skupnost, uradna jezika poleg slovenščine tudi italijanščina ali madžarščina. Sicer v primeru italijanščine je pri danem vprašanju lažje, saj je besedilo podzakonskega akta določeno tako, da, citiram: "Vojna grobišča morajo biti označena z informativnimi tablami v slovenskem, angleškem, nemškem in italijanskem jeziku in v jeziku narodnosti tam pokopanih." Formalno je torej italijanski narodnostni skupnosti oziroma jeziku zadoščeno, pa čeprav ne na osnovi zakonskih določb, ki izhajajo iz zagotavljanja pravic avtohtonih narodnih skupnosti, temveč po nekem drugem principu. Nikakor pa ni takšen primer pri madžarski narodni skupnosti.

Ker v zvezi z našim predlogom konkretnega odgovora nismo dobili, niti v razlagah Predloga zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o vojnih grobiščih ni nakazano na konkretne rešitve, ponovno poudarjamo, da bi morali biti skladno z 11. členom Ustave Republike Slovenije napisani na spomenikih in na nagrobnikih na narodnostno mešanem območju tudi v jeziku narodnih skupnosti.

Zato predlagamo, da se primerno dopolnijo člени podzakonskih aktov. Bolj kot za praktično rešitev gre za

dosledno spoštovanje ustavnih zakonskih določb v slehernem dokumentu, torej tudi v temu primeru. Zato upamo, da bo našemu predlogu zadoščeno oziroma, da bo ta predlog upoštevan. Hvala lepa.

PRESEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa.

Besedo ima mag. Majda Potrata v imenu Poslanske skupine Socialnih demokratov.

Prosim.

MAG. MAJDA POTRATA: Hvala za besedo, gospod predsednik. Spoštovane poslanke in poslanci!

Tudi Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o vojnih grobiščih ima, glede na dinamiko spreminjanja in uveljavljanja predlaganih sprememb in dopolnitev, podobno časovno dimenzijo kot prej obravnavani zakon o popravi krivic. Zato tega dela ne bom podrobno ponavljala, ampak naj vendarle rečem, da je brez pretiranih razprav o tem predlogu zakona mogoče govoriti o tem, da se je stopnja usklajenosti ali neusklajenosti vrtela predvsem okoli tistih reči, ki so zdaj urejene in zadevajo napis, kostnico in spomenik.

Prej je bilo povedano, da bo na njem zapisan verz Otona Župančiča "Domovina je ena, nam vsem dodeljena." Jaz pa naj spomnim, da se Župančičeva pesem nadaljuje še z verzom: "Kdor zanjo umira, se dvigne v življenje, ko pade v smrt." In to bi pravzaprav morali upoštevati, ko govorimo o pietetnem odnosu do vseh, ki jim je vzela življenje vojna, ki je najbolj množično in najbolj kruto kršenje človekovih pravic.

Ker pa govorimo o Zakonu o vojnih grobiščih v času, ko je odprto veliko grobišče in ker se v zvezi s tem in še s čim drugim pojavljajo številna vprašanja, naj vendarle opozorim na to, da je vojna grobišča na ozemlju Republike Slovenije ta zakon o vojnih grobiščih začel urejati šele 20. julija 2003 in da je pred tem urejalo vojna grobišča in vse drugo troje zakonov, še veljavnih ali sprejetih v prejšnji državi, in sicer so bili to Zakon o zaznamovanju pokopališč in grobov pripadnikov zavezniških in drugih tujih armad v Jugoslaviji, Zakon o grobiščih in grobovih borcev ter Zakon o pokopališčih in grobovih borcev v tujini. Ker smo priča temu, da gre za grobove, ki so znotraj države in ker gre tudi za mednarodne odnose, naj opozorim, da poleg notranje zakonodaje uporabljamo na tem področju tudi mednarodno vojno pravo, zlasti haaške in ženevske konvencije. V okviru tega je najpomembnejša četrta haaška konvencija o zakonih in običajih vojne na kopnem, ki je prerasla v običajno pravo in so jo dolžne spoštovati vse države, ne le pogodbenice. Varstvo vojnih grobišč, v katerih so pokopani posmrtni ostanki pripadnikov tujih armad, pa se zagotavlja z zakonom, če ni drugače urejeno z meddržavnim sporazumom. Doslej so bili sprejeti meddržavni sporazumi o urejanju vojnih grobišč z Italijo, Nemčijo, Madžarsko in Češko. Meddržavni sporazum s Hrvaško je bil že podpisan in je

na hrvaški strani že ratificiran, na naši pa še čaka na ratifikacijo v Državnem zboru in v pripravi so tudi sporazumi z Romunijo, Srbijo in Črno Goro. Toliko glede tega, kar obstaja na ravni pravnega urejanja vprašanj, s katerimi se bolj ali manj dotikamo tudi urejanja vojnih grobišč v tem zakonu.

Posebej moramo poudariti, da v Poslanski skupini Socialnih demokratov ne moremo pristati na tiste predloge opozicije, ki hočejo spreminjati določila 1. člena, in ki hočejo s spremembo uveljavljati tisto, kar so hoteli dokazati in uveljaviti tudi v utemeljevanju s sprejetja Resolucije Evropskega parlamenta o totalitarizmu in evropski zavesti. Menimo namreč, da je v tem zakonu treba urejati tiste stvari, ki jih je mogoče obravnavati v skladu z naslovom tega zakona, to pa je urejanje vojnih grobišč.

Upamo, da bo zakon dobil ne le podporo, ampak da bo tudi v praksi zaživel in bodo morebitne težave pri izvajanju tega zakona, na katere nekateri opozarjajo, odpravljene. Hvala.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa.

Besedo ima France Cukjati v imenu Poslanske skupine Slovenske demokratske stranke.

Prosim.

FRANCE CUKJATI: Hvala za besedo, predsednik. Spoštovani!

Pred nami je novela zakona, ki sicer odpravlja nekatere pomanjkljivosti, kot so na primer postavitve skupne kostnice in skupnega spomenika z Župančičevim napisom, a pri tem še vedno ne zmore pietetnega in spoštljivega odnosa do žrtev nasilja tistega časa. Pieteta namreč pomeni resnicoljubno priznanje ne le tega, kdo leži v grobu, ampak tudi zakaj in kdo ga je ubil. Pomeni, da žrtvi priznamo njeno človečnost, njene legitimne želje in hotenja, pa čeprav so bila drugačna od ciljev takratnega revolucionarnega vodstva. A ta zakon tudi po tolikih letih slovenske osamosvojitve tega ne zmore in vsa grobišča imenuje kot vojna grobišča, torej kot grobišča, katerih vzrok naj bi bila le vojna. Samo en primer. Grobišče Krimska jama nad Borovnico je nastalo v prvih letih vojne, leta 1941 in 1942. Ni se napolnilo s trupli padlih vojakov, ampak pobitih civilistov. Partizani niso vdirali v dolino in se spopadali z italijansko posadko. In tudi, če bi taki spopadi bili, ne bi nihče nosil trupel skozi trnje in skalovje ure daleč do težko dostopnega kraškega brezna in jih metal vanj. Nesrečno grobišče Krimska jama ni posledica vojnih dogodkov in nima nobene zveze z drugo svetovno vojno, poleg te, da je nastalo v času okupacije, ki je že sama po sebi pomenila za Slovenijo veliko nesrečo. Vse žrtve so bile še žive privedene do roba brezna in tu ustreljene, obstreljene ali kar žive pahnjene v globino.

Naj preberem partizansko povelje iz tistega časa, torej z dne 5. julija 1942, kaj storiti z ljudmi, ki jih je

italijanski okupator v Ljubljani naložil na vlak, jih kot zavedne Slovence in nasprotnike fašizma poslal v taborišče na Rabu, partizani pa so na Verdu vlak zajeli in te Slovence odvedli. Citiram: "Po ustni naredbi komandanta tretje grupe Mir. J. Bračiča morate 12 internirancev, ki smo jih rešili iz ujetniškega vlaka, tekom 24 ur likvidirati. Likvidacijo izvršite tajno. Strogo pazite na to, da se o tem ne bo ničesar izvedelo in da vam kdo ne pobegne. Za izvršitev te naredbe osebno odgovarjate. Smrt fašizmu, svoboda narodu."

Imam tudi poimenski seznam žrtev, ki so končale v Krimski jami do julija 1942, torej, še preden se je pojavila prva oborožena protirevolucija. Na tem seznamu je 39 oseb s priimkom in imenom. Od tega je 8 partizanov, 31 civilistov, torej 80%. Tudi partizani so tisti, ki torej niso padli v boju in od civilistov je 8 žensk, torej četrtnina žensk. Taka so torej mnoga naša grobišča, ki jih zakon sprenevedavo imenuje grobišča civilnih žrtev vojne. Tudi tukaj, v tem zakonu, se kaže strah imenovati grobišča s pravim imenom in žrtvam priznati, da niso umrle kot kolateralna škoda, na primer zavezniškega bombardiranja borovniškega mostu, ampak so bila načrtno in krivično pobita v nekakšnem necivilizacijskem tornadu, ki ga še najbolj avtentično lahko imenujemo revolucionarno nasilje.

Tudi grobišča povojnih pobojev ne moremo imenovati grobišča žrtev vojne, po vojni usmrčenih oseb, saj gre za dogodke, ki se niso zgodili v času vojne in nimajo nobene vzročne zveze z vojno. Ponekod žrtve tudi niso bile usmrčene, ampak žive zazidane, kot na primer v Slovenski Bistrici leta 1946, torej leto dni po koncu vojne.

Slovenska demokratska stranka je predlagala dopolnitve, ki ne bi v ničemer okrnile to, kar je po sklicevanju in po govorjenju predlagateljev bilo postavljeno v ospredje.

In ker za žrtve in njihove svojce pri tako sprenevedavem zakonu, ki žali tako ene kot druge, tako žrtve kot njihove svojce, ne moremo sodelovati, napovedujem obstrukcijo te točke.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa.

Stališče Poslanske skupine Zares bo predstavil Vito Rožej.

VITO ROŽEJ: Hvala za besedo, gospod predsednik. Spoštovane kolegice in kolegi! Spoštovana državna sekretarka!

Pred nami je novela Zakona o vojnih grobiščih, ki smo jo tukaj prisotne koalicijske poslanke in poslanci ter predstavniki Slovenske ljudske stranke po dolgih usklajevanjih vložili v parlamentarno proceduro in za katero smo dosegli večinsko podporo. Žal samo večinsko, ne pa podpore vseh strank, saj nekateri na nam nerazumljiv način vztrajajo pri nekaterih zahtevah, ki po našem mnenju zapletajo problematiko, ne zmorejo pa v dogovoru in strpnosti iskati rešitev. Kar

seveda lahko obžalujemo, ampak glede na tematiko in nujnost njenega reševanja v danem trenutku ne vidimo boljše in dostojnejše rešitve kot te, ki je zdaj pred nami.

Pot tega usklajevanja ni bila lahka, kar najbolj veste vsi tisti, ki ste pri tem sodelovali že v prejšnjem mandatu, pa še v kakšnem pred tem, zato v Poslanski skupini Zares upamo, da bomo s sprejemom dokončno rešili nekatera pereča vprašanja pretekle oziroma za nekatere samo polpretekle zgodovine. Čeprav je tudi glede na današnje dogodke, upanje v to zelo šibko.

Osnovni zakon je sicer začel veljati julija 2003. V javnosti je vzbudil veliko pozornosti in dilem in ravno te skušamo s temi dopolniti odpraviti. Marca leta 2005 je bilo registriranih 4.127 grobišč in grobov iz vseh vojn na 1.190 lokacijah. Dodati pa je treba tudi 410 do zdaj evidentiranih prikritih grobišč, lahko da je še kakšno več, v katerih ležijo ostanki trupel vojnih ujetnikov in civilnih žrtev revolucionarnega nasilja med vojno in po njej. Z zakonom je bilo takrat, leta 2005, na državo preneseno tudi oskrbovanje približno 3.000 grobišč oziroma spomenikov narodnoosvobodilne borbe iz druge svetovne vojne, za katere so prej skrbele lokalne skupnosti. Ta zakon ureja tudi grobišča civilnih oseb, umrlih ali usmrčenih med vojno zaradi vojnih dogodkov na ozemlju Slovenije. Za grobišča žrtev vojne pa se po tem zakonu štejejo tudi grobišča tistih oseb, ki so bile zaradi osebnih okoliščin, kot so nacionalna ali rasna pripadnost, usmrčene že pred drugo svetovno vojno. Prav tako so grobišča žrtev vojne tudi grobišča oseb, ki so bile v nasprotju z načeli in pravili pravne države ter v nasprotju z vojnim pravom usmrčene po 15. maju 1945, ter že obstoječa grobišča vojaških oseb, ki so umrle pri opravljanju vojaške službe v nekdanji SFRJ, poleg grobov, za katere skrbijo svojci pokopanih.

Po veljavnem zakonu lahko predpisane označbe na vojnih grobiščih poleg identifikacijskih podatkov kraja in časa smrti pokopanih vsebujejo še besedilo posvetilne ali spominske narave. Na vojnih grobiščih pa niso dovoljene označbe, besedila ali simboli, ki povečujejo in slavijo pripadnost okupatorju ali sodelovanje z njim. Največ razhajanj in kritik povzročajo grobišča po vojni nezakonito usmrčenih oseb, ki naj bi imela preveč splošno in nejasno označbo, še posebej grobišča žrtev, ki so bile po 15. maju 1945 usmrčene v nasprotju z načeli in pravili pravne države. Prepričani smo, da ta pričujoča novela korektno upošteva zgodovinska dejstva, da so v grobiščih poleg žrtev vojne tudi žrtve revolucionarnega nasilja, torej usmrčeni po koncu vojne.

Predlog med drugim predvideva ureditev skupne kostnice, ki naj bo postavljena na Teharjah, ter spomenik vsem žrtvam, ki naj se postavi v Ljubljani. Prav tako predlog s korektnimi napisi izraža pieteto vsem umrlim in usmrčenim. Med drugim bomo na vojna grobišča zapisali: "Umrli kot žrtve vojne in revolucionarnega nasilja." Skupni spomenik v Ljubljani pa naj

bi nosil napis: "Domovina je ena, nam vsem dodeljena in eno življenje in ena smrt." Drage kolegice in kolegi, upam, da nam je Oton Župančič s tem svojim verzom in morda tudi s tem, kar je dodala kolegica Potrata, povedal več, kot je bilo slišati v dosedanjih razpravah na to temo, o naši skupni zgodovini, in da bomo končno lahko presegli razlike ter nasprotja, ki burijo in vznemirjajo ne samo nas, ki tu sedimo, predvsem slovensko javnost. V Poslanski skupini Zares pa v drugi obravnavi zakona na matičnem telesu nismo mogli sprejeti dopolnila o lokaciji kostnice, predlaganega s strani največje opozicijske stranke, saj je bilo to dopolnilo tudi s strani predlagateljev označeno za provokativno. Menimo namreč, da ne prispeva k urejanju problematike, žal niti ne prispeva k spravi. V Poslanski skupini Zares bomo predlog zakona, kakršen je, podprli. Hvala.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa. Stališče

Poslanske skupine DeSUS bo predstavil mag. Franc Žnidaršič.

MAG. FRANC ŽNIDARŠIČ: Spoštovani predsednik, spoštovana predstavница Vlade, kolegice in kolegi.

Poslanska skupina bo Zakon o vojnih grobiščih, kakor je pripravljen, podprla. Menimo, da ta zakon v veliki meri rešuje vsa odprta vprašanja, ki jih je bilo treba razrešiti zato, da bi lahko končno uredili grobišča, predvsem zamolčana grobišča, zato, da bi predstavniki tujih narodnosti in vojska pa tudi naši državljani, ki imajo v teh grobiščih svoje drage, tam lahko prižgali svečo in se spominjali svojih bližnjih tako, kot se za pieteten odnos do mrtvih spodobi.

SDS obstruira to razpravo zaradi tega, ker v Poslanski skupini DeSUS-a nikoli nismo pristali na neko spremembo, ki je tekla v tej smeri. Vojna grobišča so nastala zaradi okupatorjev in revolucionarjev. Kakor da narodne izdaje ne bi bilo, kakor da ni bilo bele garde, Črne roke domobrancev, kakor da ne bi bilo Kozlarjeve gošče, kjer so pobijali dekleta, ki so delala za partizane, kakor da ne bi bilo Urha, Gramozne jame talcev na Frankolovem in tako dalje in podobno. To so želeli, nič drugega. Našteti samo tiste, ki izključujejo kolaboracijo in jo na ta način v nekem smislu rehabilitirajo. To je bil glavni razlog in namen gospode, ki v vsakem vojnem zakonu išče možnost črtanja sleherne besede, ki govori o sodelovanju z okupatorjem, še več, grobovi, ki so med vojno nastali, naj bi nastali brez njihovega sodelovanja. Jasno, da takšnim rešitvam nismo mogli nasprotovati.

In zakon, v katerem manjkajo stvari, ki jih rabimo, da bi to dokončno uredili, je zaradi njih čakal še nadaljnja štiri leta, ne samo zaradi napisa, ki je bil tak, kakršen je zdaj, že do te mere usklajen v mandatu 2000-2004, pa po nekem nesrečnem naključju na odboru ta sprememba ni bila sprejeta. Vse drugo je dejansko manjkalo. Mislím na kostnico, mislim na

spomenik vsem mrtvim v vseh vojnah na slovenskem, mislim tudi na ta napis in tako dalje.

Kar zadeva urejanje grobišč pa moram povedati, da naša poslanska skupina stoji za tem, da se ta grobišča uredijo, ampak ne tako, da bi vse počez izkopali, kajti to niso naše žrtve, niti zanje Slovenija in slovenska nacija iz tistega časa ne odgovarja. Mi imamo skrita grobišča v Kočevskem rogu, nekaj pokopanih na Teharjah in še kje, ampak to ni številka, o kateri se govori. Samo v zadnjem mesecu vojne je na naših tleh padlo 120 tisoč vojakov in vsi so v skritih grobiščih. Ampak, gospoda iz SDS bi vse to naložila kot odgovornost, breme in strošek naši državi, kar ni prav. Zato je treba čim prej sprejeti meddržavne sporazume s Hrvaško, Srbijo, zato, da bodo oni za pokopane četnike pa ustaše poskrbeli na svoj račun ali pa bomo mi samo zgradili, zaščitili to grobišče in postavili spomenik, ne pa izkopavali in kazali slovenskemu narodu kosti mrtvih namesto, da bi poskrbeli za kosti iz katerih bi se dalo juho skuhati takrat, ko nam zmanjkuje. Huda jama bo povzročila nekaj milijonov stroškov samo zato, da lahko kažemo vsak dan to nesrečo, denarja pa nimamo. Zato je treba resno pristopiti k racionalnemu urejanju teh grobišč in izkopavati samo tam, kjer bi lahko identificirali žrtve, ne pa povsod in za vsako ceno, ker to preprosto ne bo mogoče. Kot rečeno, pa bomo zakon, ki je rešil večji del vseh problemov za to področje, v poslanski skupini podprli in smo zadovoljni, da bo končno sprejet. Hvala lepa.

PRESEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa.

Končali smo s predstavitvijo stališč poslanskih skupin.

Ker k dopolnjenemu predlogu zakona ni bilo vloženih amandmajev, zaključujem drugo obravnavo predloga zakona. Odločanje o predlogu zakona bomo v skladu s časovnim potekom seje zbora opravili čez pol ure v okviru glasovanj. S tem prekinjam to točko dnevnega reda, prekinjam 12. izredno sejo zbora, ki jo bomo nadaljevali ob 18.25.

(Seja je bila prekinjena ob 17.56 in se je nadaljevala ob 18.25.)

PRESEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Spoštovane kolegice in kolegi!

Prehajamo na glasovanje zbora o predlogih odločitev. Poslanke in poslance prosim, da preverijo delovanje svojih glasovalnih naprav, in sicer mora na desni strani vložene kartice goreti oranžna lučka.

Nadaljujemo s prekinjeno **1. točko dnevnega reda - obravnava Predlog resolucije o podpori Resolucije Evropskega parlamenta z dne 2. aprila 2009 o evropski zavesti in totalitarizmu.**

Prehajamo na odločanje o vloženih amandmajih.

Prehajamo na odločanje o amandmaju Poslanske skupine SDS k 1. poglavju, pri čemer opozarjam, da je ta amandma povezan z amandmajem k naslovu. Če ta amandma ne bo sprejet, bo amandma pod številko 3, K naslovu, brezpredmeten. Prehajamo na odločanje. Obrazložitev glasu v imenu poslanske skupine, prosim za prijave.

Besedo ima Janez Janša, v imenu Poslanske skupine Slovenske demokratske stranke.

JANEZ JANŠA: Hvala za besedo.

Amandma sicer glede na razpravo in predstavljena stališča verjetno ne bo sprejet, kar bo praktično pomenilo, da bo slovenski parlament zavrnil Resolucijo Evropskega parlamenta o evropski zavesti in totalitarizmu. Na ta način bo Slovenija skoraj zagotovo, danes in tudi najbrž za vedno v prihodnje, edina evropska država, ki bo storila kaj takšnega. Res je, da je slovenski parlament zaenkrat tudi edini, ki o tem odloča, vendar je bila Slovenija znotraj Evropske unije edina država, v kateri so se na politični ravni pojavili vsebinski pomisleki o ustreznosti resolucije Evropskega parlamenta. Za noben drug parlament, za nobeno drugo vlado, za nobeno drugo vladno koalicijo v ostalih državah članicah Evropske unije ta resolucija ni bila sporna. In v nobeni drugi državi 23. avgust kot dan spomina na žrtve vseh totalitarizmov ni bil kakorkoli osporavan datum. Bila je še ena država in še ena prestolnica, kjer so imeli probleme s tem datumom in s to resolucijo, vendar to ni bila prestolnica države članice Evropske unije, ampak je bila to Moskva. Samo v Ljubljani in Moskvi so bili takšni problemi. To veliko pove in tudi današnja razprava je veliko povedala o tem, kako ostajajo v Sloveniji nekatere stvari, ki so drugod v Evropi na podlagi nekega skupnega vrednotnega okvira, na katerem temelji Evropska unija, samoumevne, pri nas pa nerazčiščene, odprte in tudi težke za razpravo. Vsekakor Državni zbor danes ni opravil naloge, čeprav je bila zelo lahka. Šlo je samo za to, da se potrdi besedilo, ki je že bilo sprejeto v Evropskem parlamentu. Predlagatelj ni ta ne druga stran, ni ne ena ne druga politična stranka, ni ne leva ne desna politična opcija, ampak gre za nevtralnega predlagatelja. S tem, ko zavračate to resolucijo; prej je bilo zavrnenih mnogo podobnih besedil, ki so bila predlagana s strani domačih predlagateljev, se zapravlja še ena priložnost, da potegnemo eno črto pod neko poglavje! In na podlagi te potegnjene črte bi se šele lahko sprejemali ustrezni zakonski akti ali popravljali obstoječi zakonski akti, brez preglasovanja, danes se pa dela v nadaljevanju ravno to. To, česar Državni zbor ni opravil danes, bo pač moral v naslednjih dneh ali pa bodo to morali narediti naši nasledniki v tej dvorani.

PRESEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa.

Obrazložitev glasu v lastnem imenu.

Proceduralno gospo Franco, prosim.

FRANCO JURI: Hvala, gospod predsednik.

Glede na to, da je bila zdaj izrečena laž, da imamo mi namen zavrniti Resolucijo Evropskega parlamenta - to ni res. Predlagam...

PRESEDNIK DR. PAVEL GANTAR: To je vsebinska razprava, žal...

FRANCO JURI: Ne, ne... da se,

PRESEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Vas moram prekiniti. Ni proceduralno.

FRANCO JURI: ...moj proceduralni predlog je, da se prebere besedilo, o katerem bomo...

PRESEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Proceduralno...

FRANCO JURI: ...glasovali.

PRESEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Prosim, to ni proceduralno...

FRANCO JURI: To je proceduralni predlog,...

PRESEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Ne!

FRANCO JURI: ...da se še enkrat prebere besedilo, o katerem bomo glasovali. In naj se ugotovi, ali je res kje navedeno, da zavračamo...

PRESEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Gospod,...

FRANCO JURI: ...to resolucijo.
Hvala.

PRESEDNIK DR. PAVEL GANTAR: ...Juri...

FRANCO JURI: Ker to ni res.

PRESEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Vsi imajo dokument na mizi. Ta proceduralni predlog, da se še enkrat prebere dokument, o katerem bomo danes glasovali - tega predloga ne bom sprejel.

Obrazložitev glasu v lastnem imenu. Prosim za prijavo.

Besedo ima mag. Branko Grims.

Prosim.

MAG. BRANKO GRIMS: Hvala za besedo.

Zdaj smo pri prvem amandmaju, in opozarjam, da je vsebina, ki ste jo vsilili na odbor s preglasovanjem, v popolnem nasprotju z izhodiščem evropske resolucije o evropski

zavesti. V popolnem nasprotju. Namreč, Resolucija v izhodišče postavlja, da...

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Gospod mag. Grims, to je razprava. Obrazložite svoj glas v zvezi s tem amandmajem.

MAG. BRANKO GRIMS: Saj.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Vi pa polemizirate z drugo stranjo. Razpravo smo opravili, bila je kar obsežna. Prosim če obrazložite svoj glas tako, kot je to pač v navadi.
Prosim.

MAG. BRANKO GRIMS: Gospod predsednik, poskušam obrazložiti, če boste dovolili, zakaj je edino evropsko in tudi edino razumno sprejeti amandma Poslanske skupine SDS. Namreč zaradi tega, ker je sedanje besedilo ne samo zavajajoče, ampak v izrazitem, očitnem nasprotju s samim izhodiščem tega, kar je zapisal Evropski parlament v Resoluciji o evropski zavesti. On je namreč v izhodišče postavil, da ne obstajajo zgodovinska poročila, ki bi bila povsem objektivna. Citiram, ne obstajajo objektivna zgodovinska poročila. In pod točko B, še v izhodišče, da noben politični organ, torej niti parlament, nima izključne pravice do razlage zgodovine, ker seveda tudi ti organi ne morejo trditi, da so povsem objektivni, ker so seveda izvoljeni politično, delujejo politično. Vi pa v izhodišče postavljate poročilo, ki ga je nekoč sprejel od zgodovinarjev, naročil in sprejel Državni zbor in to prikazujete kot prispevek k objektivizaciji tega časa, da vsega ostalega, kar je vsebina zdaj predlaganega sklepa odbora, ne omenjam. Vse to je mogoče še vedno ustrezno urediti, evropsko primerljivo urediti, če se sprejme amandma Poslanske skupine SDS. S tem pa, če ga boste zavrnil, to pomeni, da pristajate oziroma, da s preglasovanjem želite vsiliti .../Izklop mikrofona./...

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa. Čas je potekel. Obrazložitev glasu Cvetka Zalokar Oražem.
Prosim.

CVETKA ZALOKAR ORAŽEM: Hvala lepa.

Tako sama kot tudi v Poslanski skupini Zares amandmaja Poslanske skupine Slovenske demokratske stranke ne bomo podprli. Menimo, da je resolucijo sprejel Evropski parlament. Mi čutimo, da smo tudi del te evropske družine in odločno menimo, da ni res, da je slovenski parlament zavrnil resolucijo. Res pa je, da je slovenski parlament edini v Evropski uniji, ki je resolucijo obravnaval. V naši poslanski skupini smo danes jasno in nedvoumno povedali, da obsojamo vse totalitarizme, vključno s komunizmom. In to ponavljamo še enkrat, kajti danes je bilo večkrat rečeno, da temu ni tako.

Žal pa smo po dolgotrajni razpravi razočarani, ker se je danes ponovno potrdilo, da je bil namen razprave o Resoluciji in evropski zavesti v slovenskem parlamentu žal izkoriščen predvsem za notranje politične namene in cilje.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa. Obrazložitev glasu dr. Vinko Gorenak.

Prosim.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa.
Obrazložitev glasu, dr. Vinko Gorenak.
Prosim.

DR. VINKO GORENAK: Hvala lepa.

Ne bom nadaljeval z razpravo, ki jo je začela predhodnica, ampak bom razložil svoj glas.

Amandma je potrebno sprejeti iz temeljnega razloga, ker tisto, kar smo predlagali, je izmaličeno. Da pa bi bilo tako, kot naj bi bilo in kot smo predlagatelji želeli, je pa potrebno sprejeti amandma. Pa povejmo zelo preprosto. Evropski parlament je sprejel resolucijo, ki obsoja vse totalitarizme. Koalicija je rekla, ne, amandmirali bomo zadevo in predložila je amandma, v katerem je rekla, da je bila na območju Slovenije neka mila oblika komunizma, totalitarizma, ki se je demokratiziral vse po letu 1945 in je tako rekoč po svoji lastni zaslugi omogočil pluralni sistem v letu 1991. Tako rekoč.

In druga točka, pri kateri je koalicija vztrajala, je ta, da se resolucija Evropskega parlamenta črta. Ponavljam, še enkrat, resolucija Evropskega parlamenta se črta. Resnica je pa, da je koalicija to spoznala, da to razumejo tudi ljudje. Da pa bi "zamalali" oči ljudem, danes piše, da je resolucija objavljena tam nekje v evropskem uradnem listu, odnosno parlamentu. V resnici pa je bil cilj črtati. Zato torej je potrebno sprejeti ta amandma, sam bom to podprl, da bi vrnili osnovno resolucijo, tisto, ki je bila sprejeta v Evropi, in nič drugega. Hvala lepa.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa.

Še obrazložitev glasu. Prosim za prijavo. Besedo ima oziroma obrazložitev glasu Jože Tanko.

Prosim.

JOŽE TANKO: Hvala lepa za besedo. Spoštovani, jaz bom ta amandma podprl, kajti, če Državni zbor predlaga v glasovanje predlog, da sem se seznanil z resolucijo Evropskega parlamenta in v dokumentu, ki ga sprejemamo, te resolucije ni, potem zahteva nekaj od mene, kar je pravzaprav nemogoče. Če želite, da podpremo to deklaracijo o seznanitvi z Resolucijo Evropskega parlamenta, je treba v to prvo poglavje vnesti Resolucijo Evropskega parlamenta o evropski zavesti in

totalitarizmu. Šele potem lahko zahtevate od poslancev Državnega zbora, da glasujejo o tem, da so bili s to resolucijo seznanjeni. Če tega ne bomo vnesli v to prvo poglavje, potem te resolucije ni. In koalicija je pač predlagala, da se to črta. Nikakor pa ne morete na osnovi prvega poglavja zahtevati, da glasujemo o seznanitvi z Resolucijo Evropskega parlamenta, če ste v tem prvem poglavju napisali stališče koalicijskih poslanskih skupin polpretekle zgodovine in ne do resolucije Evropskega parlamenta. Skratka, to kar je v prvem poglavju napisano, je v popolnem neskladju s tistim, kar piše v naslovu resolucije. In če želite, da besedilo prvega poglavja uskladimo z naslovom, potem je treba vnesti Resolucijo Evropskega parlamenta v besedilo kot je napisano. Tudi zato, da bo lahko predsednik Državnega zbora na začetku seje 23. avgusta ali pa na začetku prve septembrske seje lahko nagovoril Državni zbor, tako kot je to naredil s Srebrenico 10. julija, da bomo lahko tudi ta dan počastili z minuto molka za vse tiste, ki so pretrpeli nasilje. To bi bilo odgovorno dejanje, zato bom tudi ta amandma podprl.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa.

Obrazložitev glasu: Jožef Jerovšek.

JOŽEF JEROVŠEK: Hvala lepa. Spoštovani!

Kako je že rekel Adam Michnik? "Laž je nesmrtna duša komunizma." In ta duša je v tem parlamentu in znotraj tega slovenskega režima, ki sedaj vlada, še izjemno živa.

Z nespregletjem našega amandmaja, torej zavrnitvijo Resolucije Evropskega parlamenta bo prišlo do zelo radikalne revizije slovenske zunanje politike. Na zunanji ravni se bo ta revizija potrdila. Namreč, gospod Pahor je bil leta 2008 predlagatelj resolucije, s katero bi se 23. avgust potrdil za dan spomina. Danes ga njegova vlada in koalicija zavračata, ga demantirata. Prav tako je gospod Žbogar bil na svetu ministrov, kjer so to resolucijo in vse kar povezuje, tudi dan spomina 23. avgusta, potrdili. Tudi on je demantiran. Že pred tem se je zunanje ministrstvo distanciralo od resolucije parlamentarne skupščine OVSE. Tudi od te organizacije se je Slovenija distancirala in to vsekakor pomeni, da se je ta koalicija brez potrditve parlamenta odločila za revizijo slovenske zunanje politike. Slovenski režim danes očitno pogreša kominterno in varšavski pakt. Hvala lepa.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa.

Glasujemo. Glasovanje teče. Navzočih je 78 poslank in poslancev, za je glasovalo 28, proti 49.

(Za je glasovalo 28.) (Proti 49.)

Ugotavljam, da ta amandma ni bil sprejet. S tem je amandma k naslovu seveda postal brezpredmeten.

Prehajamo na odločanje o amandmaju k drugemu poglavju. Glasujemo.

Prosim? Želite obrazložitev glasu v imenu poslanske skupine? Prosim, da se prijavite, ko najavim glasovanje. Prosim, kot običajno. Prosim.

MAG. BRANKO GRIMS: Dobro. Poglejte, zdaj gre v bistvu ...

PREDSIEDNIK DR. PAVEL GANTAR: ...tu, v imenu poslanske skupine.

MAG. BRANKO GRIMS: Seveda. Če dovolite. Upam, da mi ne boste spet neutemeljeno posegali v besedo kot prej, kajti ta amandma v resnici govori o samem besedilu resolucije in o njeni objavi. Resolucija sama po sebi predstavlja posebno kvaliteto, ker predstavlja evropski vrednostni okvir, v katerega je bilo vložena veliko truda in dolgotrajnega dela Evropskega parlamenta in na nek način postavlja civilizacijski temelj Evropske unije. Vse države, ki so imele enopartijski ali kakor koli želite, totalitaren režim, so ob njegovem koncu sprejele nek akt parlamenta, s katerim so se nedvoumno vrednostno opredelile do obdobja poprej in na ta način postavile skupen temelj svojim državljanom in državljanom za v prihodnje. To je opravil tudi Evropski parlament. Samo slovenski parlament te naloge do zdaj ni opravil. Obstaja nek zapis v eni od sodb Ustavnega sodišča, ki se dotika revolucionarnega pravosodja, toda parlamenta kot temeljne demokratične institucije to pri tej njegovi dolžnosti, njegovi zgodovinski pravici prav v ničemer ne odvezuje in slovenski parlament očitno ta naloga še čaka. Logično bi bilo, da slovenski parlament ta demokratični deficit potrdi s svojo evropsko orientacijo. Da torej pokaže, da ni pri nobeni stranki in pri nobenem posamezniku enega obraza, ki bi ga kazal Evropski uniji in drugega obraza za domačo uporabo. Logično bi bilo, ker so prav vse poslanske skupine večinsko in tudi vsi poslanci iz Slovenije v Evropskem parlamentu glasovali za to resolucijo, da predstavlja vrednostno osnovo tudi za Slovenijo. S tem namenom smo v parlament predlagali deklaracijo o podpori tej resoluciji. Vendar, če boste glasovali proti amandmaju, ki je zdaj vložen, boste s tem de iure, ne samo de facto, to ste v besedah že storili, to evropsko resolucijo o evropski zavesti zavrnil, čeprav je tista, ki jasno postavlja, da so vsi zločini enaki, ki jasno obsoja vse nedemokratične, vse totalitarne režime in ki postavlja ločnico med žalostnimi zgodbami iz preteklosti in sedanjim demokratičnim evropskim združevanjem na prvo mesto. Danes se bo ob tem glasovanju zelo jasno videlo, kdo je v resnici Evropejec, s pravim obrazom tako proti Evropi kot doma. In v SDS bomo to dokazali tako, da bomo za ta amandma tudi glasovali.

PREDSIEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa.

Glasujemo.

Proceduralno, prosim.

ROBERTO BATTELLI: Hvala lepa, predsednik.

Zdaj ne vem, ali je ta amandma brezpredmeten ali ga pa ga je treba spremeniti, ker tu se govori o podpori, medtem ko je naslov seznanitev. Se pravi, to je verjetno treba razčistiti, da vsak od nas ve, o čem bo ali ne bo glasoval. To je treba pojasniti.

PRESEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Zelo enostavno: ta amandma neposredno ni v nasprotju s tem, če bi bil prvi sprejet. Če bo drugi amandma sprejet, bo potrebna redakcija ali uskladitveni amandma. Torej, počakali bomo na glasovanje. Če bo amandma sprejet, bo potrebna redakcija ali uskladitveni amandma, odvisno od mnenja Zakonodajno-pravne službe, tu ni nobenih odprtih vprašanj.

Prehajamo na odločanje. Glasujemo. Navzočih je 77 poslank in poslancev, za je glasovalo 27, proti 49.

(Za je glasovalo 27.) (Proti 49.)

Ugotavljam, da amandma ni sprejet.

Končali smo z glasovanjem o amandmajih.

V zvezi z usklajenostjo resolucije oziroma deklaracije dajem besedo predstavnici Zakonodajno-pravne službe.

MARTA BRIŠKI: Hvala za besedo.

Z amandmajem, sprejetim na matičnem delovnem telesu, s katerim se je naslov akta spremenil iz resolucije v deklaracijo, ni pa se hkrati v preambuli popravil tudi sklic, ki daje podlago za sprejem obravnavanega akta, je nastalo neskladje in to neskladje je pač potrebno odpraviti z uskladitvenim amandmajem. Hvala lepa.

PRESEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa.

Uskladitveni amandma. Ker je v, na matičnem delovnem telesu, sprejetem amandmaju naslov v deklaraciji neusklajen, je potrebna uskladitev. Pripravljen je uskladitveni amandma, ki ste ga prejeli na klop. Uskladitveni amandma se glasi; "V preambuli se število 109 nadomesti s številom 110." Amandma je predlagala skupina poslank in poslancev s prvopodpisanim Jožetom Tankom.

Prosim. Prosim, gospod Tanko, proceduralno ali... Imate na razpolago 5 minut. Proceduralno ali?

JOŽE TANKO: Proceduralno najprej.

PRESEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Proceduralno najprej.

Prosim.

JOŽE TANKO: Hvala za besedo, spoštovani predsednik.

Rad bi vas obvestil, da smo vložili v proceduro tudi popravek tega uskladitvenega amandmaja, in da smo poleg tega, da popravljamo skladno z določili Poslovnika, predlagali, da se spremeni tudi naslov te deklaracije. Kajti tisto, kar je

napisano v besedilu v prvem poglavju, ni skladno s tistim, kar je naslov deklaracije. In zato predlagamo, da se tudi naslov te deklaracije uskladi s prvim poglavjem, in da se glasi takole,: "Deklaracijo o stališčih poslanskih skupin koalicije SD, Zares, DeSUS in LDS pri zavrnitvi Resolucije Evropskega parlamenta o evropski zavesti in totalitarizmu z dne 2. aprila 2009." To je treba storiti zato, ker ste besedilo resolucije črtali in ste v prvo poglavje zapisali stališča poslanskih skupin do polpretekle zgodovine, do vseh, ne vem 10ih, 12ih sprememb, ki so neustavne in jih boste izglasovali kasneje, ste naredili tisto, česar pravzaprav ne pričakuje nihče. Ker se je naslov spreminjal, ker se ne ujema več z besedilom prvega poglavja in ker tudi ta resolucija ne bo objavljena v Uradnem listu in ne bo dostopna slovenski javnosti, je treba to besedilo uskladiti s koalicijskim besedilom v prvem poglavju. Očitno tudi slovenski parlament in slovenska politika ne bosta obeležila 23. avgusta kot spominskega dneva, kakor sta to storila pri resoluciji evropskega parlamenta v Srebrenici, ko je Državni zbor to storil 10. julija 2007 na svoji seji. S tem ni bilo sicer nič narobe, da smo glasovali oziroma obeležili ta spominski dan v Srebrenici, vendar je bila dva meseca po Resoluciji evropskega parlamenta o Srebrenici sprejeta tudi Resolucija Evropskega parlamenta o obsodbi totalitarnih režimov in takšno ravnanje smo pričakovali tudi od predsednika Državnega zbora, da ga bo obeležil na podoben način, še posebej zato, ker sva poslanski skupini Slovenske demokratske stranke in Slovenske ljudske stranke 17. julija dali dopis predsedniku Državnega zbora, da se na prvi septembrski seji z nagovorom spomni tudi tega datuma, 23. avgusta. Žal, danes, ko je prva septembrska seja, predsednik Državnega zbora tega nagovora in minute molka za vse žrtve totalitarizma ni napravil. In mi menimo, da je treba ta del uskladiti z besedilom, ki je.../Izklop mikrofona./...

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa.

Naprej jasna in nedvoumna pojasnila. Usklajenost ali neusklajenost aktov, zakonov ali deklaracij, resolucij ugotavlja Vlada ali Zakonodajno-pravna služba parlamenta, ne pa predlagatelji ali poslanci, ti popravljajo s svojimi predlogi to neusklajenost. Na to neusklajenost je opozorila Zakonodajno-pravna služba, in sicer glede tega amandmaja, nadomestila številka 109 s številom 110, in z nobenim drugim popravkom. Zdaj dajem ta uskladitveni amandma, ki ste ga predložili, v razpravo. Proceduralno, gospod Jelinčič in potem proceduralno, gospod Tanko.

Prosim, gospod Jelinčič.

ZMAGO JELINČIČ PLEMENITI: Hvala lepa, gospod predsednik.

Jaz bi prosil, da se na prikazovalniku popravi, besedilo na prikazovalniku je napačno, zdaj ne, ampak prej je bilo in je pisalo: Predlog resolucije o podpori Resolucije Evropskega

parlamenta. Mi imamo deklaracijo o tem ne pa predlog resolucije. Prosim, če zopet prikažete in pogledjte, pa boste videli, da je narobe.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Vemo o čem govorimo...

ZMAGO JELINČIČ PLEMENITI: Ja, popravite....

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Ne, gospod Jelinčič. Napis bo popravljen takrat, ko bo ta dokument sprejet. Dokler ni sprejet mi ne vemo natančno, kaj je bilo sprejeto in kako bo sprejeto....

ZMAGO JELINČIČ PLEMENITI: Predsednik, pogledjte vaše lastne dokumente, pogledjte vaše..../Izključen mikrofoni./

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Gospod Jelinčič nimate besede. Obrazložil sem vam. Dokument je še v obravnavi in ko bo sprejet, bo tudi vse v zvezi z dokumentom jasno in znano..../Oglašanje iz klopi./

Proceduralno gospod Tanko, pri čemer bi prosil, da je moja odločitev tu nedvoumna in jasna in v skladu s Poslovníkom.

JOŽE TANKO: Hvala lepa za besedo.

Na začetku sem vas vprašal o katerem uskladitvenem amandmaju bomo glasovali. Vi ste rekli o tistem, ki ste ga vložili poslanci ali pa v imenu predlagateljev s prvopodpisanim Jožetom Tankom. Jaz sem vas obvestil, da smo vložili popravek uskladitvenega amandmaja, kjer smo poleg tega, da se številka 109 nadomesti s številko 110, v preambuli predlagali tudi spremembo naslova. Ta popravek uskladitvenega amandmaja je vložen povsem korektno, tako kot je bil vložen osnovni uskladitveni amandma. Predlagam, da glasujemo o popravljenem uskladitvenem amandmaju k tej resoluciji. Drugega uskladitvenega amandmaja tu ni, ne glede na to, kdo je opozoril ali pa kdo ni opozoril. Žal Vlada ni storila nič na tem področju, da bi kaj opozorila.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Spoštovani gospod Tanko, še enkrat! Usklajenost ali neusklajenost zakonov ali drugih aktov, ki jih sprejema Državni zbor ugotavljata Zakonodajno-pravna služba ali Vlada, ne poslanske skupine, ne poslanci. Ti imajo potem nalogo, da v skladu s priporočilom oziroma predlogom Zakonodajno-pravne službe pripravijo amandma in ta amandma gre v obravnavo in sprejem. To ste tudi storili in vložili ta amandma. Popravek uskladitvenega amandmaja pa je preprosto preko tega in mimo tega, kar je predlagala Zakonodajno-pravna služba, ker ta ni ugotavljala neusklajenosti naslova tega dokumenta. Zato seveda gremo

naprej. Najprej o uskladitvenem amandmaju dajem besedo predstavniku predlagateljev. To ste prav vi gospod Tanko.

Prosim, imate besedo.

JOŽE TANKO: Spoštovani gospod predsednik Državnega zbora.

Mislím, da si zelo prosto razlagate Poslovnik. Zakonodajno-pravna služba je zdaj povedala, da je treba vložiti uskladitveni amandma. Mi smo uskladitveni amandma vložili, vendar sem vas obvestil, da smo vložili tudi popravek uskladitvenega amandmaja. Zato, ker menimo, da se prvo poglavje ne ujema z naslovom akta. Ne ujema se z naslovom akta in rad bi vas opozoril, da glede na to, da smo nadomestili prvotni uskladitveni amandma, mi ne moremo več razpravljati o prvotnem uskladitvenem amandmaju, ampak lahko govorimo samo o uskladitvenem amandmaju, ki smo ga vložili kot popravek amandmaja in o tem je Državni zbor dolžan tudi odločati.

Gospod predsednik Državnega zbora, vi si ne morete dovoliti nobenih interpretacij, nobenih delitev vložnega uskladitvenega amandmaja na tisto, kar vam je všeč pa na tisto, ki vam ni všeč. Mi lahko samo odločamo o uskladitvenem amandmaju, kot je vložen in ugotavljam, da je predlagatelj, ki je to dolžan pripraviti, pripravil uskladitveni amandma. Peti odstavek 140. člena Poslovnika določa natančno to. Ugotavljam, da smo predlagatelji pripravili uskladitveni amandma in ta uskladitveni amandma je usklajen z mnenjem Zakonodajno-pravne službe in dopolnjen s tistim, kar sami ugotavljamo, da je .../Nerazumljivo./... teh amandmajev, ki smo jih vložili, potrebno tudi še popraviti. Kajti naslov resolucije oziroma naslov deklaracije ni več usklajen z besedilom prvega in drugega poglavja, ki je še ostalo v resoluciji. Postopek je povsem jasen. Ostane nam samo še glasovanje o uskladitvenem amandmaju. Hvala lepa.

PRESEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa. Jaz še enkrat sprašujem Zakonodajno-pravno službo, ali meni, da je tudi naslov dokumenta neusklajen in bi bilo treba z uskladitvenim amandmajem tudi popraviti sam naslov.

MARTA BRIŠKI: Hvala za besedo. Zakonodajno-pravna služba je dejansko na neskladje, na katerega je dolžna opozoriti v skladu s Poslovnikom, tudi opozorila in se je nanašalo na neusklajenost med pravno podlago in naslovom akta, ki je predmet obravnave. Glede same vsebine, usklajenosti vsebine in pa naslova akta, ki se sprejema, pa je v bistvu tako vprašanje, ki ni take pravne narave, na katero bi Zakonodajno-pravna služba bila dolžna opozoriti. Moram pa mogoče ob tej priliki še pojasniti, da ob obravnavi na matičnem delovnem telesu smo izrazili pomisleke v zvezi z amandmajem, ki je bil takrat še predlog amandmaja, in pa naslovom, pomisleke glede skladnosti naslova in vsebine, vendar ti pomisleki potem seveda niso bili upoštevani, kar pa je navsezadnje suverena in

pa legitimna odločitev matičnega delovnega telesa in sedaj tudi Državnega zbora. Hvala lepa.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa. Torej pojasnilo je jasno in glasno. Želi še kdo razpravljati o uskladitvenem amandmaju, ki se glasi: "V preambuli se število 109 nadomesti s številom "110". Želi še kdo razpravljati? Proceduralno, gospod Tanko.

JOŽE TANKO: Spoštovani predsednik! Očitno imate težave pri vodenju te seje Državnega zbora. Zadrega v koaliciji je strašno velika. Nadaljujete s totalitarnim pristopom. Predlagam, da razmnožite...

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Prosim, gospod Tanko.

JOŽE TANKO: Hvala lepa. Predsednik, predlagam, da poslušate, če ne, ne bom govoril, nima smisla. Predlagam prekinitev seje za pol ure in zahtevam, da v tem času razdelite poslancem na mizo popravljen uskladitveni amandma predlagateljev. Očitno tega kolegi poslanci nimajo na mizi. Sam sem si prinesel tisto, kar smo vložili v postopek. Žal službe Državnega zbora tudi storijo vse, da delo v Državnem zboru ne poteka tako, kot bi moralo. Ugotavljam, da na mizo ponovno nismo dobili tistega, kar smo vložili in to ne v času, da bi lahko poslanci kljub polni prekinitvi lahko to pregledali in o tem uskladitvenem amandmaju razpravljali.

Predlagam prekinitev za pol ure in tudi zahtevam, da se ta uskladitveni amandma o preambuli in naslovu razdeli poslancem na mizo. Potem pa bomo naprej delali. Hvala lepa.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa.

Prekinjam sejo za deset minut, tako da boste dobili na klop tudi amandma... .../Oglašanje s klopi./... V skladu s Poslovníkom odrejam prekinitev za pol ure, in sicer do 19.32. Prosim.

(Seja je bila prekinjena ob 19.03 in se je nadaljevala ob 19.36.)

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Nadaljujemo prekinjeno sejo zbora in z obravnavo 1. točke dnevnega reda. Smo v fazi glasovanja. Ugotovili smo, da potrebujemo uskladitveni amandma k preambuli. Na klopi ste dobili uskladitveni amandma predlagateljev. Ugotavljam, da ta uskladitveni amandma ni pripravljen v skladu z navodilom in priporočilom Zakonodajno-pravne službe in sprašujem predlagatelje, ali želijo ta amandma popraviti tako, da bo v skladu s pripombami Zakonodajno-pravne službe, kar pomeni, da se del amandmaja, ki pravi: "Naslov se spremeni tako, da se glasi..." in potem besedilo naprej, "črta iz tega amandmaja." Sprašujem torej

predlagatelj, ali želijo popraviti ta amandma na način, kot je predlagala Zakonodajno-pravna služba. Prosim, gospod Tanko, vodja Poslanske skupine SDS.

JOŽE TANKO: Hvala lepa za besedo. Najprej, spoštovani predsednik, moram izraziti razočaranje nad delom služb Državnega zbora, ki v dveh urah po vložitvi amandmaja niso uspele amandmaja skopirati in razdeliti poslancem. Mislím, da boste morali nekako poskrbeti, da bo ta informacijski del v Državnem zboru funkcioniral tako, kot se za to institucijo spodobi. Žal, očitno tudi niste bili pravočasno obveščeni, da je vložen popravek uskladitvenega amandmaja, in morda iz tega razloga tudi nekaj zapletov. Pa tudi ta del, kar zadeva informiranje predsedujočega v Državnem zboru, bo treba najbrž izboljšati.

Glede na stališče Zakonodajno-pravne službe pa naslednje. Ugotavljam, da je uskladitveni amandma glede na razpravo predstavnice Zakonodajno-pravne službe skladen z njenimi ugotovitvami in tudi z opozorili Zakonodajno-pravne službe na delovnem telesu Državnega zbora, da zadeve z načinom, kot si ga je zastavila koalicija, postajajo neuskaljene in niso skladne z določbami, ki jih določa poslovnik. Žal, opozorilom Zakonodajno-pravne službe koalicija na delovnem telesu ni prisluhnila, zato smo prišli tudi v vsebinskem delu do neuskaljenosti. Zakonodajno-pravna služba je opozorila, da se v politična stališča ne spušča, vsebinsko so pa opozorili na delovnem telesu. In to, kar ste vi v svojem uvodnem pojasnilu ugotovili, ne sodi k vodenju seje Državnega zbora. Predsedujoči, tudi predsednik Državnega zbora je tisti, ki točke daje po vrsti, kot so vložene, na glasovanje. In nima nobene naloge interpretatorja ali tistega, ki daje navodila, kako naj se poslanci v Državnem zboru odločajo. S tem, ko ste si vzeli to pravico, da ste komentirali, ste pravzaprav posegli v 82. člen Ustave in v pravico poslancev, da odločajo sami, tako kot mislijo, da je prav. Mi nismo vezani na nobena navodila, tudi ne na navodila predsedujočega, niti ne na navodila predsednika Državnega zbora.

Vsebinsko predlog amandmaja, ki smo ga predlagali, stoji. S tem, ko ste črtali resolucijo iz besedila deklaracije, se Državni zbor s to resolucijo ne more seznaniti. Pomeni, da Državni zbor te resolucije ni obravnaval in zato tudi tisto, kar vi predlagate, kar ste predlagali s svojimi amandmaji, je vsebinsko neuskaljeno. Vi silite v Državni zbor, da sprejme neko odločitev, ki je ni obravnaval. Tisto, kar imajo poslanske skupine koalicije za svoje stališče do te evropske resolucije .../Izklop mikrofona./...

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Je že minilo. Prosim. Žal mi je. Proceduralno.

MAG. BRANKO GRIMS: Gospod predsednik, jaz sem trdno prepričan in vas opozarjam, da je bila tudi vaša odločitev, da ugotovite, da je vsebinsko tak amandma napačen. Namreč zakaj? Evropska deklaracija o evropski zavesti in totalitarizmu izrecno govori o tem, da ne obstajajo povsem objektivna zgodovinska poročila in da noben politični organ nima pravice nad ekskluzivno interpretacijo zgodovine. S tistim amandmajem, ki je bil že sprejet, ste v resnici storili prav to. Uvedli ste v samo besedilo neko zgodovinsko študijo, ki jo je naročil sicer Državni zbor in že na nek način prejudiciral, v katero smer gre, in potem tudi nekatere vrednostne opredelitve. To je v izrecnem nasprotju s samim ...

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: ... Proceduralno, gospod Grims, ne vsebinsko. Proceduralno...

MAG. BRANKO GRIMS: ... gospod predsednik, to je v izrecnem nasprotju z besedilom Resolucije o evropski zavesti in totalitarizmu in bi bil sprejem pod tem naslovom, kot ga vi želite, take vsebine dobesedno v posmeh Evropskemu parlamentu, ker bi pod krinko seznanitve z evropsko resolucijo sprejemali nekaj, kar gre vsebinsko točno v nasprotni smeri. Iz tega razloga je edino pravilno, tudi vsebinsko utemeljen amandma, ki ga je pripravila poslanska skupina SDS in je tudi dejansko proceduralno edini v igri. In vas prosim, gospod predsednik, da ponovno pretehtate svojo odločitev, da uskladimo dejansko vsebino tega, kar ste že izglasovali, z naslovom, in da to opredelimo kot stališča poslanskih skupin koalicije ob zavrnitvi resolucije Evropskega parlamenta o evropski zavesti in totalitarizmu, kar ste tudi že storili ob glasovanju o našem drugem amandmaju. Točno tak naslov povsem odraža vsebino vaših konkretnih dejanj, vaših pravnih odločitev danes v Državnem zboru. In samo tak naslov potem ustrezno odraža vsebino in samo tak naslov tudi ne bi bil v posmeh ne Evropskemu parlamentu niti ne žrtvam totalitarizma, niti ne evropski zavesti, o kateri sicer resolucija govori.

Iz tega razloga še enkrat poudarjam, tak naslov je edini utemeljen, pa tudi procesno edini v igri, kajti naš prvotno vloženi amandma, ki ste ga vi potrdili kot pravilno vložene, smo pač nadomestili z ustreznim besedilom, ki je usklajeno z vašimi konkretnimi odločitvami, z vsebino tistega, kar ste v tem parlamentu danes že izglasovali.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa. Jaz sem povedal, ne prvič, da ta amandma ni pripravljen v skladu s priporočili Zakonodajno-pravne službe, pa vendar sem se odločil, da bom dal ta amandma, uskladitveni amandma na glasovanje, saj predlagatelju, ne glede na to, kaj mislimo, ne moremo narekovati, kakšen uskladitveni amandma bo dal v proceduro. Zato sem se odločil, da bomo o tem amandmaju glasovali.

Proceduralno? Prehajamo na odločanje o tem amandmaju. Proceduralno, gospod Jelinčič.

ZMAGO JELINČIČ PLEMENITI: Hvala lepa, gospod predsednik. Glede na to, da tukaj pravzaprav sedaj ne vemo, kdo pije, kdo plača in o čem bomo sploh glasovali in o čem ne bomo glasovali, in glede na to, da smo se vsaj v Slovenski nacionalni stranki seznanili z resolucijo Evropskega parlamenta, poleg tega pa tudi, da pri zakonu o žrtvah vojnega nasilja in zakonu o vojnih grobiščih smo proti obema zakonoma, kajti približno 3 milijone 600 tisoč evrov velik zalogaj, ki bo padel na rame slovenskih davkoplačevalcev v tem grozljivem trenutku, ko ljudje nimajo za hrano, ni za nas sprejemljiv. Zato napovedujem obstrukcijo pri vseh treh točkah.

Morda bi bilo smiselno še malo bolj pojasniti, človek bi pričakoval, da v temu času se bo slovenska vlada ukvarjala s pametnejšimi zadevami. Da se bo ukvarjala s tem, kako reševati krizo, kako reševati ljudi, ki nimajo za hrano, reševati ljudi, ki jih je vsak dan več na cesti, da bo vendarle že nehala reševati zadeve, kot so socialni problemi mejnih marginalnih skupin in podobno.

Zato mislim, da ni v čast Državnemu zboru, da troši denar in troši čas za takšne zadeve. In še enkrat, zato hvala lepa, nadaljujemo na naslednji seji, danes pa obstrukcija. Hvala lepa.

PRESEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa. Želim samo opozoriti, da slovenska vlada ni sklicala te seje.

Odločamo in glasujemo o uskladitvenem amandmaju k preambuli in naslovu, kot ga je predložila skupina poslancev in Jože Tanko v imenu predlagateljev. Glasujemo... Obrazložitev glasu? Prosim za prijavo. Najprej obrazložitev glasu v imenu poslanskih skupin. Besedo ima gospod Anton Anderlič v imenu Poslanskega kluba LDS. Prosim.

ANTON ANDERLIČ: Gospod predsednik. Jaz razumem, da ne želite prevzeti odgovornosti in zavrnuti tega amandmaja, ki je nekorekten, je v nasprotju z mnenjem Zakonodajno-pravne službe in priporočilom, kajti Zakonodajno-pravna služba ali Vlada sta tisti, ki ugotovita ali je neka zadeva neusklajena ali ne. In v temu delu ni bilo opozorila, da je predlog akta neusklajen. Gre za navadno pobalinsko početje, da je vložen korekten uskladitveni amandma in se ga umakne, da o njem ne bi glasovali, ampak bi glasovali o nečem, kar je povsem v nasprotju s tistim, kar mora Državni zbor početi. Ni v redu in pravilno takšno ravnanje. Ampak glede na to, da očitno je v Državnemu zboru prav vse mogoče, da ne procedura, ne neke manire, ki naj bi veljale v takšnem visokem domu, ne veljajo, ampak kako vtakniti nekaj v kolesje zato, da se bo vrtelo nekam čudno, v smer, ki bi si jo kdo želel, bom jaz glasoval proti temu amandmaju, da ne bi spet vas obtoževali, kako ste

zlorabljali svoje funkcije in trenutno predsedovanja temu zboru. Absolutno je pa tako početje, vsaj če bo praksa v nadaljevanju taka, da bo kar, ko se bo nekdo nekaj spomnil, ko mu ne bo odgovarjalo, nekaj vložil in se skliceval, da je to edino tisto, kar je mogoče sprejeti in proceduralno in vsebinsko in tako naprej.

Mi smo v demokratičnem postopku prišli do konca, do predzadnjega dejanja obravnave tega akta. Gre za uskladitveni in amandma in za končno glasovanje. V tej fazi se ni mogoče premišljati, domišljati, kaj bi še radi in kako bi popravili bolj v prid sebi tisto, kar niste uspeli skozi proceduro uveljaviti.

Enkrat je eden, drugič drugi, ki v demokratičnem postopku dobi glas več in odloči tako, kot odloči. In do tukaj smo prišli. Uskladitveni amandmaji niso za popravljane vsebine in interpretacijo končnih odločitev na tak način, kot je to pripravljeno. Glasoval bom proti in poslanca LDS-a tudi.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa. Jaz še enkrat poudarjam, da bi imel tudi vse poslovniške možnosti, da bi takšen amandma zavrnil in rekel, da sploh ne obstaja. Vendar menim, da v tem primeru je ta poskus, lahko bi rekli, manipulacijo s parlamentarno demokracijo je najboljša preprečitev z orodjem parlamentarne demokracije. In to je z glasovanjem. Prehajamo na odločanje. Obrazložitev glasu v imenu poslanske skupine? Proceduralno, gospod Tanko.

JOŽE TANKO: Hvala lepa. Spoštovani predsednik Državnega zbora. Ugotavljam, da se s temi vašimi komentarji samo poglobljajo pritiski in omalovaževanje dela poslanskih skupin v Državnem zboru. Vi ste sedaj razpravljali tako, kot da je Poslanska skupina Slovenske demokratske stranke v Državnem zboru samo zato, da dela probleme. Mi smo korektno predlagali in vložili resolucijo Evropskega parlamenta v postopek obravnave. Ko to ni bilo sprejeto, smo korektno predlagali amandmaje. In sedaj tudi korektno in na osnovi mnenja Zakonodajno-pravne službe, tudi glede vsebine je povedala predstavnica Zakonodajno-pravne službe, kaj so predlagali na delovnem telesu in da koalicija tega ni upoštevala, smo vložili tudi popravljen uskladitveni amandma. Mislim, da predsednik Državnega zbora si ne bi smel dovoliti, da delo poslanske skupine iz govornice, to se pravi v času vodenja seje Državnega zbora, obravnava tako omalovažujoče. Mislim, da bi bilo prav, da bi se za svoje izjave v Državnem zboru opravičili. Mi delamo v skladu...

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Mir v dvorani...

JOŽE TANKO: Mi smo vložili uskladitveni amandma skladno s Poslovnikom Državnega zbora. Poslanske skupine se lahko skladno s Poslovnikom Državnega zbora do njega opredelijo, povedo svoje stališče, isto lahko storijo tudi poslanci. To pa

v času vodenja seje predsedujočemu ni dopuščeno. Če želi predsedujoči povedati svoje stališče o vložnem amandmaju, mora prepustiti vodenje seje nekemu drugemu in potem kot poslanec razpravljati o predlogu amandmaja in povedati potem svoje stališče. To, kar si dovolite zadnje čase na seji Državnega zbora in komentirate posamezne vložene amandmaje Poslanske skupine Slovenske demokratske stranke ali pa uskladitveni amandma, ki sem ga vložil v imenu predlagateljev, je neprimerno. Tega vam poslovnik nikjer ne dopušča.

Zahtevam, da sejo Državnega zbora vodite tako, kot je za predsedujočega primerno in kot je predvideno s Poslovnikom Državnega zbora. Tako kot ste si to v nekaterih primerih tudi že sami privoščili, ko ste hoteli izraziti svoje stališče, ste prepustili vodenje drugemu predsedujočemu in ste takrat opravili svojo razpravo. In vsake druge manipulacije, spoštovani predsednik Državnega zbora, ne vodijo k temu, da bo delo Državnega zbora boljše in da bo ugled tega Državnega zbora večji. Mi si tega ne želimo, tudi ni primerno do nas. Hvala lepa.

PRESEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Spoštovani gospod Tanko, že drugič danes ali tretjič moram zavrni vaše navedbe. Nikakršnega omalovaževanja nobene poslanske skupine ni, nasprotno, jaz celo menim, da poslanska skupina SDS zelo dobro opravlja svojo opozicijsko funkcijo, ni nobenega dvoma o tem. Sam sem kot predsednik Državnega zbora in predsedujoči dolžan opozoriti, da uskladitveni amandma, ki je bil predložen s strani predlagateljev, ni bil narejen, pripravljen v skladu s priporočilom oziroma napotilom Zakonodajno-pravne službe. To sem dolžan opozoriti in o tem sem še med odmorom govoril z Zakonodajno-pravno službo. Vendar o tem ne bom več diskutiral. Odločil sem se, kot sem rekel, da je v Državnem zboru, čeprav bi lahko tudi zavrnil ta amandma, v Državnem zboru je najboljši mehanizem glasovanje.

Zato prehajamo na odločanje. Gospod Tanko, če boste nadaljevali s to diskusijo, nisem bil polemičen do vas, ne želim biti polemičen do vas in se ne bom pogovarjal o tem. Ja, dva stavka, če imate proceduralni predlog, ampak ga morate res dati.

Prosim, proceduralno gospod Tanko.

JOŽE TANKO: Hvala.
Spoštovani...

PRESEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Gumb imam na mikrofону.

JOŽE TANKO: Ugotavljam, da o tem, kar vi govorite, na tem vložnem amandmaju ni nobenega zaznamka, da ne bi bil vložen v skladu s priporočilom ali čemerkoli v Državnem zboru. Po navadi dobimo v odločanje oziroma na mizo amandmaje, pri

katerih je opremljeno ali je brezpredmeten ali je neustrezen ali tako naprej. Ta amandma pa ni tako opremljen.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: To ni proceduralni predlog, gospod Tanko.

JOŽE TANKO: Seveda je!

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: V korist parlamentarizma v Sloveniji ne bom diskutiral, ne bom govoril o ničemer.

Prehajamo na glasovanje. Glasujemo. Glasovanje teče. Navzočih je 74 poslank in poslancev, za je glasovalo 28, proti 46.

(Za je glasovalo 28.) (Proti 46.)

Ugotavljam, da uskladitveni amandma ni sprejet.

V skladu s sedmim odstavkom 140. člena, ker uskladitveni amandma ni sprejet, bom odredil polurno pavzo in zaprosil matično delovno telo, da pripravi uskladitveni amandma. Pavza bo trajala do 20.25, matično delovno telo naj se sestane v veliki dvorani na Tomšičevi.

Ob 20.25 nadaljujemo s sejo. Prosim.

DR. VINKO GORENAK: Spoštovani gospod predsednik, naj vas obvestim, da bom matično delovno telo sklical takrat, ko bo to mogoče, torej v najkrajšem možnem času. Besede pa mi niste dali.

Hvala lepa.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Ker ste že govorili. Sejo nadaljujemo ob 20.25.

(Seja je bila prekinjena ob 19.52 in se je nadaljevala ob 20.25.)

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Kolegice in kolegi! Nadaljujemo prekinjeno sejo zбора in obravnavo 1. točke dnevnega reda. Smo pri glasovanju. Na mizo sem dobil predlog sklica 19. nujne seje Odbora za notranjo politiko, javno upravo in pravosodje, ki bo v petek, 18.9.2009, ob 9.00 uri. Tedaj bodo pripravili uskladitveni amandma na podlagi sedmega odstavka 140. člena Poslovnika Državnega zбора.

Ugotavljam, da pogoji za nadaljevanje te točke niso izpolnjeni, zato na podlagi prvega odstavka 74. člena predlagam, da Državni zbor sklene, da se ta točka dokonča na eni od naslednjih sej.

Želi kdo o tem razpravljati? Vodje poslanskih skupin imajo priložnost za razpravo, tri minute. Mislim, da ni potrebno, gospod Gorenak. Dobili smo obvestilo, to je vaša presoja in o tem ne bomo razpravljali. Ugotavljam, da ne želi nihče razpravljati, zato prehajamo na glasovanje.

Na glasovanje dajem predlog, da na podlagi prvega odstavka 74. člena Poslovnika Državni zbor sklene, da se obravnava te točke, Predlog deklaracije o resoluciji Evropskega parlamenta o evropski zavesti in totalitarizmu z dne 2. aprila 2009 (EPA 357/V), opravi na eni od naslednjih sej. Glasujemo. Navzočih je 74 poslank in poslancev, za je glasovalo 62, proti nihče.

(Za je glasovalo 62.) (Proti nihče.)

Ugotavljam, da je sklep sprejet.

S tem zaključujem 1. točko dnevnega reda te izredne seje.

Nadaljujemo s prekinjeno **2. točko dnevnega reda - obravnava Predloga zakona o spremembah Zakona o žrtvah vojnega nasilja, skrajšani postopek.**

Nadaljujemo z drugo obravnavo, to je z odločanjem o vložnem amandmaju k 7. členu poslanskih skupin SD, Zares, DeSUS in LDS. Glasujemo. Navzočih je 49 poslank in poslancev, za je glasovalo 46, proti nihče.

(Za je glasovalo 46.) (Proti nihče.)

Ugotavljam, da je amandma sprejet.

Končali smo glasovanje o amandmaju in s tem drugo obravnavo predloga zakona v okviru skrajšanega postopka.

Ugotavljam, da je Državni zbor v drugi obravnavi sprejel amandma k 7. členu dopolnjenega predloga zakona. Sprašujem kvalificirane predlagatelje, ali nameravajo k temu členu vložiti amandmaje. Ugotavljam, da ne.

Ugotavljam, da k predlogu zakona za tretjo obravnavo ni bilo vložnih amandmajev. Obveščam vas, da me Zakonodajno-pravna služba oziroma Vlada nista obvestili, da bi bili zaradi amandmajev, sprejetih v drugi obravnavi, predlog zakona neuskklajen.

Prehajamo na odločanje o predlogu zakona. Glasujemo. Glasovanje teče. Navzočih je 51 poslank in poslancev, za je glasovalo 50, proti nihče.

(Za je glasovalo 50.) (Proti nihče.)

Ugotavljam, da je zakon sprejet. S tem zaključujem to točko dnevnega reda.

Nadaljujemo s **prekinjeno 3. točko dnevnega reda, to je z obravnavo Predloga zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o vojaških grobiščih, v okviru skrajšanega postopka.**

Ker v drugi obravnavi amandmaji k dopolnjenemu predlogu zakona niso bili vloženi, prehajamo na odločanje o predlogu zakona. Obveščam vas, da me Zakonodajno-pravna služba oziroma Vlada nista obvestili, da bi bili zaradi amandmajev, sprejetih na matičnem delovnem telesu, predlog zakona neuskklajen.

Obrazložitev glasu v imenu poslanske skupine, Gvido Kres, prosim.

Želi kdo v imenu poslanske skupine? (Ne želi.)

V lastnem imenu Gvido Kres.

GVIDO KRES: Hvala za besedo, gospod predsednik. Spoštovane kolegice in kolegi!

V tem trenutku sem se odločil, da se še enkrat oglasim. Zdaj bi se navezal na obe točki, tako na 2. kot na to 3., o kateri bomo zdaj glasovali.

Poglejte, rad bi povedal, da mi ni žal, da sem se odločil podpreti oba zakona, ki ju bomo danes sprejeli. Zakaj sem se odločil, da dam podporo? Zato, ker sem se pogovarjal z ljudmi z mojega območja, območja, s katerega prihajam. Ti ljudje so utrpeli škodo, pa vendar ne govorijo veliko o materialni škodi, predvsem govorijo o tem, da si želijo moralno zadoščenje. Tem ljudem je v prejšnjem sistemu bilo neupravičeno predana drugorazrednost. In to boli, spoštovane kolegice in kolegi! Če to sprejmemo, bomo zagotovo pomagali k temu zadoščenju.

Moram reči, da sem prisluhnil njihovim sugestijam, njihovim predlogom, pa ne samo prisluhnil - to je moja dolžnost. Ampak pogledajte. Danes v tej razpravi je eden izmed naših koalicijskih poslancev primerjal in izrekel, da ni omenjal....

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Kolega, ni več prostora za polemiko, prosim....

GVIDO KRES: ...kosti za juho. In takrat sem bil pred tem, da bi zapustil to dvorano....

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Prosim, ni priložnosti za polemiko....

GVIDO KRES: ... bom glasoval za in tudi ostal v dvorani. Hvala lepa.

PREDSEDNIK DR. PAVEL GANTAR: Hvala lepa. Glasujemo. Navzočih je 51 poslank in poslancev, za je glasovalo 50, proti nihče.

(Za je glasovalo 50.) (Proti nihče.)

Ugotavljam, da je zakon sprejet.

S tem zaključujem to točko dnevnega reda.

Zaključujem 12. izredno sejo Državnega zbora. Hvala lepa in lep pozdrav!

(Seja je bila končana 8. septembra 2009 ob 20.32.)

VSEBINA

Določitev dnevnega reda.....	2
1. točka dnevnega reda: PREDLOG RESOLUCIJE O PODPORI RESOLUCIJI EVROPSKEGA PARLAMENTA Z DNE 2. APRILA 2009 O EVROPSKI ZAVESTI IN TOTALITARIZMU (RePREPEZT), EPA 357-V.....	2
FRANCE CUKJATI.....	3
DR. VINKO GORENAK.....	6
ALEŠ ZALAR.....	7
CVETKA ZALOKAR ORAŽEM.....	8
JOŠKO GODEC.....	10
ZMAGO JELINČIČ PLEMENITI.....	11
GVIDO KRES.....	12
ANTON ANDERLIČ.....	13
BOJAN KONTIČ.....	15
JANEZ JANŠA.....	16
FRANCO JURI.....	17
BOGDAN BAROVIČ.....	20
MAG. BRANKO GRIMS.....	21
EVA IRGL.....	23
DR. VINKO GORENAK.....	27
DR. VINKO GORENAK.....	29
ANDREJ MAGAJNA.....	29
SAMO BEVK.....	30
MAG. MAJDA POTRATA.....	32
MAG. MAJDA POTRATA.....	33
MAG. MAJDA POTRATA.....	34
JOŽE TANKO.....	34
JOŽE TANKO.....	34
JOŽE TANKO.....	35
DR. LUKA JURI.....	35
MAG. BRANKO GRIMS.....	37
ANTON ANDERLIČ.....	37
JOŽEF JEROVŠEK.....	39
JOŽEF JEROVŠEK.....	39
JOŽE TANKO.....	39
MAG. BORUT SAJOVIC.....	41
MAG. RADOVAN ŽERJAV.....	42
MIRKO BRULC.....	44
MAG. FRANC ŽNIDARŠIČ.....	45
GVIDO KRES.....	47
SILVA ČRNUGELJ.....	49
DUŠAN KUMER.....	51
CVETKA ZALOKAR ORAŽEM.....	53
FRANCI KEK.....	54
SILVEN MAJHENIČ.....	55
MIRAN POTRČ.....	56
ROBERTO BATTELLI.....	58
DEJAN LEVANIČ.....	60
FRANCO JURI.....	62
VITO ROŽEJ.....	63

MAG. BRANKO GRIMS	65
DR. LUKA JURI	68
MATEVŽ FRANGEŽ	68
BOŠTJAN ŠKRLEC	70
FRANCE CUKJATI	72
JOŽE TANKO	72
JANEZ RIBIČ	73
RENATA BRUNSKOLE	74
JOŽEF JEROVŠEK	75
BOJAN KONTIČ	77
FRANCO JURI	77
FRANC PUKŠIČ	77
FRANC BOGOVIČ	79
FRANCE CUKJATI	79
FRANCI KEK	84
ROBERTO BATTELLI	85
VITO ROŽEJ	85
2. točka dnevnega reda: PREDLOG ZAKONA O SPREMEMBAH IN DOPOLNITVAH ZAKONA O ŽRTVAH VOJNEGA NASILJA (ZZVN-H), SKRAJŠANI POSTOPEK, EPA 425-V	86
JOŽE TANKO	86
MIRAN POTRČ	87
DR. ANDREJA ČRNAK MEGLIČ	89
DR. ANA KOPAČ MRAK	91
MAG. FRANC ŽNIDARŠIČ	92
ZMAGO JELINČIČ PLEMENITI	93
JAKOB PRESEČNIK	94
ANTON ANDERLIČ	96
MAG. MAJDA POTRATA	97
FRANCE CUKJATI	98
CVETKA ZALOKAR ORAŽEM	100
3. točka dnevnega reda: PREDLOG ZAKONA O SPREMEMBAH IN DOPOLNITVAH ZAKONA O VOJNIH GROBIŠČIH (ZVG-A), SKRAJŠANI POSTOPEK, EPA 424-V	101
MIRAN POTRČ	101
DR. ANDREJA ČRNAK MEGLIČ	104
DR. ANJA KOPAČ MRAK	105
ZMAGO JELINČIČ PLEMENITI	106
ZMAGO JELINČIČ PLEMENITI	108
JAKOB PRESEČNIK	108
ANTON ANDERLIČ	109
DR. LÁSZLÓ GÖNCZ	110
MAG. MAJDA POTRATA	111
FRANCE CUKJATI	112
VITO ROŽEJ	113
MAG. FRANC ŽNIDARŠIČ	115
Glasovanje k 1. točki dnevnega reda	116
JANEZ JANŠA	117
FRANCO JURI	118
FRANCO JURI	118
FRANCO JURI	118

FRANCO JURI	118
FRANCO JURI	118
FRANCO JURI	118
FRANCO JURI	118
FRANCO JURI	118
MAG. BRANKO GRIMS	118
MAG. BRANKO GRIMS	119
MAG. BRANKO GRIMS	119
CVETKA ZALOKAR ORAŽEM	119
DR. VINKO GORENAK	120
JOŽE TANKO	120
JOŽEF JEROVŠEK	121
MAG. BRANKO GRIMS	122
MAG. BRANKO GRIMS	122
ROBERTO BATTELLI	123
MARTA BRIŠKI	123
JOŽE TANKO	123
JOŽE TANKO	123
ZMAGO JELINČIČ PLEMENITI	124
ZMAGO JELINČIČ PLEMENITI	125
ZMAGO JELINČIČ PLEMENITI	125
JOŽE TANKO	125
JOŽE TANKO	126
MARTA BRIŠKI	126
JOŽE TANKO	127
JOŽE TANKO	127
JOŽE TANKO	128
MAG. BRANKO GRIMS	129
MAG. BRANKO GRIMS	129
ZMAGO JELINČIČ PLEMENITI	130
ANTON ANDERLIČ	130
JOŽE TANKO	131
JOŽE TANKO	131
JOŽE TANKO	132
JOŽE TANKO	132
JOŽE TANKO	133
DR. VINKO GORENAK	133
Glasovanje k 2. točki dnevnega reda	134
Glasovanje k 3. točki dnevnega reda	134
GVIDO KRES	135
GVIDO KRES	135
GVIDO KRES	135

SEZNAM GOVORNIKOV

A

ANDERLIČ, ANTON..... 13, 37, 96, 109, 130

B

BAROVIČ, BOGDAN..... 20

BATTELLI ROBERTO..... 58, 85, 123

BEVK, SAMO..... 30

BOGOVIČ, FRANC..... 79

BRIŠKI, MARTA..... 123, 126

BRULC, MIRKO..... 44

BRUNSKOLE, RENATA..... 74

C

CUKJATI, FRANCE..... 3, 72, 79, 98, 112

Č

ČRNAK MEGLIČ, DR. ANDREJA..... 89, 104

ČRNUGELJ, SILVA..... 49

F

FRANGEŽ, MATEVŽ..... 68

G

GODEC, JOŠKO..... 10

GÖNCZ, DR. LÁSZLÓ..... 110

GORENAK, DR. VINKO..... 6, 27, 29, 120, 133

GRIMS, MAG. BRANKO..... 21, 37, 65, 118, 119, 122, 129

I

IRGL, EVA..... 23

J

JANŠA, JANEZ..... 16, 117

JELINČIČ PLEMENITI, ZMAGO..... 11, 93, 106, 108, 124, 125, 130

JEROVŠEK, JOŽEF..... 39, 75, 121

JURI, DR. LUKA..... 35, 68

JURI, FRANCO..... 17, 62, 77, 118

K

KEK, FRANCI..... 54, 84

KONTIČ, BOJAN..... 15, 77

KOPAČ MRAK, DR. ANA..... 91

KOPAČ MRAK, DR. ANJA..... 105

KRES GVIDO..... 12, 47, 135

KUMER, DUŠAN..... 51

L

LEVANIČ, DEJAN..... 60

M

MAGAJNA, ANDREJ	29
MAJHENIČ, SILVEN	55

P

POTRATA, MAG. MAJDA	32, 33, 34, 97, 111
POTRČ, MIRAN	56, 87, 101
PRESEČNIK, JAKOB	94, 108
PUKŠIČ, FRANC	77

R

RIBIČ, JANEZ	73
ROŽEJ, VITO	63, 85, 113

S

SAJOVIC, MAG. BORUT	41
---------------------------	----

Š

ŠKRLEC, BOŠTJAN	70
-----------------------	----

T

TANKO, JOŽE	34, 35, 39, 72, 86, 120, 123, 125, 126, 127, 128, 131, 132, 133
-------------------	--

Z

ZALAR, ALEŠ	7
ZALOKAR ORAŽEM, CVETKA	8, 53, 100, 119

Ž

ŽERJAV, MAG. RADOVAN	42
ŽNIDARŠIČ, MAG. FRANC	45, 92, 115